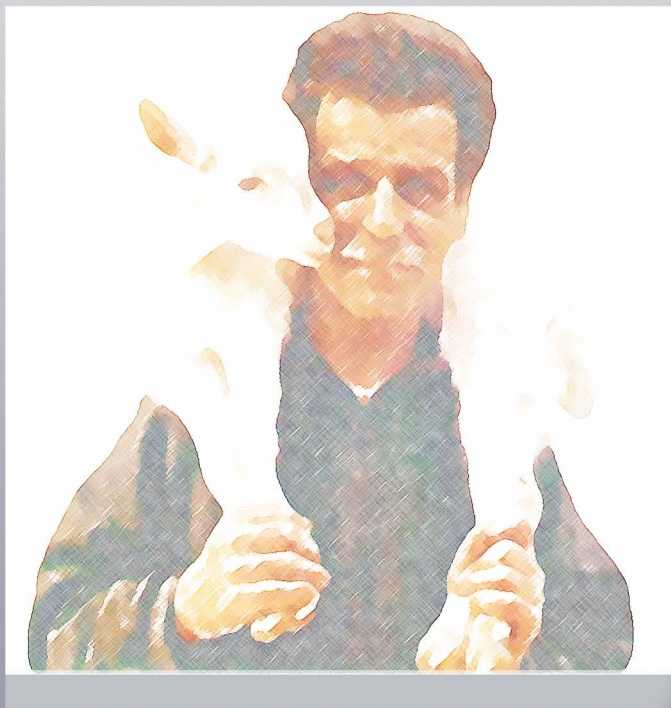

System wsparcia inicjatyw ekonomii społecznej
w środowisku lokalnym na przykładzie
Partnerstwa ***Ekonomia Społeczna w Praktyce***

Pod redakcją ***Tomasza Sadowskiego***

System wsparcia inicjatyw ekonomii społecznej
W środowisku lokalnym na przykładzie
Partnerstwa *Ekonomia Społeczna w Praktyce*

pod redakcją ***Tomasza Sadowskiego***

Poznań 2008

Publikacja dofinansowana z Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach PIW Equal

Projekt okładki i skąd: Katarzyna Jankowska
Korekta: Barbara Drozdowicz

© Copyright by Tomasz Sadowski
© Copyright by Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka, Poznań 2008

Wszelkie prawa zastrzeżone. Każda reprodukcja lub adaptacja całości lub części
niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji (drukarskiej,
fotograficznej, komputerowej i in.) wymaga pisemnej zgody Autora i Wydawcy

ISBN 978 - 83 - 927016 - 4 – 4

Druk i oprawa: Spółdzielnia Socjalna DRZEŃ
ul. Szkolna 14
66-530 Drezdenko

Spis treści:

Rozdział I

1. Mechanizm budowania partnerstw lokalnych - Lidia Węsierska.....	7
2. Analiza stanu prawnego możliwości tworzenia i funkcjonowania Partnerstwa oraz propozycja zmian legislacyjnych - Lidia Węsierska, Mirosław Maciejewski.....	49

Rozdział II

1. Program kształcenia liderów ekonomii społecznej w środowiskach lokalnych - Barbara Sadowska.....	65
2. Mechanizmu tworzenia grup samokształceniowych - Grażyna Leśniak.....	143

Rozdział III

1. Model funkcjonowania Centrum Ekonomii Społecznej - wprowadzenie Ewa Korzeniowska.....	161
2. Centrum Ekonomii Społecznej w Dreźnie - Ewa Korzeniowska.....	167
3. Centrum Ekonomii Społecznej w Kwidzynie i Lęborku - Krystyna Dorsz.....	195
4. Centrum Ekonomii Społecznej w Poznaniu - Przemysław Piechocki.....	209
5. Analiza stanu prawnego możliwości tworzenia i funkcjonowania Centrum Ekonomii Społecznej oraz propozycja zmian legislacyjnych - Mirosław Maciejewski.....	227

ZAŁĄCZNIKI

1. Fundusz grantowy - zasady konkursu.....	233
2. Regulamin funduszu grantowego Centrum Ekonomii Społecznej w Kwidzynie....	253
3. Karta weryfikacji formalnej dla wniosku o dofinansowanie.....	257
4. Karta oceny merytorycznej do wniosku o dofinansowanie.....	258

5. Fundusz grantowy - wzór umowy.....	259
---------------------------------------	-----

Rozdział IV

1. Przedsiębiorstwa społeczne - katalog form prawnych w działalności – Miroslaw Maciejewski	269
2. Rezultaty Partnerstwa Ekonomia Społeczna w Praktyce - podsumowania i rekomendacje – Tomasz Sadowski.....	329

ROZDZIAŁ I

1. Mechanizm budowania partnerstw lokalnych

Lidia Węsierska

Wstęp

Mechanizm budowania partnerstwa lokalnego polega na skupieniu ważnych na danym terenie partnerów, wokół nowych sposobów rozwiązywania istniejących problemów społecznych.

Na mechanizm ten składa się opis drogi prowadzący do zmiany statusu osób z grup bezrobotnych i marginalizowanych:

- a. wyłonienie organizacji partnerskiej,
- b. zorganizowanie konferencji,
- c. zapoznanie się z programem realizowanym w gminach i dzielnicach objętych działaniami Partnerstwa „Ekonomia Społeczna w Praktyce”,
- d. inicjowanie nowych stowarzyszeń,
- e. podpisanie porozumienia o współpracy,
- f. wypracowanie programu działania,
- g. uczestnictwo w programie edukacji liderów ekonomii społecznej,
- h. tworzenie instytucji reintegracji w środowisku lokalnym.

Rezultat ten pokazuje rolę Partnerstwa Lokalnego jako spoiwa dla funkcjonujących podmiotów i grup, które buduje zaufanie i animuje współpracę w podejmowaniu inicjatyw ekonomicznych, edukacyjnych i kulturalnych w społeczności lokalnej. Troską Partnerstwa jest włączenie

każdorazowo w zainicjowane wydarzenia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, które są swoistego rodzaju „ewaluatorami” realizowanych inicjatyw.

Materiałem pomocniczym dla opisu będą teksty porozumień o współpracy oraz przykłady funkcjonowania 6 partnerstw w:

- a) poznańskiej dzielnicy Piątkowo, gdzie głównym partnerem jest spółdzielnia mieszkaniowa oraz szkoła podstawowa i przedsiębiorcy lokalni,
- b) starej dzielnicy poznańskiej Śródka – Zawady, gdzie partnerami są m.in. rada osiedla, proboszcz parafii i centrum integracji społecznej,
- c) dzielnicy Kobyle Pole – Urząd Miasta Poznania i przedsiębiorcy lokalni,
- d) małym mieście Drezdenku,
- e) gminie miejsko-wiejskiej Lwówek,
- f) wiejskiej gminie Kwilcz.

Wyłonienie organizacji partnerskiej

Mówiąc o partnerstwie lokalnym mamy na myśli partnerstwo, które swoim działaniem obejmuje obszar zamieszkały przez kilka do kilkunastu tysięcy mieszkańców. Może to być jedna gmina (wiejska, miejsko-wiejska) lub jedno osiedle w mieście. Partnerstwo realizowane na poziomie powiatu, województwa lub dużego miasta nie ma charakteru oddolnego i nie spełnia funkcji reprezentowania społeczności lokalnej.

Partnerstwo lokalne powinno mieć charakter trójsektorowy – jego uczestnicy to przedstawiciele trzech sektorów: publicznego, pozarządowego i prywatnego.

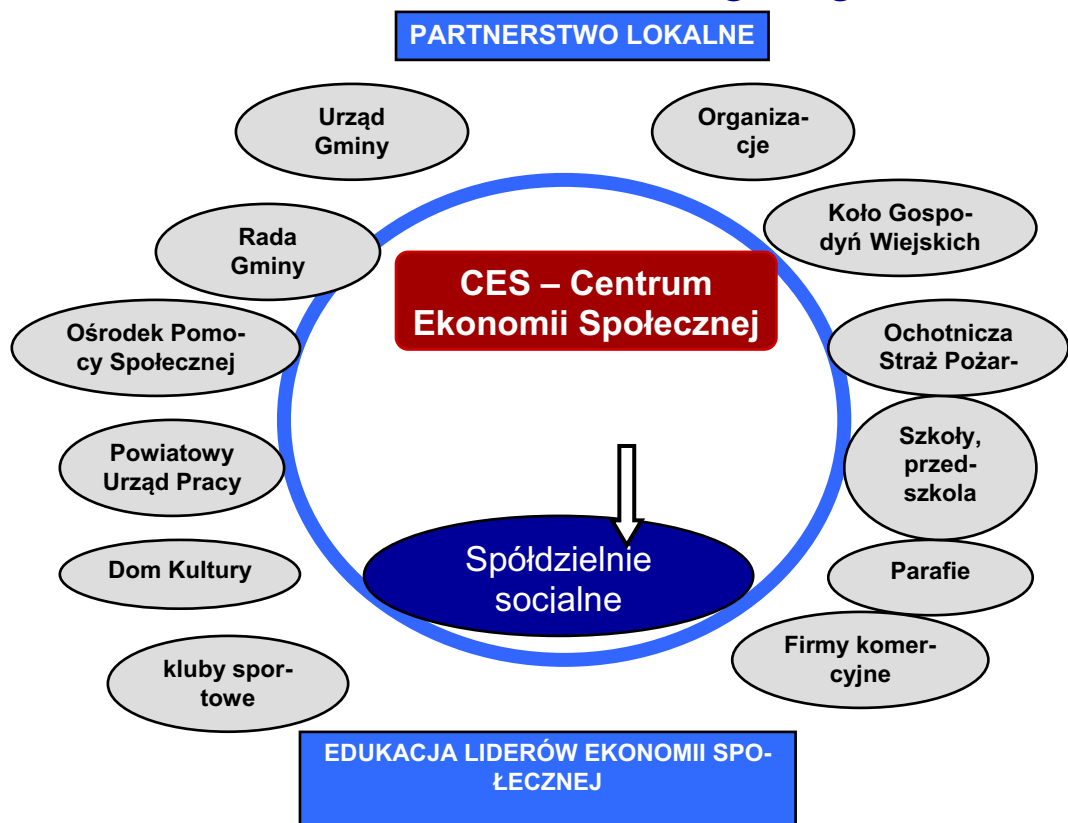
Inicjatorem partnerstwa może być przedstawiciel każdego z trzech sektorów. Jeżeli inicjatywa wychodzi od samorządu, sytuacja jest prosta – wystarczy, że pozyska do współpracy organizacje pozarządowe, które z założenia są otwarte na tego typu działania, oraz przedsiębiorców, którzy utrzymują kontakty z samorządem. Jeżeli natomiast inicjatywa wychodzi od organizacji, sytuacja jest nieco trudniejsza. Dlatego przyjrzymy się kolejnym krokom z tej perspektywy.

Przedstawiciele organizacji powinni w pierwszym rzędzie nawiązać kontakt z już działającym partnerstwem lokalnym w Polsce. W kraju mamy przykłady dobrych praktyk inicjatyw partnerskich, można tam pojechać, wziąć udział w spotkaniach, porozmawiać z liderami. Daje to możliwość uzyskania praktycznej wiedzy na temat zawiązywania i funkcjonowania partnerstwa, korzyści płynących z partnerskiego działania dla społeczności lokalnej, głównych trudności. Dzięki temu łatwiejsze będzie zachęcenie innych podmiotów do zaangażowania w partnerstwo.

Następnym krokiem jest pozyskanie dla idei partnerstwa samorządu: wójta lub burmistrza oraz Rady Gminy. W tym celu trzeba umówić się na spotkanie z wójtem (burmistrzem) i przedstawić mu koncepcję partnerstwa oraz zaproponować plan działania. Dalszym krokiem jest wystąpienie na posiedzeniu Rady Gminy. Warto zaprosić tutaj przedstawicieli partnerstwa, z którym wcześniej nawiązany został kontakt, żeby pomogli przedstawić korzyści płynące z partnerskiego działania.

Ostatnim działaniem na tym etapie jest spotkanie z sołtysami, które trzeba zorganizować we współpracy z wójtem. Sołtysi przekażą informacje mieszkańcom poszczególnych miejscowości.

Struktura Partnerstwa Lokalnego w gminie

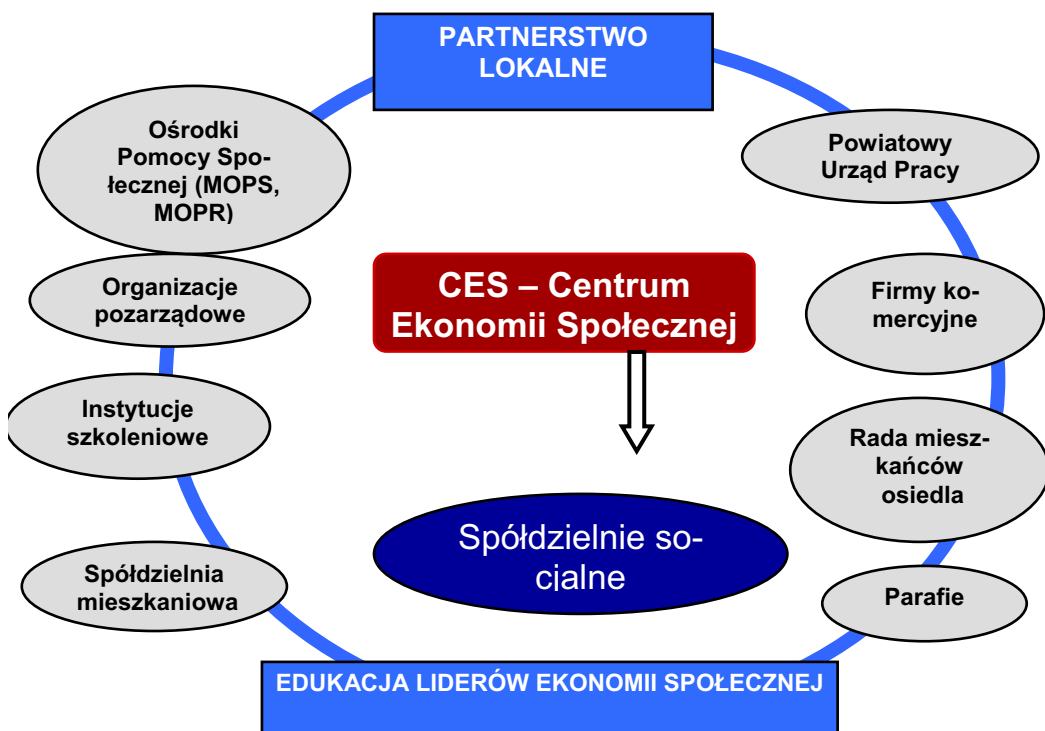
W mieście partnerstwo swoim działaniem obejmuje teren jednego osiedla. Jednostki pomocnicze miasta – osiedla - stanowią najniższy, pomocniczy, szczebel samorządu miejskiego. Organami osiedla są: rada osiedla i zarząd osiedla, których kadencja trwa 4 lata. Zarząd osiedla jest organem wykonawczym wybieranym przez radę osiedla, a na jego czele stoi Przewodniczący. Nadzór i kontrolę nad działalnością organów osiedla w zakresie zgodności z prawem sprawuje Rada Miejska. Działalność statutowa osiedli finansowana jest ze środków przyznawanych im corocznie przez Radę Miejską.

Do zadań rady osiedla należy m.in. inicjowanie wspólnych przedsięwzięć na rzecz społeczności osiedla, a w kompetencji zarządu należy informowanie mieszkańców o wszystkich

sprawach istotnych dla gminy i osiedla. A zatem właśnie z radą i zarządem osiedla należy podjąć rozmowy w sprawie zawiązania partnerstwa. Najlepiej jest zacząć od spotkania z przewodniczącym zarządu osiedla, a następnie w porozumieniu z nim wystąpić na posiedzeniu rady osiedla. Posiedzenia takie odbywają się co najmniej dwa razy w roku, ale jeżeli termin jest zbyt odległy, można doprowadzić do zwołania posiedzenia ze względu na zaistniałą potrzebę. Nieodzowna jest w takim przypadku pomoc przewodniczącego zarządu.

Drugim ważnym podmiotem, z którym należy podjąć rozmowy już na tym etapie, jest spółdzielnia mieszkaniowa działająca na terenie osiedla. Zazwyczaj spółdzielnie obejmują swoim działaniem więcej niż jedno osiedle, a z jej ramienia każdym osiedlem opiekuje się kierownik osiedla. Trzeba spotkać się z prezesem spółdzielni mieszkaniowej i z kierownikiem danego osiedla. Prezes spółdzielni sam raczej nie będzie się angażował w prace partnerstwa, ale powinien wiedzieć o tej inicjatywie i wydelegować swojego pracownika – właśnie kierownika osiedla.

Struktura Partnerstwa Lokalnego na osiedlu miejskim

Zorganizowanie konferencji

Następnym krokiem jest poinformowanie całej społeczności lokalnej na temat inicjatywy partnerskiej, a także pozyskanie partnerów. Oba te cele można osiągnąć organizując konferencję we współpracy z samorządem – wójt/burmistrz i lider organizacji inicjatorskiej będą współgospodarzami wydarzenia. Na konferencję trzeba zaprosić kluczowe na danym terenie osoby: marszałka, starostę, dyrektora Powiatowego Urzędu Pracy, przewodniczącego Rady Gminy, proboszcza. Wśród uczestników powinni znaleźć się: radni, kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej, kierownik Domu Kultury, dyrektorzy szkół i przedszkoli, sołtysi, przedstawiciele

wszystkich organizacji pozarządowych, Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotniczej Straży Pożarnej, przedsiębiorcy, inni mieszkańcy.

W mieście konferencja będzie organizowana we współpracy z zarządem i radą osiedla – współgospodarzami będą przewodniczący rady lub zarządu oraz lider organizacji inicjatorskiej. Powinien zostać na nią zaproszony prezydent miasta, przewodniczący Rady Miasta, dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, dyrektor PUP, prezes spółdzielni mieszkaniowej. Wśród uczestników powinni być: kierownik filii MOPR, kierownik osiedla, członkowie rady i zarządu osiedla, dyrektorzy szkół, przedszkoli, lokalnych organizacji, klubów sportowych, przedstawiciele kościoła i organizacji kościelnych, przedsiębiorcy, mieszkańcy osiedla. Jako prelegentów warto zaprosić przedstawicieli już działającego partnerstwa, którzy w kilku referatach opowiedzą o swoich doświadczeniach, przedstawiają kolejne etapy budowania partnerstwa. Gospodarze konferencji zaprezentują zasoby, jakimi dysponuje gmina/osiedle, główne problemy i możliwości ich rozwiązania przy czynnym udziale całej społeczności. Następnie zaproszą przedstawicieli trzech sektorów do przystąpienia do partnerstwa i podadzą datę pierwszego spotkania (można to od razu przedyskutować tak, aby termin był dogodny dla wszystkich).

Zapoznanie się z programem realizowanym w gminach i dzielnicach objętych działaniami Partnerstwa „Ekonomia Społeczna w Praktyce”

W trakcie konferencji Partnerzy zapoznają się z ideą partnerstwa i możliwościami wspólnych działań. Jednak zdecydowanie większą wartość motywacyjną będzie miała wizyta studyjna w już działających partnerstwach lokalnych. Inicjator partnerstwa proponuje na pierwszym spotkaniu wspólny wyjazd studyjny, np. do gmin i osiedli objętych działaniami w ramach projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”. Projekt był realizowany w 6 środowiskach lokalnych: dzielnica Śródka w Poznaniu (stare kamienice), osiedle Darzybów w Poznaniu (teren powojenski: 2 hostele dla bezdomnych, osiedle domów socjalnych), Osiedle Jana III Sobieskiego w Poznaniu (blokowisko), Drezdenko – małe miasto w woj. lubuskim, gmina miejsko-wiejsko Lwówek, gmina wiejska Kwilcz. Taki dobór obszaru wdrażania rozwiązań został podyktowany różnorodnością warunków panujących w tych środowiskach lokalnych. Dzięki temu przedsta-

wicie zarówno wiejskich, jak i miejskich partnerstw mogą zapoznać się z odpowiednimi dla siebie rozwiązaniami.

Wizyta może trwać 2 dni, a w jej trakcie uczestnicy odwiedzą partnerstwa lokalne, Centrum Integracji Społecznej, Centrum Ekonomii Społecznej, spółdzielnie socjalne i przedsiębiorstwa społeczne.

Przykładowy program wizyty:

I dzień

- 10.00 - spotkanie z liderami PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce” w Fundacji Barka. Przedstawienie całego projektu ESP oraz prezentacja filmu „Skrawek trzeźwego nieba”;
- 11.30 - zwiedzanie Szkoły Barki (Centrum Integracji Społecznej) i Stowarzyszenia Wydawniczego (Gazeta Uliczna, przedsiębiorstwo społeczne);
- 12.30 - Centrum Ekonomii Społecznej i spółdzielnie socjalne na Śródcie;
- 14.00 - obiad i rozmowa z kierownikiem PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce”;
- 15.00 - wyjazd na ul. Darzyborską (hostele dla bezdomnych, CIS i osiedle socjalne Darzybór)
- 17.30 - wyjazd do Chudobczyc (wspólnota, farma ekologiczna, spółdzielnie socjalne);
- 18.00 - zakwaterowanie;
- 19.00 - kolacja;
- 20.00 - spotkanie ze wspólnotą; opowieść o Chudobczycach, o ludziach tu mieszkających i spółdzielniach socjalnych;
- 21.00 - zakończenie.

II dzień

- 9.00 - śniadanie;
- 9.30 - zwiedzanie gospodarstwa, spółdzielni socjalnych i wybranego mieszkania;
- 10.30 - wyjazd do Władysławowa, spotkanie Partnerstwa Lwóweckiego;
- 12.00 - spotkanie w CIS w Kwilczu, poznanie specyfiki CIS-u wiejskiego; poznanie przedstawicieli spółdzielni socjalnych i ich działań, spotkanie z Wójtem.

Program może się skończyć w Kwilczu obiadem w CIS-ie o godz. 14.00 podsumowaniem albo

- 13.30 - wyjazd do Drezdenka;
- 14.30 - zwiedzanie CES w Drezdenku, spółdzielnia Drzeń i przedsiębiorstwo społeczne;
- 15.30 - Obiad we Wspólnocie;
- 16.30 - Podsumowanie i wyjazd;

Po powrocie partnerzy powinni zorganizować szereg spotkań z mieszkańcami gminy czy osiedla, żeby przedyskutować z nimi pomysł partnerskiego działania, dzieląc się jednocześnie wrażeniami z odbytej wizyty studyjnej.

Inicjowanie nowych Stowarzyszeń

Społeczność lokalna powinna być reprezentowana w strukturze Partnerstwa jak najszerzej. Jest to możliwe wówczas, gdy na terenie objętym działaniami Partnerstwa funkcjonuje wiele organizacji zrzeszających mieszkańców, które wchodziły w skład Partnerstwa. Niestety, Polska pod względem liczby organizacji pozarządowych nie należy do liderów w Europie. Widać to szczególnie na terenach wiejskich i tam jest to najbardziej dotkliwe. Partnerstwo może i powinno przyczynić się do zmiany tej sytuacji. Najważniejszą rolę mogą odegrać tu liderzy organizacji już istniejących, którzy we współpracy z sołtysami będą zachęcać mieszkańców poszczególnych miejscowości do zawiazania swoich własnych stowarzyszeń. Z naszego doświadczenia wynika, że powołanie organizacji w jednej, dwóch miejscowościach wywołuje reakcję łańcuchową i mieszkańcy pozostałych miejscowości sami podejmują inicjatywę.

W trakcie realizacji projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” udało się zainicjować powołanie 20 nowych stowarzyszeń, w tym 16 na terenach wiejskich.

W mieście proces ten jest znacznie trudniejszy. Mieszkańcy nie odczuwają potrzeby organizowania się i podejmowania wspólnych działań. Niemniej jest to możliwe, tylko wymaga wyłonienia zaangażowanego lidera, który włoży dużo siły i pracy w przekonanie sąsiadów, że przyniesie to dla nich korzyści.

Jeżeli mieszkańcy podejmą decyzję o powołaniu Stowarzyszenia, warto skorzystać z pomocy prawnika. Proces rejestracji nowej organizacji znacznie się wydłuża w przypadku jakichkolwiek, nawet drobnych, błędów w dokumentacji.

Tworzenie i funkcjonowanie stowarzyszeń regulowane jest Ustawą Prawo o stowarzyszeniach z 7 kwietnia 1989r.

Osoby w liczbie co najmniej piętnastu, pragnące założyć stowarzyszenie, uchwalają statut stowarzyszenia i wybierają komitet założycielski. Komitet założycielski składa do sądu rejestrowego wniosek o rejestrację wraz ze statutem, listą założycieli zawierającą imiona i nazwiska, datę i miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania oraz własnoręczne podpisy założycieli, protokół z wyboru komitetu założycielskiego, a także informację o adresie tymczasowej siedziby stowarzyszenia.

Statut stowarzyszenia określa w szczególności:

- 1) nazwę stowarzyszenia, odróżniającą je od innych stowarzyszeń, organizacji i instytucji,
- 2) teren działania i siedzibę stowarzyszenia,
- 3) cele i sposoby ich realizacji,
- 4) sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków,
- 5) władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje,
- 6) sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał,
- 7) sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich,
- 8) zasady dokonywania zmian statutu,
- 9) sposób rozwiązywania się stowarzyszenia.

Stowarzyszenie uzyskuje osobowość prawną i może rozpocząć działalność z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego.

Stowarzyszenie przystępuje do Partnerstwa, a jego przedstawiciele uczestniczą w spotkaniach partnerskich.

Podpisanie porozumienia o współpracy

Partnerstwo lokalne może działać w oparciu o porozumienie partnerów. Porozumienie określa cele, kierunki działań i sposoby ich realizacji oraz adresatów działań. W dokumencie wymienieni są wszyscy partnerzy, a załącznikiem do niego są ich deklaracje współpracy w ramach partnerstwa. W porozumieniu znajduje się też zapis o otwartości dla wszystkich zainteresowanych podmiotów.

Przykład porozumienia zawartego w gminie Kwilcz:

POROZUMIENIE NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I ZATRUDNIENIA ZIEMI KWILECKIEJ

Zawarte w Kwilczu dnia 14.02.2007 pomiędzy instytucjami i organizacjami funkcjonującymi na terenie Gminy Kwilcz:

1. Stowarzyszenie Regionalny Ośrodek Socjalno-Edukacyjny „Dla Ludzi i Środowiska” Chudobczyce
2. Stowarzyszenie Integracyjne Wspólnoty Barka Chudobczyce
3. Gminny Klub Sportowy „Rzemieślnik” Kwilcz
4. Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Tęcza” Kwilcz
5. Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka” Poznań/Chudobczyce
6. Agroturystyka Pojezierza Międzychodzko-Sierakowskiego
7. „Usbud” – Marian Szudra Kwilcz
8. Koło Gospodyń Wiejskich w Mechnaczu
9. Spółdzielnia Socjalna „Świt” z siedzibą w Chudobczycach
10. Spółdzielnia Socjalna „Kram” z siedzibą w Chudobczycach
11. Klub Integracyjny w Mościejewie

O następującej treści:

1. Porozumienie ma na celu skoordynowanie, ukierunkowanie oraz zainicjowanie działań, zmierzających do zbudowania trwałego partnerstwa podmiotów działających w sferze rynku pracy i ekonomii społecznej na terenie Gminy Kwilcz tj. administracji samorządowej, organizacji pozarządowych i innych podmiotów działających na rzecz ograniczenia bezrobocia i poprawy na rynku pracy.

2. Porozumienie obejmuje działania związane z określeniem stanu i dynamiki lokalnego rynku pracy oraz ujawnieniem jego głównych problemów i obszarów, wymagających poprawy, a w szczególności:

- Rozpoznanie potrzeb i możliwości oraz wytyczenie kierunków działania gospodarki społecznej;
- Stworzenie systemu wsparcia dla lokalnego modelu gospodarki społecznej;
- Pomoc w tworzeniu lokalnych programów na rzecz gospodarki społecznej, m.in. poprzez budowanie partnerstw z firmami biznesowymi, poszukiwanie możliwości rozwoju i wsparcia ze strony biznesu itp.;
- Tworzenie warunków dla zatrudnienia osób bezrobotnych, zagrożonych bezrobociem, w tym osób niepełnosprawnych;
- Wdrożenie nowatorskich form aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, zagrożonych bezrobociem, w tym osób niepełnosprawnych.

3. Działania powyższe realizowane będą poprzez następujące elementy ekonomii społecznej:

- a. Kluby Integracyjne – mające charakter głównie integrujący, aktywizujący i informacyjny, a także wspierający nowe inicjatywy;
- b. Warsztaty Terapii Zajęciowej - mające charakter głównie integrujący, aktywizujący i informacyjny, a także wspierający nowe inicjatywy;
- c. Centra Integracji Społecznej – realizujące program aktywizacji zawodowej i społecznej w formie warsztatów, stażów oraz poradnictwa psychologicznego i zawodowego;

- d. Spółdzielnie socjalne – przedsiębiorstwa społeczne, integrujące osoby wykluczone z rynku pracy;
- e. Centra Ekonomii Społecznej – instytucja wspierająca zatrudnienie osób bezrobotnych, tworząca warunki dla rozwoju inicjatyw ekonomicznych;
- f. Program edukacji nieformalnej – grupy samokształceniowe i edukacja liderów ekonomii społecznej – modelowa forma edukacji integrującej osoby z lokalnego środowiska z osobami długotrwale bezrobotnymi, wykluczonymi społecznie.

4. Podmioty zawiązujące partnerstwo opracują wspólną strategię wdrażania ekonomii społecznej na terenie Gminy Kwilcz. Strategia będzie określała zakres możliwych do podjęcia działań oraz zasady funkcjonowania Partnerstwa, częstotliwość spotkań oraz zasady komunikacji pomiędzy Partnerami.

5. Dla realizacji zadań określonych w strategii podjęte będą stosowne działania m. in.:

- Rozpoznanie środowiska lokalnego.
- Propagowanie idei partnerstwa lokalnego i dialogu społecznego.
- Mobilizowanie społeczności lokalnej do samoorganizacji.
- Wsparcie, planowanie i realizacja projektów społecznych dotyczących przedsiębiorczości społecznej jako kluczowego elementu przeciwdziałania bezrobociu.
- Wspieranie turystyki, sportu i rekreacji.
- Wspieranie rozwoju agroturystyki jako elementu rozwoju gospodarczego gminy.
- Wspieranie rozwoju kultury i pielęgnowanie tradycji na terenie gminy.

6. Adresatami Porozumienia są mieszkańcy gminy Kwilcz, a w szczególności osoby bezrobotne, zagrożone bezrobociem, w tym osoby niepełnosprawne, w szczególnie trudnych sytuacjach życiowych, osoby zagrożone marginalizacją.

7. Podpisanie porozumienia tworzy nieformalną platformę niezbędną do przeprowadzenia skutecznych działań na lokalnym rynku pracy. Ponadto, będzie stanowić podstawę i punkt

wyjścia dla procesu projektowania i realizacji przedsięwzięć finansowych z funduszy europejskich w aspekcie lokalnym.

8. Porozumienie jest otwarte dla wszystkich zainteresowanych podmiotów i osób fizycznych.

9. Elementem porozumienia są deklaracje współpracy w ramach „Partnerstwa Ziemi Kwidzińskiej”.

Oparcie funkcjonowania partnerstwa o porozumienie ma swoje zalety i wady. Do pierwszych niewątpliwie można zaliczyć mało formalny charakter dokumentu, czego konsekwencją jest łatwość w przyjmowaniu nowych partnerów lub występowaniu tych, którzy nie chcą z różnych względów dalej współpracować. Nie wymaga to niczego więcej poza złożeniem deklaracji i poprawieniem treści porozumienia o dane nowego partnera (lub usunięcie danych partnera występującego). Ten mało formalny charakter sprawia, że podmioty publiczne czy sieciowe nie boją się przystąpienia do partnerstwa, gdyż porozumienie nie pociąga za sobą tak naprawdę żadnych zobowiązań. Jest wyłącznie wyrazem woli współpracy.

Wadą jest to, że partnerstwo oparte na porozumieniu nie posiada osobowości prawnej i nie podlega wpisowi do żadnego rejestru. Uniemożliwia to np. występowanie przez partnerstwo z wnioskami o fundusze na realizację partnerskich projektów. Wniosek taki musi być każdorazowo składany przez jednego z partnerów w porozumieniu z pozostałymi. Wiąże się to z odpowiedzialnością finansową i może pojawić się problem z wytypowaniem wnioskodawcy. Inną, możliwą w przyszłości, formą działalności partnerstwa będzie związek stowarzyszeń. W chwili obecnej nie ma rozwiązań legislacyjnych, które by umożliwiały utworzenie takiego związku przez przedstawicieli wszystkich trzech sektorów: publicznego, społecznego i prywatnego. W trakcie procesu legislacyjnego jest nowelizacja Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w której pojawia się możliwość powołania partnerstwa lokalnego w formie trójsektorowego związku stowarzyszeń. Jednak proponowane zapisy nie są w pełni satysfakcjonujące. Partnerstwo ma tu charakter czysto zadaniowy – zawiązuje się je dla wykonania zadania lub zadań, na okres nie dłuższy niż 5 lat. Po zakończeniu zadania partnerstwo ulega rozwiązaniu. Propozycje ustawodawcy nie spełniają wszystkich oczekiwań

społecznych, niemniej widoczny jest postęp w tworzeniu podstaw prawnych dla funkcjonowania koalicji lokalnych.

W ramach projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” wprowadzone zostało rozwiązanie tymczasowe. Wszyscy partnerzy podpisali porozumienie partnerskie, natomiast organizacje pozarządowe, będące członkami partnerstwa, zawiązywały związek rejestrowany w KRS. Związek reprezentuje całe partnerstwo, a decyzje są podejmowane wspólnie przez wszystkich partnerów, bez względu na to, czy są członkami zarejestrowanego związku. Prawdopodobnie nowelizacja Ustawy, o której była mowa wyżej, wejdzie w życie do końca 2008r. i rozwiązania kompromisowe nie będą potrzebne.

Wypracowanie programu działania partnerstwa lokalnego

Pierwszym zadaniem, którym powinni zająć się partnerzy, jest wypracowanie strategii rozwoju gminy lub osiedla. Szeroka reprezentacja społeczności lokalnej jest gwarantem, że zasoby, główne problemy i sposoby ich rozwiązania, zostaną dobrze określone. Partnerstwo musi też wspólnie poszukiwać środków na realizację swoich zamierzeń.

Gminy w Polsce posiadają strategie rozwoju – przygotowanie strategii jest warunkiem koniecznym przy aplikowaniu o środki z funduszy UE. Jednak w większości przypadków dokumenty te zostały opracowane bez szerokich konsultacji społecznych. Często jedna firma przygotowywała strategie dla kilku, a nawet kilkunastu gmin, wprowadzając poprawki dostosowujące zawartość do danego terenu. Takie podejście jest sprzeczne z oczekiwaniami społecznymi – to społeczność powinna być współautorem dokumentu wyznaczającego kierunki działań, które mają jej służyć. Jednak osoby decyzyjne w gminie są zazwyczaj niechętnie nastawione do konsultowania strategii z mieszkańcami, obawiając się, że konsultacje takie byłyby swoistym koncertem życzeń nie liczącym się z realiami. I takie niebezpieczeństwo rzeczywiście istnieje, jeżeli dyskusja dotycząca strategii jest jednorazowym wydarzeniem. Spotkania wójta lub burmistrza z mieszkańcami w poszczególnych sołectwach często są mieszaniną pretensji i wygórowanych oczekiwań. Zamiast jednak rezygnować z konsultacji

w ogóle, warto zastanowić się nad przyczynami takiego stanu rzeczy. Nasze doświadczenia wskazują, że główną przyczyną jest brak partnerskiego podejścia ze strony samorządu. Regularne spotkania z przedstawicielami całej społeczności w ramach partnerstwa są okazją do „oczyszczenia” wzajemnych relacji, omówienia problemów na poziomie każdej miejscowości i całej gminy i wreszcie, wypracowania rozwiązań adekwatnych do oczekiwań mieszkańców. Jednocześnie mieszkańcy zyskują świadomość, że z budżetu samorządowego nie da się sfinansować wszystkich inicjatyw i że jako partnerstwo muszą starać się o środki zewnętrzne. To bardzo ważna świadomość, dzięki której znika roszczeniowe nastawienie, a rodzi się kreatywne podejście do problemów.

Strategia to określona koncepcja działania oparta na raporcie o stanie gminy. W strategii zostaje sformułowana misja, cele, programy strategiczne, projekty realizacyjne i zadania:

Misja

Cele

strategiczne

Programy

strategiczne

Projekty

realizacyjne

Zadania do wykonania

Misja określa jaki powinien być wizerunek gminy w perspektywie następnych kilkunastu lat i jakie są priorytety partnerstwa w działaniach na rzecz zaspokojenia potrzeb mieszkańców.

Następnym po misji poziomem planowania są **cele strategiczne**. Wynikają one bezpośrednio z misji - konkretnie definiują kierunki rozwoju gminy tam określone, jednocześnie pozwalają na zachowanie jasnego podziału Strategii, grupując poszczególne programy i projekty. Ich realizacja w przyjętej perspektywie czasowej powinna doprowadzić do osiągnięcia pożądanego stanu rozwoju gminy, określonego w jej misji.

Z kolei **programy strategiczne** są „tematami” działań, których wykonanie powoduje osiągnięcie określonych celów. Programy strategiczne grupują projekty związane tematycznie z poszczególnymi dziedzinami życia, czy działania partnerstwa.

Projekty realizacyjne to już konkretne przedsięwzięcia, najłatwiej mierzalne przy wdrażaniu Strategii. Projekty muszą zostać szczegółowo rozpisane. Każdy projekt powinien być opatrzone opisem, w którym przedstawione będzie uzasadnienie jego wyboru oraz inne, ważne dla jego realizacji informacje.

Dodatkowo dla projektów opracowuje się specjalne tabele, w których zawarta są informacje o **zadaniach**, czyli czynnościach do wykonania w ramach każdego projektu. Tabele projektów zawierają również inne informacje - opis celu dla którego projekt jest realizowany, koszt realizacji poszczególnych zadań, informacje o jednostkach odpowiedzialnych oraz jednostce koordynującej projekt, a także daty realizacji poszczególnych zadań.

Każdy cel, program i projekt zostają w dokumencie Strategii dokładnie uzasadnione i scharakteryzowane. Przygotowanie strategii porządkuje działania partnerstwa, pozwala na uniknięcie chaosu decyzyjnego i projektowego. Ułatwia również absorpcję środków zewnętrznych. Wiemy na co potrzebujemy funduszy i szukamy źródeł, a nie odwrotnie – ogłaszane są konkursy i dopiero wtedy zastanawiamy się co warto byłoby zrealizować. Oczywiście strategia nie jest dokumentem niezmiennym – możliwe jest, a nawet wskazane wprowadzanie zmian i dostosowywanie do nowych warunków.

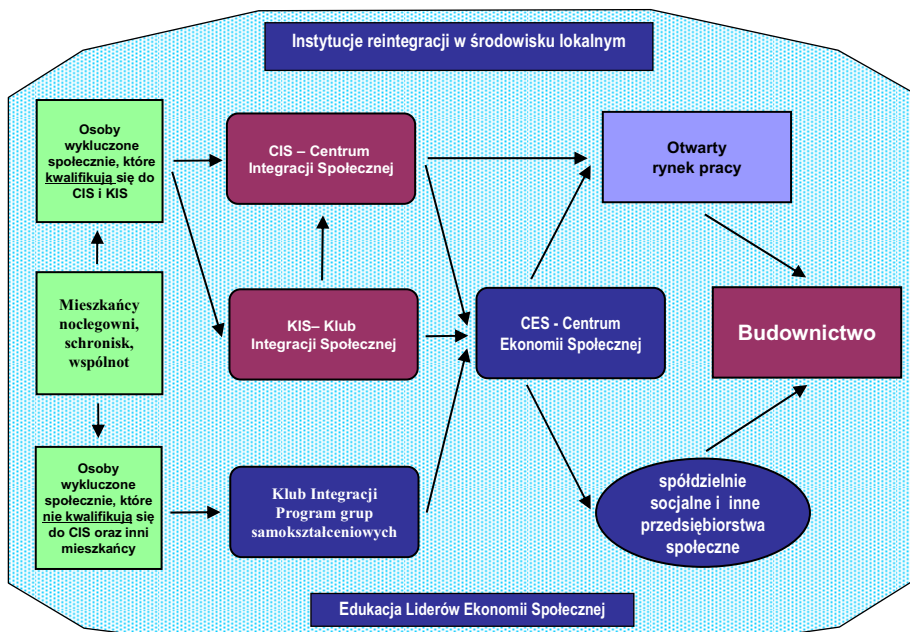
Uczestnictwo w programie Edukacji Liderów Ekonomii Społecznej

Odpowiedzialne i skuteczne podejście do rozwiązywania lokalnych problemów wymaga ustawicznego podnoszenia poziomu wiedzy osób za to odpowiedzialnych – lokalnych liderów. W Polsce funkcjonuje już kilka ustaw, które wspomagają aktywizowanie społeczeństwa, pracę z osobami wykluczonymi, stwarzanie im możliwości zatrudnienia czy samozatrudnienie, a wreszcie budowę mieszkań socjalnych. Znajomość tych rozwiązań prawnych, a także zapoznanie się z funkcjonowaniem instytucji takich jak Centrum Integracji Społecznej i Klub Integracji Społecznej, zakładanie i działanie spółdzielni socjalnych, inicjowanie i rejestracja nowych stowarzyszeń powinno być podstawą działania partnerstwa lokalnego. Dlatego konieczne jest prowadzenie ciągłej edukacji wszystkich partnerów w ramach Edukacji Liderów Ekonomii Społecznej, włączonej w spotkania partnerstwa. Więcej informacji na ten temat w rozdziale poświęconym edukacji nieformalnej.

Tworzenie instytucji reintegracji w środowisku lokalnym

Partnerstwo lokalne działa na rzecz rozwoju społeczności lokalnej. Aby rozwój ten był zrównoważony działania muszą zostać skierowane przede wszystkim w stronę grup najsłabszych, w tym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Poniżej przedstawiony został schemat prezentujący modelowe rozwiązania wspomagające osoby wykluczone w drodze do reintegracji społecznej i zawodowej.

W gminach, w których realizowany był projekt „Ekonomia Społeczna w Praktyce”, działają wspólnoty, współtworzone przez osoby pozbawione własnego mieszkania. Z kolei w mieście działają hostele dla osób bezdomnych. Bezdomność często wiąże się z innymi problemami, tj. uzależnienia, pobyt w zakładach karnych, długotrwałe bezrobocie, konieczność korzystania z opieki społecznej. Zadaniem partnerstwa powinno być, w pierwszym rzędzie, powołanie instytucji, które zapewniłyby tym osobom udział w programach prowadzących krok po kroku do społecznej i zawodowej integracji osób wykluczonych: Centrum Integracji Społecznej, Klub Integracji Społecznej, Klub Integracyjny, Centrum Ekonomii Społecznej.

Ad. Centrum Integracji Społecznej (CIS)

Tworzenie, organizacja i funkcjonowanie CIS jest uregulowane zapisami zawartymi w Ustawie o zatrudnieniu socjalnym z 13 czerwca 2003r. Uczestnikami Centrum mogą być osoby, które „podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym”(art.1. punkt 2). Ustawa wymienia grupy, do których w szczególności stosują się przepisy jednak „Komentarz do nowelizacji Ustawy o zatrudnieniu socjalnym” precyzuje, że krąg osób nie jest zamknięty i że przesłanką skierowania do Centrum jest kryterium wykluczenia.

Celem funkcjonowania Centrum Integracji Społecznej jest reintegracja zawodowa i społeczna uczestników poprzez następujące działania:

- 1) kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom nie podlegającym wykluczeniu społecznemu;
- 2) nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- 3) naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- 4) uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

CIS może zostać utworzony przez samorząd (będzie wówczas gospodarstwem pomocniczym) lub organizację pozarządową. W omawianym tutaj przypadku organizacją tą jest partnerstwo lokalne w formie związku stowarzyszeń.

Pierwszym krokiem jest złożenie wniosku do wojewody o nadanie statusu Centrum.

Wniosek ten powinien zawierać następujące informacje:

- 1) nazwę instytucji tworzącej Centrum;
- 2) informację o miejscu funkcjonowania Centrum i przewidywanym terminie rozpoczęcia działalności;
- 3) przewidywaną liczbę uczestników oraz wskazanie, dla jakiej grupy uczestników Centrum będzie świadczyć usługi;
- 4) planowany rodzaj działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej;
- 5) program prac prowadzonych z uczestnikami w ramach reintegracji zawodowej i społecznej;
- 6) przewidywaną liczbę pracowników Centrum oraz ich kwalifikacje;
- 6a) planowane rodzaje umów o pracę pracowników Centrum i ich wymiar czasu pracy;
- 7) dane o organizacji i systemie zajęć w Centrum;
- 8) dane o zakładanych efektach działania Centrum, w tym planowaną liczbę osób do przyuczenia do zawodu, przekwalifikowania lub podwyższenia kwalifikacji, planowaną liczbę osób, którym uczestniczenie w zajęciach w Centrum i wspierane zatrudnienie socjalne pomogą w uzyskaniu zatrudnienia na zasadach przewidzianych w przepisach prawa pracy lub

w podjęciu działalności gospodarczej, planowaną liczbę osób usamodzielnionych ekonomicznie;

9) dane o szacunkowym rocznym preliminarzu ogólnych kosztów działalności Centrum, w tym kosztów realizacji reintegracji zawodowej i społecznej;

10) dane o wysokości zasobów własnych instytucji tworzącej poniesionych na utworzenie Centrum oraz o formach tych zasobów, a także o przewidywanym udziale własnym w finansowaniu działalności Centrum;

11) dane o innych źródłach finansowania działalności Centrum, w tym ze środków określonych w gminnym programie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu;

12) projekt regulaminu Centrum.

Wojewoda nadaje status w kwietniu lub we wrześniu na okres 5 lat.

Oferta Centrum

Każdy uczestnik przebywa w CIS nie krócej niż 6 godzin dziennie. Cały program trwa 12 miesięcy (w tym 1 miesiąc próbny), ale istnieje możliwość przedłużenia go w uzasadnionych wypadkach. Kierownik Centrum podpisuje z uczestnikiem indywidualny program zatrudnienia socjalnego, w którym określa się: zakres i formy reintegracji zawodowej i społecznej, rodzaje sprawności psychofizycznych niezbędnych do podjęcia pracy oraz metody ich ćwiczenia, osoby odpowiedzialne za realizację programu.

Program CIS musi być ukierunkowany na reintegrację społeczną i zawodową uczestników, co w przypadku tej pierwszej oznacza działania, w tym również o charakterze samopomocowym, mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu. Reintegracja zawodowa natomiast oznacza działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.

Programy Centrów z reguły zawierają edukację ogólną oraz zawodową. CIS-y oferują także pomoc pracownika socjalnego, psychologa i doradcy zawodowego. W ramach edukacji ogól-

nej mogą być prowadzone: warsztaty motywacyjne i nauki planowania życia, metody aktywnego poszukiwania pracy, etyka w pracy, przedsiębiorczość (w tym spółdzielnie socjalne), obsługa komputera – poziom podstawowy, języki obce (angielski, niemiecki). Warsztaty zawodowe to na przykład: budowlano-instalacyjny, spawalniczy, stolarski, ochrona mienia, ogrodniczy, handlowy, krawiecki, gastronomiczny, konserwacji powierzchni płaskich, opieki nad dzieckiem, osobą starszą i chorą, warsztat komputerowy – poziom zaawansowany, rękodzieło¹. W programie mogą być również prowadzone grupy samokształceniowe, o których więcej powiedziano w rozdziale „Mechanizm tworzenia grup samokształceniowych”.

Oferta Centrum powinna być dostosowana do aktualnej sytuacji na rynku i zapotrzebowania na pracowników z danymi kwalifikacjami. Warto też ukierunkowywać uczestników na zakładanie swoich własnych firm, w tym przede wszystkim spółdzielni socjalnych. Osoby, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej, często nawet po rocznym programie, nie są w pełni rynkowe. Nawet jeżeli zostaną zatrudnione, to z różnych przyczyn pracodawca może być niezadowolony z ich pracy i szybko zwolnić. Zdarza się, że osoby te same rezygnują z pracy nie mogąc odpowiedzieć na stawiane im wymagania. Spółdzielnie socjalne dają im szansę na zatrudnienie, i to we własnej firmie, a jednocześnie pełnią funkcję pewnego rodzaju przedłużenia CIS. W spółdzielni nadal celem głównym jest reintegracja członków, również poprzez pracę, ale w bezpiecznych warunkach. Członkowie spółdzielni są w pewnym sensie dla siebie wzajemnie grupą wsparcia. Jeżeli jeden z członków ma problemy związane z uzależnieniem czy słabymi umiejętnościami wykonywania pracy, np. spóźnia się, pracuje zbyt wolno i niedokładnie, nie ma wystarczających kwalifikacji, to pozostali powinni wspierać go w zmianie tego stanu rzeczy. Poza tym ich wzajemne relacje nie kończą się wraz z zakończeniem dnia pracy. Członkowie interesują się sytuacją mieszkaniową czy rodzinną pozostałych i w razie problemów starają się wspólnie im zaradzić. Spółdzielnia nie jest programem, który ma określone ramy czasowe – istnieje tak długo, jak długo spółdzielcy potrafią zarobić na swoje utrzymanie przy założeniu, że powinni być wspierani w tym przez partnerów lokalnych.

¹ Został tu przedstawiony program Centrum Integracji Społecznej prowadzonego przez Stowarzyszenie Szkoła Barki im. H.Ch. Kofoeda w Poznaniu. Inne Centra w Polsce mają własną ofertę, dostępną na ich stronach internetowych.

Finansowanie działalności Centrum

Centrum może otrzymać dotację na pierwsze wyposażenie oraz na działalność przez okres pierwszych 3 miesięcy z dochodów własnych samorządu województwa (marszałek) przeznaczonych na realizację wojewódzkiego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Dotacja na pierwsze wyposażenie może być przeznaczona na:

- 1) przystosowanie do potrzeb uczestników zajęć w Centrum pomieszczeń przeznaczonych na reintegrację zawodową i społeczną;
- 2) wyposażenie pomieszczeń oraz przygotowanie stanowisk pracy, w tym zakup maszyn i urządzeń niezbędnych do prowadzenia działalności;
- 3) zakup surowców, materiałów i narzędzi niezbędnych do rozpoczęcia działalności.

Dotacja na działalność przez 3 pierwsze miesiące nie jest, niestety, zbyt wysoka. Oblicza się ją jako iloczyn 50% kwoty zasiłku dla bezrobotnych oraz liczby uczestników i pracowników w danym miesiącu. W praktyce przy 30 uczestnikach i 6 pracownikach oznacza to około 10 tys. zł miesięcznie. Ta kwota nie wystarczy na sfinansowanie wszystkich wydatków. Oznacza to, że konieczne jest pozyskanie środków z innych źródeł, np. z funduszy europejskich jeszcze przed rozpoczęciem działalności.

Dalsza działalność CIS jest finansowana z:

- 1) dotacji pochodzącej z dochodów własnych gminy, przeznaczonych na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych;
- 2) dochodów uzyskiwanych z działalności odpłatnej;
- 3) środków z Unii Europejskiej;
- 4) zasobów instytucji tworzącej pochodzących ze zbiorów, darowizn lub innych źródeł;
- 5) innych dochodów własnych gminy niż określone w punkcie 1.

Kwota dotacji, o której mowa w punkcie 1, w przypadku gdy instytucją tworzącą jest organizacja pozarządowa, jest ustalana jako iloczyn kwoty określonej uchwałą rady gminy oraz liczby uczestników zajęć reintegracji zawodowej i społecznej prowadzonych w Centrum i liczby pracowników Centrum, według stanu na koniec miesiąca, i wypłacana co miesiąc, przez okres działalności Centrum.

W przypadku gdy instytucją tworzącą jest wójt, burmistrz i prezydent miasta, jest ustalana jako iloczyn kosztów realizacji reintegracji zawodowej i społecznej w przeliczeniu na jednego uczestnika oraz liczby uczestników zajęć reintegracji zawodowej i społecznej prowadzonych w Centrum i liczby pracowników Centrum.

CIS-y prowadzone przez organizacje pozarządowe są, w związku z tym zapisem, w znacznie gorszej sytuacji niż CIS-y tworzone przez samorząd. W praktyce rady gminy określają bowiem kwotę przeznaczoną na jednego uczestnika mniej więcej na poziomie 50% zasiłku dla bezrobotnych². Oznacza to, że gmina przeznacza na działalność CIS-u środki porównywalne do tych, jakie otrzymuje Centrum od marszałka przez pierwsze trzy miesiące, a zatem niewystarczające na funkcjonowanie. CIS-y prowadzone przez samorząd mogą z budżetu gminy otrzymać całą potrzebną kwotę.

Źródła wymienione w pozostałych punktach nie wystarczą na sfinansowanie działalności poza funduszami europejskimi, a ściślej Europejskim Funduszem Społecznym. Jednak i tutaj pojawiły się problemy. CIS-y są instytucjami wieloletnimi. Dotacje z EFS są przyznawane na drodze konkursów, przy czym jednorazowo można stracić się o finansowanie na 2 letnie projekty. Oznacza to, że co 2 lata nie ma pewności, że CIS otrzyma dotację i będzie mógł dalej działać. Tym bardziej, że w PO Kapitał Ludzki CIS-y mogą starać się o dofinansowanie z tego samego działania, co wszystkie inne projekty integracyjne – 7.2.1. Już pierwsze konkursy w całej Polsce pokazały, że rozwiązanie to ma fatalne skutki – większość CIS-ów nie otrzymała dofinansowania, część z nich już została zamknięta, pozostałe walczą jeszcze o dodatkową alokację środków i zmianę dokumentów programowych PO KL, w ramach którego powinno się wyodrębnić poddziałanie przeznaczone wyłącznie dla CIS-ów (np. wśród projektów systemowych). Finansowanie CIS-ów nie powinno opierać się na konkursach – roczny program i zróżnicowanie działań sprawia, że kwota przeznaczona na jednego uczestnika jest dużo wyższa niż w projektach, gdzie oferuje się dwa, trzy kursy.

² W Poznaniu w 2008r. jest to kwota 252,08 zł na jednego uczestnika miesięcznie. Doświadczenie Szkoły Barki wskazuje, że kwota ta powinna być o 1 tys. większa, żeby funkcjonowanie CIS było w ogóle możliwe. Konieczne jest korzystanie ze środków EFS. W obecnym okresie programowania jest to PO Kapitał Ludzki działanie 7.2.1 – konkursy są ogłaszane przez Wojewódzki Urząd Pracy.

W związku z tym, że po 2013 r. środki z funduszy europejskich, które trafiają do Polski będą znacznie niższe niż w obecnym okresie programowania, stałym źródłem finansowania CIS-ów prowadzonych przez organizacje pozarządowe powinien być budżet centralny lub budżet gminy na tych samych zasadach, co w przypadku CIS-ów samorządowych. Warto też rozważyć możliwość przyznawania środków na ten cel z Funduszu Pracy, w którym w związku ze zmniejszającym się bezrobociem pozostają niewykorzystane środki.

Ustawa dopuszcza prowadzenie przez CIS działalności odpłatnej. Centrum, w ramach reintegracji zawodowej, może prowadzić działalność wytwórczą, handlową lub usługową i w ten sposób zarabiać na swoje utrzymanie. W ramach CIS-u funkcjonują różne warsztaty, np. stolarski, budowlany, ogrodniczy, gastronomiczny, krawiecki, porządkowy czy warsztat rękodzieła. W chwili obecnej istnieje duże zapotrzebowanie na tego typu usługi i wyroby. W Centrum warto zatrudnić pracownika, który będzie zajmował się pozyskiwaniem zleceń i sprzedażą wyrobów. Szkoła Barki w początkowym okresie swojego działania (1998-2002) pozyskiwała w ten sposób dość znaczne środki - ponad 245 tys. zł rocznie przy około 1000 uczestnikach,

co stanowiło 14% całego budżetu. To nie wystarczało na pokrycie wszystkich kosztów, ale w stopniu zauważalnym uzupełniało budżet. Warto w tym miejscu podkreślić, że oferowanie usług na zewnątrz wpływa bardzo pozytywnie na wzrost umiejętności świadczenia pracy przez uczestników w warunkach rynkowych.

Niestety, w poprzednim okresie programowania pewne zapisy w wytycznych programowych SPO Rozwój Zasobów Ludzkich (EFS) sprawiły, że CIS-y korzystające z dotacji z tego programu zawiesiły działalność zarobkową. Zapisano mianowicie, że „W przypadku, gdy działalność wytwórcza, handlowa i usługowa CIS stanowi część projektu i powoduje osiągnięcie przez CIS przychodu, Centrum ma obowiązek wykazać ten przychód w ramach rozliczania projektu i przeznaczyć go na finansowanie projektu. Przychód pomniejsza wówczas kwotę dofinansowania”³.

³ Zob. Wytyczne dla beneficjentów ubiegających się o dofinansowanie projektów w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich. Priorytet 1 Aktywna polityka rynku pracy oraz integracji zawodowej i społecznej. Działanie 1.5 Promocja aktywnej polityki społecznej poprzez wsparcie grup szczególnego ryzyka. Schemat a Wspieranie osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym – www.dwfefs.gov.pl (zakładka Program Rozwój Zasobów Ludzkich 2004-2006), s. 20

Wymóg ten wpłynął zdecydowanie demotywująco na kadre i uczestników Centrów – praca nie pociągała za sobą zwiększenia budżetu, a wyłącznie komplikowała procedurę rozliczania dotacji. Większość CIS-ów korzystających ze środków EFS zaprzestała w tej sytuacji sprzedaży usług i wyrobów, co było sprzeczne z intencją ustawodawcy. Centra z założenia miały zyskiwać coraz większą samowystarczalność finansową, uniezależniając się od środków publicznych. Ma to tym większe znaczenie, że środki europejskie po 2013r. zmniejszą się znacznie, a budżet centralny i samorządowe nie będą w stanie udźwignąć finansowania CIS-ów w całym kraju. Dlatego w obecnym okresie programowania (2007-2013) należy nastawić się na rozwinięcie sprzedaży usług i wyrobów „na zewnątrz”, pomimo wszelkich utrudnień z tym związanych. Oczywiście, zapewne nie da się uzyskać 100% samowystarczalności, ale im procent ten będzie większy tym lepiej. Należy przy tym mieć cały czas na uwadze podstawowy cel działalności Centrum, jakim jest reintegracja społeczna i zawodowa uczestników, a nie zarabianie pieniędzy.

O tym czy Centrum będzie prowadziło działalność odpłatną i w jakim zakresie warto rozstrzygnąć jeszcze przed złożeniem wniosku do wojewody. Prowadzenie takiej działalności musi korespondować z układem zajęć w Centrum. W CIS prowadzonym przez Szkołę Barki każdy uczestnik ma codziennie 2h edukacji ogólnej i 4h edukacji zawodowej. Taki układ zajęć w praktyce uniemożliwiałby wykonywanie zleceń zewnętrznych. Jeżeli np. warsztat ogrodniczy dostałby zlecenie pielęgnacji terenów zielonych na jednym z osiedli mieszkaniowych, to byłby mało efektywny wykonując pracę 4h dziennie (a nawet mniej, bo trzeba w to wliczyć jeszcze dojazd). Rozwiązaniem jest tu, wprowadzony przez Szkołę Barki, system dwuzmianowy: w momencie, kiedy uczestnicy z I zmiany kończą pracę po 4h, zastępuje ich grupa z II zmiany. W tym czasie I zmiana wraca do Centrum na zajęcia z edukacji ogólnej. Oczywiście trzeba wówczas uwzględnić w budżecie wysokie koszty przejazdów.

Jeżeli uczestników jest zbyt mało, żeby wprowadzić system dwuzmianowy, wówczas edukacja ogólna może być realizowana przez jeden dzień w tygodniu, w pozostałe zaś warsztaty wykonują zlecenia na zewnątrz. Rezygnacja z edukacji ogólnej nie jest wskazana, ponieważ

problemy uczestników nie ograniczają się do niskich kwalifikacji zawodowych i potrzebne są zajęcia rozwijające w nich inne umiejętności.

Pozostałe korzyści dla uczestników Centrum

Poza możliwością korzystania z oferty CIS, której była mowa powyżej, uczestnictwo wiąże się z innymi korzyściami:

- każdy uczestnik otrzymuje co miesiąc świadczenie integracyjne w wysokości zasiłku dla bezrobotnych (w miesiącu próbnym w wysokości połowy zasiłku) – ze środków Funduszu Pracy,
- kierownik Centrum może przyznać uczestnikowi premię motywacyjną w wysokości do 20% świadczenia integracyjnego,
- kierownik Centrum może przyznać uczestnikowi 4 dni wolne od zajęć, za które przysługuje świadczenie integracyjne w pełnej wysokości,
- każdemu uczestnikowi przysługuje jeden posiłek dziennie.

Źródła informacji o Centrach Integracji Społecznej

1. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003r. (Dz.U. nr 115, poz. 793);
2. Komentarz do nowelizacji ustawy O zatrudnieniu socjalnym oraz dobre praktyki zatrudnienia socjalnego, opracowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej we wrześniu 2007r.;
3. Raport z monitoringu działania Centrów Integracji Społecznej – 1,5 roku po uchwaleniu ustawy o zatrudnieniu socjalnym, Autorzy: Ewa Leś, Sławomir Nałęcz, Na podstawie badań przeprowadzonych przez Pracownię Badań Organizacji Non-profit w Instytucie Studiów Politycznych PAN finansowanych przez Ministerstwo Polityki Społecznej, Warszawa, 2005, www.mpips.gov.pl zakładka po lewej stronie: Pomoc Społeczna – Raporty i Statystyki;
4. Monitoring ustawy z dnia 13 czerwca 2004r. o zatrudnieniu socjalnym. *Badanie skuteczności reintegracji społecznej i zawodowej*. Raport końcowy. Kierownictwo i redakcja

naukowa Prof. UW dr hab. Ewa Leś, Warszawa 2007, www.mpips.gov.pl, Zakładka: Aktualności, z dnia 2007-11-09 Monitoring ustawy o zatrudnieniu socjalnym.

Ponadto każdy funkcjonujący CIS posiada swoją stronę internetową, którą warto odwiedzić, żeby zapoznać się z działaniami prowadzonymi przez dane Centrum i ofertą edukacyjną. Centrum Integracji Społecznej w aspekcie przedsiębiorczym zostało opisane w rozdziale „Katalog różnych form działania przedsiębiorstw społecznych”.

Ad Klub Integracji Społecznej (KIS)

Działalność KIS reguluje rozdział 7 Ustawy o zatrudnieniu socjalnym. KIS może być powołany przez gminę lub organizację pozarządową prowadzącą reintegrację społeczną i zawodową dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W klubach integracji społecznej można organizować w szczególności:

- 1) działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia;
- 2) prace społecznie użyteczne;
- 3) roboty publiczne;
- 4) poradnictwo prawne;
- 5) działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych.

Uczestnictwo w Klubie jest dobrowolne, ale warunkiem jest realizacja kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach o pomocy społecznej. Warunek ten został wprowadzony w nowelizacji Ustawy, a jako uzasadnienie podano: „Dotychczas uczestnictwo w klubach integracji społecznej polegało na pełnej dobrowolności, co było oczywistą trudnością w realizacji zadań klubu. Brak samodyscypliny sprawiał obniżenie potencjału edukacyjno – kwalifikacyjnego klubu. Powiązanie uczestnictwa z kontraktem socjalnym zintegruje pomoc klubu

z działaniami publicznych służb społecznych, czyniąc pomoc bardziej kompleksową i ukierunkowaną”⁴.

Okres uczestnictwa w Klubie jest ustalany indywidualnie. Oferta KIS jest uzależniona od aktywności organizatora i pomysłowości animatora zatrudnionego w Klubie.

Przykład Klubu Integracji Społecznej prowadzonego przez Stowarzyszenie Pogotowie Społeczne w Poznaniu:

Program Klub Integracji Społecznej „Darzybór” jest kontynuacją realizowanego przez Pogotowie Społeczne programu aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym również działającego od czerwca 2005 roku KIS „Darzybór” współfinansowanego przez Ministerstwo Polityki Społecznej a następnie Miasto Poznań). Celem Klubu jest wsparcie działań osób bezrobotnych na rzecz ich powrotu na rynek pracy. Wsparcie to realizowane jest na dwóch płaszczyznach: płaszczyźnie działań na rzecz reintegracji zawodowej oraz płaszczyźnie działań na rzecz reintegracji społecznej.

1. Działania na rzecz reintegracji zawodowej:

- indywidualne poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy:
- poszukiwanie i weryfikacja ofert pracy,
- nawiązanie kontaktów z pracodawcami,
- wsparcie osób w poszukiwaniu pracy i utrzymaniu pracy,
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich kwalifikacji (wyszukiwanie odpowiednich kursów, motywowanie do dalszej edukacji, do udziału w Centrum Integracji Społecznej),
- pomoc w tworzeniu dokumentów aplikacyjnych,
- pomoc w przygotowaniu się do rozmowy kwalifikacyjnej,
- zasady autoprezentacji,
- skuteczne staranie się o zatrudnienie,
- cechy „idealnego” kandydata do pracy,
- eliminacja najczęściej popełnianych błędów przy ubieganiu się o pracę,
- bariery w poszukiwaniu pracy – zależne i niezależne,

⁴ Komentarz do nowelizacji ustawy O zatrudnieniu socjalnym oraz dobre praktyki zatrudnienia socjalnego, opracowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej we wrześniu 2007r., s.12

- poszukiwanie pracy za granicą, na co należy zwrócić uwagę,
- poznanie nieformalnych zasad w organizacji na podstawie wybranych przykładów,
- typologia przełożonych, jak radzić sobie z trudnym szefem,
- adaptacja w nowym miejscu pracy,
- kontakty z przełożonymi i współpracownikami,
- wady pracowników przeszkadzające pracodawcom,
- poradnictwo prawne:
 - prawo pracy,
 - udzielanie pomocy formalno-prawnej przy rozpoczynaniu własnej działalności, gospodarczej, zakładaniu spółdzielni socjalnej,
 - pomoc w sprawach spornych z pracodawcą,
 - pomoc prawna w uregulowaniu zaległych spraw (zadłużenia alimentacyjne, kredyty, sprawy sądzie pracy itp.),
- poradnictwo socjalne:
 - porady z zakresu korzystania z rozwiązań ustawowych,
 - świadczenia pomocy społecznej,
 - ustawa o zatrudnieniu socjalnym oraz ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
 - pomoc w skompletowaniu niezbędnych dokumentów i uzupełnieniu dokumentacji na temat przebiegu pracy zawodowej (świadczenia pracy, zaświadczenia o odbytych kursach itp.),
- kursy podnoszące umiejętności zawodowe:
 - kurs komputerowy,
- dostęp do komputera i Internetu umożliwiający uczestnikom samodzielne poszukiwanie ofert pracy i sporządzanie dokumentów aplikacyjnych.

2. działania na rzecz reintegracji społecznej

▪ samopomocowe grupy wsparcia nastawione na wzajemną pomoc osiągnięcie określonego celu; grupa tworzona przez ludzi uznających się za równych sobie, którzy skupili się, aby pomóc sobie wzajemnie w zaspokojeniu wspólnej potrzeby i osiągnięcia pożądanych zmian osobowościowych i społecznych. Udział w grupie dwóch profesjonalistów zapewnia jej charakter nie tylko samopomocowy ale i korekcyjny. W ramach programu funkcjonować będą następujące grupy wsparcia: dla osób bezrobotnych, dla osób bezdomnych, dla osób uzależnionych;

▪ Poznaję siebie - grupa rozwoju osobistego prowadzona przez psychologa obejmująca swoim zakresem następujące zagadnienia:

- sposoby komunikowania się z innymi,
- sposoby radzenia sobie ze stresem,
- konstruktywne rozwiązywanie konfliktów,
- moje mocne i słabe strony,
- podejmowanie decyzji, zmiana wyuczonych reguł postępowania w zależności od sytuacji,
- uzależnienia,
- zaufania do innych ludzi,
- konstruktywne patrzeć na siebie i innych, na własne i cudze problemy, co ułatwi lepsze radzenie sobie z trudnymi sytuacjami życiowymi,
- kontrola emocji.

Grupa samokształceniowa w ramach Szkoły Animacji Społecznej - zajęcia edukacyjne prowadzone każdorazowo przez któregoś z uczestników pod kierunkiem pracownika Klubu na temat zgłoszony wcześniej przez grupę. Tematy są wybierane z następujących dziedzin: aktualne zagadnienia ekonomiczno - społeczne, miejsce Polski w Unii Europejskiej, etyka, profilaktyka uzależnień, społeczeństwo obywatelskie (szczegółowe tematy będą wybierane przez uczestników)⁵.

⁵ Zob. www.pogotowiespoeczne.org.pl (zakładka: Działalność)

Kluby mogą przygotowywać do uczestnictwa w Centrach Integracji Społecznej. Program niektórych KIS-ów jest zbliżony do programu CIS⁶. Reintegracja zawodowa jest tam prowadzona w ramach warsztatów realizowanych przez Klub lub w ramach robót publicznych oraz prac społecznie użytecznych. Dzięki takiemu rozwiązaniu uczestnicy otrzymują niewielkie wypłaty⁷.

Źródła informacji o Klubach Integracji Społecznej

1. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003r. (Dz.U. nr 115, poz. 793);
2. Komentarz do nowelizacji ustawy O zatrudnieniu socjalnym oraz dobre praktyki zatrudnienia socjalnego, opracowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej we wrześniu 2007r.

Ad. Klub Integracyjny

Działalność klubów integracyjnych nie jest regulowana ustawowo. Partnerstwo PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce” zaplanowało prowadzenie KI w swojej strategii. W trakcie projektu powstało 11 Klubów Integracyjnych prowadzonych przez ośmiu Partnerów.

Sytuacją optymalną jest założenie i prowadzenie Klubu przez Partnerstwo Lokalne – wówczas rzeczywiście Klub ma dużą szansę na realizowanie głównego celu swojej działalności, jakim jest integracja społeczności lokalnej. W przypadku gmin należy dążyć przy tym do tego, aby Kluby powstawały w każdej miejscowości. Jeżeli powstanie tylko w jednym miejscu

⁶ Zob. część Dobre praktyki w Komentarzu do nowelizacji ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz dobre praktyki zatrudnienia socjalnego, opracowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej we wrześniu 2007r

⁷ Do prac społecznie użytecznych kieruje osobą bezrobotną starosta, a organizuje je gmina. Wymiar pracy to 10 godzin tygodniowo za wynagrodzeniem co najmniej 6 zł za godzinę. Koszty są pokrywane w 60% (od 6 zł na godzinę) z Funduszu Pracy, resztę pokrywa gmina. Przy robotach publicznych Urząd Pracy refunduje przez okres 6 miesięcy organizatorowi część kosztów poniesionych na wynagrodzenia (przy pełnym wymiarze czasu pracy).

mieszkańcy z innych wsi nie będą z niego korzystać ze względu na dużą odległość od miejsca zamieszkania. Warto do tego wykorzystać wiejskie świetlice.

Klub ma otwartą formułę – może tu przyjść każdy mieszkaniec, bez względu na swoją sytuację życiową, i nie odbywa się to na podstawie jakiegokolwiek skierowania⁸. Klub jest prowadzony przez animatora i to od jego pomysłowości i zaangażowania w dużej mierze zależy jakie zajęcia będą się tam odbywały. Źródłem pomysłów jest też oczywiście samo Partnerstwo – liderzy w trakcie spotkań przygotowują wspólnie projekt na prowadzenie Klubów w swojej gminie czy na osiedlu i pozyskują środki na jego realizację.

Zasadą jest, że oferta Klubu jest kierowana i dostosowana do różnych grup mieszkańców: dzieci, młodzieży, osób starszych, niepełnosprawnych, kobiet, mężczyzn, osób wykluczonych itp. Dzięki temu możliwy jest tu do przeprowadzenia proces rzeczywistej integracji społeczności lokalnej – każdy czuje się zabrany, poznaje innych mieszkańców, zmieniają się wzajemne relacje, niweluje się stygmatyzacja i segmentyzacja obecna w każdej społeczności. To zdecydowanie różni Kluby Integracji od CIS-ów i KIS-ów, gdzie działania integracyjne są prowadzone wśród osób dotkniętych podobnymi problemami. To nie znaczy, że te drugie są gorsze – ich oferta jest dostosowana do grupy osób, która wymaga szczególnych działań i spełniają swoją rolę. Natomiast Kluby Integracyjne dopełniają proces integracyjny rozpoczęty w CIS-ach i KIS-ach. Osoby zagrożone wykluczeniem muszą zostać w pierwszej kolejności objęte działaniami CIS-u lub KIS-u, żeby nie bać się korzystać z Klubu Integracyjnego, otwartego dla wszystkich. Osoby wykluczone muszą poczuć się pełnoprawnymi obywatelami, nie różniącymi się od swoich sąsiadów. Z drugiej strony sąsiedzi muszą w nich zobaczyć ludzi, z którymi chcą się spotykać, rozmawiać, spędzać wolny czas, podejmować wspólne działania. Jeżeli do Klubu zacznie przychodzić człowiek uzależniony, będący często pod wpływem alkoholu, to zostanie odrzucony przez innych. Jeżeli natomiast przejdzie terapię, zostanie uczestnikiem CIS, podejmie pracę, albo założy spółdzielnię socjalną, wówczas jego relacje z współmieszkańcami wejdą na właściwy tor.

Oczywiście, rolą animatora Klubu jest taka praca z mieszkańcami, aby człowiek uzależniony, poraniony nie został przez nich odrzucony, żeby każdy zobaczył w nim osobę, która ma

⁸ W przeciwieństwie do tego do CIS-u kieruje MOPR lub OPS, a uczestnictwo w KIS jest warunkowane podpisaniem kontraktu socjalnego z Ośrodkiem Pomocy Społecznej. Zob. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym.

szanse stać się pełnoprawnym członkiem społeczności. Taka postawa może mieć pozytywny wpływ na podjęcie przez niego decyzji o zmianie.

Poniżej zostaną krótko zaprezentowane dwa przykłady działalności Klubów.

Przykład 1 Klub Integracyjny w Gminie Lwówek Wlkp.

Jednym z zadań projektu „ESwP” było zawiązanie partnerstw lokalnych, m.in. w gminie Lwówek Wlkp. w woj. wielkopolskim. Partnerstwo to działa bardzo dynamicznie. W 2007r. wspólnie przygotowało projekt, który otrzymał dofinansowanie z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich. W ramach projektu zaplanowano: powołanie Klubu Integracyjnego i prowadzenie zajęć w ramach Szkoły Animacji Społecznej, zajęcia kółka plastycznego, muzycznego, teatralnego i tanecznego dla dzieci w wiejskich świetlicach na terenie gminy Lwówek, spotkania dla osób dorosłych i starszych w świetlicach wiejskich na terenie gminy Lwówek, biwak dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, wyjazd letni dla matek z małymi dziećmi z rodzin dysfunkcyjnych, biwak dla osób starszych, biwak dla osób niepełnosprawnych.

Działanie I Uruchomienie Klubu Integracyjnego i zajęć Szkoły Animacji Społecznej:

1. Wynajęcie i wyposażenie pomieszczenia:
 - a. wynajem pomieszczenia w budynku Ośrodka Zdrowia,
 - b. zakup mebli,
 - c. zakup materiałów biurowych,
 - d. opłacanie mediów;
2. Zatrudnienie pracownika na ½ etatu (animator);
3. Prowadzenie spotkań mieszkańców Lwówka i pobliskich miejscowości, w tym mieszkańców wspólnot (od poniedziałku do piątku w godzinach popołudniowych);
4. Prowadzenie zajęć w ramach Szkoły Animacji Społecznej (SAS) wzorowanej na uniwersytetach ludowych: zajęcia, w trakcie których omawiane są różne zagadnienia interesujące uczestników; program jest tak przygotowany, że pozostawia możliwość

uzupełniania przez członków grupy samokształceniowej. Ich celem jest nabycie przez uczestników kluczowych umiejętności, które są niezbędne do animowania inicjatyw lokalnych z dziedziny ekonomii społecznej (zakładanie spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych), budowania partnerstw lokalnych i rozwoju lokalnego, komunikacji interpersonalnej, animacji wydarzeń kulturalno-sportowych, funkcjonowania publicznego, integracji osób z grup wykluczonych społecznie i kadry różnych instytucji pomocy społecznej;

5. Animator SAS dodatkowo wspiera uczestników grup samokształceniowych w motywowaniu ich do zakładania spółdzielni socjalnych i ma za zadanie doprowadzić, we współpracy z CES-em, do powstania spółdzielni socjalnej. Zajęcia będą odbywały się raz w tygodniu 2-4h po południu.

Działanie II Prowadzenie zajęć dla dzieci, w tym dzieci niepełnosprawnych, w świetlicach wiejskich:

1. Miejsce: świetlice wiejskie, udostępnione przez Gminny Ośrodek Kultury, w pięciu miejscowościach gminnych i Klub Integracyjny w Lwówku. W jednej ze świetlic zajęcia będą prowadzone dla dzieci niepełnosprawnych, ale będą w nich uczestniczyły również inne dzieci mieszkające w okolicy, co sprzyjała integracji;

2. Termin: raz w tygodniu po 2h w każdej świetlicy;

3. Rodzaj zajęć:

- kółko plastyczne,
- kółko muzyczne,
- kółko teatralne,
- kółko taneczne – tylko dla dzieci niepełnosprawnych,
- spotkania o różnorodnej tematyce.

Celem zajęć jest przede wszystkim integracja dzieci z rodzin dysfunkcyjnych i dzieci niepełnosprawnych z dziećmi zdrowymi i z rodzin prawidłowo funkcjonujących w lokalnym środowisku. Dzięki zajęciom dzieci będą przygotowywane do aktywnego życia w społeczności, roz-

wina się ich umiejętności społecznych. Ponadto nastąpi rozwój ich umiejętności artystycznych oraz poszerzenie zainteresowań. Zagospodarowanie wolnego czasu dzieci będzie przeciwdziałało rozwojowi patologii społecznych.

Do chwili podjęcia tej inicjatywy, pomimo istnienia w poszczególnych miejscowościach, świetlic wiejskich, nie są prowadzone w nich żadne działania ukierunkowane na rozwój dzieci. Najmłodszy mieszkańcy nie mają możliwości samorealizacji, rozwoju różnych umiejętności, wspólnych zabaw pod nadzorem opiekunów i ciekawego spędzania wolnego czasu. Jest to dotkliwie odczuwalna luka w funkcjonowaniu społeczności lokalnych w gminie Lwówek.

Działanie III Prowadzenie spotkań dla osób dorosłych i starszych:

1. Miejsce: trzy świetlice wiejskie, szkoła i Dom Kultury;
2. Termin: raz w tygodniu w każdym miejscu;
3. Tematyka spotkań:
 - Dbałość o zdrowie, wygląd, aktywność społeczną i zawodową (*lekarz, pielęgniarka, pracownik socjalny*),
 - Zagadnienia dotyczące prawidłowego żywienia, potrzeb (*dietetyk*) – warsztaty,
 - Podtrzymywanie sprawności fizycznej, umysłowej (*rehabilitant, pracownik socjalny, psycholog*) – warsztaty,
 - Nawiązywanie więzi integracyjnych, sąsiedzkich, lokalnych, międzypokoleniowych (udział osób starszych w wychowywaniu młodego pokolenia),
 - Zagadnienia prawno – ekonomiczne (ubezpieczenia, ulgi podatkowe, świadczenia).

Celem spotkań jest wychodzenie osób starszych i niepełnosprawnych z samotności, nawiązywanie nowych kontaktów, wspólne spędzanie czasu w sposób zorganizowany, nabywanie wiedzy praktycznej potrzebnej w codziennym życiu. Mieszkańcy wsi nie spotykają się w chwili obecnej w większym gronie. Nie są też zrzeszeni w organizacjach pozarządowych i nie podejmują wspólnych inicjatyw, które miałyby wpływ na całą społeczność. Możliwość spotykania się, rozmów, dyskusji wpłynie pozytywnie na przełamanie stereotypów i apatii społecznej i wyłonienie lokalnych liderów, a to z kolei przyczyni się do rozwoju struktur obywatelskich.

Na spotkania będą zapraszani wszyscy dorośli mieszkańcy wsi, co będzie sprzyjało nawiązywaniu więzi międzypokoleniowej.

Działanie IV Organizacja wypoczynku letniego:

1. Biwak dla dzieci w wieku 9-13 lat:
 - grupa 10 dzieci z uboższych rodzin, dołączona do grupy 30 dzieci z Domu Kultury,
 - czas: 7 dni,
 - miejsce: Ustka,
 - kadra: 4 opiekunów;
2. Biwak dla matek z małymi dziećmi z rodzin dysfunkcyjnych:
 - grupa 20 osób,
 - czas: 7 dni,
 - miejsce: Ustka;
3. Biwak dla osób starszych:
 - grupa 20 osób,
 - czas: 7 dni,
 - miejsce: Ustka.
4. Biwak dla dzieci niepełnosprawnych – 2 tury:
 - 2 grupy po 24 osoby,
 - czas: 7 dni,
 - miejsce: Ustka,
 - kierownik, pielęgniarka, 6 terapeutów.

Tą formą wsparcia zostaną objęte grupy osób najbardziej narażone na wykluczenie społeczne i te, które z powodu niskiego statusu materialnego nie są w stanie sfinansować dla siebie i swoich bliskich wypoczynku letniego. Dla wielu osób będzie to pierwsza okazja przebywania nad morzem. Nowe doświadczenia, korzystanie z możliwości zastrzeżonych dla osób lepiej

sytuowanych, przyczyni się do wychodzenia z izolacji społecznej, wzrost samooceny i polepszenie relacji społecznych. Wyjazdy zostaną zorganizowane w ten sposób, aby u uczestników nastąpił rozwój samodzielności, umiejętności gospodarowania środkami pieniężnymi i czasem (samodzielne przygotowywanie śniadania i kolacji, zakup żywności). Szczególne znaczenie ma to w przypadku dzieci niepełnosprawnych, które również w ten sposób będą przygotowywane do samodzielnego funkcjonowania w dorosłym życiu.

Przykład 2 Klub Integracyjny w Drezdenku

W Drezdenku powstał Klub Integracji, w którym między innymi prowadzone są działania edukacyjne dotyczące ekonomii społecznej i roli społeczeństwa obywatelskiego oraz spotkania SLES (Szkoła Liderów Ekonomii Społecznej), animujące wśród uczestników działania wspólnotowe, przedsiębiorcze i partnerskie.

Klub Integracji jest miejscem różnorodnych spotkań i prowadzenia edukacji nieformalnej w grupach samokształceniowych SAS w celu zwiększenia zdolności do samodzielnego świadczenia pracy, animowania własnej edukacji, zwiększenia różnorodnych umiejętności, wymiany doświadczeń, zwiększenia wiedzy, zaangażowania, aktywności i samopomocy. Prowadzi grupy wsparcia dla osób uzależnionych poszukujących zatrudnienia i dla osób w trudnych sytuacjach życiowych. Zajęcia odbywają się w formie regularnych spotkań (co najmniej 1 raz w tygodniu), prowadzonych przez pracowników CES i specjalistów z zewnątrz. Organizowane są także spotkania integracyjne np. wieczór meksykański z muzyką i slajdami z Peru i Meksyku, grille plenerowe, wizyty w muzeum na wystawach fotografii i malarstwa, spotkania z ciekawymi ludźmi, Dyskusyjny Klub Filmowy, spotkania z bajką dla dzieci.

Prowadzona jest współpraca partnerska związana z realizowaniem różnych inicjatyw i tak np: policja współpracuje przy działalności punktu informacyjnego dla ofiar przemocy domowej; wspólnie z biblioteką realizowana jest akcja „Cała Polska czyta dzieciom”; Sanepid realizuje cykl spotkań związanych z promocją zdrowego stylu życia i profilaktyką chorób. Muzeum, Dom

Kultury, pracownia plastyczna i miejscowe gimnazjum wspierają działania integracyjne, edukacyjne i kulturalne.

Centrum Ekonomii Społecznej, spółdzielnie socjalne i Edukacja Liderów zostały omówione w innych rozdziałach Podręcznika.

Przedmiotem zainteresowania Partnerstwa powinien stać się także **Program Dostępnego Budownictwa**, skierowany do osób bezdomnych i osób narażonych na eksmisję, których nie stać na płacenie czynszu za lokal mieszkalny. Obecnie w Polsce istnieje przede wszystkim budownictwo komercyjne przeznaczone dla ludzi o wysokich dochodach. Inicjatywy w zakresie dostępnego budownictwa realizowane do chwili obecnej, takie jak TBS czy znana grupa Habitat for Humanity zaowocowały ofertami dla ludzi o średnich przychodach. Wciąż nie ma jednak programów adresowanych do eksmitowanych rodzin oraz ludzi o niskich dochodach. Ze względu na wciąż rosnącą liczbę osób znajdujących się w bardzo trudnej sytuacji mieszkaniowej, istnieje potrzeba podjęcia wysiłków przez wielu partnerów na rzecz rozwiązania problemów mieszkalnictwa.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, odpowiedzialność za zapewnienie lokali socjalnych spoczywa na gminach. Jednak Ustawa o finansowym wsparciu domów socjalnych i schronień na lata 2007-2008 przewiduje, że organizacje mające status pożytku publicznego, mogą we współpracy z samorządami, budować domy korzystając ze środków publicznych.

Możliwe są tu różne rozwiązania. Jednym z kierunków działania jest remontowanie starych budynków i ich adaptacja do celów mieszkaniowych. Remonty są prowadzone przez osoby, które później będą w nich mieszkać. Mieszkańcy tworzą wspólnotę, która rządzi się określonymi prawami. Fundacja Barka zainicjowała powstanie około 20 takich wspólnot.

Innym rozwiązaniem, znacznie droższym, jest budowa nowych domów. W Poznaniu udało się doprowadzić do powstania takiego osiedla dla 32 rodzin. Środki pochodziły od samorządu, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej i Fundacji Barka.

W obu przypadkach istotne jest, aby cały czas była prowadzona praca integracyjna z osobami, które zamieszkają w lokalach socjalnych. Powinny one uczestniczyć

w zajęciach CIS, KIS lub Klubu Integracyjnego, tworzyć spółdzielnie socjalne, zakładać własne stowarzyszenia o charakterze samopomocowym. Zapewnienie lokalu nie kończy procesu, jest tylko jakimś etapem, niezbędnym na drodze do usamodzielnienia się. Partnerstwo lokalne odgrywa tu bardzo ważną rolę jako inicjator wszystkich opisanych wyżej programów. Ma także znacznie większe możliwości pozyskiwania lokali do remontu lub gruntu pod budowę nowych domów niż pojedyncza organizacja. To, czy podejmie się realizacji programu dostępnego budownictwa będzie zależało od sytuacji na terenie jego działania.

Lokalna Grupa Działania

Model tworzenia i funkcjonowania partnerstwa w formie Lokalnej Grupy Działania jest zawarty w **Programie Leader+**. LGD powstające w ramach programu Leader+ muszą posiadać osobowość prawną i mogą przybrać formę stowarzyszeń, fundacji, związków stowarzyszeń. Są tworzone przez przedstawicieli trzech sektorów: sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego (społecznego). Wśród potencjalnych partnerów skupionych w ramach LGD przepisy prawa wymieniają m.in.: gminy wiejskie i miejsko-wiejskie, związki międzygminne, osoby prawne takie jak: fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną. Jednocześnie przynajmniej 51% składu organu zarządzającego daną LGD muszą stanowić przedstawiciele sektora prywatnego, np. przedsiębiorcy i rolnicy z danego obszaru.

LGD może być złożona tylko z podmiotów, których główna działalność skoncentrowana jest na obszarach wiejskich, a podejmowane przez nią działania mogą być kierowane wyłącznie do mieszkańców obszarów wiejskich. Zasięg działania LGD wyznaczać może obszar danej gminy lub kilku gmin.

Grupy LGD decydują o kierunku i treści lokalnej strategii rozwoju wsi oraz podejmują decyzje o finansowaniu różnych projektów. Same płatności są często dokonywane przez organ płaćcy zajmujący się finansowaniem publicznym a nie przez samą LGD, lecz na podstawie selekcji projektów dokonywanej przez LGD.

LGD realizowane są zgodnie z zasadą inicjatyw oddolnych. Grupa ma dbać o rozwój własnego regionu, promować go oraz dążyć do efektywnego wykorzystania lokalnych zasobów.

Lokalne Grupy Działania wspólnie tworzą i wdrażają projekty i inicjatywy, których celem jest rozwój wiejskich społeczności. Takie podejście oddolne wzmacnia spójność przedsięwzięć, podnosi jakość zarządzania i przyczynia się do wzmocnienia kapitału społecznego w społecznościach wiejskich, a także skłania do stosowania innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwoju regionu.

Podsumowanie

Nie ma jednego określenia partnerstwa lokalnego. W Polsce i w Europie realizuje się różnego typu inicjatywy, które określa się tym mianem. W krajach anglosaskich pod koniec lat 80-tych XX wieku zawiązywano partnerstwa w celu pozyskiwania środków pomocowych z UE, przeznaczonych na realizację konkretnych projektów. Stopniowo partnerstwo lokalne zaczęło być postrzegane jako narzędzie wspierające długofalowy rozwój społeczno-gospodarczy danego regionu.

Polska zdaje się być na etapie końca lat 80-tych w innych krajach europejskich – brakuje rozwiązań legislacyjnych wspierających powstawanie i funkcjonowanie partnerstw, a te nad którymi trwają obecnie prace opierają się na zadaniowym rozumieniu partnerstwa. Należy jednak się cieszyć, że takie prace w ogóle podjęto i mieć nadzieję, że z czasem rozwiną się one zgodnie ze społecznym oczekiwaniem.

Niemniej już obecnie możliwe jest podejmowanie inicjatyw partnerskich rozumianych jako „platforma współpracy pomiędzy różnorodnymi partnerami, którzy wspólnie w sposób systematyczny, trwałe i z wykorzystaniem innowacyjnych metod oraz środków planują, projektują, wdrażają i realizują określone działania i inicjatywy, których celem jest rozwój lokalnego środowiska społeczno-gospodarczego i budowa tożsamości lokalnej wśród członków danej społeczności lokalnej”⁹. W Polsce mamy przykłady tak działających partnerstw, np. wspomniane kilkakrotnie partnerstwo lokalne w gminie Lwówek Wlkp. czy w gminie Kwilcz. Są to partnerstwa trójsektorowe (sektor publiczny, pozarządowy i prywatny), podejmujące wspólne działania

⁹ Definicja została zaczerpnięta z publikacji opracowanej na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej „Przez współpracę do sukcesu. Partnerstwo lokalne na rynku pracy”, red. Antoni Sobolewski, Warszawa 2007, s. 23.

na rzecz osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji życiowej i na rzecz całej społeczności.

Samo zawiązanie partnerstwa nie wymaga środków, a jedynie determinacji i wysiłku ze strony lokalnych liderów. Istotna jest tu również otwartość samorządu na współpracę z organizacjami pozarządowymi i partnerskie podejście do nich. Partnerstwo powinno reprezentować całą społeczność lokalną, dlatego tak ważne jest powoływanie stowarzyszeń zrzeszających mieszkańców. Jest to zgodne z zasadą społecznej partycypacji w podejmowaniu decyzji dotyczących danej społeczności, która ma świadomość wpływu na ważne dla siebie sprawy.

2. Analiza stanu prawnego możliwości tworzenia i funkcjonowania Partnerstwa oraz propozycja zmian legislacyjnych

Lidia Węsierska, Mirosław Maciejewski

Rekomendacja w sprawie wprowadzenia rozwiązań legislacyjnych dotyczących partnerstwa lokalnego

Dotychczas brakuje w polskim prawodawstwie przepisów regulujących powstawanie i funkcjonowanie partnerstw lokalnych w rozumieniu wypracowanym w ramach projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” (ESwP). Zgodnie z tym rozumieniem jest to partnerstwo, w którym na rzecz rozwoju społeczności lokalnej współdziałają ze sobą podmioty z trzech sektorów: publicznego, społecznego i prywatnego. Istnieją pewne uregulowania prawne dotyczące współpracy tych sektorów. Są to zapisy zawarte w następujących ustawach: Ustawa o partnerstwie publiczno-prywatnym, Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Poniżej podany zostanie krótki przegląd tych zapisów wraz z uzasadnieniem dlaczego nie są one wystarczające. W drugiej części zostanie przedstawiona propozycja wprowadzenia zmian w istniejących przepisach tak, aby umożliwiały one wdrażanie w środowiskach lokalnych modelu przetestowanego w ramach ESP.

Część I Przegląd istniejących rozwiązań prawnych dotyczących partnerstwa

Poziom krajowy

Ustawa o partnerstwie publiczno-prywatnym

Partnerstwo publiczno-prywatne, w rozumieniu ustawy, to oparta na umowie o partnerstwie publiczno-prywatnym współpraca podmiotu publicznego i partnera prywatnego,

służąca realizacji zadania publicznego. Przedmiotem umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym jest realizacja przez partnera prywatnego przedsięwzięcia za wynagrodzeniem na rzecz podmiotu publicznego. Przy czym partner prywatny ponosi w całości albo w części nakłady na realizację przedsięwzięcia lub zapewnia ich poniesienie przez inne podmioty.

Partnerstwo publiczno-prywatne może stanowić sposób realizacji przedsięwzięcia, jeżeli przynosi to korzyści dla interesu publicznego przeważające w stosunku do korzyści wynikających z innych sposobów realizacji tego przedsięwzięcia. Korzyścią dla interesu publicznego jest w szczególności oszczędność w wydatkach podmiotu publicznego, podniesienie standardu świadczonych usług lub obniżenie uciążliwości dla otoczenia.

Partner prywatny, w rozumieniu Ustawy, to:

- a) przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej,
- b) organizacje pozarządowe,
- c) kościół lub inny związek wyznaniowy,
- d) podmiot zagraniczny, jeżeli jest przedsiębiorcą w rozumieniu prawa kraju rejestracji i spełnia warunki do wykonywania w Rzeczypospolitej Polskiej działalności gospodarczej;

Natomiast przez przedsięwzięcie rozumie się tu następujące działania:

- a) zaprojektowanie lub realizację inwestycji w wykonaniu zadania publicznego,
- b) świadczenie usług publicznych przez okres powyżej 3 lat, jeżeli obejmuje eksploatację, utrzymanie lub zarządzanie niezbędnym do tego składnikiem majątkowym,
- c) działanie na rzecz rozwoju gospodarczego i społecznego, w tym rewitalizacji albo zagospodarowania miasta lub jego części albo innego obszaru, przeprowadzone na podstawie projektu przedłożonego przez podmiot publiczny lub połączone z jego zaprojektowaniem przez partnera prywatnego, jeżeli wynagrodzenie partnera prywatnego nie będzie mieć formy zapłaty sumy pieniężnej przez podmiot publiczny,
- d) przedsięwzięcie pilotażowe, promocyjne, naukowe, edukacyjne lub kulturalne, wspomagające realizację zadań publicznych, jeżeli wynagrodzenie partnera prywatnego będzie pochodziło w przeważającej części ze źródeł innych niż środki podmiotu publicznego.

Komentarz:

Tak określone partnerstwo ma charakter zadaniowy, przewiduje udział tylko dwóch podmiotów (publicznego i prywatnego), a akcent położony jest na aspekt finansowy przedsięwzięcia. Partnerstwo jest zawiązywane na czas określony – wykonania danego zadania.

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy

W Ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy partnerstwo lokalne zostało wymienione w art.6 jako jedna z instytucji rynku pracy. W punkcie 7 tego artykułu instytucja partnerstwa lokalnego została określona jako grupa instytucji realizujących na podstawie umowy przedsięwzięcia i projekty na rzecz rynku pracy.

Art.21. rozdziału 8 „Dialog społeczny i partnerstwo na rynku pracy” mówi, że polityka rynku pracy realizowana przez władze publiczne opiera się na dialogu i współpracy z partnerami społecznymi, w szczególności w ramach:

- 1) działalności rad zatrudnienia,
- 2) **partnerstwa lokalnego**,
- 3) uzupełniania i rozszerzania oferty usług publicznych służb zatrudnienia przez partnerów społecznych i agencje zatrudnienia.

Ustawa określa (art.108), że koszty związane z organizowaniem partnerstwa lokalnego, obejmujące koszty organizacji przez organy zatrudnienia spotkań i konferencji z udziałem przedstawicieli instytucji partnerstwa lokalnego oraz instytucji realizujących inicjatywy partnerów rynku pracy może być finansowane ze środków Funduszu Pracy.

Komentarz:

Zapisy Ustawy na temat partnerstwa lokalnego są dość enigmatyczne. W zasadzie nie jest określone kto może być członkiem partnerstwa. Istotna jest tu informacja, że partnerstwo realizuje przedsięwzięcia i projekty na rzecz rynku pracy. To bardzo ogranicza pole

działania. Partnerstwo lokalne powinno działać na rzecz rozwoju całej społeczności lokalnej. A zatem przedsięwzięcia i projekty mogą dotyczyć zarówno dzieci, młodzieży, osób starszych, osób niepełnosprawnych, osób wykluczonych czy bezrobotnych. Można jedynie podkreślić, że osoby wykluczone potrzebują szczególnego wsparcia, i że partnerstwo zawsze powinno mieć na uwadze skierowanie pomocy do tej właśnie grupy. Dopiero przy takim podejściu proces integracyjny całej społeczności lokalnej będzie w pełni możliwy. W przeciwnym wypadku może zająć sytuacja integrowania osób wykluczonych z innymi osobami wykluczonymi, a nie z całą społecznością.

W podręczniku „Przez współpracę do sukcesu. Partnerstwo lokalne na rynku pracy”, wydanym przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, autorzy zwracają uwagę na plusy i minusy zapisów Ustawy: „Wsparcie prawne dla działań partnerstwa lokalnego niesie za sobą zarówno spore korzyści, jak i wachlarz pewnych obostrzeń. Do korzyści zaliczyć możemy przede wszystkim ustawowo zagwarantowane wsparcie ze strony samorządu terytorialnego oraz możliwość dofinansowania działań partnerstwa ze środków Funduszu Pracy. Najważniejsze zaś obostrzenia, jakie pojawiają się w momencie sięgnięcia przez partnerstwo po prawne mechanizmy wsparcia jego działań, dotyczą sformalizowania struktury partnerstwa. Partnerstwo, które chce korzystać z ustawowych form wsparcia, powinno posiadać sformalizowaną strukturę, a współpraca partnerów powinna przebiegać wedle ściśle określonego i wypracowanego regulaminu współpracy. Taki regulamin współpracy powinien zostać przyjęty przez wszystkich partnerów. Musi on być również zaakceptowany przez właściwe organy samorządu terytorialnego uczestniczącego w partnerstwie w formie odpowiednich uchwał. Ponadto w przypadku partnerstwa korzystającego z ustawowych form wsparcia nieodzowne jest, aby jednostka samorządowa lub jej wyspecjalizowana agenda (PUP) pełniła rolę lidera. Wynika to z faktu, iż to właśnie samorząd jest dysponentem Funduszu Pracy i on odpowiada za realizację polityki prozatrudnieniowej i – w szerszym ujęciu – prorozwojowej”¹⁰.

¹⁰ „Przez współpracę do sukcesu. Partnerstwo lokalne na rynku pracy”, red. Antoni Sobolewski, Warszawa 2007, s.21

Projekt nowelizacji Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Kwestie związane z partnerstwem publiczno-społecznym reguluje rozdział 2a Ustawy.

1) Podmioty uprawnione

Podmiotami uprawnionymi do utworzenia partnerstwa publiczno-społecznego są gminy lub powiaty oraz organizacje pozarządowe, a także organizacje kościelne i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego. Nie są uprawnione natomiast: fundacje, których jedynym fundatorem jest Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego oraz fundacje utworzone przez partie polityczne.

Do partnerstwa może przystąpić także przedsiębiorca, ale wymaga to jednomyślnej uchwały zebrania partnerów.

Partnerstwo zrzesza co najmniej trzech partnerów, przy czym przynajmniej jednym partnerem jest partner publiczny i przynajmniej jednym - partner społeczny.

2) Okres działania partnerstwa

Partnerstwo zostaje utworzone na czas realizacji zadania publicznego nie dłuższy niż 5 lat.

3) Forma działania

Partnerstwo działa w formie związku stowarzyszeń.

4) Cel

Partnerstwo zostaje utworzone w celu realizacji jednego lub więcej niż jednego zadania publicznego.

5) Zawiązywanie partnerstwa

Zawiązywanie partnerstwa jest ściśle powiązane z realizacją zadania publicznego. Organ wykonawczy gminy lub powiatu z własnej inicjatywy albo na wniosek organizacji pozarządowej lub innych podmiotów uprawnionych ogłasza zamiar realizacji zadania publicznego - ogłoszenie otwartego konkursu ofert. 14 dni od dnia ogłoszenia podmioty zainteresowane (organizacje pozarządowe, podmioty wymienione w art. 3 ust. 3, gminy lub powiaty) zgłaszają w formie pisemnej zamiar uczestnictwa w realizacji zadania publicznego. Następnie odbywają

się negocjacje pomiędzy organem wykonawczym gminy lub powiatu oraz podmiotami zainteresowanymi, w wyniku których organ wykonawczy składa wybranym podmiotom propozycję utworzenia partnerstwa.

Wybrane podmioty w terminie 14 dni od dnia otrzymania propozycji składają oświadczenie o przystąpieniu do partnerstwa.

Organy stanowiące gmin lub powiatów przystępujących do partnerstwa podejmują uchwałę o przystąpieniu do partnerstwa, nie później niż w terminie 30 dni od dnia otrzymania propozycji utworzenia partnerstwa.

Następnie partnerzy uchwalają statut i wybierają komitet założycielski.

6) Zarządzanie partnerstwem

Najwyższą władzą w partnerstwie jest zebranie partnerów (odpowiednik walnego zebrania członków stowarzyszenia), które jednocześnie jest organem kontroli wewnętrznej i sprawuje stały nadzór nad działalnością partnerstwa.

Do kompetencji zebrania partnerów należy określenie, w drodze uchwały, szczególnych sposobów realizacji zadania publicznego przez poszczególnych partnerów.

Zebranie partnerów powołuje zarząd partnerstwa, liczący od 3 do 7 członków. Do zarządu partnerstwa mogą być powołane osoby spośród partnerów lub spoza ich grona, przy czym przynajmniej jeden członek zarządu jest powoływany spośród partnerów publicznych i co najmniej jeden z grona partnerów społecznych. Członek zarządu partnerstwa nie może być jednocześnie członkiem zebrania partnerów.

7) Majątek partnerstwa

Partnerstwo tworzy fundusz statutowy, na który partnerzy przekazują wkład pieniężny lub niepieniężny na realizację celów, dla których partnerstwo zostało powołane.

Poszczególne składniki majątkowe oraz ich wartość powinny zostać wskazane w statucie. Wkład partnera może polegać na przeniesieniu lub obciążeniu własności rzeczy lub innych praw, a także na dokonaniu innych świadczeń na rzecz partnerstwa.

Wkład partnera publicznego nie może polegać na przeniesieniu własności rzeczy ruchomych lub nieruchomości.

Poza tym majątek partnerstwa pochodzi ze składek członkowskich partnerów lub z dochodów z majątku partnerstwa. Partnerstwo może otrzymywać też dotacje. Nie może natomiast prowadzić działalności gospodarczej.

8) Nadzór

Nadzór nad działalnością partnerstwa sprawuje, na podstawie kryterium zgodności z prawem, wojewoda właściwy ze względu na siedzibę partnerstwa.

9) Zakończenie działalności

W terminie 30 dni od zakończenia zadania publicznego, w celu realizacji, którego zostało utworzone partnerstwo, zebranie partnerów podejmuje uchwałę o jego rozwiązaniu. Uchwała powinna określać sposób podziału majątku partnerstwa pomiędzy partnerów, uwzględniając wniesione przez nich wkłady. Majątek partnerstwa może zostać także przekazany na określony cel społeczny, z wyjątkiem majątku przekazanego partnerstwu przez gminę, powiat lub pochodzącego ze środków publicznych.

W przypadku niepodjęcia uchwały, sąd rejestrowy na wniosek partnera albo wojewody nadzorującego partnerstwo wykreśla partnerstwo z Krajowego Rejestru Sądowego.

Komentarz:

Nowelizacja gwarantuje członkostwo w partnerstwie dwóch sektorów: publicznego i społecznego. Przedsiębiorcy mogą przystąpić do partnerstwa, co jednak wymaga jednomyślnej zgody partnerów. Wydaje się, że taki zapis stawia przedsiębiorców w gorszej pozycji – mogą przystąpić, ale nie mogą inicjować i być członkami założycielami partnerstwa.

Zapis, że w partnerstwie musi być przynajmniej jeden partner publiczny (samorząd) i jeden społeczny jest słuszny. Gwarantuje zawiązanie na terenie gminy **jednego** partnerstwa (z zastrzeżeniem punktu dotyczącego zadaniowości). Gdyby powstały dwa lub więcej partnerstw (do tego konkurujących ze sobą lub zantagonizowanych), społeczność lokalna zostałaby podzielona.

Ograniczenie okresu działania partnerstwa do czasu realizacji zadania (lub zadań), nie dłuższy jednak niż 5 lat, jest całkowitą pomyłką. Partnerstwo powinno istnieć i działać bezterminowo, a jedynym warunkiem jest aktywność członków partnerstwa.

Określenie celu partnerstwa jako realizacji zadania publicznego (lub zadań) sprawia, że partnerstwo ma charakter całkowicie zadaniowy. Nie odpowiada to na potrzeby społeczności lokalnych. Na terenie lokalnym powinna istnieć koalicja, której celem będzie rozwój całej społeczności lokalnej. W koalicji tej społeczność lokalna powinna być reprezentowana przez swoich przedstawicieli (stowarzyszenia).

Zaproponowana droga zawiązywania partnerstwa jest zbyt sformalizowana i zbyt dużą rolę przypisuje samorządowi. Proces zawiązywania partnerstwa, czas trwania tego procesu, zależą od stopnia dojrzałości potencjalnych partnerów do podejmowania wspólnych inicjatyw, ich dotychczasowych relacji i doświadczeń. Nie można z góry określić, ile czasu zajmie przygotowywanie gruntu pod przyszłe partnerstwo – zależy to od zbyt wielu czynników właściwych dla danego obszaru. Można wprawdzie stwierdzić, że procedurę formalną należy rozpocząć wtedy, gdy potencjalni partnerzy już wszystko ze sobą ustalą. Rodzi się jednak pytanie „po co?”. Partnerstwo lokalne powinno mieć charakter otwarty dla wszystkich, którzy chcą działać na rzecz społeczności lokalnej. Wystarczyłoby zatem ogłoszenie o zamiarze zawiązania partnerstwa tak, aby zagwarantować szanse przyłączenia się wszystkim zainteresowanym.

Inicjator partnerstwa powinien, w okresie poprzedzającym jego formalne zawiązanie, zjednać do tej idei samorząd (w tym Radę Gminy bądź Radę Osiedla), sołtysów, działające organizacje, przedsiębiorców i innych mieszkańców. Musi przedstawić korzyści dla całej społeczności i dla wszystkich zaangażowanych stron, perspektywy, przykładowe wspólne działania. Może zorganizować wizytę studyjną w już działającym partnerstwie, która pozwoli zapoznać się z praktyką. Dopiero, gdy potencjalni partnerzy są przekonani do tej idei i rzeczywiście są zdeterminowani do wspólnych działań, można podjąć kroki w kierunku sformalizowania partnerstwa.

Zapis w nowelizacji może doprowadzić do sytuacji, w której samorząd jest zmuszony do wejścia w partnerstwo. A to nie jest sytuacja dobra, bo takie partnerstwo nie będzie prawidłowo funkcjonować. Należy mieć na uwadze czynnik ludzki, który pomimo formalizacji całego przedsięwzięcia, może doprowadzić do szybkiego rozpadu koalicji. Dlatego warto kłaść nacisk na fazę przygotowawczą, nie skracać jej sztucznie i nie narzucać słusznych

skądinąd rozwiązań tam, gdzie sytuacja na to nie pozwala. Bardziej pracochłonne, ale za to znacznie efektywniejsze jest edukowanie środowiska lokalnego, szukanie dobrych przykładów, prezentowanie korzyści niż „zmuszanie” do partnerstwa, bo ustawa nam to umożliwia.

Również zapis o zakończeniu istnienia partnerstwa jest niepotrzebny i ściśle związany z jego zadaniowym charakterem. Realizacja konkretnego zadania ma swoje ramy czasowe. Jeżeli jedynym celem zawiązania partnerstwa jest wykonanie zadania, to po jego zakończeniu istnienie partnerstwa nie ma racji bytu. Jednak jeżeli cel partnerstwa zostanie określony inaczej – jako rozwój społeczności lokalnej - to wówczas istnienie partnerstwa nie jest ograniczone czasowo (rozwój nigdy się nie kończy). O rozwiązaniu partnerstwa mogą zdecydować sami partnerzy ze względu na zaistnienie czynników uniemożliwiających jego funkcjonowanie (np. wspomniany wyżej czynnik ludzki).

Podsumowując należy stwierdzić, że propozycja nowelizacji nie jest adekwatna w stosunku do potrzeby demokratyzowania lokalnych środowisk w Polsce i nie umożliwia wdrażania rozwiązań optymalnych dla rozwoju społeczności lokalnych.

Poziom wspólnotowy

Zapisy o partnerstwie lokalnym znaleźć można również w dokumentach Unii Europejskiej. W Strategii Lizbońskiej jedną z najważniejszych zasad jest zaangażowanie partnerów społecznych.

W raporcie, dotyczącym szczytu w Lizbonie, czytamy: „Partnerzy społeczni mają do odegrania kluczową rolę we wsparciu przemian mających na celu stworzenie społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy. Ich wkład potrzebny jest nie tylko z powodu radykalnych zmian na rynku pracy, ale także ze względu na konieczność zapewnienia wspólnego rozumienia wszystkich elementów, które potrzebne są do stworzenia dynamicznej gospodarki – od zasobów ludzkich poprzez pomysły do rynku”.

Rola partnerów społecznych jest także szczególnie akcentowana w komunikacie Komisji na wiosenny szczyt Rady Europejskiej: „Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia” z 2005 r. oraz „Czas wrzucić wyższy bieg” z 2006 r. Partnerstwo

lokalne należy także do podstawowych zasad Europejskiej Strategii Zatrudnienia. Programy ramowe, dotyczące rozwoju sfery badawczo-rozwojowej, w nowych edycjach kładą coraz większy nacisk na tworzenie partnerstw publiczno-prywatnych.

Na poziomie unijnym głównym aktem prawnym, który dotyka kwestii partnerstwa, jest *Rozporządzenie Rady WE nr 1260/1999 z dn. 12 czerwca 1999*, ustanawiające przepisy ogólne w sprawie funduszy strukturalnych. Regulacje zawarte w tym rozporządzeniu mają charakter ogólny i zawierają zbiór wytycznych określających w jaki sposób państwa członkowskie powinny oddziaływać na uczestnictwo i zaangażowanie potencjalnych partnerów. Jest w tym miejscu mowa, iż udział partnerów społecznych powinien zostać zagwarantowany na każdym etapie udzielania wsparcia finansowanego w ramach funduszy strukturalnych UE. Zasada partnerstwa jest naczelną zasadą w zakresie zarządzania funduszami strukturalnymi. Oznacza to, że niemal każde działanie realizowane z wykorzystaniem środków pochodzących z funduszy strukturalnych powinno być realizowane w oparciu o partnerstwo.

X X X

Na podstawie obecnie obowiązujących przepisów istnieją następujące możliwe formy prawne funkcjonowania „Partnerstwa”, tj. „Umowa Konsorcjum”; „Spółka kapitałowa” oraz z pewnymi ograniczeniami Związek Stowarzyszeń.

Katalog form prawnych działania „Partnerstwa”

1. Umowa konsorcjum.

Definicja konsorcjum:

Konsorcjum jest to organizacja podmiotów, które zawarły wielostronną umowę na ściśle określony przedmiot działania. Konsorcjum mogą tworzyć wszelkie podmioty funkcjonujące w obrocie prawnym, tj. (fundacje, stowarzyszenia, spółki itp.), Samorząd Terytorialny, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, osoby fizyczne.

Celem zawiązania konsorcjum jest najczęściej wspólne działanie w realizacji konkretnego przedsięwzięcia, które ze względu na potencjał, przekracza możliwości jednego podmiotu.

Utworzenie konsorcjum ma charakter najczęściej tymczasowy, czyli po osiągnięciu celu, do którego zostało powołane, jest rozwiązywane. Konsorcjum nie jest podmiotem gospodarczym, nie musi więc być rejestrowane, nie musi mieć odrębnej nazwy ani też siedziby. Podmioty tworzące konsorcjum są niezależne w swoich dotychczasowych działaniach (czyli w działaniach nie związanych z konsorcjum), a w działaniach związanych z konsorcjum realizują wspólną politykę finansową objętą porozumieniem.

Konsorcjum nie posiada osobowości prawnej, zdolności sądowej (tj. nie może pozywać jak również być pozywana), nie podlega wpisowi do żadnego rejestru.

Powstanie Konsorcjum:

Konsorcjum powstaje z chwilą podpisania przez wszystkie podmioty umowy Konsorcjum.

Umowa Konsorcjum:

Umowa Konsorcjum musi zawierać następujące elementy:

- przedmiot działania Konsorcjum,
- sposób reprezentowania konsorcjum,
- szczegółowy zakres zadań poszczególnych członków,
- regulacje dotyczące finansowania,
- sposób przystępowania nowych podmiotów do istniejącego konsorcjum oraz wyłączenia podmiotów z konsorcjum,
- sposób rozwiązywania konfliktów,
- czas na jaki zostało powołane konsorcjum.

Przedmiot działania Konsorcjum:

Przedmiotem działania konsorcjum mogą być wszystkie działania prawem dozwolone. W zakresie działalności partnerstwa będą to działania określone w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Sposób reprezentowania:

Zawierając umowę konsorcyjną podmioty mogą określić, który z podmiotów lub osób będzie reprezentował konsorcjum na zewnątrz (może to być jeden podmiot, kilka, lub osoba trzecia z którą zostanie podpisana umowa o reprezentowanie).

Reprezentowanie konsorcjum winno mieć umocowanie prawne. Najczęściej jest sporządzana dodatkowa umowa między uczestnikami konsorcjum, a osobą lub podmiotem mającym je reprezentować. W zrealizowanym projekcie „Ekonomia Społeczna w Praktyce” podmiotem do reprezentowania Partnerstwa (konsorcjum) był uprawniony Administrator.

Realizacja umowy.

Umowa winna powinna określać zakres realizacji przedmiotu umowy konsorcjum poprzez poszczególnych konsorcjantów, w tym również sposób finansowania zakresu działania.

Regulacje dotyczące finansowania.

Konsorcjum nie ma wspólnego majątku (choć oczywiście mogą mieć wspólne konto rozliczeniowe), a wszelkie formy płatności regulowane są przez firmę lub osobę reprezentującego konsorcjum. Dlatego też umowa musi przewidywać szczegółowe zasady finansowania.

Przystępowanie do Konsorcjum.

W trakcie realizacji przedmiotu działania może następować rotacja uczestników danego partnerstwa (konsorcjum), dlatego też umowa winna zawierać szczegółowe regulacje dotyczące możliwości przystępowania nowego podmiotu oraz regulacje dotyczące możliwości wykluczenia danego podmiotu oraz sposób rozliczania się występującego podmiotu z zakresu zrealizowanego zadania, w tym również rozliczenie finansowe.

Zalety i wady tworzenie i funkcjonowanie Partnerstwa w formie umowy konsorcjum:

Podstawową zaletą Partnerstwa w formie umowy konsorcjum jest:

- Nieograniczony zakres działania;
- Nieograniczony zakres podmiotowy;
- Możliwość dowolnego kształtowania stosunków wewnątrz partnerstwa;
- Możliwość rotacji uczestników;

Wady:

- Brak regulacji prawnych dotyczących funkcjonowania konsorcjum;
- Konieczność szczegółowego określania stosunków wewnątrz Partnerstwa;
- Konieczność, w przypadku zmian, podpisywania aneksu do umowy konsorcjum przez wszystkich uczestników;
- Brak osobowości prawnej;
- Brak możliwości pozyskiwania majątku;
- Ograniczony czas funkcjonowania.

2. Spółka kapitałowa.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami istnieje możliwość utworzenia Partnerstwa w formie spółki kapitałowej. W tym miejscu ograniczę się do przedstawienia zalet oraz wad funkcjonowania Partnerstwa w tej formie prawnej (powstanie oraz funkcjonowanie spółki zostało opisane w części dotyczącej przedsiębiorstw społecznych).

Zalety:

- Nieograniczony zakres działania;
- Nieograniczony zakres podmiotowy;
- Możliwość dowolnego kształtowania stosunków wewnątrz partnerstwa (poza bezwzględnie określonymi w Kodeksie Spółek Handlowych);
- Szczegółowe przepisy dotyczące funkcjonowania;
- Wpis do Krajowego Rejestru Sądowego.

Wady.

- Skomplikowany proces powstania (konieczność zawarcia umowy w formie aktu notarialnego);
- Konieczność posiadania kapitału założycielskiego (obecnie 50.000 zł);
- Brak możliwości swobodnego rotowania uczestników.

3. Związek Stowarzyszeń

W ograniczonym zakresie Partnerstwo może zostać utworzone w formie Związku Stowarzyszeń. Założycielami i członkami związku mogą być także inne osoby prawne poza stowarzyszeniami, z tym że osoby prawne mające cele zarobkowe mogą być członkami wspierającymi. Ograniczony zakres funkcjonowania Związku Stowarzyszeń jako partnerstwa społecznego polega na ograniczeniu ustawowym co do podmiotów. Członkami Związku mogą być tylko i wyłącznie osoby prawne; dodatkowym ograniczeniem jest, że osoba prawna mająca cele zarobkowe może być jedynie członkiem wspierającym.

Nie jest więc dopuszczalne założenie swoistego "mieszanego związku stowarzyszeń", którego pełnoprawnymi członkami i założycielami mogłyby być zarówno osoby fizyczne, jak i inne stowarzyszenia. Jak stwierdził Sąd Apelacyjny w Warszawie w postanowieniu z dnia 5 maja 1994 r., I ACr 280/94 (PS 1996, wkładka do nr 2, poz. 50): "Stowarzyszenie ubiegające się o rejestrację, którego członkami założycielami są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, nie jest związkiem stowarzyszeń w rozumieniu art. 22 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. Nr 20, poz. 104 ze zm.)."

"Innymi osobami prawnymi", które wraz ze stowarzyszeniami mogłyby założyć związek stowarzyszeń, mogą być np. fundacje, związki zawodowe, związki wyznaniowe, jednostki samorządu gospodarczego lub zawodowego (ale nie terytorialnego, jako że możliwość taka nie jest przewidziana w poszczególnych ustawach samorządowych, por. też art. 8 ust. 5 pkt 1 pr. stow.).

Natomiast spółdzielnie czy spółki prawa handlowego, jako osoby prawne o celach zarobkowych, mogłyby w takich związkach stowarzyszeń posiadać jedynie status "członków wspierających". Mogą jednak występować jako członkowie-założyciele.

Z uwagi na wskazane powyżej ograniczenia, funkcjonowanie Partnerstwa w formie Związku Stowarzyszeń na podstawie obecnie obowiązujących przepisów w zasadzie jest niemożliwa, gdy partnerstwo miałoby również obejmować podmioty inne niż osoby prawne. Do związku stowarzyszeń również nie może przystąpić Gmina.

Część II Propozycja wprowadzenia zmian legislacyjnych dotyczących partnerstwa lokalnego

W projekcie zrealizowanym przez Partnerstwo na rzecz Rozwoju „Ekonomia Społeczna w Praktyce” w ramach PIW EQUAL, partnerstwo zostało oparte na umowie wielostronnej zawartej pomiędzy wszystkimi podmiotami realizującymi program, była to swego rodzaju umowa konsorcjum. W ramach tej umowy mogą uczestniczyć różne podmioty, tj. osoby prawne (fundacje, stowarzyszenia, spółki itp.), Samorząd Terytorialny, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, osoby fizyczne. Jest to najprostsza forma działania „Partnerstwa”, jednakże posiada szereg wad m. in. brak sformalizowania działania opartego w przepisach, np. przedmiot działalności musi być bardzo szczegółowo opisany w umowie, jak również w umowie muszą być przewidziane wszystkie przypadki, które mogą zaistnieć w trakcie realizacji – ponieważ z uwagi na brak odniesienia funkcjonowania partnerstwa w formie umowy konsorcjum do norm opartych w przepisach dotyczących funkcjonowania partnerstwa. W przypadku działalności na rzecz ekonomii społecznej – przedmiot działalności może się zmieniać w trakcie realizacji, w takim przypadku zachodzi konieczność przyjęcia i zaakceptowania nowego przedmiotu działania przez wszystkich sygnatariuszy umowy wielostronnej. Jak również każda zmiana składu partnerstwa, wymaga aneksu do umowy.

Propozycje zmian ustawowych w zakresie tworzenia i funkcjonowania „Partnerstwa lokalnego”

Wydaje się, że dla sprawności działania oraz realizacji zadań określonych w art. 4 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, najwłaściwszą formą prawną działania partnerstwa byłby konglomerat prawny Konsorcjum ze Związkiem Stowarzyszeń. Przy czym niewłaściwym byłoby tworzenie odrębnych przepisów dotyczących partnerstwa, a jedynie należy wprowadzić niewielkie nowelizacje w już istniejących ustawach, przede wszystkim w ustawie z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach. W art. 22 należałoby wprowadzić ust 1 a o następującej treści: „Stowarzyszenia oraz podmioty określone w przepisach art. 3 ust 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w liczbie co najmniej trzech mogą utworzyć partnerstwo lokalne dla realizacji zadań w obszarach, o których mowa w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Założycielami i członkami partnerstwa mogą być także inne osoby prawne, jednostki samorządu terytorialnego oraz osoby fizyczne.”

Dodatkowo artykuł 22 ust 2 winien brzmieć: „Do związków, o których mowa w ust. 1, oraz partnerstwa lokalnego, o którym mowa w ust 1a stosuje się odpowiednio przepisy ustawy. Zmiany w zakresie wyżej proponowanym pozwolą połączyć zalety funkcjonowania partnerstwa w formie konsorcjum z zaletami Związku Stowarzyszeń.

Partnerstwo tworzone na podstawie proponowanych zmian będzie miało nieograniczony zakres działania; nieograniczony zakres podmiotowy; możliwość dość dużego kształtowania stosunków wewnątrz partnerstwa; możliwość rotacji uczestników oraz osobowość prawną.

Nadto partnerstwo nie będzie tylko i wyłącznie wykonawcą „zamówienia publicznego” zlecanego przez Gminę.

Formuła partnerstwa społecznego realizowana na podstawie w/w proponowanych zmian będzie aktywizatorem rozwoju lokalnego – właściwą formą działania partnerstwa winno być utworzenie Centrum Ekonomii Społecznej.

Rozdział II

Barbara Sadowska

1. Program edukacji liderów ekonomii społecznej i tworzenia grup samokształceniowych

1. Wprowadzenie

Program „Edukacja Liderów Ekonomii Społecznej” był ważnym elementem podprojektu „Edukacja” realizowanym w ramach Inicjatywy Wspólnotowej „Equal” w Partnerstwie „Ekonomia Społeczna w Praktyce” administrowanym przez Fundację Barka. Edukacja Liderów Ekonomii Społecznej jest elementem kształcenia nieformalnego.

Jednym z podstawowych warunków koniecznych do rozwoju ekonomii społecznej jest odbudowywanie wspólnoty na różnych poziomach. W minionym 20-leciu pojawiło się bardzo niebezpieczne myślenie, według którego ludzie niezaradni, bezrobotni, niesprawni są ciężarem i przeszkodą w rozwoju gospodarczym. Tymczasem człowiek, który znalazł się w trudnej sytuacji życiowej, powinien znaleźć oparcie oraz rozwiązanie swojego problemu we wspólnocie lokalnej. Dobrze funkcjonująca wspólnota zna potrzeby swoich mieszkańców i potrafi trafnie na nie odpowiadać. W wielu rejonach społeczność lokalna jest jednak pasywna, instytucje nie współpracują ze sobą, brakuje oddolnych inicjatyw obywatelskich, a istniejący system pomocy społecznej opiera się jedynie na redystrybucji dóbr i usług. Rośnie skala ubóstwa, które jest równoznaczne dla wielu z odcięciem od możliwości posiadania udziału we własności oraz aktywności we wspólnocie lokalnej. W ten sposób coraz więcej osób funkcjonuje na marginesie życia społeczno-gospodarczego, w utrwalającej się z pokolenia na poko-

lenie kulturze przetrwania. Powstałe „przepaści” pomiędzy środowiskami rozwijającymi się a pozostawionymi na marginesie „ranią” najslabszych członków społeczności. Zadaniem polityków, liderów lokalnych, kadry instytucji publicznych i organizacji obywatelskich oraz środowisk kościelnych jest konstruowanie programów inwestujących w odbudowanie „kapitału ludzkiego” oraz wprowadzających grupy wykluczone w sieć wzajemnych powiązań i produktywności. Większość osób doświadczających wykluczenia nie ma dostępu do zasobów i wiadomości, które pozwoliłyby im rozwijać się, wyrażać siebie oraz wykorzystywać posiadane cechy i umiejętności. Rozwój społeczno - gospodarczy odbywa się poza nimi.

Problemem jest jednak to, że na obecnym etapie cywilizacji i kultury mechanizmy włączenia społecznego nie są dostatecznie rozpoznane i brakuje przygotowanych formacyjnie liderów/kadr. Osoby wykluczone postrzegane są jako ciężar, problem, balast, a nie jako potencjał, który przy spełnieniu określonych warunków, można rozbudzać i rozwijać. W obecnej filozofii polityki społecznej używa się określeń „klient pomocy społecznej” czy „podopieczny”, które niosą ze sobą podejście jednostronne i wyższościowe, pomijające potencjał rozwojowy osoby, która znalazła się w trudnościach życiowych.

Rozwój inicjatyw ekonomii społecznej wiąże się z przygotowaniem liderów lokalnych i kadry, zdolnej do animacji działań i budowania współpracy we wspólnocie lokalnej, do integracji osób najslabszych w społeczności. Ekonomiczne określenie popytu i podaży nie znajduje prostego przełożenia na procesy pokonywania barier mentalnych, nawyków czy uzależnień grup wykluczonych społecznie. Świadczenie usług/dystrybucja dóbr nie zastąpi procesów reintegracji związanych z życzliwym towarzyszeniem, troską, budowaniem poczucia wspólnoty. Wypracowany system odpowiada na potrzeby odradzania się wspólnot lokalnych, na potrzeby rozwijania różnych form wsparcia, wymiany, edukacji oraz przedsiębiorczości lokalnej.

Centra Ekonomii Społecznej włączają się w idee rewitalizacji społeczno - ekonomicznej i aktywizacji społeczności lokalnych, odpowiadają na niską zatrudnialność osób długotrwale bezrobotnych, pasywną postawę życiową, brak umiejętności do podjęcia inicjatywy oraz niski poziom wykształcenia. Wpisują się też w strategię budowania współpracy ponadsektorowej w rozwiązywaniu problemów lokalnych.

Wypracowany system ma charakter innowacyjny. Tworzy nowe formy instytucjonalnego wsparcia gospodarki społecznej w formie Centrum Ekonomii Społecznej oraz przyczynia się do wypracowania nowych mechanizmów „włączenia” osób z grup doświadczonych problemami społecznymi na każdym etapie (od momentu budowania partnerstwa lokalnego, poprzez grupy samokształceniowe, zatrudnienie i promocję wypracowanych rezultatów). W ramach wypracowanego rezultatu uruchamiane są mechanizmy współpracy i wymiany ekonomicznej, społecznej, kulturalnej na poziomie wspólnoty lokalnej. Uruchamiane są nowe formy edukacji nieformalnej dorosłych tzw. „edukacji dla rozwoju” oraz mechanizmy samokształcenia grup wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym. Powstały system wsparcia inicjatyw ekonomii społecznej kształtuje nowe możliwości rozwoju usług we wspólnocie lokalnej oraz tworzy nowy rodzaj komunikacji pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej poprzez wymianę handlową usług i wytworów produkowanych przez instytucje ekonomii społecznej. Wartością jest też to, że powstały system był promowany m.in. poprzez tzw. „świadczenia” osób z grup wykluczonych, co ma wartość uwiarygadniającą jego skuteczność.

Ze względu na niedostateczne przygotowanie kadry organizacji pozarządowych i instytucji publicznych do nowych możliwości reintegracyjnych w ramach ekonomii społecznej, ciągle dominuje „klientystyczny” model pomagania. Dotychczasowe systemy edukacyjne przygotowują bardziej do dystrybucji usług/świadczeń na rzecz osób z grup dysfunkcyjnych, a nie do budzenia ich potencjału, wzrastania moralnego, kształtowania możliwości współpracy, partycypacji, animowania zajęć edukacyjnych i przedsiębiorczych.

Szkoła Liderów Ekonomii Społecznej odpowiada na potrzeby odradzania się wspólnot lokalnych oraz kształcenia formacyjnego kadry instytucji pomocy społecznej i integracji społecznej podejmującej pracę nad przemianą postaw roszczeniowych klientów pomocy społecznej w rozwojowe oraz budowania spójności społeczno - ekonomicznej w środowiskach lokalnych.

Program edukacji liderów ekonomii społecznej odpowiada na „zapotrzebowanie” na liderów zdolnych do budowania wspólnot wzajemnej wymiany idei/ informacji/dóbr oraz tworzenia rynku dla przedsięwzięć edukacyjnych i ekonomicznych.

Edukacja Liderów Ekonomii Społecznej odnosi się zarówno do osób w trudnych sytuacjach życiowych, jak i do liderów lokalnych oraz do instytucji funkcjonujących na danym terenie (urzędy miasta i gminy, MOPR, PUP, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa i firmy prywatne, spółdzielnie mieszkaniowe i spółdzielnie pracy, instytucje edukacyjne, parafie, rady osiedla itp.).

2.Tematyka zajęć Szkoły Liderów Ekonomii Społecznej. Uczestnicy programu i ich nabór.

W zajęciach Szkoły Liderów Ekonomii Społecznej uczestniczyli:

- liderzy lokalnych organizacji pozarządowych,
- przedstawiciele lokalnych instytucji (OPS, PUP, urząd miasta, sołectwo, kościołów, itp.),
- przedsiębiorcy lokalni, szefowie i członkowie spółdzielni socjalnych,
- osoby aktywne w środowiskach lokalnych, zainteresowane tworzeniem centrów integracji społecznej, spółdzielni socjalnych, klubów integracji społecznej, stowarzyszeń czy fundacji wspierających inicjatywy lokalne.

Nabór kandydatów powinien być poprzedzony promocją w środowiskach lokalnych i na stronach internetowych. W ramach spotkań promocyjnych odbywało się wstępne wprowadzenie w obszar ekonomii społecznej. Omawiano następujące kwestie:

- Co to jest przedsiębiorczość społeczna – przykłady z Włoch i Finlandii,
- Jakie nowe formy działań i programów powstają w ramach ekonomii społecznej; jakim grupom służą,
- Jak partnerzy lokalni mogą pomnożyć kapitał społeczny.

Spotkanie wprowadzające trwa 2 godziny. W ciągu 1.5 godziny przedstawione jest wprowadzenie, a następnie pytania i dyskusja. Zainteresowani wypełniają kwestionariusz uczestnictwa. Kandydaci wybrani zostaną na podstawie uczestnictwa w spotkaniu wprowadzającym oraz na podstawie oceny kwestionariusza osobowego pod kątem dotychczasowych dokonań, zaangażowania w organizacjach pozarządowych/wspólnotach lokalnych, instytucjach.

Program SLES przygotowuje liderów lokalnych do budowania partnerstwa lokalnego, tworzenia strategii rozwiązywania problemów lokalnych, do funkcjonowania w ramach instytucji ekonomii społecznej, do animowania działań edukacyjnych i przedsiębiorczych na rzecz wspólnoty lokalnej na terenach wiejskich i miejskich. Projekt edukacyjny wzmacnia też umiejętności i zdolności funkcjonowania publicznego.

W projekcie ekonomia społeczna w praktyce (II edycja) nastąpiło połączenie Edukacji Liderów Ekonomii Społecznej ze spotkaniami partnerów lokalnych, co wzmocniło mechanizmy budowania partnerstwa lokalnego.

Program ma charakter interdyscyplinarny oraz porównawczy. Łączy w sobie elementy ekonomii i przedsiębiorczości społecznej, filozofii liberalnej i komunitarystycznej, ustawodawstwa w zakresie nowej przedsiębiorczości społecznej i dotychczas funkcjonującej pomocy społecznej. Zajęcia porównawcze dotyczyły następujących kwestii: instytucje ekonomii społecznej a sektor biznesu, instytucje ekonomii społecznej a tradycyjna pomoc społeczna, komunitaryzm a indywidualizm, itp. Istotą tego rodzaju edukacji są wypracowane interakcyjne metody pracy oparte na mechanizmie samokształcenia (każdy uczestnik co najmniej raz przygotowuje i prowadzi zajęcia). Elementem rozwojowym jest zasada, że liderzy po zakończeniu programu prowadzą podobne działania tj. grupy samokształceniowe, budowanie partnerstwa lokalnego, wspieranie powoływania instytucji ekonomii społecznej itp. w swoich wspólnotach lokalnych. Elementem nowatorskim jest różnorodność grupy. Uczestnikami są zarówno osoby doświadczające problemów społecznych i wykluczeniem, jak liderzy lokalni, pracownicy lokalnych instytucji, przedsiębiorcy i inni, niezależnie od poziomu wykształcenia. Grupę prowadzi animator. Cechą tego typu kształcenia jest edukacja formacyjna, tzw. „edukacja dla rozwoju”, która kładzie nacisk na przełamywanie stereotypów, pobudzanie do dyskusji, kształtowanie wzajemnych relacji w grupie, wymianę doświadczeń i kształtowanie postawy zaangażowania, aktywności i samopomocy.

Innowacyjność programu polega na:

- a) kształtowaniu mechanizmów „włączenia” osób z grup doświadczających problemami społecznymi na każdym etapie (poprzez grupy samokształceniowe, edukację liderów ekonomii społecznej od momentu budowania partnerstwa lokalnego, zatrud-

nienie i promocję) oraz ponad sektorowy i branżowy charakter spotkań edukacyjnych,

- b) uruchamianiu mechanizmów współpracy i wymiany ekonomicznej, społecznej, kulturalnej na poziomie wspólnoty lokalnej,
- c) uruchamianiu nowych form edukacji nieformalnej dorosłych tzw. „edukacji dla rozwoju” oraz mechanizmy kształcenia przez całe życie (grupy samokształceniowe).

Tworzenie lokalnego systemu wsparcia dla rozwoju inicjatyw ekonomii społecznej włączającej grupy wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym dotyczy szerokiego spektrum zagadnień. Jednym z nich są szkolenia w zakresie tworzenia inicjatyw ekonomii społecznej oraz osób z grup wykluczonych, edukacja dotycząca zarządzania przedsiębiorstwami społecznymi, reprezentowanie interesów instytucji ekonomii społecznej, koordynacja działań i budowanie sieci inicjatyw, tworzenie przyjaznego środowiska wokół inicjatyw ekonomii społecznej, budowanie partnerstw lokalnych na rzecz integracji i przedsiębiorczości społecznej.

W Europie istnieją różne podejścia do tworzenia systemu wsparcia na rzecz rozwoju przedsiębiorczości społecznej. We Włoszech dominującą formą wsparcia są konsorcja, które funkcjonują w formie spółdzielni zrzeszającej spółdzielnie socjalne. Pełnią one kilka funkcji: szkoleniową, poszukującą rynków zleceń i usług, monitorującą czy badawczą. Konsorcja tworzone są na poziomie regionalnym i krajowym jako samofinansujące się przedsięwzięcia mające za zadanie wsparcie rozwoju biznesowych aspektów funkcjonowania spółdzielni socjalnych oraz ich uczestnictwa w przetargach ogłaszanych przez sektor publiczny, zlecenia usług przez sektor prywatny czy zaciągania kredytów w sektorze bankowym. Powstają też federacje i organizacje parasolowe, aby reprezentować interesy przedsiębiorstw społecznych czy organizacje rzecznicze, szkoleniowe wspierające inicjatywy ekonomii społecznej poprzez szeroki wachlarz usług szkoleniowo - doradczych (Anglia). Często funkcje takie pełnią wyspecjalizowane agencje tworzone przez sektor publiczny i prywatny, które dostarczają specyficznych szkoleń w wąskich dziedzinach ekonomii społecznej jak badanie rynku, szkolenie pracowników, procesy produkcyjne, technologiczne, produkty/usługi, współpraca z biznesem i innymi instytucjami, planowanie biznesowe i zarządzanie, marketing, rozwój „marki”, „franchising”

(rozszerzanie działań poprzez inne podmioty według określonych zasad „know how”), audyt społeczny itp.

Skoncentrowanie się w edukacji głównie na biznesowym aspekcie ekonomii społecznej zrodziło w krajach europejskich problemy z wypełnianiem przez przedsiębiorstwa społeczne ich funkcji integracyjnej w stosunku do najsłabszych członków. W konsekwencji przedsiębiorstwa te zaczęły funkcjonować jak „jeszcze jeden biznes” albo tańszy dostawca usług, broniący się często przed włączaniem osób mniej konkurencyjnych (np. uzależnionych, niepełnosprawnych, po pobytach w więzieniach) w realizowane działania ekonomiczne. Odejście od edukacji odwołującej się do systemów wartości opartych o solidaryzm i sprawiedliwość społeczną - analizującej mechanizmy integracyjne w procesie pracy, która pełni funkcję nie tylko zapewniającą byt, ale zawiera też aspekt więziotwórczy, doskonalący samego człowieka - niesie zagrożenie dla ekonomii społecznej, które może doprowadzić do „okrojenia” jej społecznej misji. Niektóre formy wsparcia wymagają dzisiaj poważnej rewizji. Często są już nieaktualne czy przestarzałe i nie odpowiadają na zmieniające się kierunki rozwoju Europy i świata, gdzie coraz wyraźniej rysuje się tendencja do kurczenia się roli państw narodowych, myślenia sektorowego i branżowego, a coraz większą rolę odgrywają zintegrowane systemy powiązań i oddziaływań, zarządzania sieciowego odpowiadające na coraz większe zapotrzebowanie rozwoju zrównoważonego w różnych regionach świata.

Analiza sytuacji w obszarze ekonomii społecznej w Europie i świecie miała wpływ na wybór tematyki programów SLES. Edukacja ta służyła raczej wypełnieniu koncepcji „know why” (dlaczego?), a nie „know how?” (jak?). Rozumienie szerszego kontekstu filozoficznego, społecznego, ekonomicznego, analizy porównawczej, metodyka budująca więzi pomiędzy różnymi grupami społecznymi, odwoływanie się do personalizmu, komunitaryzmu, transcendentnych elementów filozofii jest koniecznym warunkiem rozwoju ekonomii społecznej w Polsce.

3. Metodologia pracy w SLES

Struktura kształcenia nie jest do końca domknięta, aby można było uwzględniać propozycje uczestników zajęć. Po zakończeniu programu uczestnicy otrzymają certyfikat LIDERA EKONOMII SPOŁECZNEJ. W odróżnieniu od edukacji formalnej w Szkole Liderów Ekonomii Społecznej nie ma wymagań dotyczących poziomu wykształcenia. Grupy mają charakter mieszany: osoby z wyższym wykształceniem reprezentujący z reguły instytucje pomocy społecznej i rynku pracy, samorząd lokalny, przedsiębiorców, ale też osoby z niskimi kwalifikacjami, które wcześniej uczestniczyły w grupach samokształceniowych i są na etapie kontynuacji pracy nad sobą. Wartością programu jest też to, że jednym z elementów edukacyjnych są tzw. „świadczenia przemiany życia” osób z grup wykluczonych. Ich udział w programie umożliwia budowanie pomostów pomiędzy różnymi grupami społecznymi w środowisku lokalnym. Zasadą pracy w SLES jest zaangażowanie animatora nie tyle w prowadzenie wykładów, ile w przygotowanie uczestnika zajęć do prezentacji konkretnego tematu. W tym celu animator przekazuje uczestnikowi potrzebne materiały edukacyjne i prosi o przygotowanie prezentacji. Następnie spotyka się z uczestnikiem, aby ewentualnie uzupełnić lub skorygować przygotowaną prezentację. W trakcie spotkania animator wspiera uczestnika podczas prezentacji. Grupy edukacyjne powinny liczyć ok. 15 osób. W I edycji SLES odbyło się 16 sesji po 6 godzin każda (łącznie 96 godzin szkoleń). W następnych edycjach sesje zostały skrócone na prośbę uczestników SLES, a czas realizacji cyklu wydłużony do 32 sesji, które trwały po 3 godziny tygodniowo.

Różne wersje realizacji sesji programowych:

16 sesji po 6 godzin każda = 96 godzin,

24 sesje po 4-godziny każda = 96 godzin,

32 sesje po 3 godziny = 96 godzin.

Powyższy harmonogram pokazuje, że istnieje możliwość wydłużenia okresu realizacji programu przy zmniejszeniu ilości godzin jednostkowej sesji. Takie doświadczenia miały miejsce

w II edycji Szkoły Liderów Ekonomii Społecznej. Uczestnicy programu zwrócili się z prośbą o skrócenie zajęć do 3 godzin tygodniowo, co skutkowało wydłużeniem okresu realizacji sesji. Zajęcia powinny odbywać się raz w tygodniu. Powtarzalność i regularność zajęć jest niezbędnym warunkiem rozwoju. Tygodniowy cykl ma swoje potwierdzenie w doświadczeniach różnych grup samopomocowych, gdzie tygodniowy cykl podtrzymuje dobrą komunikację pomiędzy członkami np. w grupach AA cotygodniowe uczestnictwo podtrzymuje mechanizmy trzeźwości. Podobne zasady cotygodniowych spotkań funkcjonują w Grameen Bank w Bangladeszu, gdzie prof. Mahommed Yunus uruchomił system mikropożyczek

dla najuboższych mieszkańek wiosek. Zasadą funkcjonowania Grameen Banku są cotygodniowe spotkanie z pożyczkobiorcami, którzy podtrzymują zobowiązanie do spłacania w ratach zaciągniętej pożyczki. W trakcie spotkania osoby wymieniają doświadczenia dotyczące prowadzonej działalności biznesowej oraz omawiają sprawy ich wiosek, rodzin. Spotkania mają też charakter integracyjny.

Elementami poszerzającymi merytoryczną wartość projektu były wykłady, seminaria, warsztaty, panele dyskusyjne, analizy porównawcze, analizy dokumentów, wizyty studyjne itp. Prowadzone dyskusje umożliwią wymianę poglądów oraz przygodę intelektualną. Wartością dodaną projektu było uczestnictwo w konferencjach krajowych i zagranicznych oraz różnorodnych debatach. Wspólne debaty dotyczyły spraw społeczeństwa obywatelskiego, dyskusji pomiędzy sektorami, społecznej odpowiedzialności biznesu, roli ekonomii społecznej w łagodzeniu społecznych i ekonomicznych skutków przemian w Polsce oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu oraz misji, jaką jest działalność publiczna.

Edukacja w SLES kończy się przygotowaniem projektu końcowego, który przygotowywany jest pod kątem realizacji w konkretnej gminie przez uczestników projektu. Uczestnicy SLES wspólnie opracowywali projekty, które były sprawdzianem zastosowania swoich zdolności, umiejętności i wiedzy.

Uczestnicy programu „Edukacja Liderów Ekonomii Społecznej” wzięli udział w 3-dniowych zagranicznych wizytach studyjnych do jednego z partnerów międzynarodowych z Włoch, Finlandii, Szkocji lub Belgii. Element ten ma wartość nagrody, która mobilizuje do uczestnic-

twa w zajęciach. Wspólny wyjazd uczestników sesji edukacyjnych buduje między nimi zaufanie z jednej strony, z drugiej poszerza wiedzę, wyobraźnię i zarysowuje możliwe horyzonty rozwoju inicjatyw ekonomii społecznej w środowiskach lokalnych.

4. Tematy sesji szkoleniowych i wybrane przykłady ich prezentacji

SESJA 1 (łącznie 6 godzin)

Kształcenie ustawiczne - wprowadzenie

Przed Polską w najbliższych dekadach pojawiają się wielkie wyzwania cywilizacyjne, którym będziemy w stanie sprostać rozwijając różnorodne formy kształcenia formalnego i nieformalnego, dokonując reformy polskiego systemu oświaty. Przed Polakami stoją wymagania dotyczące współpracy i konkurencji z obywatelami rozwiniętych krajów UE.

Proces edukacji człowieka nie kończy się na szkole. Dom, wspólnota lokalna, media, Internet, wolontariat i instytucje zatrudniające, są miejscami, gdzie współczesny człowiek rozwija swoje edukacyjne aspiracje.

Edukacja jest najważniejszym narzędziem rozwoju społeczeństw. Niestety w Polsce, mimo deklaracji polityków, ciągle nie jest priorytetem. Szkoła polska jest dużym zakładem pracy zatrudniającym setki tysięcy nauczycieli, skupionych w silnych związkach nauczycielskich i walczących głównie o zabezpieczenia dla swojej grupy zawodowej, a mniej o reformy w systemie oświaty. Rodzice ciągle mają mały wpływ na kształt edukacji w szkole ze względu na małą świadomość swoich praw i obowiązków oraz doświadczenia minionego pół wieku. Uczniowie są mało aktywni, przyswajają wiedzę w sposób pamięciowy, zajęcia nie inspirują ich do dyskusji.

System kształcenia nie jest dostosowywany do możliwości rynku pracy. Dzisiaj, przy systematycznie zmieniającej się koniunkturze na rynku, potrzebna jest edukacja przygotowująca do szybkiego i elastycznego reagowania na zmiany, do gotowości transformacji sytuacji życiowej np. zmiany miejsca zamieszkania, zatrudnienia, przekwalifikowania czy podniesienia kwalifikacji.

Szkoły są też niedoinwestowane. Nauczyciele akademicy często poszukują dodatkowego zatrudnienia w szkołach niepublicznych i prywatnych. Kurczy się czas na kształcenie i wychowywanie, co skutkuje słabym przygotowaniem absolwentów do dorosłego życia i do samodzielności. Duże bezrobocie wśród młodzieży spowodowane jest też żywymi tendencjami, że pracę się dostaje, a nie tworzy, najchętniej w administracji publicznej, ze względu na stabilizację i bezpieczeństwo socjalne. Młodzież słabo przygotowana jest do tworzenia miejsc pracy w sektorze prywatnym. Nie jest też uświadomione istnienie sektora organizacji obywatelskich. W porównywalnej do Polski, w Hiszpanii jest 10 mln miejsc pracy w sektorze organizacji pozarządowych, podczas gdy w Polsce ok. 500 tys. Według raportu UNDP z 2005 roku w Polsce jest 12 % osób z wyższym wykształceniem, 31 ze średnim, i ok. 57 % osób z podstawowym lub zawodowym.

Jest też poważny problem z wykluczoną częścią społeczeństwa. Młodzi ludzie często ze względu na trudną sytuację materialną rodziców nie mogą w pełni uczestniczyć w procesie edukacji. Duże bezrobocie dotyka szczególnie ludzi o niskim poziomie edukacji, co w konsekwencji skutkuje degradacją całych rodzin i dziedziczeniem „kultury przetrwania”. Wielkim wyzwaniem jest też rozwój zaniedbanych obszarów wiejskich, uchronienie od zamykania małych wiejskich szkół, które mogą spełniać rolę centrów cywilizacyjnych realizujących programy edukacji nieformalnej w stosunku do rolników. Ważne jest też budowanie wspólnoty wiejskiej i grup samopomocowych oraz edukacja w kierunku samoorganizacji wsi polskiej i powrót do najlepszych tradycji ruchu spółdzielczego.

Temat 1:

1.Uniwersytety ludowe w Danii, historia uniwersytetów ludowych w Polsce, grupy samokształceniowe, strategia uczenia przez całe życie

Dania – ojczyzna uniwersytetów ludowych

Pierwszy uniwersytet ludowy powstał w 1844 r. w Rodding z inspiracji Grundtviga, duńskiego pisarza, pedagoga i teologa. W XIX w Dania ponosiła ogromne straty terytorialne, w 1830 r. straciła Norwegię, a następnie w 1864 r. Szlezwig i Holstein.

Jednocześnie, wraz z utratą zdobytych wcześniej posiadłości terytorialnych, coraz bardziej uświadamiany przez elity stawał się problem niskiego wykształcenia Duńczyków (80% społeczeństwa to analfabeci). Idea „przebudzenia” głoszona przez Grundtviga oparta była o hasło: „to, co utracono na zewnątrz, należy uzyskać wewnątrz”; oznaczało to podjęcie pracy organicznej, aby podnieść i rozwinąć cywilizacyjnie naród duński. Miały służyć do tego celu uniwersytety ludowe, które były placówkami oświatowymi, prowadzącymi kilkutygodniowe lub kilkumiesięczne kursy. W programie przeważały treści humanistyczne, w tym język ojczysty i historia, a także problemy kultury ogólnej i zagadnienia społeczne. Przewodnią myślą uniwersytetu było rozbudzenie duchowe, intelektualne i moralne jednostki, przygotowujące do służby i budowania wspólnoty.

To właśnie Grundtvig wniósł istotny wkład do historii światowej pedagogiki poprzez przybliżenie idei kształcenia dorosłych (nie tylko wywodzących się z grup dysfunkcyjnych). Celem takiego kształcenia było nie tylko przyswajanie wiedzy, ale rozwijanie natury i ducha człowieka. W Polsce słowo „szkoła” kojarzy się z programem szkoły podstawowej, średniej i wyższej. Grundtvig rozszerzył pojęcie szkoły o takie dziedziny jak poezja, sztuka, religia, filozofia, nauki, które pozwalają rzucić światło na zjawisko życia człowieka i jego rozwój.

Idee pedagogiczne Grundtviga tworzone były w opozycji do szkoły nieżywej, martwej, egzaminującej. W uniwersytetach ludowych, które rozwijały się w oparciu o idee Grundtviga koncentrowano się na sposobie i duchu przekazu wiedzy, dochodzeniu do wspólnych wniosków w dyskusji. Istotne było osobiste świadectwo, konfrontacja z rzeczywistością, aktywność, wiedza praktyczna, budowanie więzi pomiędzy uczestnikami, troska o ich sytuację socjalną oraz szeroko rozumiana integracja.

Prawdziwy rozkwit uniwersytetów ludowych nastąpił po śmierci Grundtviga. Miały one charakter internatowy. Nauka trwała w nich od 3 – 5 miesięcy. Podnosiły poziom moralny i intelektualny warstw najniższych (chłopów i robotników), nadawały szczególną rangę „ludowości”, która wiązała się z duchem narodowym i była przeciwstawieniem indywidualizmu. Absolwenci uniwersytetów ludowych nabywali zdolności do skutecznego i praktycznego działania, organizowania się oraz podejmowania inicjatyw.

Druga połowa XIX w. to okres, w którym można zaobserwować różnego typu inicjatywy podejmowane przez absolwentów uniwersytetów ludowych. W okresie tym nastąpiła modernizacja zacofanego rolnictwa duńskiego i pierwsze inicjatywy na rzecz organizowania się chłopów, zagospodarowywania nieużytków, osuszania zalewisk, budowania ruchu spółdzielczego. W tamtym czasie chłopci zakładają i wspólnie prowadzą mleczarnie, rzeźnie, młyny. W małych miasteczkach budowane są domy ludowe (dzisiejsze domy kultury), przedsiębiorstwa handlowe, szkoły rolnicze. Spółdzielczość handlowa, która powstała w tamtym czasie jest dzisiaj największą organizacją handlu detalicznego w Danii.

Myśl Grundtviga inspirowała kolejne pokolenia do rozszerzania jego idei na coraz liczniejsze grupy społeczne. W 1952 roku powstał w Kopenhadze tzw. Miejski Uniwersytet Ludowy z inspiracji H. Ch. Kofoeda, który wychowywany był w tradycji myśli Grundtviga. H. Ch. Kofoed sam był nauczycielem na uniwersytecie ludowym w Jutlandii. Miał też w swoim życiu doświadczenie bezrobocia. Te doświadczenia pomogły mu zrozumieć jak funkcjonują mechanizmy wykluczania i stopniowej degradacji całych grup społecznych. Zarówno uczestniczenie w kształceniu w uniwersytetach ludowych jak i spędzanie czasu w towarzystwie bezrobotnych poszukujących pracy złożyły się na determinację i zobowiązanie Kofoeda w stworzeniu miejsca edukacji dla osób bezrobotnych, niezaradnych i nieuprzywilejowanych. Przewodnią myślą Szkoły Kofoeda jest „pomoc dla samopomocy”, a więc umożliwienie odbudowy życia, poczucia wartości, wiary w siebie i zdobycia nowych umiejętności najslabszym jednostkom społeczeństwa duńskiego tak, aby mogli uzyskać możliwość samodzielnego funkcjonowania, zgodnie z wartościami i normami społecznymi. Szkoła jest swoistą wspólnotą, gdzie student ma możliwość wyboru programu i kierunków swojego rozwoju. Dzisiaj Szkoła Kofoeda to kompleks budynków, w których prowadzona jest zarówno edukacja ogólna i moralna, jak i przyuczenie zawodowe w konkretnych warsztatach dla 750 osób dziennie. 75-letnie doświadczenia Szkoły Kofoeda podjęte zostały w Polsce, Estonii, Czechach i na Litwie, gdzie funkcjonują podobne programy pracy z osobami wykluczonymi lub zagrożonymi wykluczeniem społecznym.

Zarówno myśl Grundtviga, jak i jego następców, inspirowała inne narody do poszukiwania ożywiających metod pracy edukacyjnej, nie tylko w stosunku do osób

o niskim wykształceniu, chłopów i robotników czy osób niezaradnych i bezrobotnych, ale również całych społeczeństw.

Doświadczenia duńskie podjęte zostały nie tylko w Europie, ale również na kontynencie amerykańskim, gdzie John Dewey – filozof i pedagog amerykański założył szkołę, która była eksperymentem pedagogicznym, bazowała na badaniach i spostrzeżeniach uczniów. Te doświadczenia pozwoliły mu sformułować tezę, że „uczyć należy się czyniąc”.

Dewey uważał, że prawdziwa wiedza jest czymś, co zawdzięczamy doświadczeniu, że nie może istnieć podział i różnica pomiędzy tym, czego uczymy się w systemie edukacji szkolnej, a tym, czego uczymy się poza nią. Uczenie się i życie powinno stanowić jedność. Pragnął wydobyć kształcenie akademickie z izolacji. Zajęcia teoretyczne muszą mieć odzwierciedlenie w praktycznych ćwiczeniach, aby dać uczniowi wyobrażenie o prawdziwym życiu, a edukacja w tradycyjnym kształcie może dać jedynie mgliste pojęcie na ten temat.

Dewey uważał, że w procesie uczenia potrzebna jest bliskość nauczyciela i uczestników, współpraca nad osiągnięciem wspólnego celu, wspólne uczestnictwo w dyskusji oraz tworzenie i wykonywanie konkretnych zadań

Historia uniwersytetów ludowych w Polsce

Pierwszą placówkę w Polsce nazwaną Uniwersytetem Ludowym założył w 1921 roku ks. Antoni Ludwiczak w Gnieźnie, w Dalkach (dzisiaj to dzielnica Gniezna). Ksiądz tak określał misję placówki: <<Uniwersytet Ludowy w Dalkach urządzony jest na wzór duński, ma na celu „sianie światła wiedzy wśród najszerzych warstw społeczeństwa polskiego”. Mając na celu podniesienie stanu oświaty polskiej wsi, stara się dotrzeć do najdalszych zakątków kraju. Uniwersytet skupia w swoich murach młodzież dorosłą, mającą rozpocząć samodzielne życie, bądź to na roli, bądź w rzemiośle, bądź w innej dziedzinie. Chcąc ogółowi obywateli ułatwić walkę o byt, rozjaśnić ich umysły, oświecić i rozpromienić ich doczesność, dodać otuchy do pracy do stworzenia lepszego jutra, do ogarnięcia swoim umysłem jak najszerzych horyzontów, Uniwersytet ludowy prowadzi w ciągu roku dwa kursy: zimą – męski, latem - żeński”>>.

„Dziś, gdy po wojnie unormowały się stosunki w naszym kraju, musimy wyrównać braki i niedomagania na każdym polu. Osiągnięcie ich nastąpić może tylko przez pracę nad sobą samym, uświadomienie obywatelskie, oparte na silnej wierze i miłości Ojczyzny.” W murach uniwersytetu słuchacze, oprócz wykładów ogólnych i praktycznych, którymi dopełniali wiadomości, znajdowali dom, drugą rodzinę. Wspólne życie w internacie, wspólne pogadanki, wycieczki i obcowanie ze swoimi wychowawcami wpływało dodatnio na wyrobienie ogólne, na wychowanie i na ogładę towarzyską.

W latach 1932 - 39 największą sławę zdobyły uniwersytety ludowe młodzieży wiejskiej prowadzone przez Ignacego Solarza. W 1939 r. działały w Polsce 22 placówki prowadzone przez państwo, kościół i organizacje społeczne. Po II wojnie światowej ruch uniwersytetów ludowych rozwijał się do 1948 r.; działało wtedy 80 uniwersytetów ludowych. W następnych latach funkcjonowanie UL uległo znacznym ograniczeniom ze względu na konsekwencje ideologiczne gospodarki centralistycznej i monopolu państwa we wszystkich dziedzinach życia.

Po 1981 roku zaczęto tworzyć placówki o odmiennej orientacji i metodyce: niedzielne uniwersytety, niestacjonarne uniwersytety, środowiskowe uniwersytety. W wolnej Polsce UL odradzają się dzięki reaktywowanemu w 1981 r. Towarzystwu Uniwersytetów Ludowych i Komisji ds. Duszpasterstwa Rolników. UL wpisują się w koncepcję oświaty ustawicznej, kształcenia nieformalnego, które staje się nowym niezbędnym ogniwem systemu oświatowego. Idee uniwersytetów ludowych zaczynają też być podejmowane przez organizacje pozarządowe.

Przykładem może tu być Fundacja Barka, która od 7 lat organizuje nieformalne grupy kształcenia ustawicznego pn. Szkoła Animacji Socjalnej – SAS. Zgłosić się do niej może każdy bez względu na dotychczasowe przygotowanie edukacyjne. Uczestnikami SAS są zarówno osoby, które doświadczyły poważnych problemów społecznych, jak i pracownicy socjalni, psycholodzy, przedstawiciele biznesu, którzy zainteresowani są wzajemną wymianą doświadczeń i wiedzy.

Program realizowany w trakcie zajęć oparty jest o zaproponowane przez uczestników tematy oraz przygotowane przez nich prezentacje. W czasie spotkań poruszane są tematy związane z rozwojem duchowym człowieka, etyką w pracy, uzależnieniami i bezrobociem. Uczestnicy

przygotowują się też do zakładania stowarzyszeń, spółdzielni socjalnych, poznają aktywne metody poszukiwania pracy, zapoznają się z wiedzą o Unii Europejskiej. Uczestniczą też wraz z rodzinami w zajęciach integracyjnych, sportowych i kulturalnych.

Dotychczasowe doświadczenia w kształceniu ustawicznym pokazują, że uniwersytety ludowe powinny umożliwić kształcenie każdemu, kto wyraża chęć uczestnictwa w zajęciach, niezależnie od wieku i wykształcenia. W programie istotne jest wspólne dochodzenie, wspólne myślenie, praktyczny wymiar prowadzonych zajęć. Program uniwersytetu ludowego powinien być kształtowany przez uczestników. Spotkania organizowane są przez animatora, który towarzyszy w procesie edukacji, ale nie ocenia i nie dominuje nad grupą. Pełnione role zmieniają się: każdy może być zarówno słuchaczem, jak i nauczycielem (nie ma ścisłego podziału ról). Ważne jest dzielenie się osobistym doświadczeniem, budowanie więzi i troska o sytuację społeczno - ekonomiczną uczestników. Nie ma potrzeby usytuowania grup edukacyjnych w konkretnym budynku, zajęcia mogą odbywać się w różnych miejscach, również w plenerze.

Strategia Rozwoju Kształcenia Ustawicznego

Zgodnie ze strategią lizbońską kraje Unii Europejskiej podjęły zobowiązania o doprowadzeniu do 2010 roku do zmniejszenia bezrobocia poprzez budowanie społeczeństwa opartego na wiedzy. Polska po przystąpieniu do UE włączona została w działania zmierzające do budowania strategii kształcenia ustawicznego w naszym kraju. Rada Ministrów zaakceptowała taką strategię do 2010 roku.

Koncepcja ta ma zapewnić odpowiednie warunki rozwoju wszystkim osobom dorosłym - pracującym i niepracującym, które muszą przekwalifikować się lub podnieść swoje kwalifikacje. Kładzie nacisk na rozwój indywidualny i społeczny w różnych formach. Realizowana jest w systemie formalnym i nieformalnym, w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego, uczelniach i placówkach kształcenia dorosłych, obejmuje też kształcenie incydentalne w domu, pracy i społeczności lokalnej.

Komplementarne traktowanie kształcenia formalnego, nieformalnego i incydentalnego umożliwi wspieranie aktywności zawodowej, przedsiębiorczości, rozwoju osobistego, zaangażowania w sprawy wspólnoty lokalnej i spraw pro publico bono.

Rada Ministrów wskazuje na zadania, które powinny być podjęte przez rząd, samorządy, instytucje edukacyjne i obywatelskie, aby mogła w Polsce być realizowana koncepcja kształcenia przez całe życie.

Podkreśla się następujące uwarunkowania rozwoju kształcenia ustawicznego w Polsce:

- zmiany demograficzne na rynku wywierać będą silną presję na rynek pracy, co wymuszać będzie zmiany w strukturze zapotrzebowania na usług edukacyjnych; pojawi się konieczność podnoszenia i doskonalenia kwalifikacji zawodowych lub przekwalifikowania osób dorosłych,
- najbardziej zagrożone bezrobociem są osoby słabo wykształcone. Większość bezrobotnych ma wykształcenie podstawowe lub zasadnicze zawodowe (70 % ogółu bezrobotnych). W 2001 roku osoby bezrobotne z wykształceniem wyższym stanowiły 3 % bezrobotnych. Wykształcenie może chronić przed wykluczeniem z rynku pracy. Oznacza to, że oprócz szkoleń zawodowych dla bezrobotnych ważne są długofalowe działania mające na celu poprawę poziomu ogólnego wykształcenia społeczeństwa,
- ocenia się, że dostęp dzieci i młodzieży do kształcenia w coraz większym stopniu zależy od statusu materialnego i aspiracji rodziców. Wejście Polski do UE zwiększyło wymagania co do wykształcenia obywateli. W związku z tym należy podnieść wskaźnik wykształcenia wyższego oraz upowszechnić wykształcenia średnie.

Rozwój idei kształcenia ustawicznego w pewnym sensie wymuszony jest też postępem naukowo-technicznym, integracją i globalizacją oraz wzrostem aspiracji edukacyjnych społeczeństwa.

Zwraca się szczególną uwagę na konieczność przygotowania i zachęcania już od dziecka do nauki przez całe życie, co wspomaga i kształtuje rozwój osobowości, stymuluje innowacyjność i kreatywność człowieka, a także może sprzyjać wzrostowi konkurencyjności i poprawie organizacji pracy. Jednym z istotnych elementów kształcenia ustawicznego jest rozbudzanie

aktywności i uczestnictwo w społeczeństwie obywatelskim, osobiste spełnienie i umiejętność dostosowania się do ciągłych zmian.

W Polsce przyjęto priorytety kształcenia ustawicznego, które korespondują z europejską ideą uczenia przez całe życie. Do priorytetów tych zaliczono m.in. zwiększenie dostępu do kształcenia ustawicznego i podnoszenie jego jakości, współdziałanie i partnerstwo, większe inwestowanie w ludzi oraz tworzenie bazy informacyjnej w zakresie kształcenia ustawicznego.

Parlament polski przyjął też ustawę o edukacji i zatrudnieniu wspieranym skierowaną do osób długotrwale bezrobotnych, która korzysta z doświadczeń Szkoły Kofoeda w Danii i wprowadza programy edukacji ogólnej i przyuczenia zawodowego w celu integracji społeczno-zawodowej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Przyjęcie przez Polskę aktów prawnych wzmacniających aktywność i edukację oraz strategii rozwoju kształcenia ustawicznego jest pierwszym ważnym krokiem w kierunku kształcenia ku rozwojowi i integracji. Należy teraz przygotowywać animatorów, którzy w środowiskach lokalnych, w obszarach wiejskich, gdzie są „pustynie edukacyjne”, ale także wśród bezrobotnych, mało przedsiębiorczych będą tworzyć grupy edukacyjne, wspólnoty pomocy wzajemnej. Polska posiada wystarczający kapitał ludzki i zasoby lokalowe (opuszczone gospodarstwa rolne, nie funkcjonujące szkoły wiejskie, salki parafialne, domy kultury, biblioteki), które mogą stać się miejscem przemian narodowych i cywilizacyjnych okresu transformacji.

Temat 2:

Metodologia pracy w grupach samokształceniowych: komunikacja, praca w grupie, integracja w grupie i elementy komunikacji interpersonalnej – język werbalny i niewerbalny, zasady prowadzenia dyskusji (warsztaty)

Wprowadzenie

- Kiedyś nikt nie krytykował metod nauczania, wiedza zmieniała się powoli i raz zdobyte wykształcenie wystarczało na całe życie.
- W połowie XX w. struktura zatrudnienia w krajach rozwiniętych była następująca: 50% stanowili pracownicy fizyczni, 30% osób zajmowało się usługami, 20% stanowili pracownicy umysłowi.

- W XXI w. konieczne jest wprowadzanie nowych metod nauczania, bo na rynku pracy potrzebni będą ludzie pracujący umysłowo i twórczo – 80%, 10% - osoby zaangażowane w usługi, 10% - pracownicy fizyczni.

- Istnieją nieograniczone zasoby informacji; należy uczyć jak docierać do informacji, selekcjonować i wykorzystywać różnorodne źródła.

- Absolwenci szkół wyższych już kilka lat po ukończeniu studiów muszą uznać swoją wiedzę za nieaktualną.

- Aktywne metody polegają na tym, że uczestnicy grup edukacyjnych sami pracują, są aktywni, a animator stwarza warunki do samodzielnego uczenia się.

Stożek Dale'a ilustruje, że:

- Ludzie generalnie pamiętają:

- 10% tego co słyszą – wykład,
- 20% tego co widzą – prezentacja,
- 40% tego o czym mówią – dyskusja,
- 90 % tego co robią – inscenizacja, praktyczna nauka,

Umiejętności, które zdobywa osoba kształcona w sposób aktywny:

- Umiejętność pracy zespołowej,
- Umiejętność posługiwania się nowoczesną technologią komunikacyjną,
- Umiejętność rozwiązywania problemów,
- Umiejętność wysłuchiwanie innych i brania pod uwagę ich poglądów,
- Umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji,
- Umiejętność porozumiewania się (również w j. obcym),
- Umiejętność porządkowania i łączenia rozmaitych porcji wiedzy,
- Umiejętność radzenia sobie z niepewnością,
- Organizowania i oceniania własnej pracy.

Warunki nauczania w sposób aktywny:

- Przygotowanie uczestników do aktywności, omówienie celu i dobre zmotywowanie, grupa otwarta na siebie, czująca się bezpiecznie w swojej obecności;
- Animator, który ma autorytet, zna zasady komunikacji, nawiązuje dobre kontakty, potrafi elastycznie reagować.
- Warunki do nauki - możliwość ustawienia stołów i krzeseł w krąg, korzystanie z materiałów szkoleniowych, plansze, mazaki, tablice, prezentacje multimedialne itp.

Tradycyjny nauczyciel a współczesny animator:

- W tradycyjnych metodach kształcenia nauczyciel jest ekspertem i dawcą wiedzy, w metodach aktywizacyjnych nauczyciel jest :
 - przewodnikiem - planuje takie sytuacje, w których uczestnicy mogą wykazać się aktywnością,
 - doradcą - udziela możliwej rady, nie narzuca rozwiązania,
 - uczestnikiem procesu kształcenia - cieszy się z każdej sytuacji, gdy może się czegoś nauczyć
 - pomocnikiem - jest gotów w każdej chwili służyć pomocą,
 - obserwatorem - obserwuje pracę uczestników, wyciąga wnioski, planuje następne sytuacje edukacyjne,
 - krytycznym przyjacielem - przekazuje rzetelną informację zwrotną.

Przykłady metod aktywizujących:

- **Dyskusje i debaty** - dyskusja polega na szczegółowym zrozumieniu argumentów rozmówcy; debata - przeforsowanie własnych poglądów; dyskusja panelowa – rozmowa kilku zaproszonych gości-ekspertów,
- **Praca metodą projektu** - np. opracowanie informatora na temat ekonomii społecznej (tytuł projektu, cel projektu, zadania do wykonania, kto i kiedy, finał-prezentacja),

- **Praca w grupach**- uczestnicy w małych grupach wykonują najrozmaitsze zadania, sami poszukują wiedzy, prezentują wiedzę, odp. na zadawane przez siebie pytania,
- **Studium przypadku**- „lepiej uczyć się na cudzych błędach niż popełniać własne”,
- **Burza mózgów**,
- **Ćwiczenia integrujące.**

Zasady prowadzenia dyskusji:

- Szacunek do poglądów wszystkich dyskutantów,
- Uważne słuchanie świadectwa,
- Dbanie o dobry klimat rozmowy,
- Dbanie o jasny sposób wyrażania myśli i unikanie nieporozumień słownych,
- Nie ocenianie,
- Unikanie nieporozumień słownych, ale gdy trzeba być nieustępliwy, twarde bronienie swojego stanowiska,
- Rozmówcy trzeba ułatwić aprobatę naszego stanowiska,
- Dążenie do osiągnięcia celu lub do możliwego kompromisu,
- Zawsze należy przemyśleć sposób dyskutowania i argumenty, których się używa,
- Zwracanie uwagi na sposób wyrażania myśli, gestykulację, mimikę, język niewerbalny, niedopowiedzenia, itp.

Materiały edukacyjne:

- Pomoc dla samopomocy, red. Jens Aage Bjorkoe, Warszawa, 1997.

SESJA 2 (6 godzin)

Temat 1:

- **Komunitaryzm i personalizm jako kierunki filozoficzne wzmacniające różnorodne aspekty rozwoju osobistego oraz zakorzenianie we wspólnocie lokalnej**

Człowiek nie może rozwijać się poza wspólnotą (rodzinną, sąsiedzką, lokalną, zawodową), która ma wpływ na kształtowanie się osobowości członków wspólnoty, a oni z kolei oddziałują na wspólnotę kształtując jej kapitał społeczny. Podejście takie buduje odpowiedzialność członków za sprawy wspólnoty oraz sprzyja samoorganizacji członków.

Komunitarianizm to nurt we współczesnej filozofii, podkreślający wagę i wartość wspólnot w społecznym życiu człowieka. Narodził się jako odpowiedź na liberalizm sformułowany przez Johna Rawlsa w książce "Teoria sprawiedliwości" (wyd. 1971, wyd. pol. 1994) oraz na kryzys kapitalizmu w drugiej połowie XX wieku.

Podstawą komunitaryzmu jest przekonanie, że jednostki nie można opisywać jako abstrakcyjnego indywiduum, lecz trzeba brać pod uwagę jej przynależność do różnych wspólnot (rodziny, narodu, wspólnot sąsiedzkich, zawodowych itp.), które mają wpływ na osobowość człowieka. Komunitarianie podkreślają znaczenie tradycji i społecznego kontekstu w dokonywaniu ocen moralnych. Niektórzy z nich odwołują się do starożytnej etyki cnót, w szczególności do Arystotelesa. Komunitarianizm uważany jest za nurt alternatywny wobec liberalizmu. Wśród komunitarian są zarówno myśliciele o poglądach prawicowych, jak i lewicowych.

Komunitaryzm powstał i jest popularny w Stanach Zjednoczonych, osiągnął pewne wpływy także wśród myślicieli europejskich. Główne założenia nurtu zostały wyrażone w manifestie pod tytułem "Komunitariańska Platforma Programowa. Społeczeństwo Responsywne: Prawa i Obowiązki". Najbardziej znani przedstawiciele tego nurtu to Amitai Etzioni, Charles Taylor (*Sources of the Self*, pol. *Źródła podmiotowości*), Michael Walzer (*Spheres of Justice*), Robert Putnam (*Bowling Alone*), Robert Bellah (*Habits of the Heart*), Michael Sandel (*Liberalism and the Limits of Justice*) czy Patrick Hunout (*The Erosion of the Social Link in the Economically Advanced Countries*).

Komunitaryzm nawiązuje do personalizmu.

Personalizm - nazwa kilku, czasem przenikających się, kierunków współczesnych filozoficznych o nastawieniu na autonomiczną wartość osobowości, przykładających szcze-

gólną wagę do pojęcia osoby (łac. *persona*). Wszystkie koncepcje filozoficzne, które uznawały szczególną rolę osoby ludzkiej za byt wykraczający poza naturę i historię nawiązują do personalizmu. Jest to nurt XX-wiecznej filozofii, który głosił nadrzędność wartości osoby ludzkiej wobec uwarunkowań społeczno-ekonomicznych oraz historycznych. Rozwinął się on w dwóch wersjach: humanizmu integralnego (Jacques Maritain, Józef Tischner, Karol Wojtyła) oraz wersji społecznej (Emmanuel Mounier), jako personalizm chrześcijański.

Akceptując prawo różnych środowisk do nieskrępowanego rozwoju, w personalizmie krytykuje się rozwój za wszelką cenę. Zwraca się uwagę na aspekt personalistyczny: rozwój powinien dokonywać się dla dobra człowieka, a nie w celu jego wyzysku czy upokorzenia.

Materiały edukacyjne:

- Encyklika Jana Pawła II *Centesimus Annus*.

Temat 2:

- **Transcendentność, etapy rozwoju człowieka (aspekty moralne i duchowe) a reintegracja społeczna i zawodowa. Dezintegracja pozytywna.**

Transcendentność to przekraczanie swoich dotychczasowych możliwości, to przekraczanie siebie. W reintegracji społecznej istotą jest podejście pedagogiczne, które zakłada oddziaływanie umożliwiające przechodzenie z jednego stanu w wyższy etap rozwoju i świadomości osoby podlegającej procesom pedagogicznym.

Rozwój osoby wymaga wyjścia poza dotychczasowe doświadczenie i poglądy, otwarcie się na nowe możliwości, nowe kontakty, nowe programy. Gromadzenie nowych doświadczeń, konfrontacja postaw życiowych, budowanie poczucia własnej wartości opartego na pracy na rzecz innych jest drogą odbudowy życia osób będących klientami pomocy społecznej, których sytuacja od lat nie podlega żadnym zmianom. Nauka społeczna kościoła pokazuje drogę osoby ludzkiej, która może przekraczać swoje instynktowne i czysto biologiczne potrzeby i przekształcać się w osobę bardziej ludzką, dojrzałą, odpowiedzialną.

Osoby z grup wykluczonych „pozostawione” zostały na wczesnych etapach rozwoju moralnego i edukacyjnego. Liderzy lokalni, organizacje, instytucje nie są ciągle przygotowane, aby pomóc osobom w trudnościach przekraczać dotychczasowe ograniczenia. Dominującą formą

pomocy jest świadczenie usług na ich rzecz, co ugruntowuje postawy roszczeniowe. Tymczasem przemiana wymaga praca z osobami, a nie dla nich, przełamanie barier i relacji wyższościowej tych, którzy pomagają. Jest wiele barier do przekroczenia: najczęściej osoby znajdujące się w trudnościach życiowych ukończyły zaledwie szkołę podstawową, w ich wychowaniu brakowało wzorców postępowania, przykładów osób, które poprzez pracę realizowały swoje marzenia i zajmowały, odpowiednią do włożonego wysiłku, pozycję społeczną. Poważnym wyzwaniem są też uzależnienia, często ciągnące się od wczesnej młodości. Przekształcenie tych postaw wymaga dobrego przygotowania kadry do budowania środowiska oddziaływań edukacyjnych i przedsiębiorczych umożliwiających przekształcanie się klientów pomocy społecznej w obywateli, pracowników, konsumentów, odpowiedzialnych członków rodzin, sąsiedztwa i wspólnoty lokalnej .

Kryzys oznacza wyczerpanie się dotychczasowej formuły. Zawsze jest ryzykiem, jednak jest on stałym elementem życia. Można na kryzys spojrzeć w sposób pozytywny, bo z jednej strony jest to koniec jakiegoś etapu, a z drugiej kryzys jest początkiem nowego. W kryzysie następuje dezintegracja pozytywna (Kazimierz Dąbrowski), która umożliwia zmianę postaw i wejście w nowy etap.

Takie też doświadczenia wynikają z realizacji projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” realizowanego w partnerstwie z 14 instytucjami, administrowanego przez Fundację Barka.

W trakcie 2 – letniego okresu realizacji projektu, po licznych kryzysach, udało się osiągnąć imponujące rezultaty: w edukacji liderów lokalnych uczestniczyło ok. 130 osób, które odbyły zagraniczne wizyty studyjne, powołanych zostało 20 spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych, które dały możliwość samozatrudnienia ponad 100 osobom z grup wykluczonych społecznie, powołane zostały 3 centra ekonomii społecznej wspierające rozwój instytucji ekonomii społecznej, powstało 6 partnerstw lokalnych i 23 nowe stowarzyszenia, animujące aktywność w środowiskach lokalnych.

W trakcie realizacji projektu wielokrotnie występowały kryzysy zaufania zarówno do lidera, jak i do partnerów, co było trudne dla obu stron. Potrzebna była duża odwaga i doświadczenie, ale i zbudowana wcześniej przyjaźń (nie tylko w zakresie formalnych działań

projektowych), żeby przechodzić pozytywnie przez takie kryzysy. Osiągane następnie pozytywne rezultaty budziły zaufanie do zachodzących procesów i wzmacniały współpracę w kolejnych etapach. Brak odwagi w wywoływaniu kryzysu powoduje, że różnego typu projekty są realizowane na poziomie, który jest w stanie zaakceptować większość, a to z reguły nie wystarcza dla osiągnięcia założonych celów związanych z wprowadzeniem trwałych zmian społecznych.

Mechanizmy oporu tkwiącego w jednostkach i grupach omawia Ryszard Praszkie i Andrzej Nowak w „Zmiany społeczne powstałe pod wpływem działalności przedsiębiorców społecznych” (III Trzeci Sektor, nr 2-wiosna 2005). Cytują oni koncepcję Joel O'Toole, który wymienia kilka istotnych przyczyn oporu przed zmianami: lęk przed nieznanym, obrona dotychczasowego „status quo”, egocentryzm, myślenie na krótką metę, obrona przeciętności grupowej przed jednostką wybijającą się, konformizm grupowy, przyzwyczajenia i utarte poglądy, poczucie, że jest się wyjątkowym itp.

Należy zastanowić się, w jakim stopniu te mechanizmy mają wpływ na kształtowanie się relacji w różnorodnych zespołach. W Partnerstwie „Ekonomia Społeczna w Praktyce” z całą pewnością lider był świadom zagrożeń, które towarzyszą wprowadzaniu zmian, ponieważ sam wielokrotnie przez takie kryzysy z różnymi grupami społecznymi przechodził. Zjawisko kryzysu jest zapewne znane wielu liderom realizującym duże projekty z licznym zespołem, który jednocześnie w dużej mierze jest zespołem nowym, dopiero się kształtującym. Kryzysu można unikać albo odważnie stawiać mu czoła. W tym przypadku mieliśmy do czynienia z tym drugim.

Jeśli leci cała eskorta w określonym kierunku, a jeden samolot leci w innym, to kto ma rację? Większość?

W przypadku realizowanego w Partnerstwie projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” w ramach Inicjatywy Wspólnotowej Equal (2005 – 2007) do pracy zostało przyjętych ok. 40 nowych pracowników spośród 600 kandydujących. W zespole pojawił się poważny kryzys dotyczący nie tyle kwestii organizacyjnych, ile postaw etycznych związanych z podejściem do pracy i zaangażowaniem osobistym w pracę nad włączeniem grup wykluczonych w system wzajemnych powiązań, w wymianę dóbr i usług we wspólnocie lokalnej. Konieczne byłyby

badania, które analizowałyby aspekty etyczne dotyczące przygotowania kadry i jej doświadczenia w tego typu projektach. Sprawy współpracy administratora i kadry nie ułatwił fakt, że Barka

w latach 1989 – 2004 realizowała prekursorskie działania w obszarze aktywizacji społeczno - ekonomicznej osób z grup wykluczonych społecznie, ani 40 – letnie doświadczenie lidera Barki w obszarze włączenia społecznego i jego osobistej odpowiedzialności za losy osób, które przez lata oczekiwały na nowe możliwości. Odpowiedzialność ta dotyczyła też troski o właściwe wykorzystanie przyznanych środków, z jak największym "spożytkowaniem" dla rozwoju osób z grup wykluczonych.

Warto się zastanowić jaka potrzebna jest siła i przygotowanie, aby autorskie projekty realizowane przez doświadczonych liderów nie zostały zneutralizowane przez opór większości. Z drugiej strony, jakie lider powinien prezentować standardy zachowań wobec oporu partnerów, aby móc zrealizować założone w projekcie cele i przeprowadzić autentyczne zmiany społeczne, a jednocześnie nie „stłamsić” poczucia wpływu partnerów na kształt projektu oraz ich zaangażowania.

Kryzys i jego dynamika powinny być monitorowane przez zewnętrznych ewaluatorów. Do pełnego monitoringu potrzebne są bardzo zaawansowane narzędzia, które pokazywałyby dynamikę kryzysów i zmiany poglądów dokonujące się w trakcie całego procesu. W tym celu utworzony został Obywatelski Instytut Monitoringu i Rekomendacji jako spółka non-profit (przedsiębiorstwo społeczne), który będzie monitorował obszar ekonomii społecznej, ruchy migracyjne, budowanie społeczeństwa obywatelskiego, działania i politykę instytucji publicznych w obszarze integracji społecznej w Polsce i krajach Unii Europejskiej.

Temat 3

- **Grupy samopomocowe, wspólnoty: zasady tworzenia i funkcjonowania, edukacja i praca jako konieczny element wspólnego życia, rozwiązywanie konfliktów, negocjacje, relacje z otoczeniem, rola liderów/animatorów (wykład, film, dyskusja)**

Zajęcia prowadzone na podstawie doświadczeń zgromadzonych w ciągu prawie 20 lat funkcjonowania Wspólnoty Barka, których członkami są osoby w krańcowo dramatycznej sytuacji

życiowej, pozbawione środków do życia, rodziny, domu, dotknięte różnego rodzaju uzależnieniami i słabościami. Osobami prowadzącymi zajęcia byli liderzy Wspólnot, którzy poprzez wspólne życie i pracę we Wspólnocie, poprzez kryzysy i konfrontację postaw pomiędzy członkami, doszli do przekształcenia swojego życia i zbudowania nowego etapu.

Na bazie zgromadzonych doświadczeń wypracowane zostały zasady kształtowania się wspólnot:

- grupy nie większe niż 15-20 osób,
- osoby żyjące we wspólnocie zaangażowane są w prace związane z adaptacją i remontem domów, warsztatów, magazynów tworzących bazę do wspólnego życia,
- wspólnota w podstawowym zakresie utrzymuje się z własnej pracy; spotyka się każdego dnia w czasie posiłków i rozmawia przy wspólnym stole; ważne są wspólne święta i uroczystości,
- trzeźwość podtrzymywana przez niepijących alkoholików,
- pomoc innym w potrzebie (nowym członkom wspólnoty, sąsiadom itp.),
- osoby prowadzące wspólnoty powinny reprezentować wysoki poziom moralny i stawiać na pierwszym miejscu dobro wspólne ponad własne dobro i interes,
- rozwój wspólnot wymaga przejrzystych zasad, w tym finansowych, bezinteresowności osób je tworzących, których zaangażowanie wynika z troski o los osób znajdujących się w kryzysowej sytuacji, a nie z innych materialistycznych powodów,
- istotą w życiu wspólnoty jest samopomoc; większą wartość dla rozwoju moralnego osób mają świadectwa tych, którzy przemienili swoje życie niż doradztwo specjalistów np. psychologów, pedagogów,
- pokazanie osobom z grup wykluczonych możliwości i perspektyw rozwoju, które dają realną szansę na poprawę ich sytuacji, na zmianę statusu społeczno - zawodowego - to jest konieczny warunek pracy z grupami znajdującymi się w poważnych trudnościach życiowych,
- kompleksowość i różnorodność działań; wspólnota koncentruje się na pracy, ale również nie zapomina o wspólnym świętowaniu; podejmuje działania sportowe i rekreacyjne; raz w tygodniu odbywają się grupy samokształceniowe, na których członkowie wspólnot omawiają istotne dla ich rozwoju tematy, przygotowywane przez poszczególnych członków,

- istotną kwestią jest mieszkalnictwo; wspólnota powinna podjąć działania mające na uwadze usamodzielnianie mieszkaniowe swoich członków; w ramach działalności pożytku publicznego organizacja może podjąć się budowy mieszkań socjalnych we współpracy z gminą,
- należy zaakceptować wolę tych członków wspólnoty, którzy dokonali wyboru życia we wspólnocie, o ile pracują na rzecz jej rozwoju i pomagają innym w potrzebie.

Grupy AA (tradycje ruchu AA i 12 kroków) – sesje prowadzą członkowie wspólnot, osoby, które pokonały problemy (świadcstwa):

Przykładowa prezentacja z zajęć SLES:

Dwanaście kroków AA

1. Przyznaliśmy, że jesteśmy bezsilni wobec alkoholu, że przestaliśmy kierować własnym życiem.
2. Uwierziliśmy, że Siła Większa od nas samych może przywrócić nam zdrowie.
3. Postanowiliśmy powierzyć naszą wolę i nasze życie opiece Boga, jakkolwiek Go pojmujemy.
4. Zrobiliśmy gruntowny i odważny obrachunek moralny.
5. Wyznaliśmy Bogu, sobie i drugiemu człowiekowi istotę naszych błędów.
6. Staliśmy się całkowicie gotowi, aby Bóg uwolnił nas od wszystkich wad charakteru.
7. Zwróciliśmy się do Niego w pokorze, aby usunął nasze braki.
8. Zrobiliśmy listę osób, które skrzywdziliśmy i staliśmy się gotowi zadośćuczynić im wszystkim.
9. Zadośćuczyniliśmy osobiście wszystkim, wobec których było to możliwe, z wyjątkiem tych przypadków gdy zraniłoby to ich lub innych.
10. Prowadziliśmy nadal obrachunek moralny, z miejsca przyznając się do popełnianych błędów.
11. Dążyliśmy przez modlitwę i medytację do coraz doskonalszej więzi z Bogiem, jakkolwiek Go pojmujemy, prosząc jedynie o poznanie Jego woli wobec nas oraz o siłę do jej spełnienia.
12. Przebudzeni duchowo w rezultacie tych Kroków, staraliśmy się nieść posłanie innym alkoholikom i stosować te zasady we wszystkich naszych poczynaniach.

SESJA 3 i 4

Europejskie rozwiązania prawne odnośnie budowania instytucji ekonomii społecznej

Wprowadzenie

W wielu krajach Unii Europejskiej ekonomia społeczna jest określeniem funkcjonującym od ponad 20 lat. Opisane zostały charakterystyczne cechy przedsiębiorczości społecznej, z których najistotniejsze to podejmowanie działań ekonomicznych zorientowanych na zaspokojenie potrzeb osób tworzących podmioty ekonomii społecznej, a nie na podział zysku. Wypracowane zyski inwestowane są ponownie w rozwój zasobów ludzkich i rozwój wspólnoty. Użytkownicy sprawują kontrolę nad funkcjonowaniem instytucji oraz uczestniczą w jej zarządzaniu.

Rozwój różnorodnych form prawnych ekonomii społecznej w krajach Unii Europejskiej może poważnie wesprzeć proces budowania przejścia od promowanej przez dziesięciolecia idei państwa opiekuńczego „welfare state” do nowych form aktywizacji dających możliwości pracy zamiast zasiłku. Dotyczy to szczególnie grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, co wiąże się z długotrwałym bezrobociem, bezdomnością, uzależnieniem czy izolacją społeczną. W dziedzinie przedsiębiorczości społecznej przytaczane są przykłady włoskich spółdzielni socjalnych. W latach 70-tych włoskie organizacje pozarządowe podjęły kampanię na rzecz tworzenia warunków prawnych umożliwiających tworzenie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych i znajdujących się w poważnych kryzysach życiowych. Ich wysiłki uwieńczyła Ustawa o Spółdzielniach Socjalnych, która weszła w życie po 20 latach zmagania, w 1991 roku. Daje ona możliwość tworzenia spółdzielni typu A i typu B. Pierwsze tworzone są głównie przez osoby zagrożone bezrobociem, drugie - przez osoby niepełnosprawne i długotrwale bezrobotne, stawiając sobie za cel ich reintegrację społeczno - zawodową.

Ciekawe są też rozwiązania hiszpańskich przedsiębiorstw integracji przez pracę dla osób niepełnosprawnych i wykluczonych z tradycyjnego rynku zatrudnienia. W obu przypadkach tendencja polega na oferowaniu przejściowego zatrudnienia mającego umożliwić zintegrowanie tych grup z otwartym rynkiem pracy zamiast długofalowego tworzenia miejsc pracy „chro-

nionej”. Niemcy mają przedsiębiorstwa społeczne ukierunkowane na rozwój lokalny, korzystają z czasowej pomocy publicznej. Ich celem jest tworzenie miejsc pracy i wspieranie rozwoju ekonomicznego przy jednoczesnym dążeniu do integracji społecznej i zawodowej osób długotrwale bezrobotnych. Miejsca pracy tworzone są albo w już istniejących przedsiębiorstwach prywatnych albo w ramach uruchamiania nowych przedsiębiorstw.

Funkcjonujące różnorodne formy prawne w Krajach Europy Środkowej i Wschodniej to głównie tradycyjne organizacje III sektora. Nowoczesne formy, które powstały w ostatnich latach to np. spółki interesu publicznego w Republice Czeskiej czy organizacje wyższej użyteczności publicznej na Węgrzech. W minionych 18-leciu w Polsce rozwijały się głównie organizacje, które najczęściej oferowały usługi nadrabiające braki systemu pomocy społecznej. W większości przypadków przyjmowały one strategię opartą o tradycyjny model pomocy skierowanej do grup szczególnego ryzyka, w którym postrzega się beneficjentów jako biernych odbiorców świadczeń/usług dostarczanych przez wyspecjalizowane grupy profesjonalistów. Model ten często nie zakładał aktywnego uczestnictwa w procesie reintegracji samych zainteresowanych i w dużej mierze opierał się o środki pozyskane z budżetu i od innych darczyńców.

Temat 1:

- **Co to jest ekonomia społeczna, cechy przedsiębiorstw społecznych (na podstawie opracowanie EMES – Europejskiej Sieci Badawczej Przedsiębiorstw Społecznych). Tradycyjny III sektor a instytucje ekonomii społecznej (warsztaty – analiza porównawcza):**

Przykładowa prezentacja z zajęć SLES:

- Przedsiębiorstwo społeczne (PS) to działalność gospodarcza, która wyznacza sobie cele ściśle społeczne i która inwestuje ponownie nadwyżki zależne od tych celów w działalność statutową lub we wspólnotę, zamiast kierować się potrzebą osiągania maksymalnego zysku na rzecz akcjonariuszy lub właścicieli.
- PS jest postrzegane jako podgrupa ekonomii społecznej zorientowana na rynek.

- PS pojmowane jest jako odrębna instytucja gospodarki społecznej, którego celem jest osiągnięcie ekonomicznej równowagi dzięki udanemu połączeniu rynkowych i nierynkowych źródeł finansowania oraz zasobów niepieniężnych (praca społeczna) i dochodów z ofiarności prywatnej.
- PS ujmuje się także jako wyraz przedsiębiorczości organizacji III sektora, które rozwijając działalność gospodarczą łączą w sobie klasyczny solidaryzm z duchem przedsiębiorczości.
- PS jest także postrzegane jako odpowiedź na instytucjonalna III sektora na problemy finansowania organizacji non-profit wynikłe z transformacji powojennego państwa opiekuńczego oraz spadek ofiarności.
- Inicjatywy ekonomii społecznej istnieją w wielu dziedzinach gospodarki. Początkowo były to działania z zakresu polityki rynku pracy, zwłaszcza reintegracji społeczno-zawodowej grup dotkniętych wykluczeniem społecznym. Stopniowo zaczęły rozwijać się inicjatywy promujące działania przyjazne dla środowiska, promujące np. rekultywację odpadów.
- Pojawiły się także postulaty podniesienia pracy domowej do rangi zawodu i wycenienia pracy domowej jako podstawy ustalania emerytur i rent dla kobiet zajmujących się gospodarstwem domowym.
- Innym obszarem inicjatyw z zakresu gospodarki społecznej jest: promowanie etyki gospodarczej tj. upatrywanie w działalności gospodarczej nie tylko zysku osobistego, ale i pozytywnych skutków dla wspólnoty lokalnej.
- Demokracja ekonomiczna tj. rewolaryzacja pracowniczych/grupowych form własności, promowanie alternatywnych form kredytowania opartych na zasadach solidarności np. TUW.
- Odbudowanie idei obywatelskości.
- Koncepcja PS wywodzi się z Włoch z początku lat 90. z Ustawy o Spółdzielniach Socjalnych z 1991 roku. Przyczyn powstania należy upatrywać w braku zaspokojenia przez służby publiczne wielu potrzeb społecznych.

- Według OECD rozwój PS jest rezultatem przemian powojennych systemów społecznych, mankamentów rynku w zakresie dostarczania określonych dóbr społecznych, współpracy partnerów gospodarczych i społecznych oraz skutkiem wzrostu popytu na usługi społeczne w miejscu zamieszkania.

Cechy przedsiębiorstw społecznych:

- Niezależne finansowo (głównie opierają się o wypracowane środki), chociaż mogą korzystać z dotacji i darowizn.
- Nie dokonują podziału zysków, nadwyżki są inwestowane w działalność społeczną i rozwój.
- Demokratyczny sposób zarządzania: jedno miejsce, jeden głos; proces podejmowania decyzji nie jest podporządkowany udziałom kapitałowym.
- Możliwe zaangażowanie wolontariuszy, ale podstawą jest personel płatny.
- Współudział w zarządzaniu, podejmowaniu decyzji użytkowników i beneficjentów (partycypacyjny charakter).
- Uczestniczenie beneficjentów i użytkowników w procesie produkcji lub oferowaniu usług na zasadzie umowy o pracę.
- Podejmowanie ryzyka ekonomicznego na znacznym poziomie.
- Działalność PS jest ukierunkowana na rzecz wspierania rozwoju społeczności lokalnej; produkcja dóbr i usług, które nie są zaspakajane ani przez rynek ani przez państwo. Działalność ma lokalny charakter i jest wynikiem kolektywnych wysiłków obywateli należących do danej wspólnoty.
- Tradycyjne instytucje III sektora to instytucje zależne w dużym stopniu od dotacji i darowizn rzeczowych, możliwe zaangażowanie wolontariuszy; działalność podstawowa to dystrybucja środków lub usług; istnieje wyraźny podział na oferujących usługi/świadczenia i ich odbiorców, dominuje filozofia klientyzmu zdecydowanie bardziej niż partycypacji.
- PS ma innowacyjny charakter w porównaniu do tradycyjnych inicjatyw III sektora: nowe metody organizacji i produkcji usług w porównaniu do tradycyjnych polegają na włączeniu do współpracy wielu partnerów (płatni pracownicy, wolontariusze, użytkowni-

cy/konsumenci/adresaci świadczonych usług), łączenie zasobów finansowych i niefinansowych pozostających w dyspozycji współpracujących partnerów, zmieniająca się rola wolontariatu i pracy płatnej w PS – od tradycyjnej kultury dobroczynności ku nastawieniu na cele produkcyjne i społecznie użyteczne, nietypowe formy zatrudnienia (niepełny wymiar, zredukowany czas pracy itp.).

Temat 2:

- **Podstawy filozoficzne ekonomii społecznej (ekonomii solidarnej). Nauka społeczna kościoła a instytucje ekonomii społecznej – na podstawie encyklik papieskich: „Laborem Exercens” wydana w 1981 roku, w 90 rocznicę wydania Encykliki Leona XIII „Rerum Novarum” oraz Centesimus Annus wydana w 1991 roku.**

Przykładowa prezentacja z zajęć SLES:

Pojmowanie pracy

- W w/w encyklikach Jan Paweł II odcina się od stanowisk zdecydowanie odrywających pracę i jej wytwory od człowieka, oddzielające twórczość od pracy.
- W obecnych porządkach społeczno - gospodarczych funkcjonują podziały na prace twórcze i nietwórcze, szlachetne i hańbiące, na wyzwolone i niewolnicze, na kulturalne i niekulturalne. W ramach filozofii personalistycznej takie podziały nie są akceptowane.
- Praca, w wielu wypadkach, widziana jest wyłącznie jako sposób zdobycia większej ilości środków do życia, a więc w aspektach jej wytworów, bez ścisłego wiązania jej z człowiekiem i jego twórczością i rozwojem osoby ludzkiej.

Historyczne spojrzenie na pracę i twórczość

- Już w starożytności greckiej i rzymskiej pracę łącono z uciążliwością, wysiłkiem, monotonością, szarością życia, przyziemnością, a twórczość – z pięknem, swobodą, szlachetnością, wyższością, boskością.
- Ideałem stało się uwolnienie od pracy. W konsekwencji oddzielenia twórczości od pracy wytworzyły się warstwy próżniacze; ciężar prac mozolnych, brudnych, wymagających wysiłku spadł na warstwy niższe.

- Najciężej pracowali niewolnicy, dzisiaj takie prace wykonują w bogatych krajach obcokrajowcy i bezrobotni.

Praca ma twórczy charakter

- Jan Paweł II mówi: nie można pomijać, że przez pracę człowiek pomnaża stan swojego posiadania. Jest on ważny, ale głębokiego sensu nabiera dopiero wówczas, jeżeli dzięki niemu sam posiadacz - osoba ludzka staje się bogatszy, jeżeli człowiek może stawiać się pełniej człowiekiem we wszystkich wymiarach swego życia.
- Należy przywrócić pracy jej twórczy charakter, trzeba bezwarunkowo uznać pierwszeństwo osoby przed wytworami pracy i posiadaniem.
- Dookreślenie człowieka w pracy dokonuje się w dwojaki sposób: jako działanie osobiste i poprzez działanie zewnętrzne wpływające na środowisko przyrodnicze i społeczne.

Podmiotowy charakter pracy

- Ten kto przedmiotowo traktuje pracę widzi ją w aspektach wytworów, ocenia pracę i osobę, która ją wykonuje według jej aspektów pieniężno - usługowych. Szuka pracy przynoszącej najwyższe materialne korzyści, otwierającej drogę do kariery i prestiżu społecznego. Ocenianie człowieka – pracownika według tego, co on wytwarza, jest wysunięciem przedmiotu przed osobę, jest degradacją człowieka. Nadaje się człowiekowi godność w zależności od miejsca i rodzaju pracy. Ludzie oceniają siebie nie według tego kim w istocie są, lecz według tego, gdzie pracują, co produkują, ile zarabiają (pojawia się pozycja lepszy - gorszy).
- Kształtują SIĘ KRZYWDZĄCE NIERÓWNOŚCI SPOŁECZNE, ŻYCIE STAJE SIĘ MNIEJ LUDZKIE. Kto przedmiotowo traktuje pracę stosunkowo łatwo staje się przedmiotem manipulacji; dając mu lepiej płatną, prestiżową pracę, można go „kupić”, nakłonić do pracy niegodziwej, biologicznie czy psychicznie szkodliwej.

Świat jest dla człowieka a nie człowiek dla świata

- Konieczne jest dokonanie procesu humanizacji świata: nadrzędność człowieka wobec świata, nadrzędność rozwoju człowieka wobec rozwoju dóbr i usług; świat jest dla człowieka, a nie człowiek dla świata.

- Praca ma dopomagać człowiekowi, aby stawał się lepszym, duchowo dojrzałym, odpowiedzialniejszym człowiekiem. Tu praca wchodzi w obszar moralności.
- Praca wychodzi poza zakres wartości użytecznych, ekonomicznych, technicznych, doczesnych, wchodzi w świat duchowych i transcendentnych wartości.

Praca a kapitał

- Wraz z rozwojem przemysłu ujawnił się trwający do dzisiaj konflikt pomiędzy „światem kapitału” a „światem pracy” tzn. pomiędzy wąską, ale bardzo wpływową grupą właścicieli posiadających kapitał a szeroką rzeszą ludzi pozbawionych kapitału, uczestniczących
 - w procesie produkcji wyłącznie przez pracę.
- Robotnicy oddawali swoje siły do dyspozycji grupy przedsiębiorców, a ci kierując się zasadą najwyższego zysku, usiłowali ustanowić najniższe wynagrodzenie za pracę wykonywaną przez robotników.
- W konflikcie tym ujawnia się rozdzielnie pracy i kapitału, gdzie pracodawcy nie doceniają człowieka jako podmiotu, kapitał stawiają przed osobą ludzką, koncentrują się na zyskach, pracę traktują jak towar, pomijają duchowe aspekty pracy.
- Za wspólny błąd kolektywizmu i kapitalizmu JP II uważał uznanie prymatu kapitału nad pracą, co prowadziło do konfliktów pracowniczych, a nawet przelewu krwi.
- W obu systemach społeczno – gospodarczych, zarówno socjalizmie jak i kapitalizmie, dochodzi do degradacji godności człowieka pracującego.
- Papież odcina się od liberalnego kapitalizmu i materialistycznego kolektywizmu jako doktryn niegodnych człowieka.
- Efektem rozdziału pracy i kapitału jest ukształtowanie się niesprawiedliwego porządku społecznego oraz pogarszająca się sytuacja najuboższych warstw społecznych.
- Jan Paweł II wymienia dwie zasady, które w tworzeniu porządku społecznego powinny być przestrzegane. Zajądają one odzwierciedlenie w filozofii ekonomii społecznej tj: 1 zasada: pierwszeństwa pracy przed kapitałem, 2 zasada: nie przeciwstawianie pracy kapitałowi.

- W procesie produkcji występuje wzajemne przenikanie się pracy i kapitału. Ich związek w każdym produkcie jest nierozzerwalny. Trzeba uznać i podkreślać pierwszeństwo człowieka i jego rozwoju przed kapitałem i wąsko rozumianym zyskiem w procesie produkcji. Środki produkcji (kapitał) to tylko zespół narzędzi podporządkowanych pracy człowieka.
- Pierwszeństwo człowieka w procesie produkcji, prymat człowieka wobec rzeczy (środków produkcji). JP II apeluje, aby kształtować taki ustrój, który przewyższa przeciwstawianie pracy kapitałowi.

Współwłasność środków produkcji

- Papież wymienia konkretne propozycje mówiące o współwłasności środków produkcji, o realnym udziale pracowników w zarządach firmy i zyskach przedsiębiorstwa.
- Jednocześnie zwraca uwagę, że należy dokonać rewizji stanowiska „sztywnego kapitalizmu” uznającego tylko własność prywatną za jedynie korzystną dla rozwoju gospodarczego.
- O uspołecznieniu środków produkcji można mówić tylko wówczas, gdy każdy na podstawie swojej pracy będzie mógł się uważać za współgospodarza wielkiego warsztatu pracy, przy którym pracuje wraz z innymi. Sposobów przewyższenia konfliktu pomiędzy pracą a kapitałem należy poszukiwać w sferze środków produkcji w POŁĄCZENIU PRACY Z WŁASNOŚCIĄ KAPITAŁU: „Drogą do osiągnięcia takiego celu mogłaby być droga połączenia, o ile to możliwe, pracy z własnością kapitału i powołania do życia w szerokim zakresie organizmów pośrednich o celach gospodarczych, społecznych, kulturalnych, które cieszyłyby się rzeczywistą autonomią w stosunku do władz publicznych; dążyłyby do sobie właściwych celów poprzez lojalną wzajemną współpracę, przy podporządkowaniu wymogom wspólnego dobra i zachowywałyby formę oraz istotę żywej wspólnoty”. Przejawem dobrego uspołecznienia środków produkcji jest poczucie pracującego, że pracuje „na swoim”.

Solidarnościowy charakter pracy

- Obserwuje się osłabienie więzi międzyludzkiej w związku z wykonywaniem pracy. Wzrasta wszystko dookoła dzięki pracy człowieka, ale on sam pomnażając dobrobyt materialny, często kierowany zasadą konkurencji odgradza się od innego człowieka. Ma to miejsce tam, gdzie organizacja pracy jest nastawiona tylko na maksymalizację produkcji i zysku,

pomija zaś to w jakim stopniu pracownik przez pracę realizuje się jako człowiek, gdzie układ stosunków w pracy zdeterminowany jest przez bezwzględną rywalizację i wyobcowanie, gdzie pracownik jest traktowany jedynie jako środek, a nie jako cel.

Więziotwórczy charakter pracy

- Tam, gdzie praca wykonywana jest w sposób podmiotowy i twórczy, tam następuje wiązanie człowieka z człowiekiem, tam powstają różnorodne grupy społeczne, kształtuje się międzyludzka solidarność, buduje się wspólnota.
- We wspólnocie tej w ostateczności muszą się jakoś połączyć ci, którzy pracują, jak ci, którzy posiadają środki produkcji.
- Celem przedsiębiorstwa nie może być tylko wytwarzanie zysku, ani zysk nie może być jedynym regulatorem życia przedsiębiorstwa. Pracujący w nim ludzie powinni tworzyć wspólnotę i stanowić szczególną grupę służącą całemu społeczeństwu.
- Wykroczenie stanowi fakt, że bardzo wielu ludzi nie ma wystarczająco dużo, by żyć w warunkach odpowiadających godności osoby ludzkiej. JP II nie proponuje redystrybucji bogactwa od bogatych do ubogich, lecz włączenie ubogich do „kręgu wymiany dóbr i usług” wytwarzającego bogactwa.
- Zasada solidarności wymaga, by bogaci i biedni zrozumieli, iż rozwój ekonomiczny dokonywany jest dla wspólnego dobra i we wspólnym interesie. Odsunięci na margines nie tylko nie są wrogami, ale nawet współpracownikami w budowaniu bardziej sprawiedliwego porządku świata. Konieczne jest kształtowanie kultury, która pomnaża wiarę w ludzkie możliwości człowieka ubogiego, w zdolność do polepszenia swojej sytuacji przez pracę.
- „Istotnie wielu, może nawet znaczna większość ludzi, nie rozporządza takimi narzędziami, które pozwoliłyby im rzeczywiście i w sposób godny przeniknąć do wnętrza systemu przedsiębiorstwa, w którym praca zajmuje centralne miejsce. Nie jest dla nich dostępne zdobycie podstawowych wiadomości, które pozwoliłyby im wyrazić ich zdolność tworzenia i rozwinać swe możliwości. Nie mają oni możliwości wejścia w układ wzajemnych powiązań, które by im pozwoliły cieszyć się uznaniem i wykorzystywać posiadane przynioły. Krótko

mówiąc są oni, jeśli nie wyzyskiwania, to w znacznej mierze pozostawieni na marginesie i rozwój gospodarczy dokonuje się ponad ich głowami.”.

Podsumowanie

- Praca jest podstawą utrzymania i czynnikiem rozwoju jednostki i społeczeństwa. Praca jest obowiązkiem, powinnością i wyzwaniem dla człowieka. Personalizm, czyli prymat człowieka we wszystkim, co on działa, stanowi naczelną wartość pracy. Twórczość – człowiek działając coś tworzy poza sobą i coś nowego powstaje w nim samym; działając przekracza stany zastane, w czym wyraża się jego transcendencja.
- Społeczny charakter pracy. Praca jest podstawą utrzymania i czynnikiem rozwoju jednostki i społeczeństwa.
- Pluralizm - praca przybiera różne formy i kształtują się wciąż nowe zawody.
- Sakralność – człowiek stworzony na obraz i podobieństwo Boga, cokolwiek wytwarza znamię to boskimi pierwiastkami i poprzez wytwarzanie dóbr uczestniczy w dziele stwórczym.

Materiały edukacyjne:

- Laborem Exercens, Encyklika Jana Pawła II.
- Centesimus Annus, Encyklika Jana Pawła II.

Temat 3:

- **Co to jest społeczna odpowiedzialność biznesu. Biznes a instytucje ekonomii społecznej (warsztaty - analiza porównawcza)**

Społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR z ang. Corporate Social Responsibility) określa odpowiedzialność sektora prywatnego nie tylko za osiągnięcie zysku, ale również za rozwój społeczny.

Różne perspektywy spojrzenia na CSR:

- Globalna: wkład biznesu w zrównoważony rozwój, czyli minimalizowanie negatywnych i maksymalizowanie pozytywnych skutków.

- Menedżerska: PROCES poznawania i włączania zmieniających się oczekiwań społecznych w strategię zarządzania oraz monitorowania wpływu takiej strategii na konkurencyjność firmy.
- Społeczna: dobrowolne uwzględnianie problematyki społecznej w działalności przedsiębiorstwa i relacjach z interesariuszami.

5 kierunków rozwoju CSR:

- Społeczny, Systemowy, Rynkowy, Ekologiczny, Publiczny.

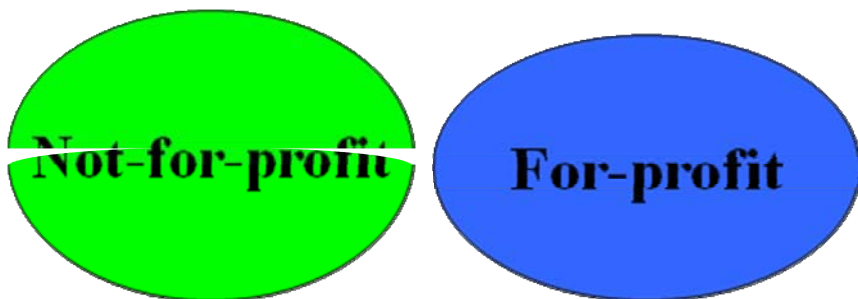
Modele funkcjonowania NGO-s:

- Pomoc charytatywna – realizacja ważnych celów społecznych (darmowe świadczenie) z wykorzystaniem funduszy publicznych i prywatnych.
- Aktywizm społeczny – dążenie do zmiany postaw wśród określonej grupy społecznej, z wykorzystaniem składek członkowskich, okazjonalnych grantów, ale także mediów.
- Przedsiębiorczość społeczna – prowadzenie działań ekonomicznych w połączeniu z działaniami społecznymi; sprzedaż produktów lub usług z włączeniem do rynku (jako pracowników, partnerów, klientów) osób marginalizowanych.

Przedsiębiorstwa społeczne:

- Orientacja na dobro społeczne.
- Prymat działania na rzecz ludzi (czy szerzej: interesariuszy) nad maksymalizacją zysku.
- Poszukiwanie ekonomicznie uzasadnionych i efektywnych finansowo dróg zaspokajania różnorodnych potrzeb społecznych.

Czego oczekujemy od odpowiedzialnego przedsiębiorstwa komercyjnego?

Współlistnienie podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw komercyjnych

- **Każde nowoczesne przedsiębiorstwo staje się w zasadzie przedsiębiorstwem społecznym.**

Konwergencja

- Dychotomia pomiędzy organizacją komercyjną tworzącą wartość ekonomiczną a organizacją społeczną tworzącą wartość społeczną jest już obecnie nieprawdziwa.
- Oba typy organizacji tworzą jednocześnie wartość społeczną i ekonomiczną.
- Dlatego muszą w swojej działalności szukać rozsądnej równowagi pomiędzy tymi, czasami przeciwstawnymi celami.

Wzajemne stereotypy

- Przedsiębiorstwa społeczne widzą w biznesie najczęściej jedynie źródło finansowania, a nie partnera, któremu przedstawia się konkretne korzyści i angażuje w konkretne przedsięwzięcia.
- Menedżerowie z biznesu postrzegają przedsiębiorstwa społeczne jako nieefektywne i rozrzutne, czasem nieuczciwie konkurujące, z reguły nie nastawione na mierzenie efektów swojej działalności i profesjonalne zarządzanie.

Ważne pytania:

- Czy gospodarka rynkowa może być przyjazna ludziom, całemu społeczeństwu czy tylko wybranej grupie?
- Czy gospodarka rynkowa, nawet bardzo odpowiedzialna, rozwiązuje problemy społeczne, czy je pogłębia?
- Czy przedsiębiorstwa istnieją dla zysku? Czy zysk jest celem, czy środkiem do realizacji celu?
- Czy CSR może być źródłem szans, innowacji i przewagi konkurencyjnej, czy też jest szlachetnym uczynkiem, dodatkowym kosztem, wymuszonym obowiązkiem?

Temat 4:

- **Europejskie doświadczenia w przedsiębiorczości społecznej na przykładzie Finlandii, Anglii i Włoch (spółdzielnie socjalne typu A i B). Wykład.**

Przykładowa prezentacja z zajęć SLES:

Francja:

- Żłobki rodzicielskie: struktury opieki nad małymi dziećmi w części kierowane i zarządzane przez rodziców.

Anglia:

- Spółdzielnie opieki domowej zatrudniające swoich członków, głównie kobiety mające obowiązki rodzinne.
- PS występują w formie warsztatów dla młodzieży bezrobotnej, stowarzyszeń mieszkaniowych, spółdzielni wiejskich.
- Spółdzielnie wiejskie prowadzą sklepy wiejskie, usługi pocztowe, szkoły podstawowe i usługi zdrowotne.
- Silny ruch spółdzielczy: 89% mięsa oraz 98% nabiału na rynku dostarczanych jest przez spółdzielnie.

Niemcy:

- Przedsiębiorstwa społeczne korzystające z czasowej pomocy publicznej mające na celu tworzenie miejsc pracy dla osób długotrwale bezrobotnych i wspieranie rozwoju ekonomicznego.

Włochy: spółdzielnie socjalne typu A i typu B (Ustawa o Spółdzielniach Socjalnych z 1991 roku:

- A: spółdzielnie usługowe ukierunkowane na realizację usług zdrowotnych, edukacyjnych i socjalnych dla osób starszych, uzależnionych, niepełnosprawnych, małoletnich, imigrantów i bezdomnych np opieka nad osobami niepełnosprawnymi w domach.
- B: spółdzielnie socjalne na rzecz reintegracji zawodowej grup wykluczonych społecznie.

Belgia:

■ Przedsiębiorstwa integracji zawodowej dla młodzieży (ok. 1000 miejsc nauki zawodu, ok. 2000 uczestników rocznie).

■ Przedsiębiorstwa adaptacji zawodowej dla niepełnosprawnych (ok. 20 000 osób znajduje stałą pracę); samofinansowanie na poziomie 60 % ze sprzedaży towarów i usług na rynku. Pomoc publiczna ściśle przeznaczona na sfinansowanie nadzoru nad niepełnosprawnymi pracownikami oraz rekompensaty za niższą produktywność.

■ Przedsiębiorstwa integracyjne działające w formie prawnej spółki dla długotrwale bezrobotnych o niskich kwalifikacjach, łączące cel społeczny z orientacją rynkową (istnieje 25 takich przedsiębiorstw, utrzymują się ze sprzedaży dóbr i usług). Pomoc publiczna przeznaczona na wyrównanie poziomu dochodów osób znajdujących się w procesie integracji.

■ Przedsiębiorstwa usług w miejscu zamieszkania, zwłaszcza w zakresie budownictwa społecznego, rewitalizacji terenów zaniedbanych, usług domowych i opieki nad dzieckiem.

■ Przykładowo organizacje budownictwa społecznego przybierają formę stowarzyszeń i zapewniają mentoring społeczny lokatorom słabszym na rynku z jednoczesnym wzmocnieniem ich pozycji w stosunku do właścicieli domów; inwestują w renowację opuszczonych nieruchomości, włączając w ten proces przyszłych lokatorów (w ramach tzw. kontraktów samo renowacyjnych).

■ Przedsiębiorstwa opieki nad dzieckiem istnieją w formie stowarzyszeń, oferują usługi opieki nad dzieckiem w nagłych przypadkach (choroba, obowiązek udziału rodzica w szkoleniu, organizacja zajęć pozalekcyjnych, organizacja opieki nad dzieckiem poza godzinami, w których czynne są inne instytucje tego typu).

■ Przedsiębiorstwa usług domowych w miejscu zamieszkania istnieją w formie stowarzyszeń; adresują swoje usługi dla osób starszych w formie asystowania w załatwianiu spraw, zakupów i drobnych napraw.

Anglia:

■ Przedsiębiorstwa Społeczne (PS) występują w formie spółdzielni i organizacji dobrowolnych.

- Brak prawa odrębnego dla spółdzielni i PS, które najczęściej występują w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub na mocy prawa towarzystw przemysłowych i kredytowych.

- PS występują w formie „social firms” (firmy socjalne) i zatrudniają osoby chore psychicznie.

- Prowadzą tzw community businesses, głównie w formie organizacji non-profit opartych na własności wspólnotowej ukierunkowanej na mobilizowanie wiejskich społeczności i umacnianie ich struktur w celu organizacji usług transportowych i handlowych (członkowie społeczności lokalnych mają udziały w community businesses i w ten sposób są ich współwłaścicielami i kontrolują je).

Kraje Europy Środkowo – Wschodniej. Przyczyny powolnego rozwoju instytucji integracji i ekonomii społecznej

- Dominacja mitu „okresu przejściowego”, w którym koncentrowano się głównie na tworzeniu mechanizmów rozwoju wolnego rynku i niedoceniano roli organizacji jako odmiennych czynników rozwoju.

- Nieufność wobec spółdzielni, które jawią się jako organizacje związane z byłym reżimem komunistycznym i nie cieszą się dobrym wizerunkiem społecznym.

- Zależność od finansowania zewnętrznego.

- Przez wiele lat brak ram prawnych i ustawowych dla rozwoju alternatywnych form działań przedsiębiorczych.

- Dominacja koncepcji działalności gospodarczej jako ukierunkowanej na poszukiwanie raczej osobistego zysku niż pozytywnych skutków dla wspólnoty.

- Trudności w mobilizowaniu niezbędnych zasobów.

Kraje Europy Środkowo - Wschodniej. Charakterystyka możliwości prawnych w zakresie Przedsiębiorstw Społecznych

- Wszystkie kraje „dziesiątki” są miejscem działania fundacji i stowarzyszeń; zaś połowa z nich stworzyła w ostatnich latach nową formę równoległą do stowarzyszeń i fundacji

np. Estonia: spółdzielnie budownictwa społecznego, Czechy: spółki interesu publicznego, Węgry: organizacje wyższego interesu publicznego.

■ Polska: spójny i komplementarny system prawny na rzecz rozwoju form alternatywnych: Ustawa o Działalności Pożytku Publicznego i Wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r., Ustawa o Zatrudnieniu Socjalnym z dnia 13 czerwca 2003r., Ustawa o Promocji Zatrudnienia i Instytucjach Rynku Pracy z dnia 2 kwietnia 2004 r. (zwłaszcza w części dotyczącej spółdzielni socjalnych), Ustawa o Spółdzielniach Socjalnych z 27 kwietnia 2006 r., Ustawa o Finansowym Wsparciu Tworzenia Lokali Socjalnych, Mieszkań Chronionych, Noclegowni i Domów dla Bezdomnych z 2004 roku.

Tematy do dyskusji:

- Instytucje ekonomii społecznej, a tradycyjna pomoc społeczna.
- Instytucje ekonomii społecznej, a sektor biznesu.
- Instytucje ekonomii społecznej a społeczna nauka kościoła.

Materiały edukacyjne:

- Przedsiębiorstwo społeczne – antologia kluczowych tekstów; wybór Jan Jakub Wygnański.
- Prezentacja Roberta Roka - Forum Odpowiedzialnego Biznesu.
- Encykliki Jana Pawła II: Laborem Exercens i Centesimus Annus.

Sesja 5 i 6 (12 godzin):

Nowe rozwiązania prawne jako szansa budowania instytucji ekonomii społecznej.

Polskie rozwiązania w dziedzinie ekonomii społecznej

Temat 1:

- **Polskie rozwiązania w dziedzinie ekonomii społecznej. Analiza systemu prawnego. Ogólne omówienie poniższych ustaw:**

- a) ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 ze zm.),
- b). ustawa o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2003 r. Nr 122, poz. 1143 ze zm.),
- c). ustawa o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651),
- d). ustawa o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 251, poz. 1844).

Zajęcia mają na celu pokazanie całościowego spojrzenia na powstały system prawny oraz ukazanie dróg reintegracji społecznej i zawodowej „od wykluczenia do integracji” w oparciu o powstałe możliwości prawne.

Temat 2:

- **Wybrane przykłady funkcjonowania Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej, Spółdzielni Socjalnych (prezentacje praktyków)**

Przykładowa analiza z zajęć SLES:

Centra Integracji Społecznej (CIS) powstają w Polsce od prawie 4ch lat w oparciu o ustawę o zatrudnieniu socjalnym z 2003 roku. Ich celem jest prowadzenie zajęć w obszarze reintegracji społecznej i zawodowej tak, aby osoby z grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, w tym osoby niepełnosprawne, doprowadzić do zatrudnienia. Osoby niepełnosprawne zostały włączone jako potencjalni uczestnicy CIS-u w nowelizowanej wersji Ustawy o Zatrudnieniu Socjalnym z czerwca 2007 roku. Rozwiązanie to pozwala osobom niepełnosprawnym korzystać z usług świadczonych przez powstające Centra, szczególnie w zakresie reintegracji zawodowej oraz umożliwia im uczestniczenie w życiu społeczności lokalnych. Zadania podejmowane w CIS-ach wymagają kształtowania nowych kwalifikacji kadry oraz innych niż dotychczas metod pracy. Tym bardziej, że ocenie poddana jest skuteczność działań CIS-u, szczególnie pod kątem liczby osób ponownie zatrudnionych. Przygotowanie kadry do nowych zadań wymaga podjęcia nowego programu edukacji i kształtowania nowej filozofii pracy socjalnej.

Program kształcenia kadr pomocy społecznej powinien zawierać takie elementy jak: konieczność budowania partnerstwa i współpracy pomiędzy potrzebującymi i pomagającymi, tworzenie perspektyw realnej poprawy warunków życia grup niepełnosprawnych i wykluczonych, wspieranie różnorodnych form samopomocy i pomocy wzajemnej, łączenie różnych form pracy socjalnej i psychoterapeutycznej z edukacją zawodową, przedsiębiorczością, aktywnością sportową oraz przejrzystość, wiarygodność, otwartość wszystkich partnerów procesów integracyjnych.

Wprowadzenie ustawy przyczynia się do ukształtowania nowych form pracy socjalnej i do podjęcia lokalnych inicjatyw we współpracy z wieloma partnerami, w tym administracją samorządową, urzędami pracy, ośrodkami pomocy społecznej, sektorem biznesu. Szczególnie ważna jest współpraca z firmami już od momentu uruchomienia CIS-u, zważywszy, że trzy główne elementy decyduwać będą o powodzeniu absolwentów CIS na rynku:

1. stopień integracji społecznej uzyskany w grupach i warsztatach, szczególnie etyczne przygotowanie i przyjęcie norm społecznych,
2. stopień przygotowania zawodowego uzyskany w czasie warsztatów zawodowych, staży w przedsiębiorstwach i firmach oraz prowadzonej działalności wytwórczej i usługowej,
3. przygotowanie środowiska biznesu do „zatrudnienia wspieranego” i do obecności na rynku nowego podmiotu tj. spółdzielni socjalnych,
4. Możliwość kapitałowa spółdzielni socjalnych i innych przedsiębiorstw społecznych tworzonych w ramach działań organizacji pozarządowych.

Praca ze środowiskiem biznesu będzie przydatna zarówno na etapie CIS-u i jak i w działaniach prowadzących do uruchomienia spółdzielni socjalnych. Ze względu na wysokie bezrobocie w Polsce oraz mniejszą konkurencyjność uczestników Centrów Integracji Społecznej istnieje zagrożenie, że wielu z nich, bez podjęcia szczególnej pracy z biznesem, może pozostać po zakończeniu procesów readaptacji nadal w obszarze wykluczenia społecznego. Inne zagrożenie wiąże się z wykorzystywaniem beneficjentów jako taniej siły roboczej i zatrudnianiem ich tylko w okresie, kiedy przedsiębiorcom przysługuje refundacja części kosztów zatrudnienia, bez zobowiązania dalszego zatrudnienia.

W przypadku osób niepełnosprawnych uczestniczących w CIS renta socjalna nadal jest wypłacana zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej lub odpowiednio zmniejszana bądź zawieszana. Dochody tych osób nie mogą przekraczać 30% średniej pensji krajowej ustalonej przez GUS, tj. obecnie ok 800 zł. Osoby pobierające rentę socjalną miałyby możliwość wyboru świadczenia, które zamierzają pobierać, gdyż osoby uczestniczące w zajęciach CIS otrzymują świadczenie integracyjne w wysokości 100% zasiłku dla bezrobotnych, tj. ok. 521 zł brutto, a okres pobytu w CIS wliczany jest do zatrudnienia. Nowelizacja ustawy o zatrudnieniu socjalnym z dnia 15 czerwca 2007 r. wprowadziła również możliwość przyznania uczestnikowi programu motywacyjnej premii integracyjnej w wysokości uwzględniającej jego zaangażowanie oraz postępy. Wysokość premii nie może jednak przekroczyć 20% świadczenia integracyjnego. Uczestnictwo w CIS nie jest oparte na stosunku zatrudnienia, a świadczenie integracyjne nie stanowi wynagrodzenia, choć myląca może być nazwa ustawy o zatrudnieniu socjalnym.

Uczestnik programu uczestniczy w zajęciach przez rok, ale jeśli proces reintegracji tego wymaga, można przedłużyć okres pobytu do 1.5 roku. Każdego dnia osoba przychodzi na minimum sześć godzin zajęć, które prowadzone są na podstawie indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego (warsztaty zawodowe i edukacja ogólna). Mimo, że CIS funkcjonuje w obszarze integracji społecznej, można w tym przypadku mówić o nieformalnym kształceniu ustawicznym dorosłych określanym z ang. jako life long learnig.

Uczestnicy CIS mają możliwość odbywania staży w zakładach pracy oraz przygotowywani są do zakładania spółdzielni socjalnych. Szczególnie istotne jest położenie nacisku na funkcję CIS-u jako inkubatora spółdzielni socjalnych, co powinno być wyraźnie uwidocznione w projekcie nowelizacji ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Obecnie tylko nieliczne CIS-y specjalizują się w przygotowywaniu uczestników do zakładania spółdzielni socjalnych, co w konsekwencji powoduje, że ustawa o spółdzielniach realizowana w bardzo małej skali, nie może spełnić swojej historycznej roli „uwłaszczenia” grup osób wykluczonych, zagrożonych wykluczeniem społecznym czy niepełnosprawnych. Osoby przygotowujące się do założenia spółdzielni socjalnej potrzebują czasu, aby sobie zaufać. W CIS mają możliwość poznania się w trakcie prowadzonych zajęć i wspólnej pracy w warsztatach oraz rozpoznania swoich możliwości.

Potrzebne jest też odbudowanie poczucia wartości, aby osoby odważyły się na podjęcie nowego etapu w życiu. Instruktorzy przyuczenia zawodowego, oprócz umiejętności zawodowych, pracując poprzez osobisty kontakt i relacje wzajemności, poruszając kwestie systemu wartości, priorytetów życiowych, postaw moralnych, mogą mieć autentyczny wpływ na przekształcanie często pasywnych postaw uczestników CIS-u i motywować ich do dalszego wysiłku w kierunku aktywności i usamodzielniania się. Stąd w ustawie o zatrudnieniu socjalnym należy położyć większy nacisk na wspieranie uczestników CIS, którzy zdecydowali się założenie spółdzielni socjalnej i oczekując na decyzję sądu rejestrowego przygotowują się nadal w CIS do rozpoczęcia działalności. Pociąga to za sobą konieczność wydłużenia pobytu w CIS o kolejne miesiące do czasu rozpoczęcia działalności spółdzielni socjalnej.

W Polsce obecnie funkcjonuje ok. 50 CIS-ów, w których uczestniczy ok. 2500 osób. CIS-y nie są jeszcze dostatecznie rozpoznane w środowiskach lokalnych, ale również wśród organizacji pozarządowych, w tym zajmujących się niepełnosprawnością, tym bardziej, że grupa ta została dołączona do beneficjentów CIS dopiero kilka miesięcy temu. Stąd grupa osób niepełnosprawnych stanowi niewielki procent wśród uczestników CIS. Poza tym osoby niepełnosprawne i ich rodziny zdecydowanie pewniej czują się w formach takich jak Warsztaty Terapii Zajęciowej czy Zakłady Aktywności Zawodowej, które funkcjonują od wielu lat, a zasady ich działania są dostosowane do specyficznych potrzeb osób niepełnosprawnych. Niemniej, jeśli by brać pod uwagę integracyjny charakter CIS-ów i jego funkcję przygotowującą do zakładania spółdzielni socjalnych, to uczestnictwo w CIS osób niepełnosprawnych byłoby bardzo wskazane. Osoby niepełnosprawne pracując z bezrobotnymi z jednej strony podlegałyby procesom integracyjnym, a z drugiej mogłyby przygotowywać się do konkretnych działalności ekonomicznych prowadzonych następnie przez integracyjne spółdzielnie socjalne.

Trzeba też podkreślić rolę CIS we wprowadzaniu uczestników na otwarty rynek pracy poprzez tzw. zatrudnienie wspierane. Pracodawca, który zdecyduje się na zatrudnienie uczestnika CIS może podpisać ze starostą umowę na mocy której, w zamian za zobowiązanie się do zatrudnienia danej osoby przez okres nie krótszy niż 18 miesięcy, otrzymuje prawo do refundacji części wynagrodzenia wypłaconego tej osobie podczas pierwszych 12 miesięcy

zatrudnienia. Ta forma zatrudnienia jednak do tej pory się nie sprawdziła. Problem polega na tym, że pracodawcy obawiają się przyjmować tego typu zobowiązań w stosunku do osób, co do których nie do końca można przewidzieć czy ich stan zdrowia, problemy z uzależnieniem, będą na tyle unormowane, żeby pozwolić im wypełniać zobowiązania wobec pracodawcy. W związku z tym pracodawcy chroniąc interesy swoich firm coraz częściej ubiegają się o dofinansowanie nie na konkretnego uczestnika CIS, lecz na stanowisko stworzone z myślą o takich osobach (możliwość taką wprowadza ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy). Takie rozwiązanie pozwala pracodawcy na zatrudnienie uczestnika CIS, a gdy on przestanie się wywiązywać z obowiązków lub po prostu przestanie przychodzić do pracy, pracodawca może zatrudnić nowego pracownika, również uczestnika CIS. W dłuższej perspektywie tego typu problemy wymagają rozwiązań. W tym celu należy wzmocnić w ustawie o zatrudnieniu socjalnym system staży u pracodawców realizowanych w ramach CIS. W okresie trwania stażu pracodawcy mogą poznać lepiej kandydata na pracownika i podjąć decyzję o zatrudnieniu wspieranym. W nowelizacji ustawy o zatrudnieniu socjalnym należy określić czas trwania staży u pracodawcy. Słuszna wydaje się propozycja staży od 1 - 3 miesięcy. Będzie to umożliwiałoby lepsze rozpoznanie możliwości kandydata na pracownika i wtedy zatrudnienie wspierane nie będzie obciążone tak dużym ryzykiem pracodawcy.

Organizacje prowadzące CIS podkreślają, że w obecnym systemie aktywizacji i promocji zatrudnienia brakuje większego nacisku na przyszłość uczestników. Wydaje się, że ustawodawca przyjął założenie, że osoba, która ukończyła CIS założy spółdzielnię socjalną lub samodzielnie poradzi sobie na wolnym rynku pracy. Doświadczenia osób prowadzących CIS wskazują, że powrót na rynek pracy przez osoby długotrwale bezrobotne lub wykluczone to proces długi i trudny, a zatem uczestnicy CIS potrzebują wsparcia przez okres znacznie wykraczający poza program CIS do czasu ich pełnego powrotu na rynek pracy.

Pewnym rozwiązaniem tego problemu mogłoby być wprowadzenie możliwości, aby CIS pomagał tworzyć spółdzielnie socjalne dla własnych absolwentów lub mógł ich merytorycznie i organizacyjnie wspierać z zakresie działalności spółdzielni. Wsparcie dla spółdzielni socjalnych zakładanych przez absolwentów jest naturalną kontynuacją procesu ich integracji spo-

tecznej i zawodowej. Dzięki zatrudnieniu w spółdzielni socjalnej absolwent CIS zaczyna funkcjonować w relacji pracodawca – pracownik. Rozważania o wyjściu na otwarty rynek pracy nie są tu najistotniejsze, gdyż codzienna aktywność w spółdzielni socjalnej jest ogromnym osiągnięciem. Poszerzenie działalności CIS o nowe formy wsparcia dla absolwentów do czasu ich wejścia w spółdzielnie socjalne i powrotu na otwarty rynek pracy wydaje się bardzo słusznym kierunkiem. Dzięki temu mógłby powstać system gwarantujący ciągłość towarzyszenia osobom bezrobotnym czy niepełnosprawnym zarówno w okresie rocznego uczestnictwa w programie edukacyjnym CIS, jak i w okresie późniejszym prowadzącym do ich pełnej aktywizacji zawodowej.

Uczestnicy odbywają wizyty studyjne w wybranych Klubach Integracji Społecznej, Centrach Integracji Społecznej i spółdzielniach socjalnych.

Sesja 7 i 8

Tworzenie i funkcjonowanie partnerstwa lokalnego:

Wykłady, warsztaty, praca w grupach, analiza dokumentów/porozumień/umów partnerskich, film.

Temat 1: Podstawy prawne tworzenia partnerstw lokalnych

Na zajęciach analizowane były różne formy partnerstw: partnerstwa publiczno – społeczne, lokalne grupy działania (LGD), partnerstwa publiczno – prywatne, partnerstwa na podstawie porozumienia/umowy tzw. konsorcja, partnerstwa zarejestrowane itp.

Innym aspektem tworzenia partnerstw jest ich cel. Mogą być tworzone tylko dla zrealizowania określonego celu i następnie się rozwiązują np. w Anglii tworzone są takie partnerstwa, by wybudować czasami jedno lub kilka mieszkań dla rodzin dysfunkcyjnych. Są to tzw. partnerstwa zadaniowe. Inne partnerstwa powstają dla mobilizacji aktywności wśród lokalnych społeczności animując tworzenie stowarzyszeń na terenach wiejskich. Wtedy mamy do czynienia z partnerstwami jako narzędziem rozwoju lokalnego, które zawiązują się na czas nieokreślony. Ważnym przykładem działania partnerstwa są fundusze lokalne wspierające rozwój inicjatyw oddolnych. W trakcie zajęć analizowane są przykłady partnerstw na rzecz aktywnych

form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu (na podstawie doświadczeń Partnerstw na Rzecz Rozwoju w ramach IW Equal itp.).

Przykład Osiedla Jana III Sobieskiego w Poznaniu – partnerstwo piątkowskie na rzecz integracji społecznej

W jednym z samorządów pomocniczych Poznania - na Osiedlu Jana III Sobieskiego powstało w ramach projektu Equal tzw. partnerstwo piątkowskie. Członkami tego partnerstwa są m.in. Centrum Integracji Społecznej, Caritas, parafia NMP, ośrodek pomocy społecznej, szkoła podstawowa, Poznańska Spółdzielnia Mieszkaniowa oraz dwie utworzone tu spółdzielnie socjalne. Poznańska Spółdzielnia Mieszkaniowa zleca pracę w zakresie pielęgnacji terenów zielonych Spółdzielni Socjalnej „Tajemniczy Ogród” powołanej przez osoby długotrwale bezrobotne i zagrożone eksmisją z mieszkań lokatorskich. Tu także powstała Spółdzielnia Socjalna ArtSmak, której szkoła podstawowa zleca przygotowywanie posiłków dla uczniów, a ośrodek pomocy społecznej - dla osób starszych i chorych.

Aktualni członkowie i pracownicy obu spółdzielni (powyżej 36 miesięcy bezrobocia) w pierwszym etapie przygotowań do założenia spółdzielni socjalnej zostali włączeni w uczestnictwo w grupach samokształceniowych, gdzie następował naturalny proces integracji z innymi osobami, znajdującymi się w podobnej sytuacji (wstępny proces edukacji). Następnie osoby te uczestniczyły w zajęciach Centrum Integracji Społecznej, gdzie odbywała się edukacja zawodowa w zakresie pielęgnacji terenów zielonych, gastronomii oraz w zakresie powoływania i prowadzenia spółdzielni socjalnych. Po roku zajęć zawodowych i edukacji ogólnej, przy pomocy Centrum Ekonomii Społecznej (CES), jako struktury wspierającej tego typu inicjatywy, została powołana spółdzielnia socjalna „ArtSmak”, a następnie „Tajemniczy Ogród”. W ramach CES spółdzielnie te uczestniczyły w konkursie grantowym wspieranym z „Equala”, dzięki któremu spółdzielcy zakupili sprzęt i materiały. Jednocześnie, równolegle z pracą nad powoływaniem spółdzielni socjalnych, toczył się proces budowania partnerstwa lokalnego na rzecz rozwoju inicjatyw ekonomii społecznej. Partnerzy na cotygodniowych spotkaniach w ramach Szkoły Liderów Ekonomii Społecznej poznawali wiedzę z zakresu ekonomii społecznej oraz mechanizmy wykluczenia i integracji. W spotkaniach uczestniczyli

też przedstawiciele powołanych spółdzielni socjalnych. W wyniku spotkań i prowadzonych zajęć edukacyjnych zbudowane zostało zaufanie i więzi pomiędzy partnerami, którzy zaangażowali się w zlokalizowanie możliwych obszarów dla aktywności spółdzielni socjalnych. Takimi obszarami w dzielnicy Piątkowo, szczególnie na Osiedlu Jana III Sobieskiego, okazały się: opieka nad terenami zielonymi wokół blokowisk oraz usługi cateringowe dla szkół i osób starszych. W dwóch spółdzielniach socjalnych zatrudnienie znalazło 10 osób długotrwale bezrobotnych z tej dzielnicy, a w przypadku trzech spłacone zostało zadłużenie w stosunku do Poznańskiej Spółdzielni Mieszkaniowej.

Temat 2: Rola instytucji/organizacji liderkiej oraz rola poszczególnych partnerów w procesie zawiązywania partnerstwa

Wybór organizacji/instytucji prowadzącej partnerstwo (organizacje pozarządowe, samorząd lokalny, ośrodek pomocy społecznej, rada parafialna, urząd pracy, przedstawiciele firm i przedsiębiorstw komercyjnych, przedstawiciele spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych, spółdzielni mieszkaniowych, instytucji edukacyjnych itp.) jest dokonywany na podstawie wiarygodności partnera w środowisku lokalnym oraz jego umiejętności i możliwości integracyjnych oraz zaangażowania w szerszy rozwój lokalny, a nie tylko cele swojej instytucji czy organizacji.

Temat 3: Strategia funkcjonowania partnerstwa: zarządzanie, organizacja spotkań, tematyka spotkań, częstotliwość, komunikacja, edukacja członków partnerstwa lokalnego, wspólne działania/projekty/integracja

Kształtowanie się partnerstwa lokalnego jest procesem długoterminowym. Konieczne są cotygodniowe spotkania połączone z elementami edukacji z obszaru ekonomii społecznej. W trakcie spotkań analizowane są cele, dla których zawiązywane jest partnerstwo. Partnerzy opracowują strategię działania partnerstwa na podstawie diagnozy sytuacji lokalnej, co wiąże się z mobilizowaniem zasobów ludzkich i finansowych dla realizacji celów partnerstwa.

Temat 4: Strategia rozwiązywania problemów społecznych poprzez działania partnerstwa. Partnerstwa lokalne a instytucje ekonomii społecznej. Centra Ekonomii Społecznej jako instytucje pobudzające włączenie grup najsłabszych we wspólnotach lokalnych w krąg wymiany na lokalnym rynku usług i produktów (na przykładzie doświadczeń Partnerstw na Rzecz Rozwoju realizowanych w ramach IW „Equal”)

Centrum Ekonomii Społecznej (CES) jest instytucją pośredniczącą pomiędzy osobami z grup wykluczonych a rynkiem pracy. Powstawały w trakcie trwania programu Inicjatywy Wpólnotowej Equal w Partnerstwie „Ekonomia Społeczna w Praktyce” jako instytucje wspierające tworzenie przedsiębiorstw społecznych, szczególnie spółdzielni socjalnych. CES pełni też ważną rolę w budowaniu partnerstwa lokalnego na rzecz integracji społecznej, w którym partnerzy lokalni podejmują współpracę z nowo powstałymi podmiotami ekonomii społecznej poprzez zlecanie im usług na rzecz wspólnoty lokalnej.

Śródka – rewitalizowana dzielnica Poznania (analiza dokonywana jest na podstawie wybranego przykładu powstałego w Partnerstwie „Ekonomia Społeczna w Praktyce”)

Rewitalizacja jednej z najstarszych dzielnic Poznania – Śródki - to pierwsze takie doświadczenie w Poznaniu. Pierwszym etapem rewitalizacji dzielnicy była budowa mostu Jordana, który połączył po 60 latach Katedrę i Ostrów Tumski ze Śródką. Kolejnym etapem będzie odnawianie kamienic, rozwój rzemiosła, turystyki itp. Mieszkańcy żywią nadzieję, że ożywienie gospodarcze i wzrost atrakcyjności Śródki pomoże przezwyciężyć problemy ubóstwa, bezrobocia i uzależnień w dzielnicy.

Bezrobocie na Śródce, Zawadach i Zagórzu (trzech sąsiadujących ze sobą dzielnicach) jest stosunkowo wysokie w porównaniu z innymi dzielnicami Poznania i wynosi ok. 9%. Z pomocy społecznej korzysta ok. 20% mieszkańców. Wielu mieszkańców Śródki znalazło się w sytuacji zagrożenia eksmisją, gdyż czynsze rewitalizowanych kamienic wzrosły o ok. 100%.

W tej sytuacji w ramach Partnerstwa „Ekonomia Społeczna w Praktyce” organizowane były spotkania partnerów lokalnych, tj. przewodniczącego Rady Osiedla, organizacji pozarząd-

wych, Centrum Integracji Społecznej, Centrum Ekonomii Społecznej, proboszcza parafii oraz przedstawicieli Wydziału Rozwoju Miasta, w czasie których kształtowała się świadomość lokalnych liderów dotycząca konieczności rozwoju programów na rzecz rewitalizacji społeczno - zawodowej, a nie tylko koncentracji na aspektach architektoniczno - przestrzennych rewitalizacji. Utrzymanie równowagi pomiędzy prawami rynku a procesami integracji społecznej w rewitalizowanej dzielnicy było poważnym wyzwaniem dla liderów lokalnych. Niemniej, dzięki realizacji projektu Equal powstały modele rewitalizacji społeczno-zawodowej.

Osoby bezrobotne ze Śródky uczestniczyły w programie szkoleniowym w Centrum Integracji Społecznej na pobliskich Zawadach dotyczącym handu, naprawy i produkcji rowerów oraz gastronomii. Następnie otrzymały pomoc doradcą z Centrum Ekonomii Społecznej w zakresie rejestracji spółdzielni socjalnych. Na Śródcie i sąsiadujących z nią Zawadach powstały cztery spółdzielnie socjalne. „Sylka” prowadzi działalność usługową remontową, spółdzielnia socjalna Witaj.Pl w dawnym lokalu po piekarni uruchamia małą gastronomię i kafejkę internetową, a inna jeszcze Spółdzielnia Coop, której siedziba znajduje się na Zawadach, prowadzi produkcję i naprawą rowerów. Gastronomiczna Spółdzielnia Socjalna ArtSmak (mająca swój oddział w dzielnicy Piątkowo) otrzymuje zlecenia przygotowywania posiłków dla uczestników Centrum Integracji Społecznej prowadzonego przez organizację pozarządową. Jeszcze inną możliwość zaangażowania w sprawy ekonomii społecznej lokalnej ludności dało przedsiębiorstwo społeczne, które powstało przy Stowarzyszeniu Wydawniczym. Przedsiębiorstwo Społeczne świadczy usługi reklamowe oraz redaguje Gazetę Uliczną (GU). Sprzedają ją osoby bezrobotne, również ze Śródky, które, zgodnie z tradycją Światowej Sieci Gazet Ulicznych, zarabiają 50% z ceny GU (w Polsce to jest 2 zł od sztuki). Jednocześnie GU promuje lokalne inicjatywy na rzecz ekonomii społecznej.

Funkcjonujące sieci inicjatyw ekonomii społecznej wspierane przez Partnerstwo na Rzecz Integracji Śródky to istotne elementy „rewitalizacji” społeczno - zawodowej osób bezrobotnych w tej dzielnicy.

Dyskusja: Dlaczego warto tworzyć partnerstwa? (dyskusja)

- **Partnerstwa publiczno - społeczne**

Współpraca obywateli w ramach partnerstwa publiczno - społecznego wzmacnia poczucie więzi obywatelskiej, bezinteresowności i kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego. W obliczu, gdy samorządy wraz z całą administracją publiczną borykają się z problemem zmniejszającego się zaufania opinii publicznej, podjęcie współpracy w ramach partnerstwa może poprawić oraz zwiększyć poziom zaufania. Nadrzędnym zadaniem jest być blisko obywateli tak, aby świadczenie usług stawało się de facto służbą mieszkańcom. W czasach, kiedy zasoby finansowe zmniejszają się, łatwo znaleźć wytłumaczenia dla niskiego poziomu usług. Jednak w takiej właśnie sytuacji odpowiedzią powinna być wzmocniona waga przykładana do przyjętych celów i wyznawanych wartości. Idea usług lokalnych pojmowana jako służba wobec społeczności jest tutaj kluczowa. Z tego też punktu widzenia tworzenie partnerstwa publiczno - społecznego znajduje swoje uzasadnienie. Sprawia, że obywatel dobrowolnie i bezinteresownie angażuje się w działalność lokalną oraz, co ważne, identyfikuje się z nią. Także pod względem kontroli partnerstwo jest bardziej przejrzystą formą działalności. Partnerstwo publiczno - społeczne jest olbrzymim odciążeniem samorządu oraz wyzwaniem dla obecnie dominujących hierarchicznych sposobów zarządzania.

- **Partnerstwo publiczno - prywatne**

Istnieje wiele definicji opisujących co należy rozumieć pod pojęciem Partnerstwa Publiczno – Prywatnego (PPP). Komisja Europejska w „Guidelines for successful Public Private Partnerships” („Wytyczne KE”) opisując możliwe struktury PPP podaje następującą definicję: „Partnerstwo publiczno - prywatne (PPP) jest formą współpracy pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym w celu realizacji projektu lub świadczenia usług tradycyjnie dostarczanych przez sektor publiczny. Uznaje się, iż w PPP obie strony osiągają pewne korzyści, odpowiednie do stopnia realizowanych przez nie określonych zadań. Przez umożliwienie każdemu z sektorów robienia tego, co potrafi najlepiej, publiczne usługi oraz infrastruktura są realizowane w sposób najbardziej efektywny ekonomicznie. Głównym celem PPP jest zatem kształtowanie takich stosunków między stronami, aby ryzyko ponosiła ta strona, która najlepiej potrafi je kontrolować”.

Głównym celem, przyświecającym przedsięwzięciom typu PPP, jest optymalizacja wykonania zadania publicznego. Po pierwsze - przy tego typu przedsięwzięciach podmiot publiczny

skupia swoją uwagę na "produkcie końcowym" projektu, a nie jest zobowiązany dbać i skupiać się na wkładzie (nakładzie) i kolejnych etapach przedsięwzięcia. Po drugie - przyjmując sposób zintegrowanego podejścia, wykorzystując przy tym cenną wiedzę partnera prywatnego powodujemy, iż projekt stanowi całość złożoną ze ściśle powiązanych ze sobą łańcuchem przyczynowo - skutkowym elementów, a nie szereg oddzielnych, kolejno realizowanych etapów. Ponadto charakterystyka PPP wymusza optymalizację podziału ryzyka pomiędzy partnerów, przy czym należy pamiętać, że kluczem do udanego PPP jest właśnie taki podział ryzyk związanych z projektem, który zapewnia, iż danym ryzykiem zarządza strona, która potrafi to robić lepiej.

W trakcie prac nad stworzeniem odpowiednich ram formalno – prawnych dla rozwoju PPP w Polsce, w szczególności w trakcie dyskusji nad przygotowaniem regulacji prawnych (ustawy o PPP), powstała potrzeba zdefiniowania pojęcia Partnerstwa Publiczno – Prywatnego: partnerstwo publiczno - prywatne to partnerstwo "między sektorem publicznym oraz prywatnym w celu realizacji projektu lub świadczenia usług tradycyjnie świadczonych przez sektor publiczny. Uznaje się, że obie strony osiągają korzyści odpowiednie do stopnia realizowania przez nie zadań. Przez umożliwienie każdemu z sektorów robienia tego, co potrafi najlepiej, usługi publiczne oraz infrastruktura są realizowane i dostarczane w najbardziej efektywny ekonomicznie sposób. Głównym celem PPP jest zatem kształtowanie takich stosunków między stronami, aby ryzyko ponosiła ta strona, która najlepiej potrafi je kontrolować".

Partnerstwo publiczno - prywatne jest formą długoterminowej współpracy sektora prywatnego i publicznego przy przedsięwzięciach mających na celu realizację zadań publicznych. Celem współpracy jest osiągnięcie obopólnych korzyści zarówno w wymiarze celów społecznych, jak i komercyjnych danego przedsięwzięcia.

Szerokie stosowanie PPP może przyczynić się do znacznych oszczędności w wyniku obniżki kosztów inwestycyjnych i kosztów świadczenia usług użyteczności publicznej. Oszczędności te powstają mimo na ogół wyższego kosztu pozyskania kapitału przez partnera prywatnego w porównaniu z sytuacją, gdy pożyczkobiorcą jest sektor publiczny. Według doświadczeń brytyjskich korzyści z tytułu PPP wynoszą przeciętnie kilkanaście procent. W Wielkiej Brytanii zamknięto dotychczas około 660 projektów, których całkowita wartość wynosi £60 mln.

W latach 1998 - 2004 projekty typu PPP stanowiły tam 11% wszystkich inwestycji sektora publicznego.

PPP nie ma jednolitej definicji. Pojęcie to może być rozumiane bardzo szeroko, jako każdego rodzaju współpraca sektora prywatnego i publicznego, która ma na celu realizację szeroko pojętego dobra publicznego lub też jako współpraca partnerska przy realizacji stosunkowo dużych projektów, które mają na celu wykonywanie zadań użyteczności publicznej i wychodzenie naprzeciw oczekiwaniom użytkowników. Ta współpraca ujmowana jest w różne formy strukturalne i prawne oraz przybiera różne konfiguracje. W zależności od podejścia PPP może obejmować umowy polegające na stosowaniu czystej inżynierii finansowej oferowanej i zapewnianej przez partnera prywatnego, poprzez umowy oparte na podziale zysku, kontraktowanie wykonywania zadań publicznych, tworzenie podmiotów o "specjalnym przeznaczeniu" (SPV) czy też konstruowanie i zarządzanie całymi programami inwestycyjnymi, aż po prywatyzację.

Rekomendacje:

Procesy włączenia społecznego poprzez tworzenie instytucji ekonomii społecznej wymagają budowania przyjaznego środowiska. Partnerstwa lokalne zawiązywane jako związek stowarzyszeń w trakcie realizacji projektu Equal napotykały na formalne przeszkody dotyczące włączenia do takiego związku jako pełnoprawnych partnerów - samorządu lokalnego, przedsiębiorców, spółdzielni mieszkaniowych i spółdzielni socjalnych. Projekt nowelizacji ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie zakłada możliwość formalnego zawiązania partnerstwa publiczno – społecznego, tj, przedstawicieli gminy i organizacji pozarządowych, natomiast nie bierze pod uwagę przedsiębiorców i instytucji ekonomii społecznej. Z doświadczeń Partnerstw wynika, że zaburza to proces równego traktowania partnerów w środowisku lokalnym i uniemożliwia zawiązanie pełnego partnerstwa na rzecz integracji społecznej. W związku z tym rekomenduje się konieczność wprowadzenia zmian do ustawy o działalności pożytku publicznego w zakresie tworzenia partnerstw publiczno – społeczno - prywatnych, które pozwolą włączyć wszystkich partnerów lokalnych, w tym przedsiębiorców i spółdzielnie socjalne, w działania na rzecz rozwoju inicjatyw ekonomii społecznej w środowisku lokalnym. Konieczne jest określenie roli partnerstw publiczno – społeczno - prywatnych w

rozwoju instytucji ekonomii społecznej oraz uwzględnienie programów i metod kształcenia testowanych w ramach Szkoły Liderów Ekonomii Społecznej jako narzędzia ułatwiającego integrację w środowisku lokalnym.

Temat 4:

- **Fundusze lokalne, poręczenia, gwarancje partnerstwa lokalnego na rzecz powstawania instytucji ekonomii społecznej**
- **Przykłady partnerstw lokalnych funkcjonujących na terenach wiejskich i miejskich (prezentacje praktyków)**
- **Warsztaty w grupach dotyczące analizy lokalnej sytuacji, potencjalnych partnerów, problemów lokalnych, możliwości współdziałania, budowania lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych (bezrobocie, niepełnosprawność, bezdomność, uzależnienia itp.)**
- **Przykład Grameen Banku z Bangladeszu (system mikropożyczek) założonego przez prof. Mahometa Yunusa (laureata pokojowej Nagrody Nobla)**

SESJA 9:

Rola animatora/przedsiębiorcy społecznego w społeczności lokalnej:

Wykłady, analiza życiorysów przedsiębiorców społecznych, film, dyskusja

Temat 1:

- **Animator czy lider, cechy osobowości, metodyka pracy, cele doraźne i rozwojowe (analiza porównawcza); Lider a animator w społeczności lokalnej; (Animator nie pracuje z jedną grupą, tylko inspiruje zawiązanie grup. Następnie usamodzielnia je i koncentruje się na relacjach międzygrupowych. Zajmuje się również nawiązaniem współpracy z instytucjami już istniejącymi w społeczności; takimi, które mają zasoby i posiadają realne siedziby).**

- Funkcje animatora: zaangażowanie – engaging, ułatwianie – enabling, edukowanie – educating, zachęcanie – encouraging, wzmacnianie – empowering, wyrównanie szans – equalizing, ocenianie – evaluating.
- Wpływanie na zmianę wzorów kulturowych – od postawy biernej po aktywną, w kierunku postawy obywatelskiej ukierunkowanej na współpracę.
- Style zarządzania, ewaluacja, monitoring.

Temat 2:

- **Budowanie kapitału społecznego w społeczności lokalnej** (sieć powiązań cechująca się współpracą i wzajemnym zaufaniem uczestników; środki jakie jednostka może zdobyć poprzez kontakty z innymi ludźmi, zaangażowanie jednostki w nieformalne i formalne przedsięwzięcia obywatelskie; **kapitał społeczny wpływa na wyniki ekonomiczne społeczności, zaufanie jako czynnik kluczowy zmian**), **pozytywny i negatywny kapitał społeczny. Podstawy filozoficzne kształtowania kapitału społecznego (komunitaryzm i personalizm). Wskaźniki świadczące o zbudowaniu kapitału społecznego. Kapitał społeczny a partnerstwo lokalne.**

Temat 3:

- **Wprowadzanie zmian społecznych. Trwałość zmian społecznych w wyniku działań animatora. Monitorowanie i ewaluacja dokonanych zmian społecznych.**
- **Działanie długofalowe (emergencja = powstawanie nowej, nieodwracalnej jakości), opór przeciw zmianom jako jeden z podstawowych mechanizmów regulacyjnych układów dynamicznych** (czerpanie satysfakcji z utrzymania status quo, lęk przed nieznanym, egocentryzm, brak wiary w siebie, brak umiejętności przewidywania „nagród odroczone”, konformizm grupowy, obrona przeciętności grupowej przed jednostką wybijającą się, szowinizm grupowy, poczucie wyjątkowości, akceptacja zmiany oznacza przyznanie się do

tego, że przeszłe postępowanie było niewłaściwe – utrata twarzy, efekt falowania – konieczność zmiany planów).

Temat 4:

- **Międzynarodowe organizacje wspierające animatorów (przedsiębiorców społecznych) np. Stowarzyszenie Innowatorów Społecznych dla dobra Ogółu „Ashoka”, Fundacja Klausa Schwaba dla Wybitnych Przedsiębiorców Społecznych. Przykłady sylwetek przedsiębiorców społecznych w Polsce i na świecie (na podstawie analizy życiorysów). Dyskusja.**

Materiały edukacyjne:

- Trzeci Sektor – Ekonomia Społeczna (Biuletyn Instytutu Spraw Publicznych).
- How to change the world (Jak zmienić świat, red. David Rubinshtein)- historie przedsiębiorców społecznych.

SESJA 10

Demokracja przedstawicielska a uczestnicząca. Zakładanie stowarzyszeń i fundacji jako form aktywności obywatelskiej, Działalność pożytku publicznego.

Wprowadzenie:

1. Na całym świecie, również w Polsce, obserwuje się tendencje określone jako kryzys demokracji. Coraz mniej obywateli uczestniczy w wyborach i angażuje się w sprawy „dobra wspólnego”, spada zaufanie do instytucji publicznych. Mówi się coraz częściej, że demokracja przedstawicielska jest już niewystarczająca. Trzeba ją wzbogacić o mechanizmy demokracji uczestniczącej, czyli udziału obywateli w procesie podejmowania decyzji przez organa władzy. Obywatel, który idzie do wyborów raz na cztery lata z reguły traci kontakt z wybranym kandydatem. Jego wpływ na sprawowanie władzy jest mocno ograniczony. Odgórne uprawianie polityki powoduje alienację państwa w stosunku do społeczeństwa i w efekcie utrudnia efektywne rządzenie. Obywatele przestają angażować się w sprawy publiczne i oczekują, że

administracja zajmie się rozwiązywaniem problemów społecznych. W dziedzinie usług publicznych odchodzi się od traktowania obywatela jako „klienta” dla którego usługi publiczne powinny być świadczone w taki sposób jak w sektorze komercyjnym. Celem jest wzmocnienie pozycji obywatela wobec instytucji. W tym celu potrzebne jest kształtowanie aktywnej postawy obywatela współuczestniczącego i współdecydującego o sprawach dotyczących jego wspólnoty lokalnej lub spraw dla niego ważnych w kraju.

2. Trzeba podkreślić, że w 1997 roku, kiedy wchodziła w życie Konstytucja RP, zapis o pomocniczej roli państwa dotyczył przesunięcia zadań publicznych od państwa do samorządów poziomu regionalnego i lokalnego. Niestety, w projektowanym porządku sfery społecznej nie znalazło się miejsce dla organizacji pozarządowych. Zasada pomocniczości nie jest ciągle w Polsce dostatecznie rozumiana. Mówi się, że w społeczeństwach, które tworzyły się oddolnie, jest w dużo większym stopniu wypełniana. W Stanach Zjednoczonych osadnicy, którzy budowali Amerykę „od dołu”, powoływali instytucje tylko do spraw, których nie byli w stanie sami załatwić czy rozwiązać. Państwa europejskie tworzyły się „odgórnie”, na zasadzie decentralizacji państw rządzonych przez królów i książąt. Tu zasada subsydiarności przebiega się z trudem, gdyż społeczeństwa przywykły do tego, że to państwo świadczy usługi i rozwiązuje problemy. W Polsce zasada pomocniczości państwa najczęściej rozumiana jest **jako zasada pomocniczości państwu Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie rozpoczyna pewien proces porządkowania III sektora.**

Warsztaty praktyczne:

Temat 1:

- **Animowanie działań lokalnych:**

Powoływanie stowarzyszeń na rzecz aktywności społeczności lokalnej (tworzenie stowarzyszeń i fundacji daje możliwość wyrażania obywatelskiego zaangażowania i troski o sprawy publiczne); **warsztaty pozwalające nauczyć się założyć stowarzyszenie: opracowanie statutu, zebranie założycielskie członków, uchwały, dokumentacja i rejestracja w KRS).**

Temat 2:

- **Organizacje pożytku publicznego (działalność nieodpłatna, odpłatna i gospodarcza); obowiązki i prawa, 1% na organizację pożytku publicznego; Rada Działalności Pożytku Publicznego; współpraca z sektorem publicznym.**

- Kluczowym pojęciem wprowadzonym przez Ustawę jest **działalność pożytku publicznego**, czyli działalność społecznie użyteczna, która prowadzona jest w sferach zadań publicznych. Ustawa wprowadziła **możliwość uzyskania** przez organizację pozarządową **statusu organizacji pożytku publicznego**, łączącego się ze specyficznymi prawami (nie ograniczającymi się wyłącznie do prawa 1% podatku dochodowego osób fizycznych) i obowiązkami. Przesłanką jest tu spełnienie dość ostrych kryteriów zapewniających m. in. przejrzystość funkcjonowania uprzywilejowanego podmiotu. Ustawa o *działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* normuje także **sposób angażowania wolontariuszy**, którzy ochotniczo

i bez wynagrodzenia wykonują świadczenia na rzecz innych.

- Ustawa wprowadza ponadto zasady i formy współpracy między administracją publiczną a organizacjami pozarządowymi. Formami współpracy są: wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności; tworzenie wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym; konsultowanie aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej organizacji obywatelskich; zlecanie realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym. Jeżeli chodzi o kwestię tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym należy stwierdzić, iż jedna na dziesięć gmin takie zespoły posiada. Występują zespoły stałe, powołane np. dla opiniowania polityki czy sposobu funkcjonowania gminy w stosunku do organizacji pozarządowych, jak i powoływane *ad hoc*, do rozważenia konkretnego zagadnienia. Bardzo istotne jest, by sektor pozarządowy wyłonił odpowiednią swą reprezentację, także do kontaktów z administracją publiczną. Obserwujemy w niektórych regionach służącą temu integrację sektora.

- Kolejnym ważnym zapisem Ustawy jest obowiązek uchwalania przez organ samorządu terytorialnego **rocznego programu współpracy** z organizacjami pozarządowymi. Według danych Ministerstwa Polityki Społecznej ponad połowa samorządów lokalnych

uchwaliła w 2006 r. programy współpracy. Nie bez znaczenia jest sposób przygotowania tego dokumentu, warunkuje on bowiem jego efektywność. W praktyce programy nie zawsze uchwalane są we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Wiele z tych dokumentów, zwłaszcza opracowywanych na zamówienie przez zewnętrznego zleceniobiorcę, odkładanych jest „na półkę” i nie wymusza żadnych zmian systemowych. Często traktowane są jako następny dokument, do którego przygotowania obligują obowiązujące przepisy, powstający podobnie jak strategia polityki społecznej, program przeciwdziałania narkomanii czy program przeciwdziałania alkoholizmowi. W wielu samorządach program współpracy wypracowywany jest jednak wspólnie z przedstawicielami organizacji pozarządowych, a co najmniej jest z nimi konsultowany. Na uwagę zasługuje fakt, iż w niektórych samorządach program współpracy powiązany jest z budżetem jednostki samorządu terytorialnego, stanowi dokument około budżetowy, który w pewien sposób kształtuje budżet danej jednostki.

- Kolejnym istotnym elementem Ustawy są **regulacje dotyczące otwartego kursu ofert**. Przyjęte rozwiązania otwierają proces kształtowania się mechanizmów przejrzystości, stwarzając dostęp do środków publicznych nie tylko grupom „zaufanych” organizacji; zadania publiczne mają być zlecane przy zastosowaniu wystandaryzowanych procedur. **Ustawa przewiduje dwie formy zlecania realizacji zadań publicznych: powierzenie** z udzieleniem dotacji na sfinansowanie pełnych kosztów realizacji zadania oraz **wspieranie** z udzieleniem dotacji na dofinansowanie realizacji zadania. De facto w takich przypadkach to organizacje wspierają działanie administracji publicznej, a nie odwrotnie.

- Istnieje kilka przyczyn, dla których pełne powodzenie Ustawy o Działalności Pożytku Publicznego i Wolontariacie nie nastąpiło. Nie tylko sektor publiczny ponosi winę za ten stan rzeczy. Sektor pozarządowy nie posiada umiejętności współpracy, nawet z innymi organizacjami. Bardzo rzadkie są przykłady dobrej codziennej współpracy organizacji pozarządowych, jeśli chodzi o budowanie reprezentacji. Występuje też w organizacjach poczucie bardzo dużego uzależnienia od sektora publicznego i oczekiwanie, że ktoś coś za nas zrobi oraz słabe przygotowanie merytoryczne. Ilość pieniędzy wydanych na szkolenia dla pracowników samorządowych jest nieporównywalnie większa niż ilość środków przeznaczonych na ten cel przez organizacje pozarządowe.

- Prowadzenie świetlic wiejskich, klubów integracji społecznej (organizacja prac społecznie użytecznych i robót publicznych), organizacja warsztatów terapii zajęciowej (WTZ), zakładów doskonalenia zawodowego (ZAZ), itp.
- Wystąpienia publiczne (zasady przygotowania prezentacji publicznej), kontakty z mediami, wywiady.
- Lokalne gazety i biuletyny, artykuły o podejmowanych inicjatywach; analiza przykładu Gazety Ulicznej łączącej wiedzę o ekonomii społecznej z aktywizacją zawodową osób bezdomnych/bezrobotnych, które są sprzedawcami Gazety zarabiając 50% z ceny Gazety.

Materiały edukacyjne:

- „Partycypacja obywatelska” - Kuba Wygnański i Dagmir Długosz.
- Ustawa o stowarzyszeniach, ustawa o fundacjach.
- Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.
- Gazety Uliczne z 2005/2006/2007/2008 r.,

Sesja 11

Kształtowanie się Unii Europejskiej i migracje

Temat 1:

- Zawiązywanie się Unii Europejskiej, (etapy), państwa narodowe a UE, koordynacja działań, Parlament Europejski, Trybunał Konstytucyjny, zarządzanie sieciowe, organizacje obywatelskie

Temat 2:

- Migracje (przykład prezentacji na zajęciach SLES)
- Swobodny przepływ pracowników to jedna z fundamentalnych „wolności” Unii Europejskiej;

- Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej otworzyło przed Polakami niektóre rynki pracy państw UE;
- Do 2011 roku państwa UE w sposób dowolny podejmują decyzje odnośnie dostępności do własnych rynków i do zabezpieczeń;

Szacuje się, że na emigracji żyje już ok. 20 mln Polaków. To ponad połowa tego, ilu żyje w Polsce (38 mln).

Trzy główne fale migracji:

- Pierwsza - ekonomiczna trwała od końca XIX w do okresu międzywojennego. Chłopi wyjeżdżali głównie do USA i Kanady, Brazylii, a robotnicy do Belgii, Francji i Niemiec. (wyjechało 3,5 mln).
- Migracja związana z II Wojną Światową (polityczna) – wiele osób nie wróciło do Polski lub z niej uciekło obawiając się represji ze strony komunistycznego rządu. Po 1968 roku – czystki antysemickie (łącznie ok. 20 000 osób wyjechało).
- Druga fala polityczno – ekonomiczna okresu stanu wojennego (solidarnościowa). Wyjeżdżali ludzie w wieku 30 – 40 lat , z reguły dobrze wykształceni (wyjechało ok. 1,4 mln Polaków).
- Trzecia fala – rozpoczęła się od lat 90-tych, a po wstąpieniu Polski do UE się nasiliła; ma charakter ekonomiczny. Wyjeżdżają głównie ludzie młodzi w wieku 18 - 34 roku życia. Szacuje się, że dotychczas wyjechało 1, 5 – 2 mln osób.

Różnice pomiędzy obecną migracją a poprzednimi:

- Obecnie wyjazd jest dużo łatwiejszy niż dawniej, mniej ograniczeń (nie wiąże się z problemami administracyjnymi, paszportami).
- Wyjazd nie jest decyzją nieodwracalną, ostateczną.
- Ze względu na tanie linie lotnicze oraz IT można regularnie utrzymywać kontakt z rodziną.
- Lepsza znajomość języków obcych Polaków (10 lat temu - 9 % Polaków znało chociaż jeden język obcy, obecnie - 18 %).
- 2/3 studentów zna dobrze j. angielski.

Charakterystyka obecnej migracji

- Wyjeżdżają głównie ludzie młodzi, z dyplomem ukończenia studiów (edukacja, doświadczenia, gromadzenie kapitału materialnego i kulturowego, transfer środków do Polski).
- Co roku opuszcza Polskę 20% absolwentów architektury oraz medycyny, ok. 5% absolwentów wyższych uczelni.
- Tylko kilka procent wyjeżdżających pracuje zgodnie ze swoimi kwalifikacjami.
- Większość osób z wyższym wykształceniem pracuje poniżej swojego wykształcenia i kwalifikacji.
- Na wyjazdy zagraniczne częściej decydują się mężczyźni (60 %).
- Migracja Polaków wykazuje tendencję do wyjazdów czasowych lub sezonowych, co jest zgodnie z trendami migracyjnymi w Europie i na świecie.
- W ostatnim roku odnotowuje się tendencje powrotowe z powodów finansowych i rodzinnych: obniżenie kursu funta (z blisko 7.00 zł w 2004 do 4,4 w 2008), poprawa sytuacji gospodarczej w Polsce itp.

Przyczyny migracji na podstawie 100 osobowej populacji, która zdecydowała się na powrót do Polski po nieudanej migracji w UK, Irlandii i Danii (01. 06.07 – 30. 04.08):

- Zła sytuacja ekonomiczna; w Polsce - najniższe wynagrodzenie - 950 zł, w Irlandii - 1550 Euro (tj. 5-krotnie wyższe).
- Zniechęcenie osób młodych sytuacją gospodarczą i polityczną w Polsce.
- Ucieczka od bezrobocia.
- Trudności w uruchomieniu działalności gospodarczej, brak kapitału, wysokie podatki i koszty pracy.
- Zadłużenia: bankowe, mieszkaniowe, alimentacyjne itp.
- Chęć zdobycia nowych doświadczeń, rozszerzenia własnych kompetencji, w tym językowych.

- Zła sytuacja rodzinna (rozwoy, zadłużenia itp.).

Szacuje się, że około 10 - 15 % migrantów zarobkowych napotyka na poważne trudności w krajach migracji.

- **Przyczyny trudności:**

- Wyjazd bez przygotowania, bez znajomości języka, nieumiejętność poszukiwania i utrzymania pracy.
- Nieznajomość praw dotyczących zatrudnienia i zabezpieczeń; (dopiero po 12 miesiącach legalnej pracy obywatele A 10 uzyskują ubezpieczenie społeczne).
- Niewystarczające środki do życia w pierwszym okresie pobytu.
- Część migrantów pada ofiarą nieuczciwych pracodawców.
- Część padła ofiarą nielegalnych gangów, oszustów.
- Brak dokumentów w wyniku kradzieży i zagubienia.
- Osamotnienie, izolacja.
- Mieszkanie w substandardowych warunkach (squoty, garaże, itp).
- Postępująca degradacja, uzależnienia, korzystanie z dziennych centrów pomocy, itp.
- Sytuacja rodzinna (długi, rozwody, uzależnienia).

Zjawiska związane z migracją:

Pozytywne:

- Zmniejszenie bezrobocia.
- Transfery środków pieniężnych do Polski (2007- 6 mld Euro).
- Poziom transferów pieniężnych wpływa na wiarygodność kredytową państwa.
- Doświadczenia zawodowe i kulturowe.
- Zgromadzony kapitał finansowy.

Negatywne:

- Zmniejszenia liczby ludności kraju.
- Zmniejszenie liczby aktywnych zawodowo (destabilizacja lokalnych rynków pracy).
- Ujemny przyrost naturalny, starzenie się społeczeństwa.

- Rozpad więzi rodzinnych.

Materiały edukacyjne:

- Jeremy Rifkin, „ Marzenie europejskie” (rozdziały: Formowanie się Unii Europejskiej oraz Imigranci).
- Barka. Ekonomia Społeczna w Praktyce. 1989 – 2008, (rozdz. Migracje).
- Doświadczenia Fundacji Barka zgromadzone w Londynie na podstawie współpracy z samorządem Hammersmith and Fulham oraz dzielnicy City i Tower Hamlet (Power point prezentacje)

SESJA 13

Warsztaty praktyczne:

Temat 1:

- **Powoływanie spółdzielni socjalnych: opracowanie statutu, zebranie założycielskie, uchwały, dokumenty rejestrowe, rejestracja w KRS, przygotowywanie biznesplanów, pozyskanie dotacji z PUP, współpraca z partnerstwami lokalnymi w zakresie pozyskiwania zleceń**

Temat 2:

- **Powołanie Centrum Integracji Społecznej (CIS): uzyskanie statusu CIS od wojewody, program reintegracji społecznej i zawodowej CIS, współpraca z OPS w zakresie skierowań uczestników do CIS, współpraca z PUP w zakresie świadczeń integracyjnych dla uczestników, współpraca z sektorem biznesu w zakresie stażów i praktyk dla uczestników, zatrudnienie wspierane, przygotowanie uczestników do zakładania spółdzielni socjalnych itp.**

Temat 3:

- **Mieszkania socjalne (współpraca z gminą w zakresie adaptacji pomieszczeń na mieszkania socjalne, projekty budowy mieszkań socjalnych podejmowane przez organizacje pożytku publicznego); pomieszczenia edukacyjno - klubowe w domach i na osiedlach socjalnych**

Temat 4

- **Zakładanie własnej firmy krok po kroku (prowadzenie działalności gospodarczej, podstawy księgowości, planowanie działań – harmonogram, biznes -plan, wsparcie sektora publicznego, zarządzanie firmą, marketing, public relations itp.)**

Przykładowa prezentacja z zajęć SLES:

1. URZĄD MIASTA

Realizację planu założenia własnej firmy należy rozpocząć od wizyty w Urzędzie Miasta lub Gminy. Należy złożyć tam wniosek o wpis do ewidencji działalności gospodarczej. Warto wiedzieć, że na starcie we wniosku możemy wpisać trzy rodzaje działalności. Każda następna lub każda zmiana wiąże się prawidłowego koniecznością wypełnienia nowych druków i z określonymi dodatkowymi opłatami (za wpis do ewidencji trzeba zapłacić 100 zł). Ważne jest prawidłowe określenie naszej przyszłej działalności. Dzięki „Polskiej Klasyfikacji Działalności”, którą znajdziemy w każdym urzędzie miasta, gminy możemy precyzyjnie to określić. Do prawidłowego wypełnienia wniosku potrzebne będą:

- - nazwa firmy,
- - dowód osobisty z PESEL-em,
- - oznaczenie miejsca zamieszkania przedsiębiorcy,
- - określenie podmiotu wykonywanej działalności,
- - określenie daty, dnia od którego zamierzamy pracować na własny rachunek i własny rachunek,
- po złożeniu wniosku urząd miasta (gminy) ma 14 dni na wydanie zaświadczenia o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej. Dokument ten otrzymują również: Urząd Skarbowy, ZUS, Urząd Statystyczny. Czasami dodatkowo wymagane jest uzyskanie koncesji na prowadzenie działalności gospodarczej. Gdy już będziemy w jego posiadaniu warto zrobić kilka odbitek ksero, gdyż przydadzą się przy załatwianiu innych spraw w urzędach.

2. URZĄD STATYSTYCZNY

Kolejną wizytę z dowodem osobistym i dokumentem potwierdzającym wpis do ewidencji działalności gospodarczej musimy złożyć w siedzibie urzędu statystycznego, właściwego dla naszego miejsca zamieszkania. Naszym celem będzie uzyskanie wpisu do krajowego reje-

stru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej i otrzymanie numeru, którym będziemy się posługiwać prowadząc działalność gospodarczą. Umieścimy go na drukach firmowych, na pieczętce, zażąda go od nas bank, w którym będziemy otwierać firmowy rachunek. Urząd statystyczny ma 7-dniowy termin na wydanie zaświadczenia o wpisie. Nie ponosimy żadnych opłat za wydanie numeru REGON. Potrzebne dokumenty to: dowód osobisty, ksero wpisu do Ewidencji i oryginał do wglądu.

3. URZĄD SKARBOWY

W urzędzie tym, a powinien on być właściwy dla miejsca naszego zameldowania wyrabiamy sobie Numer Identyfikacji Podatkowej. Następnie musimy zdecydować w jakiej formie chcemy płacić podatek dochodowy. Mamy do wyboru następujące możliwości:

- karta podatkowa – jest prostym sposobem prowadzenia księgowości w formie indywidualnej działalności gospodarczej. Osoby rozliczające się w formie karty podatkowej opłacają podatek w postaci stałego miesięcznego ryczału. Nie musisz prowadzić żadnej ewidencji, ale musisz wystawiać faktury VAT lub rachunki na życzenie kupującego. Nie musisz składać comiesięcznych deklaracji. Do czasu decyzji ustalającej wysokość karty podatkowej, jednak nie dłużej niż 4 miesiące będziesz musiał prowadzić podatkową księgę przychodów i rozchodów.

- ryczałt ewidencjonowany – ta forma ewidencji rachunkowej jest ciekawa dla osób rozpoczynających działalność. Są oni w stanie dokładnie określić wielkość płaconego podatku w poszczególnych miesiącach, wiedząc na jakie przychody mogą liczyć. Polega na tym, że ewidencjonujesz tylko uzyskane przychody, a podatek dochodowy płacisz od przychodów. Sposób liczenia jest prosty, uzyskiwane przez ciebie przychody są podzielone na kategorie. Każda kategoria ma swoją stawkę podatkową.

- na zasadach ogólnych (wypełniając księgę przychodów i rozchodów). Podatek na zasadach ogólnych nalicza się od dochodu według skali progresywnej 19, 30, 40. Im wyższe dochody, tym wyższe opodatkowanie po przekroczeniu kolejnego progu. Przy tej formie płatności możliwe są odliczenia od dochodu. Przedsiębiorca może więc odjąć od dochodu wydatki na reklamę, koszty na utrzymanie samochodu wykorzystywanego do celów służbowych, tym samym pomniejszając kwotę odprowadzaną na konto Urzędu Skarbowego.

- W Urzędzie Skarbowym musimy zadeklarować czy będziemy vatowcami (płatnikami podatku VAT) czy też nie.

4. PIECZĄTKA

Po wizycie w Urzędzie Skarbowym należy zlecić wykonanie pieczętki firmowej. Pieczętka będzie ci potrzebna w następnych etapach rejestracji firmy:

- pełna nazwa firmy,
- siedziba firmy,
- numer telefonu,
- REGON,
- numer NIP,
- Koszt wyrobienia pieczętki kształtuje się w granicach 50 - 100 zł + VAT,
- Na wszelki wypadek dobrze mieć oryginał zaświadczenia o wpisie do ewidencji, zaświadczenie regon , zaświadczenie NIP i dowód osobisty.

5. KONTO W BANKU

Obowiązkiem każdej nowo powstałej firmy jest założenie firmowego rachunku bankowego. Do banku udajemy się z dowodem osobistym, zaświadczeniem o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, REGON-em. Wybór banku zależy od nas. Dobrze jest jednak sprawdzić, który bank ma dla nas – młodych przedsiębiorców - najkorzystniejszą ofertę. Pod tym określeniem należy rozumieć oprocentowanie depozytów, koszty ewentualnych kredytów, wysokość opłaty za prowadzenie rachunku, wysokość prowizji za dokonywanie przelewów. O założeniu konta należy poinformować Urząd Skarbowy.

6. ZUS

Do ZUS musimy się zgłosić najpóźniej 7 dnia od rozpoczęcia działalności gospodarczej. Aby zgłosić firmę musimy wypełnić formularz ZFA (zgłoszenie płatnika składek – osoby fizycznej). W przypadku, gdy prowadzenie firmy jest naszym jedynym zajęciem i jedynym miejscem zatrudnienia dla naszych pracowników, wówczas dla każdego z osobna wypełniamy formularz ZUA (zgłoszenie ubezpieczenia osoby ubezpieczonej). W przypadku ZUS-u musimy co

miesiąc opłacać składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe oraz zdrowotne. Tylko ubezpieczenie chorobowe jest dobrowolne. Warto mieć świadomość tego, że w przypadku tego ostatniego przez pierwsze 6 miesięcy płaci się składki, a korzysta z ubezpieczenia dopiero po tym terminie.

7. PRZEPISY BRANŻOWE

W zależności od rodzaju prowadzonej działalności musisz wziąć pod uwagę przepisy i uregulowania branżowe. Każda branża ma swoją specyfikę, jednak przy każdej z nich trzeba zwrócić szczególną uwagę na dopełnienie obowiązków wynikających:

- z przepisów BHP (Bezpieczeństwa i Higieny Pracy),
- z przepisów przeciwpożarowych,
- z prawa ochrony środowiska,
- z przepisów sanitarno – epidemiologicznych (głównie gdy będziesz miał do czynienia z żywnością lub wodą).

SESJA 14 i 15:

Metodyka tworzenia projektów grantowych

Temat 1:

- **Ogólne zasady dotyczące opracowania projektów grantowych: problemy, cele, działania podejmowane, harmonogram działań, rezultaty**

Temat 2:

- **Drzewo problemów i celów, podstawy dokonania analizy SWOT, podstawy opracowywania budżetu, opis działań a budżet, zapoznanie się z zasadami wypełniania generatora wniosków do POKL (w ramach EFS). Opracowywanie wspólnych projektów przez partnerstwa lokalne: dyskusja nad różnymi pomysłami projektów w odniesieniu do konkretnych gmin**

Temat 3:

- **Opracowywanie konkretnych wniosków projektowych wcześniej przedyskutowanych do POKL.** Wnioski na Kluby Integracji Społecznej, Centra Integracji Społecznej, wnioski na tworzenie instytucji wspierających rozwój przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni społecznych oraz na rozwój różnych form kształcenia ustawicznego.

Temat 4:

Różne źródła finansowania organizacji pozarządowych, samorządów lokalnych i MSP

- Analiza dostępnych źródeł finansowania i zasad pozyskiwania środków z uwzględnieniem sfinansowania kapitału początkowego dla utworzenia przedsiębiorstw społecznych lub spółek z o.o. o charakterze non-profit tworzonych w ramach organizacji pozarządowych pozwalających im generować środki na działania statutowe oraz pozyskania kapitału początkowego na założenie spółdzielni społecznej

SESJA 16

Temat 1: Podsumowanie, ewaluacja

Zakończenie programu powinno być uroczyste. Uczestnicy najpierw podsumowują swoje wrażenia z uczestnictwa w programie oraz podejmują zobowiązania dotyczące podjęcia konkretnych działań we wspólnocie lokalnej na rzecz integracji społecznej. Bardzo ważna jest wolna dyskusja pomiędzy uczestnikami. Bardzo ważne są krytyczne głosy, które prowadzący zapisuje i się do nich odnosi. Następnie uczestnicy wypełniają ankietę ewaluacyjną opracowaną przez organizatorów sesji szkoleniowo-formacyjnych.

ANKIETA OCENY ZAJĘĆ SZKOŁY LIDERÓW EKONOMII SPOŁECZNEJ

Ankieta jest anonimowa

Prosimy zaznaczyć znakiem X odpowiednią kategorię na skali, zgodnie z Państwa oceną

1. Uczestnictwo w zajęciach SLES i wydarzeniach towarzyszących pomogły mi poszerzyć moją wiedzę na temat ekonomii społecznej:

.....
Nie, raczej nie, trudno powiedzieć, tak, zdecydowanie tak

Komentarz:
.....

2. Ocena projektu:

2.1. Ocena organizacji zajęć i wydarzeń towarzyszących (1 - słabo zorganizowane, 5 - świetnie zorganizowane):
.....

1 2 3 4 5

Komentarz:
.....

2.2. Ocena tematyki zajęć (1 – nieprzydatna w mojej pracy, 5 - bardzo przydatna w mojej pracy):
.....

1 2 3 4 5

Komentarz:
.....

2.3. Ocena formy przekazu zajęć (1 – nieciekawa forma, 5 – bardzo interesująca forma zajęć):
.....

1 2 3 4 5

Komentarz:
.....

2.4. Ocena użytych materiałów dodatkowych, np.filmy, prezentacje (1- mało przydatne, 5 – bardzo przydatne):

.....

1 2 3 4 5

Komentarz:

.....

2.5. Ocena atmosfery w trakcie zajęć i integracji uczestników (1 – bardzo słaba integracja, 5 bardzo dobra integracja):

.....

1 2 3 4 5

Komentarz:

.....

2.6. Ocena materiałów edukacyjnych (1 – słabo przygotowane, 5 – bardzo dobrze przygotowane):

.....

1 2 3 4 5

Komentarz:

.....

3. Które z zajęć będą najbardziej przydatne w Twojej dalszej pracy?

.....

4. Co zmieniałabym/zmieniłbym w zajęciach?

.....

5. Uwagi, spostrzeżenia, sugestie, pytania:

.....

6. Jakie działania podejmę, by wdrożyć w życie zdobytą w trakcie zajęć wiedzę?

.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

Temat 2: Wręczenie certyfikatów

Ważnym aspektem programu były krajowe i zagraniczne wizyty studyjne, które miały mobilizujący wpływ na frekwencję uczestników w zajęciach, ponieważ warunkiem wyjazdów była frekwencja na zajęciach (dopuszczalne 2 nieobecności). W trakcie zajęć wykorzystywana była wiedza, którą uczestnicy zdobyli w trakcie wizyt studyjnych w Belgii, Włoszech, Finlandii i Wielkiej Brytanii. Wyjazdy są ważnym elementem poszerzającym dotychczasowe doświadczenia, wspierającym realizację planów i marzeń. Wizyty studyjne podlegają oddzielnej ewaluacji.

Końcowym elementem programu jest wręczenie certyfikatów Lidera Ekonomii Społecznej.

Materiały edukacyjne:

1. Narodowa Strategia Integracji Społecznej, informator.
2. Strategia Lizbońska i europejska strategia integracji społecznej (biuletyn).
3. Fundusze europejskie (informator).
4. kwartalnik MPiPS „Rynek Pracy” z 2005/2006 2007/2008 r.
5. dwumiesięcznik Fundacji Barka „Gazeta Uliczna” z 2005, 2006, 2007, 2008 r.
6. Centisimus Annus, Laborem Exercens - Encykliki Jana Pawła II.
7. III SEKTOR „Ekonomia Społeczna” wydany przez Instytut Spraw Publicznych.
8. „Biuletyn” - Kształtowanie nowej polityki społecznej, Fundacji Barka.
9. „Partycypacja obywatelska”, Kuba Wygnański i Dagmir Długosz.
10. Jeremi Rifkin, „Marzenie Europejskie”.
11. Ustawa o Działalności Pożytku Publicznego i Wolontariacie.
12. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym.
13. Ustawa o spółdzielniach socjalnych (dyskietki z opracowanymi materiałami).
14. Ustawa o stowarzyszeniach i fundacjach.

15. Pomoc Społeczna – Od Klientyzmu do Partycypacji, praca zbiorowa pod redakcją prof. Ewy Leś.
16. Wybrane artykuły z Biuletynu wydanego przez MPS pt. „Ekonomia Społeczna”.
17. Wolność w służbie obywateli” – wydawca Forum Fundacji Polskich, Warszawa, 1998.
18. Pomoc ku samopomocy (red. Jeans Aage Bjorkoe), Szkoła Kofoeda, Kopenhaga 1998.
19. „Nie ogarniam świata”, Ryszard Kapuściński.
20. Barka. Ekonomia Społeczna w Praktyce 1989 – 2008, (red.) Barbara Sadowska, Poznań, 2008.
21. „Z teorii i praktyki gospodarki społecznej”, Zeszyty Gospodarki Społecznej, wydawca Collegium Civitas (red. Ewa Leś i Małgorzata Oldak).
22. Przedsiębiorstwo społeczne – antologia kluczowych tekstów, wybór Jan Jakub Wygnański.

2. Edukacja nieformalna - grupy samokształceniowe

*„Należy pomóc człowiekowi, aby znalazł w sobie
i wydobył z siebie możliwości twórcze”*

Ignacy Solorz

Grażyna Leśniak

Wprowadzenie

Jednym z podprojektów programu unijnego „Inicjatywa Wspólnotowa Equal” jest edukacja rozumiana w znaczeniu edukacji nieformalnej. Wprowadzenie do programu „Equal” podprojektu, poświęconego wyłącznie edukacji, jest konsekwencją znaczenia, jakie do wykształcenia przywiązują dzisiaj społeczeństwa Europy. Zasada kształcenia ustawicznego (3x L - Longlife Learning Programme), stała się w Europie standardową normą.

Zachodzące szybko w świecie - także w Polsce - zmiany wymagają od społeczności i poszczególnych obywateli ustawicznego podnoszenia swoich kwalifikacji oraz uzupełniania wiedzy.

Polska, w konsekwencji przeprowadzonej transformacji ustrojowej oraz przystąpienia do Unii Europejskiej, została zmuszona do konkurencji z najbardziej ekonomicznie i kulturalnie rozwiniętymi krajami europejskimi. Zwiększyły się wymagania wobec jej obywateli, także te związane z wykształceniem. Rozwój edukacji nieformalnej w Polsce nabiera szczególnego znaczenia wobec faktu, że polskie szkolnictwo formalne nie jest dostatecznie przygotowane – merytorycznie i organizacyjnie – do zachodzących zmian. Polska szkoła, w procesie edukacyjnym, nie włącza się w budowanie demokracji aktywnej, w której każdy obywatel może i powinien uczestniczyć.

Według raportu z 2000 roku, sporządzonego przez agendę ONZ „Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP), ponad 60% obywateli polskich posiada zaledwie wykształce-

nie podstawowe. Pomimo tak dramatycznej sytuacji oświatowej edukacja nadal nie należy do priorytetowych działań podejmowanych przez państwo.

Swoistą „zapaść” edukacyjną pogłębia duże zróżnicowanie ekonomiczne wewnątrz społeczeństwa i problem bezrobocia. Bezrobocie powoduje zazwyczaj niski status ekonomiczny osoby dotkniętej tym problemem, uniemożliwiając wielu obywatelom dostęp do kształcenia w ramach odpłatnej i kosztownej edukacji formalnej. W konsekwencji osoby bezrobotne lub źle sytuowane, nawet w przypadku woli podjęcia dalszego kształcenia, są tej możliwości pozbawione. Tę niemożność eliminuje edukacja nieformalna, która jest dostępna dla każdego, bez względu na status ekonomiczny czy społeczny.

Wszystkie, w/wymienione czynniki, mają zdecydowanie niekorzystny wpływ na stan edukacji w Polsce. Brak wykształcenia i związany z tym często brak samoświadomości stanowi także realne zagrożenie dla rozwijającej się demokracji i hamuje rozwój gospodarczy kraju.

W Polsce potrzeba realizowania edukacji nieformalnej jest dużo większa aniżeli w dobrze rozwiniętych krajach europejskich. Jak wykazują wszystkie badania i ekspertyzy, brak wykształcenia jest jednym z najczęstszych powodów bezrobocia i związanej z nim marginalizacji społecznej osób, grup i środowisk, określanej jako wykluczenie społeczne.

W tej sytuacji placówki edukacji nieformalnej stanowią nie tylko autonomiczny czynnik nauczania, ale również wpisują się w proces reintegracji społecznej i zawodowej grup zmarginalizowanych oraz działają stymulująco na wzrost świadomości obywatelskiej.

Edukacja nieformalna w projekcie „Equal” może być realizowana w różnych formach. Niniejsza publikacja stanowi omówienie jednej z form, tzw. grup samokształceniowych.

Projekt „Equal”, w swoim podstawowym założeniu, ma wyrównać szanse rozwoju społecznego i edukacyjnego obywateli. Jest skierowany przede wszystkim do osób wykluczonych społecznie na skutek długotrwałego bezrobocia lub innych, dramatycznie trudnych sytuacji życiowych. Stanowi konstruktywną ofertę pomocową dla grup i środowisk zmarginalizowanych.

Określony w ramach „Equala” program edukacyjny realizowany jest w dwóch podstawowych aspektach: rozwoju indywidualnego i społecznego. Program edukacyjny grup samokształceniowych powinien uwzględniać oba aspekty. Zajęcia samokształceniowe są wstępnym, ale bardzo ważnym krokiem w długim i trudnym procesie reintegracji społecznej i zawodowej

osób wykluczonych społecznie. Uczestniczenie w procesie edukacyjnym w ramach grupy samokształceniowej stwarza możliwość podniesienia ogólnego poziomu wiedzy oraz uzyskania nowych umiejętności i kwalifikacji.

Szczególnie istotną rolę w nauczaniu samokształceniowym w ramach IW „Equal” mają zagadnienia związane z tzw. ekonomią społeczną. Zapoznanie uczestników grupy samokształceniowej z całokształtem problematyki ekonomii społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem form gospodarczo-społecznych z nią związanych (m.in. spółdzielnie socjalne, przedsiębiorstwa społeczne), powinno przynieść w efekcie ograniczenie bezrobocia poprzez możliwość znalezienia stałego miejsca pracy w obszarze ekonomii społecznej.

Ekonomia społeczna, w Polsce ciągle mało popularna, jest od kilkudziesięciu lat realizowana z dobrym skutkiem w różnych krajach europejskich, szczególnie w Finlandii, Włoszech i Szkocji. Postrzegana jest przede wszystkim jako skuteczne narzędzie ograniczania bezrobocia.

Realizacja w latach 2005 – 2007, przez Fundację Pomocy Wzajemnej „Barka”, projektu IW „Equal” umożliwiła zdobycie wiedzy teoretycznej i praktycznej, związanej zarówno z wprowadzaniem w życie różnych form ekonomii społecznej, jak i różnych form prowadzenia edukacji nieformalnej. Oba zagadnienia są ze sobą ściśle powiązane – edukacja nieformalna przygotowuje beneficjentów do skorzystania z rozwiązań społeczno-gospodarczych proponowanych przez ekonomię społeczną i dających możliwość powrotu na rynek pracy.

Fundacja „Barka”, realizując projekt, poza własnymi, nowatorskimi rozwiązaniami, czerpała z doświadczeń współpracujących z nią organizacji europejskich. Zebrane w ciągu dwóch lat realizowania projektu doświadczenia oraz wcześniejsza, wieloletnia praca „Barki” w środowisku osób wykluczonych, pozwoliła wypracować określone standardy postępowania w zakresie problematyki, która jest przedmiotem niniejszego podręcznika, tj. organizacji edukacji nieformalnej w formie grupy samokształceniowej.

Tradycja edukacji nieformalnej w Polsce

Tradycja edukacji nieformalnej w Polsce sięga początku XX wieku i związana jest z powstaniem pierwszych tzw. uniwersytetów ludowych oraz postaciami ich założycieli, księdza Antoniego Ludwiczaka i Ignacego Solorza.

Ksiądz Antoni Ludwiczak działalność duszpasterską połączył z działalnością edukacyjną na rzecz swoich parafian. W czasie pierwszego wikariatu w Lubaszu koło Czarnkowa doprowadził do powstania biblioteki i czytelnicy czasopism dla miejscowych parafian. W czasie kolejnego wikariatu w Ostrzeszowie zainspirował utworzenie Towarzystwa Czytelni Ludowych (TCL), którego filie zakładane na terenie całego kraju stały się w okresie międzywojennym jednym z bardzo ważnych ogniw w systemie edukacji nieformalnej.

U podstaw działalności księdza Ludwiczaka leżało przeświadczenie, że społeczeństwo niedostatecznie wyedukowane, nie jest zdolne do zorganizowania prawidłowo funkcjonującego państwa, gwarantującego możliwość rozwoju wszystkich jego obywateli.

W 1921 roku ksiądz Ludwiczak założył w Dalkach pod Gnieznem pierwszy w Polsce Uniwersytet Ludowy pod egidą Towarzystwa Czytelni Ludowych, którego został dyrektorem. Sposób zorganizowania placówki i jej program edukacyjny był częściowo inspirowany duńskimi uniwersytetami ludowymi, opartymi o pedagogiczne i edukacyjne założenia Mikołaja Grundtviga oraz Hansa Christiana Kofoeda. Do uniwersytetu przyjmowano zarówno mężczyzn, jak i kobiety. Przygotowano dla nich różno-tematyczne kursy oraz umożliwiono korzystanie z bogatego księgozbioru beletrystycznego i naukowego oraz czytelnicy czasopism.

Uniwersytet Ludowy w Dalkach działał do 1939 roku. Po zajęciu Polski przez Niemcy jego budynek stał się siedzibą szkoły Hitlerjugend, a ksiądz Ludwiczak został aresztowany i zesłany do obozu koncentracyjnego. Zginął w 1942 roku w obozie Hartheim koło Linzu.

Ignacy Solorz, działacz społeczny i pedagog, zaangażował się w okresie międzywojennym w szerzenie oświaty wśród ludności wiejskiej, przywiązując szczególną wagę do edukacji młodzieży. W zacofanej dotąd klasie społecznej Solorz dostrzegł ogromny potencjał, który należało wzmocnić poprzez oświatę oraz ukształtowanie postawy świadomego uczestniczenia w życiu społecznym, politycznym i kulturalnym. W 1924 roku w Szycach pod Krakowem

powstał, z inicjatywy Związku Nauczycielstwa Polskiego, Uniwersytet Ludowy, którego kierownictwo powierzono Solorzowi. Program uniwersytetu, oparty o nowatorską metodologię nauczania, kładł duży nacisk na kształtowanie indywidualnych postaw każdego ucznia. Zgodnie z przekonaniem wybitnego pedagoga edukacja powinna „Pomóc człowiekowi aby znalazł w sobie i wydobyl z siebie możliwości twórcze”. Sposób prowadzenia zajęć i ich tematyka miały wyzwolić w słuchaczach autentyczną potrzebę „samowychowania”, ciągłego podnoszenia kwalifikacji intelektualnych i zawodowych przy jednoczesnym kształtowaniu postawy wewnętrznej o wysokich standardach etycznych.

W 1931 roku Uniwersytet Ludowy w Szycach został przez ówczesne władze zamknięty. Młodzież uniwersytecka nie tylko zaprotestowała, ale doprowadziła do powstania w 1932 roku w Gaci Przeworskiej nowej placówki edukacyjnej pod nazwą Wiejski Uniwersytet Orkanowy, który przetrwał aż do wybuchu II wojny światowej. Powołanie nowej placówki stanowiło dowód skuteczności edukacji, wyzwalającej w człowieku sprawczą siłę twórczą i przeciwstawiającą się wszelkim próbom ograniczenia podmiotowości jednostki w życiu społecznym.

Pomimo wielu trudności, zainicjowany przez księdza Antoniego Ludwiczaka oraz Ignacego Solorza, ruch uniwersytetów ludowych rozwijał się w całym okresie międzywojennym. W 1939 roku działały w Polsce 32 placówki edukacji nieformalnej, prowadzone przez organizacje społeczne, państwo i kościół.

Edukacja nieformalna w Polsce po II wojnie światowej

Po II wojnie światowej kontynuowano ruch na rzecz tworzenia uniwersytetów ludowych aż do 1948 roku, w którym odnotowano funkcjonowanie 80 tego typu placówek. Po przejęciu władzy przez komunistów w 1948 roku postępująca centralizacja zarządzania państwem i proces ubezwłasnowolnienia obywateli uniemożliwiły jakiekolwiek alternatywne formy nauczania, w tym także edukację nieformalną. Towarzystwo Czytelni Ludowych, które w okresie międzywojennym było jednym z głównych inspiratorów i organizatorów procesu edukacyjnego, zostało rozwiązane.

Pokojowa rewolucja „Solidarności” i związana z nią późniejsza transformacja ustroju Polski przywróciła możliwość organizowania różnych form edukacji niekontrolowanych przez państwo.

W 1981 roku utworzone zostało Towarzystwo Uniwersytetów Ludowych, nawiązujące do tradycji uniwersytetów przedwojennych, a w 1989 roku prymas Polski, kardynał Józef Glemp, erygował Prymasowski Uniwersytet Ludowy w Gnieźnie. Po 1989 roku nastąpił dynamiczny rozwój edukacji nieformalnej – w 1995 roku działało 80 uniwersytetów ludowych.

Budowa społeczeństwa obywatelskiego, rozpoczęta po 1989 roku, stworzyła dla edukacji nieformalnej nowe pole działania i przyniosła nowe możliwości i wyzwania. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej umożliwiło korzystanie z unijnych programów edukacyjnych w aspekcie merytorycznym i finansowym.

Placówki edukacji nieformalnej, poprzez popularyzację wiedzy ogólnej oraz kształtowanie postawy obywatelskiej swoich beneficjentów, mają cenny wkład w podnoszenie poziomu życia ekonomicznego i kulturalnego oraz tworzenie dobrych standardów obowiązujących w życiu społecznym.

Organizacja grup samokształceniowych

Osoba organizująca grupę samokształceniową, zwana liderem, jest zazwyczaj przedstawicielem organizacji realizującej edukację nieformalną.

Organizacja grupy (lub grup) samokształceniowej powinna być poprzedzona akcją informującą i promocyjną. Zadaniem lidera jest zadbanie o dokładne i wiarygodne rozpowszechnienie w środowisku lokalnym niezbędnych informacji, związanych z organizacją grupy samokształceniowej - wszystkich zainteresowanych należy dokładnie poinformować o najważniejszych kwestiach, związanych z organizacją grupy samokształceniowej, tj. m.in. o poniżej wymienionych zagadnieniach:

- celu i znaczeniu edukacji nieformalnej,
- celu tworzenia grupy samokształceniowej,
- programie i formie zajęć,
- prawach i obowiązkach uczestników grupy samokształceniowej,
- czasu trwania cyklu szkoleniowego i liczby godzin poszczególnych zajęć,

- planowanych efektach w wyniku podjętego procesu edukacyjnego.

Wskazane jest pozyskanie do akcji promocyjnej osób, instytucji i organizacji, które mogą zaktywizować społeczność lokalną i wpłynąć na jej zainteresowanie proponowaną formą kształcenia. W akcji promocyjnej bardzo pomocne są spotkania, w trakcie których przekazywana jest w formie ustnej i pisemnej (materiały, ulotki informacyjne) pełna informacja, dotycząca funkcjonowania grupy samokształceniowej.

Nabór uczestników powinien dotyczyć przede wszystkim osób wykluczonych społecznie, dotkniętych problemami bezrobocia, uzależnień, braku wykształcenia. Akcję promocyjną należy przeprowadzić w sposób, który osobom wykluczonym wykaże uczestniczenie w procesie samokształceniowym jako realną możliwość poprawy ich sytuacji życiowej. Promowanie tworzenia grup samokształceniowych i ich organizacja powinna także korzystnie wpłynąć na budowanie zaufania społecznego i indywidualnego.

Poza w/wymienionymi osobami, do których przede wszystkim adresowana jest propozycja uczestniczenia w procesie edukacyjnym, w grupie samokształceniowej może wziąć udział każda osoba, deklarująca chęć uzupełnienia czy kontynuowania wykształcenia. Wymagane jest jednak przestrzeganie zasady, że przynajmniej 70% uczestników to osoby wykluczone społecznie.

Do uczestniczenia w zajęciach samokształceniowych należy także pozyskać liderów lokalnego środowiska: pracowników instytucji samorządowych, nauczycieli, przedsiębiorców, przedstawicieli ruchów i organizacji społecznych, kościoła, wolontariuszy. Liderzy lokalni mogą być formalnymi członkami grupy lub gośćmi, zapraszany na wybrane zajęcia.

Organizacja, podejmująca się animowania grupy samokształceniowej, jest zobowiązana zapewnić odpowiednie pomieszczenie do prowadzenia zajęć oraz opracować „regulamin” dotyczący podstawowych zasad funkcjonowania grupy. Regulamin powinien określać m.in.: zasady uczestnictwa w grupie, przyczyny ewentualnego wykluczenia uczestnika (np. spożywanie alkoholu przed lub w czasie zajęć, agresywne zachowanie, częsta nieobecność na zajęciach), czas trwania cyklu szkoleniowego, częstotliwość spotkań.

Po zakończeniu akcji promocyjnej i zorganizowaniu grupy samokształceniowej wskazane jest, aby jej uczestnicy wyrazili w formie pisemnej (anonimowo) ocenę własną przeprowa-

dzionej promocji – jej zalety i braki, ewentualnie popełnione błędy, przyczyny, dla których sami zainteresowali się zaproponowaną formą kształcenia. Zebrane opinie mogą być pomocne w organizowaniu kolejnych cykli szkoleniowych.

Metodologia pracy w grupie samokształceniowej

1. Organizacja zajęć samokształceniowych

Cykl szkoleniowy grupy samokształceniowej powinien trwać nie mniej jak sześć miesięcy. Zajęcia należy organizować przynajmniej jeden raz w tygodniu, najlepiej zawsze w tym samym dniu tygodnia. Określenie stałych dni i godzin szkoleń uczy uczestników zdyscyplinowania oraz pozwala uwzględnić, w osobistym rytmie życia, obowiązek zajęć samokształceniowych.

Optymalnym czasem trwania jednego spotkania są cztery godziny, podzielone czasowo na wykład oraz dyskusję

Specyfiką grupy samokształceniowej jest ścisła współpraca lidera z uczestnikami. Współpraca dotyczy zarówno kwestii merytorycznych tj. doboru tematyki zajęć, jak i kwestii formalnych, np. ustalenie dnia tygodnia, w którym będą odbywać się zajęcia, częstotliwość zajęć. W jednej i drugiej kwestii uczestnicy grupy mogą wnieść własne propozycje, które powinny być uwzględnione, jednak zadaniem lidera jest przestrzeganie określonych kryteriów merytorycznych i formalnych, zapewniających pozyskanie, w trakcie cyklu szkoleniowego, zakładanych celów.

Liczba uczestników grupy powinna wynosić od 10 do 15 osób. Taka liczba osób ułatwia dobre, wzajemne poznanie się uczestników ze sobą, stwarza korzystne warunki do wzajemnej integracji, a liderowi zapewnia możliwość nawiązania autentycznych relacji z każdym uczestnikiem.

Zajęcia samokształceniowe powinny być prowadzone w różnorodnej formie, np.:

- wykład połączony z dyskusją na przedstawiony temat,
- zajęcia dyskusyjne na temat zaproponowany przez uczestników,
- spotkanie z zaproszonym gościem, dyskusja,

- wizyta studyjna w innych organizacjach pozarządowych, instytucjach samorządowych itp.

Tematyka zajęć, która zostanie dokładniej omówiona w rozdziale IV, składa się z dwóch zasadniczych segmentów i dotyczy: rozwoju osobowościowego człowieka w kontekście indywidualnym i społecznym oraz przyswojenia wiedzy, ułatwiającej funkcjonowanie w zmienionej rzeczywistości społeczno – gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki związanej z ekonomią społeczną.

Ze względu na różnorodną zawartość merytoryczną obu segmentów tematycznych zasadne jest podzielić cały cykl szkoleniowy na sesje o zbliżonej tematyce, dzięki czemu przekazywana wiedza staje się dla uczestników zajęć bardziej zrozumiała

i łatwiejsza do przyswojenia.

Podział czasowy każdego szkolenia - na wykład oraz dyskusję - powinien być zaplanowany przez osobę prowadzącą grupę samokształceniową, nie może być jednak sztywno i rygorystycznie przestrzegany w każdych okolicznościach. Należy uwzględnić dynamikę własną zajęć - jeżeli np. na zajęcia grupy jest zaproszona osoba o szczególnej wiedzy i kwalifikacjach merytorycznych, nie należy ograniczać czasu jej wykładu. Zawsze jednak zajęcia powinny kończyć się dyskusją, która jest jednym z najważniejszych elementów zajęć samokształceniowych - uczy poprawnego i zrozumiałego dla innych formułowania własnych myśli, wymiany poglądów i opinii, przełamania zahamowań związanych z publicznym zabieraniem głosu. Dyskusja jest elementem niezbędnym, dającym każdemu uczestnikowi możliwość wyrażenia własnej opinii, dotyczącej przedstawionego zagadnienia, jest nauką kultury mówienia i słuchania, uczy także tolerancji dla różnorodności poglądów.

Formuła zajęć samokształceniowych uwzględnia - jako jeden z istotnych elementów edukacyjnych - zapraszanie na zajęcia osób, które reprezentują różne środowiska społeczne oraz posiadają różne kompetencje, umiejętności i kwalifikacje. Zdecydowanie należy unikać zawężania tematyki zajęć do kilku wybranych problemów. Zaproszenie do uczestniczenia w zajęciach liderów lokalnych ma dwojaką korzyść: edukacyjną i społeczną. Zaproszeni goście dzielą się swoją profesjonalną wiedzą, dotyczącą różnych dziedzin życia, a uczestnicy, poza poszerzeniem wiedzy, uzyskują poczucie zmniejszenia wyizolowania społecznego, wynikającego ze statusu osoby wykluczonej.

Z metodologią pracy w grupie samokształceniowej związany jest brak sztywnego podziału na wykładowcę i ucznia. Role te mogą i powinny być traktowane wymiennie. W początkowej fazie cyklu szkoleniowego, z oczywistych względów, rolę prowadzącego zajęcia przyjmuje na siebie zazwyczaj lider. Jednakże ta sytuacja powinna systematycznie ewoluować w kierunku w/opisanej zmiany. Długotrwale utrzymywanie się podziału na wykładowcę i ucznia świadczy o braku zintegrowania grupy lub jej inercji, a tym samym nieprawidłowej pracy lidera.

Możliwość bycia zarówno wykładowcą jak uczniem jest charakterystyczna dla edukacji nieformalnej. Dzięki możliwości samodzielnego prowadzenia zajęć uczestnik nabiera przekonania, że nie jest tylko biernym słuchaczem, niejako „podmiotem” zajęć, ale również pełnoprawnym członkiem grupy samokształceniowej – nie tylko tym, który się uczy, ale także tym, który może uczyć.

Po zakończeniu cyklu szkoleniowego każdy uczestnik grupy samokształceniowej powinien uzyskać certyfikat wystawiony przez organizację realizującą szkolenie i potwierdzający nabyte umiejętności i kwalifikacje.

2. Zadania i obowiązki lidera grupy samokształceniowej

Ze względu na znaczenie procesu samokształceniowego oraz jego trudny, zróżnicowany tematycznie program edukacyjny, lider powinien być osobą kompetentną i odpowiedzialną, o dużej kulturze osobistej i umysłowej oraz winien posiadać umiejętność nawiązywania kontaktów międzyludzkich i integrowania osób o różnych cechach osobowościowych i kwalifikacjach intelektualnych.

Lider grupy samokształceniowej opracowuje i przechowuje całą dokumentację formalną i merytoryczną niezbędną do prowadzenia zajęć. Wśród dokumentacji należy uwzględnić m.in.: listy obecności z każdego szkolenia, program każdego szkolenia wraz z opisem przebiegu zajęć, bazę podstawowych danych o uczestnikach grupy, kopie certyfikatów ukończenia szkolenia przez uczestników, materiały szkoleniowe i dydaktyczne. Materiały szkoleniowe, przygotowane przez lidera lub uczestników grupy, powinny być opisane i przechowywane w taki sposób, aby umożliwić ich wykorzystanie w następnych cyklach szkoleniowych.

Do dokumentacji należy także włączyć pisemne relacje uczestników grupy, dotyczące oceny formalnej i merytorycznej przeprowadzonego cyklu szkoleniowego. Opinie powinny m.in. zawierać ocenę celowości zajęć i ich wkład w rozwój indywidualny, opis przykładów prawidłowo i nieprawidłowo zorganizowanych spotkań, sugestie związane z realizowaną ofertą tematyczną, opis wizyt studyjnych, ocenę przydatności zajęć w procesie reintegracji społeczno-zawodowej.

Jednym z najważniejszych zadań lidera jest umiejętność zintegrowania wszystkich uczestników grupy. Ma to duży wpływ na odbudowanie poczucia własnej wartości każdego uczestnika, funkcjonowanie grupy jako całości, a także na końcowy efekt całego cyklu samokształceniowego. Jednym z ważnych czynników integrujących jest sposób wprowadzenia do grupy nowej osoby. Nowoprzyjęty uczestnik powinien mieć poczucie, że jest akceptowany, a jego obecność w grupie potrzebna i oczekiwana.

Lider grupy jest zobowiązany przygotować całościowy program edukacyjny, wykazując jednocześnie otwartą postawę wobec ewentualnych propozycji uczestników, którzy mogą wyrazić potrzebę uzupełnienia przygotowanego programu o dodatkowe zagadnienia. Wspólne tworzenie programu ma duże znaczenie w przyjmowaniu przez uczestników postawy zaangażowanej i twórczej. Materiały szkoleniowe, przygotowywane na kolejne zajęcia, uczestnicy powinni otrzymać z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym, wystarczającym na zapoznanie się z ich treścią. Dzięki temu zwiększa się możliwość aktywnego brania udziału w zajęciach. Uczestnikom, gotowym podjąć się trudu samodzielnego poprowadzenia zajęć, lider jest zobowiązany pomóc w przygotowaniu materiału, udzielić merytorycznej i organizacyjnej pomocy. Lider, w oparciu o regulamin, wspólnie z uczestnikami określa ogólne zasady funkcjonowania grupy i dba o ich przestrzeganie. Do jego obowiązków należy m.in. czuwanie nad zachowaniem w czasie spotkania podstawowych norm społecznych i właściwych kontaktów międzyludzkich, dbałość o kulturę dyskusji, umiejętne niwelowanie niechęci i uprzedzeń, eliminowanie zachowań agresywnych lub dyskryminujących jakiegokolwiek uczestnika.

Prawidłowo funkcjonująca grupa samokształceniowa opiera się na zasadach demokratycznych, dających rzeczywiste równe szanse wszystkim uczestnikom grupy, umożliwiając każdemu indywidualny rozwój.

Tematyka zajęć

Program edukacyjny grupy samokształceniowej obejmuje zagadnienia, których przeanalizowanie i przyswojenie umożliwia realizację celów, dla których animowana została grupa samokształceniowa. Program powinien zatem uwzględniać rozwój indywidualny uczestnika zajęć oraz nabycie umiejętności społeczno-reintegrujących.

Proponowane tematy zajęć:

1. Rozwój osobowościowy człowieka:
 - duchowość człowieka w życiu indywidualnym i społecznym,
 - znaczenie rozwoju intelektualnego,
 - podstawowe zagadnienia z zakresu psychologii i socjologii,
 - podstawowe zagadnienia z zakresu norm etycznych (indywidualnych i społecznych),
 - rola kształcenia ustawicznego,
 - budowa poczucia wartości jednostki,
 - umiejętność nawiązywania kontaktów interpersonalnych,
 - umiejętność formułowania i wypowiadania własnych opinii,
 - aktywność indywidualna i społeczna – czynniki stymulujące i hamujące;
2. Patologie społeczne i sposoby zapobiegania:
 - najczęstsze przyczyny patologii społecznych,
 - bezrobocie, jego konsekwencje i sposoby przeciwdziałania,
 - uzależnienia (alkoholizm, narkomania); możliwości terapii,
 - przyczyny wzrastającej agresywności życia społecznego i możliwości przeciwdziałania,
 - postępujące ubóstwo i rola organizacji samopomocowych w ograniczaniu tego zjawiska;
3. Podstawowe zagadnienia związane z transformacją ustrojową Polski:

- geneza zmiany systemu polityczno-gospodarczego,
- korzyści i problemy społeczne, wynikające z zaistniałych zmian,
- członkostwo Polski w Unii Europejskiej (korzyści i zagrożenia),
- budowa społeczeństwa obywatelskiego,
- proces powstawania obywatelskich organizacji pozarządowych i ich rola w życiu społecznym,
- współpraca organizacji pozarządowych z instytucjami samorządowymi w promowaniu rozwoju lokalnego;

4. Podstawowe zagadnienia, związane z systemem polityczno-społecznym Polski po 1989

roku:

- zasady funkcjonowania demokracji (prawa i obowiązki obywatela, uprawnienia parlamentu, partie polityczne),
- podstawowe przepisy prawne, regulujące życie polityczne, społeczne i gospodarcze z uwzględnieniem systemu pomocy socjalnej,
- demokracja aktywna,
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (podstawowe założenia);

5. Systemy demokratyczne w Europie:

- zasadnicze pojęcia związane z demokracją,
- kształtowanie się demokracji w Europie,
- demokracja w Polsce – rys historyczny,
- prawa człowieka w aspekcie najważniejszych zapisów prawa europejskiego,
- system demokratyczny a możliwość indywidualnego rozwoju obywatela;

6. Historia Europy i Polski:

- zarys historii Polski z uwzględnieniem dorobku kulturalnego,
- zarys historii Europy z uwzględnieniem dorobku kulturalnego,
- wyjaśnienie przyczyn opóźnienia kulturalnego i społeczno-politycznego państw Europy Wschodniej wobec państw Europy Zachodniej,
- historia powstania i struktura Unii Europejskiej;

7. Ekonomia społeczna:

- tradycja ruchu spółdzielczego w Polsce i w Europie,
 - historia ekonomii społecznej,
 - przedsiębiorczość społeczna, czynniki generujące przedsiębiorczość,
 - formy gospodarcze ekonomii społecznej (spółdzielnie socjalne, przedsiębiorstwa społeczne); możliwości pozyskiwania funduszy,
 - podstawowe przepisy ustawodawcze, związane z ekonomią społeczną,
 - realizacja ekonomii społecznej na przykładzie wybranych państw europejskich (Finlandia, Włochy, Szkocja);

8. Podstawowe przepisy prawa pracy.

Wyżej zaproponowane tematy zajęć stanowią podstawową ofertę edukacyjną, jaką należy realizować w ramach spotkań grup samokształceniowych. Prawidłowo przeprowadzona realizacja zajęć powinna przynieść większą samoświadomość jednostki, zrozumienie powiązań, zachodzących pomiędzy życiem indywidualnym a społecznym i przyczynić się do ukształtowania postaw prospołecznych.

Tematyka z zakresu wiedzy ogólnej (psychologia, etyka, historia ogólna i historia kultury, podstawowe zasady demokracji) pozwala uzupełnić braki w wykształceniu, natomiast poznanie zagadnień, związanych ściśle z problematyką społeczną – w tym z ekonomią społeczną – umożliwi aktywniejsze funkcjonowanie w różnych strukturach społeczno-ekonomicznych oraz konstruktywne wykorzystanie możliwości, jakie stwarzają obecne przemiany społeczno-gospodarcze.

Jak już wcześniej powiedziano, dla większej przejrzystości i efektywności procesu edukacyjnego wskazane jest podzielić cały cykl szkoleniowy na określone tematycznie sesje. W ramach poszczególnych sesji uczestnicy powinni być zapoznawani z określoną problematyką – od zagadnień związanych z wiedzą ogólną po zagadnienia dotyczące procesów i mechanizmów występujących w obszarze życia społeczno-gospodarczego.

Cele edukacyjne i społeczne zajęć samokształceniowych

Celem zajęć samokształceniowych jest:

- uzupełnienie i poszerzenie wiedzy ogólnej beneficjentów,
- zmniejszenie nierówności w dostępie do edukacji poszczególnych grup społecznych,
- zniwelowanie problemu wykluczenia społecznego poprzez włączenie osób wykluczonych społecznie do uczestnictwa w procesach integracyjnych,
- przygotowanie do funkcjonowania w różnych strukturach społecznych (rodzina, sąsiedztwo, wspólnota lokalna, organizacja),
- przygotowanie do funkcjonowania w różnych strukturach na rynku pracy (spółdzielnia socjalna, samo-zatrudnienie we własnej firmie, zatrudnienie wspierane, zatrudnienie na otwartym rynku pracy),
- wypracowanie form współpracy (partnerstwa) pomiędzy środowiskiem osób wykluczonych społecznie i społecznością lokalną,
- zaktywizowanie środowisk lokalnych na rzecz przeciwdziałania patologiom społecznym,

Zajęcia samokształceniowe powinny wyłonić spośród swoich uczestników osoby, których aktywna i twórcza postawa kreuje na nowych liderów społeczności lokalnych. Wyłonieni w trakcie szkoleń liderzy - wyposażeni w odpowiednią wiedzę i kwalifikacje – są przygotowani, organizacyjnie i merytorycznie, do samodzielnego animowania przez nich kolejnych grup samokształceniowych w ich własnych środowiskach.

Zapoznanie uczestników zajęć z całokształtem problematyki związanej z ekonomią społeczną powinno przynieść realne skutki - każda organizacja, tworząca grupę samokształceniową, zobowiązana jest przygotować uczestników do utworzenia jednej spółdzielni socjalnej.

Formuła prowadzenia zajęć samokształceniowych, otwarta i twórcza, wyzwala indywidualne zdolności uczestników procesu edukacyjnego. Szczególnie istotną rolę spełnia możliwość prowadzenia zajęć przez każdego uczestnika. Osoby wcześniej zdegradowane społecznie, odrzucone jako bezwartościowe, mogą przyjąć na siebie odpowiedzialną rolę „lidera” grupy. Daje to możliwość odkrycia w sobie umiejętności i zdolności – intelektualnych, integracyj-

nych, organizacyjnych – często uprzednio niedostrzeganych, a zatem stwarza szansę rzeczywistego rozwoju osobowościowego.

Ważnym elementem procesu reintegracyjnego jest zbudowanie, w ramach grupy samokształceniowej, przyjaznej i akceptującej atmosfery wobec każdego uczestnika. Poczucie bycia akceptowanym przywraca osobom odsuniętym na „margines” życia przynależność do określonej społeczności. Stanowi to dobre podłoże do przekształcenia postawy egoistycznej, roszczeniowej w postawę bardziej prospołeczną i ukierunkowaną na integrację. Aktywizacja postawy społecznej powoduje, że wzrasta świadomość własnej podmiotowości oraz gotowości uczestniczenia w życiu społecznym. Beneficjenci szkoleń zaczynają dostrzegać siebie i lokalną społeczność w coraz szerszej perspektywie zagadnień społeczno-gospodarczych, a ich rozbudzone, twórcze możliwości generują autentyczną potrzebę dokonywania zmian w otaczającej rzeczywistości i świadomego kształtowania swojego życia w sposób korzystny dla nich i otoczenia.

Równość w traktowaniu każdego uczestnika, określone zasady funkcjonowania zarówno indywidualnego jak i grupowego, dyskusje i wymiana poglądów, kontakt z liderami lokalnych społeczności są dobrą nauką świadomych i odpowiedzialnych zachowań obywatelskich i demokratycznych.

UWAGI KOŃCOWE

Szkolenia w ramach grup samokształceniowych, realizowane w projekcie Inicjatywa Współnotowa „Equal”, są niestandardową formą edukacyjną, odbiegającą od powszechnie znanych i stosowanych form kształcenia. Edukacja nieformalna w grupach samokształceniowych jest organizowana w sposób prawdziwie demokratyczny poprzez dostępność tej formy nauki bez względu na wiek, pochodzenie, przynależność wyznaniową czy status społeczno-ekonomiczny osoby, podejmującej naukę. Projekt IW „Equal” kieruje swoją ofertę edukacyjno-pomocową przede wszystkim do osób społecznie najsłabszych.

W/określone zasady animowania grupy samokształceniowej, jej organizacja i funkcjonowanie są propozycją rozwiązań, które można zastosować, należy jednak - poza koniecznymi wymo-

gami, wynikającymi z podstawowych celów zajęć samokształceniowych - uwzględniać potrzeby i specyfikę środowiska, w którym grupa samokształceniowa powstaje.

Właściwie dobrany program edukacyjny i zrealizowanie go w sposób, który uczestnikom szkoleń pozwoli na wykorzystanie zdobytej wiedzy teoretycznej w zastosowaniach praktycznych (ekonomia społeczna), umożliwia włączenie się beneficjentów w proces reintegracji społeczno-zawodowej i powrót do normalnego życia.

Zajęcia w ramach grup samokształceniowych są ważnym elementem edukacji nie tylko indywidualnej, ale także społecznej. Poza uzupełnieniem i poszerzeniem wiedzy uczą umiejętności korzystania z możliwości, jakie zaistniały w Polsce po 1989 roku. Uczestniczenie w grupach samokształceniowych jest efektywną szkołą działania obywatelskiego – generowania postawy aktywnej zamiast roszczeniowo-pasywnej i świadomego włączania się w nurt przemian społecznych i gospodarczych. Przyswojona wiedza otwiera przed beneficjentami nowe perspektywy - zakładanie własnych organizacji, podejmowanie inicjatyw gospodarczych, odpowiedzialne zagospodarowywanie przestrzeni społecznej.

Funkcjonowanie grupy samokształceniowej, w swoim podstawowym założeniu, jest skierowane nie tylko do osób wykluczonych społecznie, ale także do działaczy miejscowych instytucji samorządowych i organizacji pozarządowych, liderów miejskich i wiejskich. Dla pracowników samorządowych uczestniczenie w zajęciach samokształceniowych jest bardzo użyteczną formą zbliżenia się do lokalnej społeczności i poznania jej rzeczywistych problemów. Tylko taki dobór uczestników zajęć umożliwia rzeczywistą integrację społeczności lokalnej, stwarzając przyjazną atmosferę do przekształcania środowiska lokalnego i eliminowania z niego czynników hamujących rozwój lub patologicznych.

Dla większości osób wykluczonych społecznie uczestniczenie w zajęciach grup samokształceniowych jest jedyną możliwością powrotu do zerwanych więzi społecznych, uświadomienia sobie własnej wartości i podmiotowości, a tym samym stymulującego wpływu na zdolność do pełnoprawnego i pełnowartościowego zaistnienia w społeczeństwie.

Polecane publikacje:

Zofia Chyra-Rolicz (red.), Pomoc czy przeszkoda? Rola tradycji w odbudowie polskiej społeczności, Siedlce 2005.

Ewa Leś, Historia dobroczynności i filantropii w Polsce, Warszawa 2001.

Kazimierz Dąbrowski, O dezintegracji pozytywnej, Warszawa 1964.

Jeremy Rifkin, Europejskie marzenie.

Barbara Sadowska (red.), Ekonomia Społeczna w Praktyce, Poznań 2008.

Jens Aage Bjorkoe, Pomoc do samopomocy, Warszawa 1997.

Wybrane encykliki Jana Pawła II.

Norman Davies, Europa, Kraków 1999

ROZDZIAŁ III

1. Model funkcjonowania Centrum Ekonomii Społecznej

Ewa Korzeniowska

W poniższym opracowaniu przedstawione zostaną zagadnienia związane z doświadczeniami funkcjonowania Centrum Ekonomii Społecznej w małym mieście. Zadaniem tej instytucji jest wsparcie w tworzeniu podmiotów ekonomii społecznej, a także działanie na rzecz tego sektora poprzez integrowanie i motywowanie środowiska lokalnego oraz jego podmiotów do wspólnego działania w kształtowaniu spójności społecznej.

Wprowadzenie

Unia Europejska od dawna szuka optymalnego rozwiązania, które byłoby kompromisem pomiędzy zasadami wolnego rynku (którego negatywną stroną jest generowanie wzrostu ubóstwa, wywoływanie konfliktów, rozpad więzi społecznych), a zadaniami państwa i oczekiwaniami społeczeństwa. W ramach Unii rozwijają się różne systemy kapitalistyczne: rynkowy (UK), socjaldemokratyczny (Dania, Finlandia, Szwecja), śródziemnomorski (Hiszpania, Grecja, Włochy), zróżnicowany kontynentalny (Francja, Belgia, Irlandia, Holandia, Austria). Nowo przyjęte państwa członkowskie z ich socjalistycznymi pozostałościami, stanowią jeszcze inny model. Ta różnorodność w organizacji gospodarczej poszczególnych państw jest pewną wartością, ale UE dąży do wprowadzenia na swoim obszarze uniwersalnych rozwiązań i powszechnie obowiązujących zasad. Jedną z nich jest koncepcja „zrównoważonego rozwoju” godząca prawa rynku z odmiennymi prawami funkcjonowania państwa, opierająca się na uznaniu trzech wartości: rozwoju gospodarczego, szacunku do środowiska naturalnego i

sprawiedliwości społecznej. Jedną z propozycji wcielenia w życie tej idei jest „ekonomia społeczna” określana także jako ekonomia solidarności lub gospodarka społeczna. Łączy ona nastawioną na zysk działalność ekonomiczną z aktywnością na rzecz społeczeństwa. Ważne są zwłaszcza dwa jej aspekty: możliwości stwarzane przez ekonomię społeczną w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy, jak i jej socjalne ukierunkowanie na potrzeby grup wykluczonych i trudno odnajdujących się na rynku pracy. Pomijając względy humanitarne może to przynieść korzyść całemu państwu poprzez ograniczenie w ten sposób pomocy socjalnej i zwiększenia wpływów z podatków.

Od niedawna postulaty rozwoju ekonomicznego, sprawiedliwości społecznej, redystrybucji dochodów wysuwa też Bank Światowy. Zaleca on, aby państwa poszukiwały sposobów na pogodzenie wzrostu gospodarczego z działaniami na rzecz zmniejszania nierówności społecznych, twierdząc, że zbyt duże rozwarstwienie majątkowe przyczynia się do spowolnienia tempa wzrostu. Pokrewne idee można odnaleźć w społecznej nauce Kościoła, która akceptuje wolny rynek podkreślając, że działalność gospodarcza nie może być celem samym w sobie, ma ona służyć człowiekowi i nie może uwłaszczać jego godności. Odwołuje się również do zasady sprawiedliwości społecznej i pomocniczości, według której „społeczność wyższego rzędu nie powinna ingerować w wewnętrzne sprawy społeczności niższego rzędu, pozbawiając je kompetencji, lecz raczej powinna ją wspierać w razie konieczności i pomóc w koordynacji jej działań z działaniami innych grup społecznych, dla dobra wspólnego”(Jan Paweł II, enc. *Centesimus Annus*,12).

Powyższe stwierdzenia podkreślają wagę różnych form działalności społeczeństwa obywatelskiego, które stanowi ważną siłą we współczesnym państwie i leży w obrębie zainteresowań podmiotów ekonomii społecznej.

Nowe instytucje tworzone w ramach ekonomii społecznej to przedsiębiorstwa społeczne: spółdzielnie socjalne, CIS (Centra Integracji Społecznej), KIS (Kluby Integracji Społecznej), spółki not – for – profit, kasy zapomogowo-pożyczkowe, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, ZAZ (Zakłady Aktywizacji Zawodowej), stowarzyszenia itp. Próbuje one rozwiązywać lokalne problemy gospodarcze, w szczególności społeczne, z którymi nie potrafi efektywnie poradzić sobie państwo. Podejmują działania idące w kierunku ograniczenia bezrobocia,

wykluczenia społecznego i zawodowego zgodnie z ideą „praca zamiast zasiłku”, animując integrację społeczną, aktywność, przedsiębiorczość, samodzielność, samopomoc. Wyróżnia je zorientowanie na społeczną użyteczność. Wypracowywana przez nie nadwyżka służy realizacji celu społecznego i jest inwestowana w działalność statutową lub we wspólnotę zamiast maksymalizacji zysku dla właścicieli lub akcjonariuszy. Poszerzanie rynku poprzez włączanie do uczestnictwa w nim osób dotychczas wykluczonych jest istotnym elementem budowania społeczeństwa obywatelskiego. Społeczeństwa świadomego zaangażowania we wspólne sprawy, wzmacniającego w ludziach kapitał społeczny, a więc otwartość, zaufanie, współdziałanie, gotowość do pomocy, współpracy, wyjście poza partykularne interesy. Dobrze działająca demokracja nie istnieje bez wspólnoty obywatelskiej. Kraje o najwyższym stopniu zaufania publicznego i rozwiniętych wspólnotach obywatelskich należą do najbogatszych na świecie (Szwecja, Norwegia, Finlandia, Dania).

Polska dopiero rozpoczyna rozwój sektora ekonomii społecznej.

Rozczarowanie, jakie nastąpiło po 1989 r., i pojawienie się wielu problemów społecznych, w tym szczególnie wysokiego bezrobocia, spowodowało bardziej społeczne i solidarnościowe nastawienie u obywateli. Wiele organizacji dostrzegło problem powiększającego się ubóstwa i wykluczenia społecznego. Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka” z Poznania już wcześniej prowadziła działania na rzecz integracji społecznej grup zagrożonych i podlegających wykluczeniu społecznemu, w szczególności ludzi pozbawionych pracy i mieszkania. Odeszła ona od tradycyjnego systemu pomocy na rzecz działań bliższych przedsiębiorczości. Polegały one na tworzeniu wspólnot osób wykluczonych, bezdomnych i bezrobotnych, poszukiwaniu sposobów ich zatrudnienia, rozwoju i edukacji, przejmowaniu i zagospodarowywaniu majątku po byłych PGRach. Podejmowała również kroki w kształtowaniu polityki społecznej państwa poprzez wpływ na kształt nowych ustaw. Jej doświadczenia były wyjściem do powstania ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Propozycje i lobbing „Barki” dotyczący rozwiązań prawnych umożliwiających wspieranie rozwoju spółdzielczości socjalnej doprowadził do wprowadzenia do ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy rozdziału o spółdzielniach socjalnych a w kwietniu 2006r. do uchwalenia odrębnej ustawy.

Osoby bezrobotne stanowią w Polsce ciągle dużą grupę społeczną (1778,5 tys. /11,5% - 2008 r.). Otwarcie nowych rynków pracy po wstąpieniu do UE spowodowało emigrację zarobkową i obniżyło stopę bezrobocia, ale głównie dotyczyło to ludzi młodych, przedsiębiorczych, aktywnych. Nadal poważnym problemem jest zjawisko wykluczenia społecznego. Pojawia się ono w wyniku długotrwałego pozostawiania bez pracy i prowadzi do degradacji społecznej. Przyczynami tego zjawiska są niskie kwalifikacje, bariery mentalne, nieumiejętność przystosowania się do intensywnych zmian, bierność powiększająca zagrożenie marginalizacji społecznej. Szczególnego wsparcia w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej wymagają osoby długotrwale bezrobotne, bezdomne, byli więźniowie, pracownicy dawnych PGR, osoby po leczeniu odwykowym, niepełnosprawni, kobiety oraz osoby w wieku nie-mobilnym i o niskich kwalifikacjach. Istniejący obecnie system prawny stwarza duże możliwości organizowania i prowadzenia instytucji na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej oraz zatrudniania poprzez podmioty ekonomii społecznej na otwartym rynku pracy. Najważniejsze z nich to:

-Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie-24.04.2004r.

-Ustawa o zatrudnieniu socjalnym-13.06.2003r.

-Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy-20.04.2004r.

-Ustawa o spółdzielniach socjalnych-27.04.2006r.

Uruchomienie IW EQUAL w Polsce i możliwość pozyskania dużych środków finansowych stworzyło szansę na realizację kompleksowego systemu wsparcia inicjatyw ekonomii społecznej służących zmianie statusu społecznego osób wykluczonych. Powstałe w tym celu Partnerstwo na Rzecz Rozwoju „Ekonomia Społeczna w Praktyce” w ramach projektu IW EQUAL, administrowane przez Fundację Pomocy Wzajemnej Barka, testowało rozwiązania pozwalające na dokonanie istotnych zmian w sytuacji grup dyskryminowanych na rynku pracy. Podejmowano działania mające na celu wypracowywanie modelowych rozwiązań dla systemu wspierania i zatrudnienia grup wykluczonych. Obejmowały one wprowadzanie przedsiębiorczości społecznej jako elementu rynku (mainstreaming), jak i indywidualną pracę z ludźmi w celu przełamania ich bierności(zasada empowerment). W szczególności chodziło o zmiany postaw, wzmocnienie osobowości, stworzenie poczucia możliwości, sprawstwa, poczucia godności osób objętych działaniem.

Jednym z elementów systemu było utworzenie i przetestowanie działalności 3 CES w 3 różnych środowiskach (duże miasto – Poznań, małe miasto - Drezdenko, wiejska gmina - Kwilcz). Były to struktury, które w oparciu o idee ekonomii społecznej uczestniczyły w integracji bezrobotnych z rynkiem pracy, a także animowały powstawanie lokalnych partnerstw.

2. Centrum Ekonomii Społecznej w Drezdenku

Ewa Korzeniowska

Analiza społeczno ekonomiczna otoczenia CES w Drezdenku.

Drezdenko to małe miasto liczące 11 tys. mieszkańców, położone w północno-wschodniej części woj. lubuskiego. Wspólnie ze Strzelcami Krajeńskimi stanowi stolicę powiatu, w którego skład wchodzi 5 gmin. Gmina Drezdenko łącznie liczy ok. 17 tys. mieszkańców. Jej teren stanowią w przeważającej części kompleksy leśne z licznymi jeziorami i użytki rolne. Rynek pracy tworzony jest przez małe i średnie przedsiębiorstwa o różnych rodzajach działalności produkcyjnej, usługowej i handlowej. Na terenie miasta i gminy Drezdenko było zarejestrowanych na dzień 31.05.2006 r. 1689 podmiotów gospodarczych w zakresie: budownictwa, handlu, transportu i gastronomii. Rozwija się tu przemysł drzewny, spożywczy, metalowy i papierniczy co ma istotny związek z bazą surowcową, jaką stanowi bliskość lasów. Dodatkowym atutem gminy jest odkrycie na jej południowym krańcu dużych złóż gazu i ropy naftowej, co może stanowić w przyszłości znaczący wzrost zatrudnienia. Jeśli chodzi o rolnictwo to gmina posiada gleby niskiej klasy i trudno jest na tym terenie utrzymywać się z działalności rolniczej, tym bardziej, że dominują gospodarstwa małe. Dużą powierzchnię użytków rolnych stanowią odłogi. Ponieważ przemysł przetwórczy jest słabo rozwinięty, nie ma czynnika stymulującego rozwój produkcji rolnej. Natomiast dość istotna jest atrakcyjność gminy pod względem turystyczno-rekreacyjnym. Duże walory przyrodniczo-krajobrazowe, nieskażone przemysłem środowisko, jeziora stanowią doskonałe miejsce rekreacji i wypoczynku. Rozwój tego sektora jest wpisany w strategię rozwoju gminy i ma duże szanse na poszerzenie rynku pracy w tym kierunku. W chwili obecnej na terenie całego powiatu istnieje 12 pensjonatów i hoteli oraz 8 gospodarstw agroturystycznych, co przy 104 jeziorach stanowi znikome zaplecze.

Transformacja ustrojowa państwa oraz przemiany gospodarcze w ostatniej dekadzie dwudziestego wieku bardzo mocno wpłynęły na tutejszy lokalny rynek pracy z jego największym problemem: bezrobociem. Zmiany strukturalne w gospodarce skutkowały

znacznymi przekształceniami w zakresie rynku pracy, które następowały zarówno w przypadku liczby miejsc pracy, jak i wymaganych kwalifikacji. Zachodzące procesy pozbawiły pracy wiele osób. Stopa bezrobocia w powiecie w końcu 2005r. kształtowała się na poziomie 33,2%, w grudniu, 2006r. wynosiła 28%, a na koniec grudnia 2007r. - 22,9%, co świadczy o pewnym ożywieniu gospodarczym i zwiększonej działalności inwestycyjnej, niemniej jednak nadal stanowi istotny problem. Dla porównania w skali kraju (luty 2008 r.) stopa bezrobocia wynosi 11,5%, w woj. lubuskim wynosi ona 14,2%, a w jego powiatach: słubickim 14,4%, międzyrzeckim 17,7%, w m. Gorzów Wielkopolski 6,0%, a strzelecko - drezdeneckim 23,5% i jest jedną z najwyższych w województwie. Skala i cechy bezrobocia w powiecie stawiają je w rzędzie najważniejszych problemów ekonomicznych i społecznych. Długotrwale bezrobocie może powodować utratę stabilności życia znacznych grup społecznych oraz marginalizację społeczno-ekonomiczną przedstawicieli grup ryzyka. Stawia to określone wyzwania w zakresie minimalizacji negatywnych skutków bezrobocia.

Fundacja Dom Wspólnoty „Barka” w Dreżdenku, jako jeden z 14 partnerów IW EQUAL PRR” Ekonomia Społeczna w Praktyce”, przystąpiła do projektu w lipcu 2006r. Projekt był skierowany do grupy osób, którą stanowią bezrobotni, osoby wykluczone społecznie i zagrożone wykluczeniem z uwzględnieniem osób bezdomnych korzystających ze wsparcia drezdeneckiej fundacji. Sytuacja gospodarczo-ekonomiczna regionu, jak i struktura bezrobocia, z wysokim odsetkiem ludzi młodych (ponad 30%), niskim poziomem wykształcenia (67%) oraz dużą liczbą osób długotrwale bezrobotnych powyżej 24 m-cy (25%) wpisywała się jak najbardziej do kompleksowego wsparcia i działań projektowych ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorczości społecznej. Tym bardziej, że aktywizacja tych osób na rynku pracy stanowi poważny problem, ponieważ szansa znalezienia pracy jest mała, a szkolenie tych osób, w celu dostosowania do potrzeb rynku, wymaga dużych nakładów finansowych.

W zakresie wsparcia osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym na terenie powiatu prowadzą swoją działalność instytucje rynku pracy: publiczna służba zatrudnienia jaką jest PUP, Ochotniczy Hufiec Pracy, instytucje szkoleniowe oraz dialogu społecznego.

PUP - prowadzi szeroki zakres aktywizacji i wsparcia osób bezrobotnych poprzez ofertę miejsc pracy, szkoleń, staży, przygotowań zawodowych, poradnictwa, dofinansowania dzia-

łałości gospodarczej i miejsc pracy ze środków Funduszu Pracy, a także ze środków unijnych, w ramach realizowanych projektów.

Ochotniczy Hufiec Pracy w Strzelcach Krajeńskich obejmuje swym wsparciem grupę ludzi młodych doświadczających problemów.

ZDZ (Zakład Doskonalenia Zawodowego w Strzelcach Krajeńskich) zajmuje się organizacją szkoleń i doradztwem zawodowym. Współpracuje z różnymi instytucjami i organizacjami. Był organizatorem szkoleń branżowych na zlecenie CES przy realizacji projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”. Organizacje pozarządowe takie jak: fundacje, stowarzyszenia (32 na terenie gminy Drezdenko)¹¹, organizacje pracodawców (Cech Rzemiosł Różnych) i związki zawodowe pracowników poszczególnych grup zawodowych (3) to w głównej mierze instytucje dialogu społecznego nie mające jednak istotnego wpływu na działania samorządu lokalnego i rozwiązywanie problemów środowiska (działają w pojedynkę bez wspólnej strategii i wzajemnego wsparcia). Brak agencji zatrudnienia (najbliższa prywatna znajduje się w Gorzowie), jak również instytucji partnerstwa lokalnego, nie sprzyja budowie zaplecza do rozwiązywania problemów bezrobocia i działań na rzecz dobra wspólnego. Choć należy wspomnieć o Lokalnej Grupie Działania „Fundacji Kraina Podgrzybka”, skupiającej 9 gmin, a mającej swoją siedzibę w Skwierzynie. Działa ona na rzecz obszarów wiejskich, a powstała w wyniku realizacji pilotażowego programu „LEADER+”.

Instytucje publiczne wspierające działania na rzecz aktywizacji zawodowo-społecznej bezrobotnych i świadczące pomoc osobom w trudnych sytuacjach życiowych to działające przy Urzędzie Miasta i Gminy: OPS (Ośrodek Pomocy Społecznej), CIS (Centrum Integracji Społecznej realizujące od maja 2005 r. program aktywizacji społeczno-zawodowej dla długotrwale bezrobotnych), GCI (Gminne Centrum Informacji) posiadające bazę internetową, współpracujące przy szkoleniach, przekazywaniu informacji, ofert pracy itp. Działa także PCPR (Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie) przy Starostwie Powiatowym. Problemami grup zagrożonych wykluczeniem zajmują się także organizacje pozarządowe. W Drezdenku działa między innymi Fundacja Dom Wspólnoty „Barka” zajmująca się osobami bezdomnymi i wyklu-

¹¹ Kluby sportowe (10), stowarzyszenia związane z kulturą (7), osobami niepełnosprawnymi (5), pomocowe (5) - m.in. Caritas, Klub Abstynenta, Fundacja Dom Wspólnoty „Barka”.

czonymi, Towarzystwo Przyjaciół Koło Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym wspierające tę grupę, a także Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie „Więzi”. Reasumując, w momencie przystąpienia Fundacji do projektu sytuacja na rynku pracy była bardzo niekorzystna. Analiza obszaru wykluczenia wskazywała na niski poziom aktywności lokalnej i niechęć do zmian w zakresie tworzenia społeczeństwa obywatelskiego, jak również społeczne niedostosowanie i bezsilność w walce o własny, lepszy byt. Ankiety przeprowadzone w Drezdenku wśród respondentów potwierdziły, że najbardziej dostrzeganym, a więc realnie istniejącym problemem jest bezrobocie, alkoholizm i ubóstwo. Bezdomność była postrzegana jako problem bardziej marginalny. Biorąc pod uwagę fakt braku skutecznych metod rozwiązania problemu bezrobocia, słabą infrastrukturę przemysłową, a także dotychczasowy pasywny model pomocy społecznej, wprowadzenie nowej formy reintegracji osób wykluczonych z rynku pracy było jak najbardziej uzasadnione. Wprowadzenie zmiany w podejściu do rozwiązywania problemów oparte o idee ekonomii społecznej i doświadczenia Fundacji Pomocy Wzajemnej „Barka” zaowocowały powstaniem przedsiębiorstw społecznych oraz partnerstw lokalnych tworzących przestrzeń dla podejmowania nowatorskich działań społecznych.

Struktura organizacyjna CES

Jednym z głównych zadań strategii projektu było powołanie CES (Centrum Ekonomii Społecznej) – instytucji pośredniczącej w integracji z rynkiem pracy osób długotrwale bezrobotnych poprzez działania wspierające samozatrudnienie w przedsiębiorstwach społecznych, w tym spółdzielniach socjalnych oraz firmach komercyjnych. Misją CES było wsparcie polskiego modelu gospodarki społecznej poprzez doprowadzenie do integracji społeczno-zawodowej osób objętych projektem oraz tworzenie mechanizmów i narzędzi umożliwiających wzmocnienie tego sektora.

Ponieważ fundacja nie dysponowała lokalem, w którym mógłby działać CES, korzystała z użyczonego przez prywatnego przedsiębiorcę budowlanego budynku. Był to dawny internat szkoły medycznej, w którym zamieszkiwały osoby ze wspólnoty. Parter budynku został odpłatnie udostępniony na biura CES i pomieszczenia klubu integracji. Po adaptacji, którą prze-

prowadzono ze środków projektu IW EQUAL, we wrześniu 2006 roku CES rozpoczął swoją działalność. Zatrudniona do realizacji zadań w projekcie kadra składała się z 4 osób: kierownika CES z doświadczeniem w pracy z grupami wykluczonymi i znający te środowiska, psychologa jako asystenta kierownika, wspierającego procesy reintegracji społeczno-zawodowej beneficjentów ostatecznych, pracownika administracyjno-finansowego odpowiedzialnego za sprawozdawczość, monitoring i rozliczenia finansowe oraz specjalistę do spraw spółdzielni socjalnych wywodzącego się z grupy wspólnoty i mającego za zadanie animowanie działań samopomocowych i przedsiębiorczych wśród beneficjentów programu. Zgodnie ze strategią projektu, CES miał być instytucją prowadzącą szeroki zakres działań na rzecz wsparcia podmiotów gospodarki społecznej i ich rozwoju.

Zadania te dotyczyły głównie:

- analizy i rozeznania lokalnego rynku pracy z jego zasobami i infrastruktura;
- wypracowania metod powoływania i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych (w tym głównie spółdzielni socjalnych);
- wsparcia finansowego podmiotów ES poprzez konkursy grantowe;
- animowania działań przedsiębiorczych;
- prowadzenie konsultacji i doradztwa dla grup inicjatywnych spółdzielni socjalnych;
- organizowania szkoleń branżowych, warsztatów, staży;
- propagowania ekonomii społecznej i idei partnerstwa lokalnego;
- organizowania działań integracyjnych z grupami osób wykluczonych.

W związku z dużą ilością i specyfiką zadań podjęto decyzję o zatrudnieniu na umowę zlecenie konsultanta ds. przedsiębiorczości społecznej. W procesie powoływania spółdzielni socjalnej potrzebna okazała się osoba z doświadczeniem i wiedzą dotyczącą przedsiębiorczości (analizą rynku, tworzeniem biznes planów, sporządzaniem rachunku zysków i strat, przygotowaniem statutu i dokumentów rejestracyjnych, znajomością przepisów prawa itp.).

Aby osiągnąć zamierzone cele, konieczne było zbudowanie takiej struktury organizacyjnej CES, która umożliwiłaby realizację wyznaczonych w projekcie zadań.

Wypracowana została struktura, funkcjonująca jako:

1. Agencja rekrutacji i informacji:

Zorganizowano nabór beneficjentów do programu, informowano o projekcie i ekonomii społecznej, jej zasadach i funkcjach, przeprowadzono ankiety, dotyczące beneficjentów ostatecznych i na ich podstawie diagnozowano potrzeby ludzi i lokalnego rynku pracy przy współpracy z PUP, CIS, OPS, lokalną TV.

2. Agencja szkoleń i poradnictwa zawodowego:

Zorganizowano i przeprowadzono szkolenia ze szczególnym uwzględnieniem szkoleń branżowych oraz szkoleń dotyczących zakładania i prowadzenia spółdzielni socjalnych, będących szansą na trwałe miejsce pracy dla beneficjentów ostatecznych. Współpracowano z ZDZ - Zakładem Doskonalenia Zawodowego w Strzelcach Krajeńskich, firmą „Audit” z Gorzowa zajmującą się pośrednictwem pracy i doradztwem personalnym, Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Gorzowie, lokalnymi przedsiębiorcami).

3. Agencja Rozwoju:

Miała za zadanie zbudowanie lokalnego rynku dla spółdzielni socjalnych. Testowano różne możliwości współpracy z innymi podmiotami, wspierano grupy inicjatywne, integrowano środowiska. Prowadzono doradztwo w zakresie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej i poszukiwano możliwości ich finansowania (listy intencyjne UMiG, rozmowy z burmistrzem, przedsiębiorcami, współpraca z organizacjami infrastrukturalnymi Verte-Zielona Góra, RO EFS, Fundacja na rzecz Collegium Polonicum, projekt OWSS ,projekt „Najtrudniejszy pierwszy krok”).

4. Fundusz grantowy:

Wspierał działania ekonomii społecznej w lokalnym środowisku poprzez organizowanie konkursów grantowych dla spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych (z projektu IW Equal przyznano grant w wysokości 200 000 zł., z OWSS 80 000 zł.).

5. Animator procesu budowania Partnerstw Lokalnych:

Prowadzono szkolenia i warsztaty w ramach Szkoły Liderów Ekonomii Społecznej. Organizowano spotkania partnerstwa lokalnego, spotkania integracyjne w Klubie Integracyjnym, spotkania wyjazdowe w sołectwach, wyjazdy integracyjne, konferencje, wyjazdy studyjne,

targi aktywności społecznej, giełdy dobrych praktyk. Inicjowano i wspierano powstawanie nowych stowarzyszeń.

Jak wskazywały ewaluatorki z PAN, wśród kadry CES zabrakło osoby odpowiedzialnej za promocję oraz organizowanie spotkań partnerskich i szkoleń branżowych. Takie działania szczególnie dotyczące beneficjentów ostatecznych wymagają nie tylko kompetencji, ale głównie osobistego zaangażowania, komunikatywności i umiejętności w podejściu do każdego z potrzebujących i uczestniczenia w procesie ich przemiany. CES miał trudności ze zbudowaniem stabilnego zespołu. Zmiany kadrowe, brak płynności finansowej projektu, wejście w nowy obszar działań było poważnym utrudnieniem w wypracowywaniu metod skutecznego działania. Większość zadań realizowana była wspólnie, ponieważ zespół był mały, a dodatkowo znacznie oddalony od pozostałych partnerów w projekcie. Uniemożliwiało to zbyt częste kontakty, utrudniając sprawne działanie i zmniejszając skuteczność. Tym bardziej, że fundacja i jej pracownicy nie mieli wcześniej doświadczenia w realizacji dużych projektów. Posiadanie bliskiego zaplecza, możliwość konsultowania na bieżąco działań oraz wsparcie organizacyjne jest bardzo istotnym elementem w zbudowaniu sprawnie działającego i kompetentnego zespołu. Dodatkowo w początkowej fazie realizacji projektu istniały trudności w wykorzystaniu komunikacji między partnerami poprzez sieć intranetu, co nie sprzyjało nawiązywaniu współpracy i korzystania z doświadczeń partnerów. Mimo tych trudności udało się jednak osiągnąć zamierzone rezultaty i zrealizować większość zadań. Na podstawie posiadanych doświadczeń wskazane byłoby w podobnym przypadku położenie większego nacisku na dobór osób wchodzących do zespołu. Niezbędny jest kierownik będący menagerem i koordynatorem działań z doświadczeniem w projektach i zarządzaniu. Konieczna jest osoba odpowiedzialna za przepływ informacji i promocję. Do jej obowiązków należałaby obsługa sieci i strony internetowej, umieszczanie i pozyskiwanie informacji związanych z realizacją projektów, komunikację pomiędzy partnerami, monitorowanie podejmowanych działań i ich promocję. Ważny jest także udział dobrze przygotowanego psychologa i doradcy zawodowego bez oporów przed identyfikacją z grupami wykluczonymi, zaangażowanego w realizację projektu identyfikującego się z ideą ES. Dodatkowo potrzebna jest osoba komu-

nikatywna, dyspozycyjna z pewnym autorytetem, odpowiedzialna za proces budowania partnerstwa lokalnego i animująca aktywność wśród lokalnej społeczności. Specjalista do spraw przedsiębiorczości i spółdzielczości socjalnej, znający tematykę konkursów i posiadający umiejętność pisanie wniosków aplikacyjnych oraz pracownik administracyjno-finansowy odpowiedzialny za sprawozdawczość, finanse i stronę organizacyjną. Taki zespół ma szansę skutecznie realizować wymienione wcześniej zadania projektowe i wspomagać proces replikowania tych działań w coraz większym obszarze.

CES a PUP

Projekt był skierowany do grupy osób, którą stanowią bezrobotni, osoby wykluczone społecznie i zagrożone wykluczeniem.

Oprócz mieszkańców wspólnoty, przy współpracy z PUP do projektu zostały włączone osoby bezrobotne z terenu miasta i gminy Drezdenko. Pozyskiwanie beneficjentów odbywało się poprzez akcje informacyjno-promocyjne (ulotki, plakaty, informacje w regionalnej stacji TV), współpracę z OPS, Centrum Integracji Społecznej i innymi organizacjami, wspierającymi osoby bezrobotne.

Działania w projekcie wymagały nie tylko dotarcia do jak największej ilości beneficjentów, ale również do znalezienia sposobu skutecznego współdziałania, łączenia wiedzy, doświadczeń i zasobów, prowadzenia wspólnych długofalowych działań w celu osiągnięcia zakładanych rezultatów projektu.

Głównym partnerem CES w pozyskaniu, aktywizacji i szkoleniu osób bezrobotnych był PUP - filia w Drezdenku. Podpisanie umowy o współpracy, polegającej na cotygodniowym przysyłaniu grupy bezrobotnych na spotkania do CES, było kluczowe, jeśli chodzi o pozyskanie beneficjentów do projektu i dalsze podejmowane z nimi działania szkoleniowo-integracyjne.

Pierwsze działania w tym kierunku CES zainicjował już w listopadzie 2006 r. Odbyło się spotkanie z kierownikiem PUP i kierownikiem OPS. Urząd Pracy bardzo chętnie włączył się w nasze działania tym bardziej, że sam realizuje wiele projektów i koordynuje działania w organizowaniu szkoleń, staży, praktyk.

PUP rozpoczął współpracę CES w momencie uruchomienia pierwszej edycji SLES (Szkoły Liderów Ekonomii Społecznej) w Drezdenku. W spotkaniach szkoły liderów brała udział kierowniczka filii w Drezdenku mając okazję zapoznać się z ideą ES i działaniami w projekcie. PUP dostrzegł szansę na dodatkowe źródło finansowania aktywnych form wsparcia bezrobocia i możliwość dodatkowej aktywizacji osób bezrobotnych. Tworzenie spółdzielni socjalnych uznał za skuteczny instrument w walce z bezrobociem tym bardziej, że ta forma aktywizacji nie była dobrze znana i stosowana. Ustalono formę współpracy polegającą na kierowaniu do CES 10-30 osobowych grup bezrobotnych na cotygodniowe spotkania, w trakcie których informowano uczestników o działaniach w projekcie, idei ekonomii społecznej, spółdzielniach socjalnych, możliwościach wsparcia i uczestniczenia zarówno w szkoleniach, kursach, warsztatach, jak również uczestniczenia w SLES i działaniach Klubu Integracji. Podpisano porozumienie i sporządzono harmonogramy spotkań, które odbywały się w każdy piątek o godz. 10.00 i prowadzone były przez pracownika CES. W tym czasie w PUP było zarejestrowanych ok. 2000 bezrobotnych, w tym 60% długotrwale. Działania przygotowawcze do podjęcia pracy przez osoby zagrożone wykluczeniem prowadzone przez CES były doskonałym uzupełnieniem działań PUP i dawały szansę na zaktywizowanie większej grupy BO (beneficjentów ostatecznych) tym bardziej, że nie wszystkie osoby wymagające pomocy mogły być zarejestrowane jako bezrobotne i korzystać ze wsparcia PUP. Dotyczy to osób korzystających z opieki społecznej, których dochód przekracza 500 zł, niepełnosprawnych mających świadczenia z ZUS, wykluczonych i bezdomnych bez meldunku i dokumentów.

W okresie realizacji projektu (tj. od listopada 2006 do grudnia 2007) udział w takich spotkaniach wzięło 515 osób. W sumie 223 osoby weszły do programu uczestnicząc w różnego typu podejmowanych działaniach (w tym ok. 40 osób z domu wspólnoty). Około 80% beneficjentów projektu to osoby bezrobotne ze środowiska lokalnego.

Efektywność tych wspólnych działań, jak wynika z ewidencji PUP, była duża. PUP skierował także na 3 miesięczne staże do CES 4 młode osoby, które pomagały w pracach CES, uczestniczyły w działaniach zarówno Fundacji, jak też Klubu Integracji dzia-

lającego w obszarze edukacji i integracji społecznej BO. Jedna z nich została potem zatrudniona na umowę o pracę. Z CES współpracowało także 2 wolontariuszy.

Współpraca z filią PUP w Drezdenku przynosiła obopólne korzyści. Wiedza na temat form działań urzędu pracy i jego możliwości była bardzo przydatna przy opracowaniu własnych propozycji wsparcia i organizacji szkoleń zawodowych. Szczególnie istotna była wymiana wiedzy z zakresu przygotowania i zakładania spółdzielni socjalnych. Wzajemnie przekładaliśmy teorię na praktykę i szukaliśmy najlepszych rozwiązań.

Możliwość przyznawania przez PUP wsparcia finansowego w wysokości 3 krotnej średniej krajowej (ok.7300zł) dla każdego członka-założyciela spółdzielni socjalnej był istotnym elementem w przygotowaniu i opracowaniu planu finansowego całego przedsięwzięcia. Zabezpieczenie tych środków przez PUP i wybór form poręczenia leżał w gestii kierownictwa PUP. W momencie powołania pierwszej grupy założycielskiej spółdzielni socjalnej PUP zabezpieczył środki na jej doinwestowanie. Niestety, takiej dotacji spółdzielnia nie otrzymała ze względu na ostateczną zmianę ustaleń, dotyczących zabezpieczenia (poręczenie osób fizycznych dla każdego z członków) i rozwiązanie się grupy założycielskiej. Innym problemem było ustalenie, kiedy członek-założyciel spółdzielni traci status bezrobotnego? Czy z chwilą wpisu do KRS jak utrzymywał PUP, czy w momencie nawiązania stosunku pracy ze spółdzielnią? Ostatecznie na wniosek CES Departament Rynku Pracy przy Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej przysłał wyjaśnienie rozstrzygające w/w wątpliwości. W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy osoba traci status bezrobotnego z dniem uprawomocnienia się postanowienia o wpisie do KRS, gdyż z tą datą spółdzielnia nabywa osobowość prawną, a co za tym idzie możliwość prowadzenia działalności gospodarczej. Natomiast wykreślenie

z rejestru bezrobotnych członka przystępującego następuje w momencie podpisania z nim spółdzielczej umowy o pracę, którą spółdzielnia socjalna powinna zawrzeć niezwłocznie po podjęciu uchwały o jego przyjęciu w poczet członków. Ponieważ spółdzielnia socjalna, jako nowy podmiot ekonomii społecznej był mało znany (ustawa weszła w życie 27.04.2006), wiedza w tym zakresie i poszukiwanie wspólnych rozwiązań przez różne podmioty było niezwykle ważne. Tym bardziej, że upowszechnianie tej formy samozatrudnienia ma kapitalne

znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości, spółdzielczości i powrotu na rynek grup marginalizowanych.

PUP współpracuje z ok. 50 firmami z terenu miasta i gminy oferując bezrobotnym miejsca pracy, możliwości staży, przygotowań zawodowych, doposażając stanowiska pracy, refundując wiele kosztów. Prowadzi szkolenia, poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, usługi EURES. Przydziela środki finansowe na podjęcie działalności gospodarczej. Aktywizuje także osoby korzystające z pomocy społecznej poprzez zawieranie porozumień z gminami na organizację prac społecznie użytecznych i ich realizację. I w tym zakresie koordynacja działań ma istotne znaczenie we wprowadzaniu przedsiębiorczości społecznej jako elementu rynku i udziale w nim osób niewykwalifikowanych.

Współpraca z PUP w Drezdenku okazała się tym bardziej cenna, że nie kończyła się tylko na działaniach wspierających bezrobotnych w znalezieniu miejsca pracy, ale także zgodnie z ideą ES współdziała w procesie budowania gospodarki społecznej, partnerstwa lokalnego i wzmacniania kapitału społecznego.

CES a CIS

Centrum Integracji Społecznej działa w Drezdenku od maja 2005 roku jako gospodarstwo pomocnicze Urzędu Miasta i Gminy w oparciu o ustawę o zatrudnieniu socjalnym z 2003 r. Ustawa ta daje szansę do tworzenia warunków dla rozwoju nowych programów edukacyjnych, przedsiębiorczych i współpracy z wieloma partnerami. Głównym celem CIS jest prowadzenie zajęć w obszarze reintegracji społecznej i zawodowej głównie wśród grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, a od niedawna (czerwiec.2007) także osób niepełnosprawnych.

Swoje zadania CIS realizuje poprzez indywidualny program zatrudnienia socjalnego trwający 12 m-cy. Obejmuje one warsztaty psychologiczne, indywidualne oraz grupowe poradnictwo zawodowe, naukę współpracy w grupach roboczych przy wykonywaniu określonych zadań, teoretyczne i praktyczne zajęcia zawodowe, szkolenia oraz kursy podnoszące kwalifikacje

zawodowe czyli kompleksowe działania prowadzące do usamodzielnienia i powrotu na rynek pracy.

Działający w Drezdenku CIS obejmuje swoim programem niewielkie grono 17 osób. Dodatkowym mankamentem są warunki w nim uczestniczenia, a mianowicie pozostawanie w ciągu ostatnich 2 lat przez co najmniej 12 miesięcy w rejestrze PUP jako osoba bezrobotna. Uczestnictwo w CIS jest atrakcyjną formą wsparcia nie tylko ze względu na świadczenie integracyjne w wysokości 100% zasiłku dla bezrobotnych (530zł), wliczaniu okresu pobytu w CIS do emerytury (odprowadzane są składki na fundusz rentowy i emerytalny), posiłek, ubranie, środki czystości, ale głównie ze względu na uczestniczenie w programach integracyjnych, umożliwiających nabycie umiejętności pracy w grupie, wzajemnej pomocy w pokonywaniu lęków i stereotypów.

Nowe metody pracy z BO stosowane już wcześniej przez Fundację Pomocy Wzajemnej Barka, a realizowane w ramach programu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”, których przykładem mogą być grupy samokształceniowe, są zbliżone do działań CIS. Prowadzone w oparciu o wspólne warsztaty grup wykluczonych z pracownikami socjalnymi, psychologami, instruktorami, mogły być istotnym wsparciem w wymianie doświadczeń i wiedzy pomiędzy kadrą CIS a CES. Mogłyby pomóc w doskonaleniu metod pracy i stworzeniu skutecznego programu edukacji, ale do takiej współpracy niestety nie doszło.

CIS jest nowym podmiotem ekonomii społecznej realizującym program reintegracji w oparciu o współpracę z wieloma partnerami (administracją samorządową, PUP, OPS, pracodawcami), gdzie ważna jest nie tylko skuteczność działań, ale odpowiedzialność za losy uczestniczących w nim osób. Tym dziwniejszy wydaje się fakt, że mimo początkowego uczestniczenia w SLES kierowniczką CIS nie udało się doprowadzić do wspólnych działań partnerskich.

Takie współdziałanie wydaje się oczywiste i wręcz konieczne. Realizacja nowej formy edukacji i pracy socjalnej, jaką jest przygotowanie osób w niej uczestniczących do powrotu na rynek pracy i zakładania spółdzielni socjalnych, wiąże się ze wsparciem nie tylko ze strony biznesu, jako potencjalnych pracodawców korzystających z zatrudnienia wspieranego, ale wszystkich podmiotów mogących pomóc w odbudowie zaufania, rozpoznaniu możliwości, budowaniu poczucia własnej wartości, motywowaniu do aktywności i usamodzielnienia się.

Ustawa o spółdzielniach socjalnych jest realizowana przez CIS-y w bardzo niewielkiej skali, i mało które przygotowują uczestników do zakładania spółdzielni socjalnych.

Istnienie CES, którego głównym zadaniem było wspieranie tej formy zatrudnienia, posiadanie merytorycznego wsparcia i funduszu grantowego na rozwój spółdzielni dawało szansę na rozwój tych właśnie podmiotów. Jest to szczególnie ważne, gdyż w CIS ludzie przez okres 1 roku mają szansę dobrze się poznać, dobrać w odpowiednie grupy i wtedy być przygotowywani do założenia spółdzielni. Można by w tym celu wykorzystać możliwość przedłużenia pobytu dla takich osób w CIS (w tej chwili istnieje możliwość przedłużenia pobytu o ½ roku, ale tylko w uzasadnionych przypadkach) i dalej z nimi pracować. Innym rozwiązaniem jest „przejęcie” przez CES grupy po CIS i prowadzenie dalszego systemu wsparcia, edukacji, szkoleń z przedsiębiorczości, doradztwa, czego efektem byłoby doprowadzenie do zarejestrowania spółdzielni. Może to być tym bardziej korzystne, że ze wsparcia CES korzystają nie tylko osoby długotrwale bezrobotne, ale także aktywne, przedsiębiorcze, chcące podnieść swoje kwalifikacje, wiedzę i umiejętności w wejściu na rynek pracy. One mogłyby być włączone do grup założycielskich lub jako członkowie spółdzielni wspierać je i motywować, dając większe szanse na ich rozwój i powodzenie.

CIS w Drezdenku nie prowadził działań skierowanych na zakładanie spółdzielni socjalnych. Wprowadzał uczestników na otwarty rynek pracy poprzez oferty PUP i zatrudnienie wspierane (Ustawa O zatrudnieniu Socjalnym), to znaczy, że w zamian za zobowiązanie pracodawcy do zatrudnienia takiej osoby przez okres 18 m-cy otrzymuje on częściowy zwrot kosztów wynagrodzenia tego pracownika. Przez okres 3 m-cy 100% zasiłku (530zł), przez kolejne trzy 80 % i pozostałe 60 %. Ta forma zatrudnienia nie jest chętnie podejmowana przez przedsiębiorców. Doświadczenie wskazuje, że często te osoby mają problemy z wypełnieniem swoich zobowiązań wobec pracodawcy. Dlatego też wolą oni ubiegać się o dofinansowanie na konkretne stanowisko pracy (Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) i nie martwić się faktem porzucenia pracy lub nie wywiązywaniem z obowiązków. Mogą wtedy zatrudnić na to stanowisko kolejnego uczestnika CIS. Dlatego ważne jest organizowanie systemu staży, w których pracodawca mógłby lepiej przyjrzeć się potencjalnemu pracownikowi, a pracownik mógłby skonfrontować swoje umiejętności i wy-

obrażenia z stawianymi przed nim zadaniami. Oczywiście nie sposób nie zauważyć, że aktywizacja i wsparcie uczestników CIS kończy się w momencie zakończenia udziału w programie.

Wsparcie w procesie zakładania przez jego uczestników spółdzielni socjalnych nie tylko daje szansę na ich „uwłaszczenie”, zmianę relacji pracodawca – pracownik, współdziałanie i współuczestniczenie w działalności przedsiębiorstwa, ale także daje większą szansę monitorowania ich postępów i dalszego wspierania przez podmioty takie, jak np. CES. Nasze doświadczenia w tym względzie potwierdzają fakt, że powrót na rynek pracy osób długotrwale bezrobotnych wymaga długiego czasu, odpowiedniego przygotowania zarówno kadry, jak i osób wymagających wsparcia.

Nawet po przejściu procesu przygotowawczego i zarejestrowaniu w KRS nadal potrzebne jest wsparcie merytoryczne i organizacyjne, by mogli skutecznie funkcjonować aż do momentu osiągnięcia pełnej samodzielności. Pozostawienie ich samym sobie często skutkuje powrotem do poprzedniego stanu.

CES i programy wsparcia

Udział w projekcie brali nie tylko beneficjenci ostateczni, tzn. osoby bezrobotne i wykluczone, ale także tzw. beneficjenci pośredni, tj. osoby aktywne, podejmujące inicjatywy, przedstawiciele instytucji, organizacji, przedsiębiorcy.

W momencie przystąpienia BO (beneficjenta ostatecznego) do programu, mógł on skorzystać z różnego rodzaju wsparcia. CES chcąc w sposób jak najbardziej pełny wspierać BO wyzwalając ich możliwości w znalezieniu swojego miejsca, poczuciu uczestnictwa i powrocie na rynek pracy, prowadził programy edukacyjne, integracyjne i szkoleniowe. Działania te miały charakter aktywizujący, zmierzający do osobistego zaangażowania w poczucie odpowiedzialności za wspólną przyszłość.

Jednym z narzędzi integracji i aktywizacji społecznej był SLES. Był to program edukacji liderów ekonomii społecznej przygotowany przez Szkołę Barki w ramach podprojektu „Edukacja” i miał przygotować kadry do świadomych i niezależnych działań w ramach różnych instytucji ekonomii społecznej. Miał on integrować osoby z lokalnego środowiska, wykorzystywać wza-

jemny potencjał, zdobyte umiejętności, minimalizować i rozwiązywać problemy społeczne. W programie omawiano wiele zagadnień, między innymi zagadnienia dotyczące ekonomii społecznej, rozwoju przedsiębiorczości w krajach Europy, procedury zakładania spółdzielni socjalnych

i stowarzyszeń. Przedstawiano sposoby na pozyskiwanie środków finansowych (szczególnie funduszy europejskich), omawiano mechanizmy powstawania grup samokształceniowych jako nowej formy integracji osób wykluczonych, metody pracy samokształceniowej, umiejętności funkcjonowania publicznego. W pierwszej edycji SLES (lipiec –wrzesień 2006) wzięli udział pracownicy i liderzy partnerstwa „Ekonomia Społeczna w Praktyce”. Edukacja przebiegała w 16 sesjach i uczestniczyli w niej wszyscy pracownicy Fundacji w Dreźnie. W jej wyniku 4 osoby otrzymały certyfikat Lidera Ekonomii Społecznej.

Kolejne 2 edycje były zorganizowane dla liderów lokalnych (przedstawicieli instytucji, przedsiębiorców lokalnych, członków spółdzielni, osób aktywnych, wspierających inicjatywy lokalne, a także osób doświadczonych problemami), którzy po zakończeniu programu działali na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i wspomagali powstawanie lokalnych porozumień. Pierwsza edycja prowadzona była w formie odrębnych zajęć o charakterze teoretycznym i nie przyniosła oczekiwanych rezultatów. Osoby w niej uczestniczące nie podjęły działań w swojej społeczności lokalnej. Dlatego też drugą edycję połączono ze spotkaniami partnerskimi, co w efekcie skutkowało większą aktywnością osób w niej uczestniczących i powołaniem trzech wiejskich stowarzyszeń.

W ramach edukacji szkoły liderów zorganizowano wyjazdy studyjne do partnerów zagranicznych w Finlandii, Włoszech i Szkocji. Wizyty te odegrały ważną rolę, gdyż ich uczestnicy mieli okazję zapoznać się z dobrymi praktykami, a jednocześnie stanowiły one inspirację do podejmowania podobnych działań u siebie. W wyjazdach uczestniczyło 16 osób z Dreźnie, które brały udział w SLES. Warto zaznaczyć, że udział w tych wyjazdach u czterech członków wspólnoty w Dreźnie spowodował większą otwartość, zwiększenie ich wiary we własne możliwości

i umiejętności, co zaowocowało założeniem Stowarzyszenia Samopomocowego „Rodzina”, którego stali się liderami.

Inną formą była edukacja nieformalna w grupach samokształceniowych SAS (Szkoła Animacji Socjalnej) skierowana głównie do ludzi wykluczonych, znajdujących się w najbardziej trudnej sytuacji. Spełniła ona, poza celami edukacyjnymi związanymi z poszerzaniem wiedzy ogólnej, jak również poznaniem zagadnień dotyczących ekonomii społecznej, rolę integracyjną, wzmacnianie poczucia przynależności do określonej społeczności. Spotkania miały na celu zwiększenie u beneficjentów zdolności do samodzielnego świadczenia pracy, animowania własnej edukacji, zwiększenia różnorodnych umiejętności, wymiany doświadczeń, aktywności i samopomocy. Zajęcia odbywały się w formie regularnych spotkań, co najmniej 1 raz w tygodniu, i prowadzone były przez pracowników CES oraz specjalistów z zewnątrz. Udział w nich brali głównie mieszkańcy wspólnoty mimo, że w założeniu skierowane były one także do społeczności lokalnej. Dlatego podjęto działania w celu włączenia większej liczby osób z zewnątrz i uatrakcyjnienia spotkań. Organizowano spotkania integracyjne, np. wieczór meksykański z muzyką i slajdami z Peru i Meksyku, grille plenerowe, wizyty w muzeum na wystawach fotografii i malarstwa, spotkania z ciekawymi ludźmi. Odbywały się również spotkania w ramach Dyskusyjnego Klubu Filmowego, a dla najmłodszych prowadzone były poranki filmowe organizowane pod nazwą „Spotkania z bajką”. Wszystkie te działania zmierzały do tego, by promować Klub Integracji i zachęcać do udziału w SAS. W założeniu miały spowodować włączanie się ludzi ze środowisk zagrożonych do aktywnego współuczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym. Jak pokazało doświadczenie, efekt działań w tym obszarze w dużej mierze zależy od skutecznych działań psychologa i przemyślanej tematyki spotkań.

Inną formą wsparcia dotyczącą integracji zawodowej były szkolenia z przedsiębiorczości prowadzone przez konsultanta CES. Po spotkaniach informacyjnych organizowanych przy współpracy z PUP dziesięcioosobowe grupy zainteresowane udziałem w projekcie mogły uczestniczyć w szkoleniu z przedsiębiorczości. Cykl zajęć trwał 60 godzin i prowadzony był metodą warsztatową. Omawiane w toku zajęć zagadnienia dotyczyły spółdzielczości socjalnej i przedsiębiorczości, tworzenia biznes planu, sporządzania rachunku zysków i strat, zasad konkurencji, wypełniania i prowadzenia dokumentacji. Udział w nich wzięło 51 osób, a efektem było założenie przez kilka osób własnych firm, powstanie 2 grup założycielskich spół-

dzielni socjalnej, a w efekcie jeszcze dalszych działań powołanie spółdzielni socjalnej „Drzeń” i przedsiębiorstwa społecznego przy stowarzyszeniu samopomocowym „Rodzina”. Forma ta wydała się być skutecznym narzędziem w mobilizowaniu do podejmowania inicjatyw, upowszechnianiu wiedzy na temat tworzenia i funkcjonowania spółdzielni socjalnych, a w konsekwencji powrotu na rynek pracy. W cykl zajęć włączono psychologa i doradcę zawodowego. Było to bardzo ważne ze względu na konieczność wzmacniania w ludziach poczucia własnej wartości, odkrywania potencjału i preferencji, pokonywania strachu, stereotypów i wiary we własne możliwości.

Niezależnie od szkoleń z przedsiębiorczości, pracownicy CES prowadzili również szkolenia dla nowopowstających grup inicjatywnych spółdzielni z objaśnieniem zasad zakładania i funkcjonowania spółdzielni socjalnych.

W trakcie realizacji projektu nawiązane zostały kontakty z Zakładem Doskonalenia Zawodowego. W wyniku współpracy z ZDZ w Strzelcach Krajeńskich zorganizowano szkolenia branżowe przeprowadzając wcześniej ocenę predyspozycji zawodowych uczestników i przy współpracy z firmą „Audit” z Gorzowa i lokalnymi pracodawcami zapotrzebowanie rynku. Były to następujące szkolenia:

- Nowoczesne techniki sprzedaży i obsługa kas fiskalnych 17.05 -12.06.2007 r. (uczestniczyło 12 osób);
- Kurs spawaczy - spawanie elektryczne w osłonie gazów metodą MAG 11.04 -23.05.2007 r. (uczestniczyło 8 osób);
- Kurs operatorów wózków jezdniowych z napędem silnikowym w transporcie wewnątrzzakładowym 02.07 – 20.07.2007 r. (uczestniczyło 11 i 9 osób - 2 edycje) - już w trakcie szkolenia na operatorów wózków widłowych firma „Kappa” z Drezdenka chciała zatrudnić jej uczestników.

Zorganizowano nabór kandydatów na kurs komputerowy, odbyło się 13 edycji dla 106 osób (poziom podstawowy i rozszerzony) w tygodniowych 30 - godzinnych cyklach dla każdej z grup.

CES sfinansował także kurs prawa jazdy dla 5 osób oraz podwyższenie kategorii dla 1 osoby.

Na podstawie przeprowadzonych programów wspierających można mówić o możliwości przejścia różnych ścieżek przez osoby uczestniczące w programie. Osoby wykluczone społecznie i długotrwale bezrobotne potrzebują kompleksowego wsparcia zarówno w procesie integracji społecznej, jak i zawodowej. Ich droga jest najdłuższa i rozpoczyna się procesem włączenia w działania klubu integracji: udział w spotkaniach integracyjnych, imprezach, wyjazdach, następnie uczestniczą w zajęciach SAS, grupach samokształceniowych, grupach wsparcia, SLES, spotkaniach partnerskich. Poznają ludzi i środowisko, w którym żyją, tematykę ekonomii społecznej, wkraczają do programu szkoleń branżowych i związanych ze spółdzielczością, by w końcowym etapie móc podjąć pracę lub stworzyć własne przedsiębiorstwo w postaci spółdzielni socjalnej. Inne osoby, bardziej otwarte i aktywne, wchodziły bezpośrednio do szkoleń z przedsiębiorczości i branżowych, znajdując miejsce pracy w firmach lub przedsiębiorstwach komercyjnych. Jeszcze inne, szczególnie młode, wchodziły do konkretnego szkolenia i na tym kończyły swój udział. Bywało i tak, że proces udziału w projekcie dotyczył tylko części integracyjnej i w niewielkim stopniu udziału w SAS. Ponieważ celem tych działań jest promocja przedsiębiorczości społecznej, rozwój zaplecza i wsparcia wokół nowo powstających podmiotów ma zasadnicze znaczenie w procesie budowania efektywnie działającego partnerstwa.

CES i partnerstwo

Partnerstwo lokalne jest z jednej strony elementem systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, a z drugiej organizuje lokalną społeczność w celu realizowania wspólnych planów.

W ramach projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” podjęto próbę wypracowania metod i form współpracy między organizacjami, instytucjami, firmami oraz osobami prywatnymi, gotowymi działać na rzecz ekonomii społecznej, szczególnie w celu ograniczenia bezrobocia i budowania sieci wzajemnego wsparcia i rozwoju, zarówno na poziomie lokalnym, jak i ponad lokalnym. Współpracowano z instytucjami, które wspierały tę samą grupę beneficjentów, tj. OPS, PUP, MOPR, Kluby AA, CIS. Prowadzono działania związane z realizowaniem różnych inicjatyw, np: policja współpracowała z Fundacją przy działalności punktu informacyj-

nego dla ofiar przemocy domowej, wspólnie z biblioteką realizowano akcję „Cała Polska czyta dzieciom”, Sanepid realizował cykl spotkań w Klubie Integracji związanych z promocją zdrowego stylu życia i profilaktyką chorób. Muzeum, Dom Kultury, Pracownia Plastyczna i Gimnazjum nr 1 w Drezdenku wspierały działania integracyjne, edukacyjne i kulturalne, a PUP prowadził stałą współpracę z CES. Były to spotkania z bezrobotnymi, nabór do szkoleń branżowych, informacja o spółdzielniach, staże, udział w konferencjach, spotkaniach itp. Szpital, firma Victaulic, Meprozet i Urząd Miasta i Gminy zlecały prace dla bezrobotnych mieszkańców domu wspólnoty.

Szukano równocześnie możliwości rozwoju i współpracy. W ten sposób Fundacja Dom Wspólnoty „Barka” weszła do projektu „Activite lubuskie” realizowanego przez Fundację na Rzecz Collegium Polonicum w Słubicach, a dotyczącego wzmocnienia roli i znaczenia organizacji pozarządowych na terenie województwa lubuskiego. Uczestniczyła w Targach Aktywności Społecznej Lubuskich NGO, gdzie promowała swoje działania i zdobywała nowe kontakty. RO EFS w Zielonej Górze i Gorzowie wspierał merytorycznie, współpracował przy szkoleniach związanych z pozyskiwaniem środków z EFS i promocją ekonomii społecznej. Kontakty te są początkiem budowania porozumienia ponad lokalnego, wspierającego rozwój organizacji pozarządowych i wypracowania systemu wsparcia dla inicjatyw społecznych.

Oczywiście, aby powstało silne partnerstwo, potrzebni są liderzy. Aby przygotować takie kadry do działań w ramach różnych instytucji ES realizowano program edukacji liderów SLES. W większości partnerstw naturalnym liderem jest samorząd, który swoim autorytetem i możliwościami mobilizuje inne podmioty. W Drezdenku do działań partnerskich samorząd się nie włączył i to mimo przedstawienia jego celów, zarówno burmistrzowi, jak i grupie radnych. Realizowane w Drezdenku 2 edycje programu SLES, cotygodniowe spotkania partnerstwa lokalnego doprowadziły do zawiązania nieformalnego porozumienia. Deklarację przystąpienia do niego podpisały 22 podmioty*.

Aktualnie w partnerstwo aktywnie zaangażowane są trzy nowo powołane (z inicjatywy sołtysów i przy wsparciu CES) stowarzyszenia wiejskie „Drawa” w Drawinach, „Nasza Przyszłość” w Goszczanowie i „Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi” w Goszczanowcu, a także Stowarzyszenie Samopomocowe „Rodzina”, wielobranżowa spół-

dzielnia socjalna „Drzeń”, PUP, Muzeum Puszczy Drawskiej i Noteckiej im. F. Grasia i doraźnie przedstawiciele organizacji i instytucji publicznych.

CES był inicjatorem spotkań partnerstwa i na nim spoczywało inicjowanie działań i podejmowanie decyzji. Z doświadczenia wiemy, że tylko wspólna realizacja konkretnego zadania lub projektu ma szansę zmienić nastawienie i wyzwolić w ludziach wolę współdziałania. Nieokreślona perspektywa zmian w organizacji czy środowisku nie jest wystarczającą motywacją, mimo zrozumienia istoty problemu i wartości paktów społecznych. Ponieważ proces budowania partnerstwa trwa długo i przebiegał nie bez trudności, nie udało się zrealizować wspólnego projektu, który zmotywowałby do wspólnych działań. Mieszkańcy tych terenów to w większości ludność napływowa z wielu regionów Polski. Wzajemnym kontaktom towarzyszy często nieufność, uprzedzenia, niepewność. Przejawia się to w braku aktywności i postawie wyczekiwania. Przekłada się to również na obraz tradycji wspólnotowych, które zamykają się najczęściej w obrębie rodziny. Powołanie partnerstwa wydaje się niezwykle ważne dla stworzenia silnego zaplecza wspierającego nowo powstałe podmioty ES takie jak: stowarzyszenia, spółdzielnie, przedsiębiorstwa społeczne.

.
*1 .Starostwo powiatowe w Strzelcach Krajeńskich 2.PUP w Drezdenku 3.Muzeum Puszczy drawskiej i Noteckiej 4.Gimnazjum Publiczne nr1 5.Zespół Szkół im H.Sienkiewicza 6.Bank Spółdzielczy 7.Komisariat Policji 8.Sanepid 9.Nadnoteckie Towarzystwo Kultury 10.ZNP sekcja Emerytów i Rencistów 11.PGKiM 12.PCPR 13.Hurtownia Materiałów Budowlanych STROP 14.Victaulic 15.WSS „Drzeń”16.Piekarnia HERT 17.Gospodarstwo Szkółkarskie Czulak i Urbanek 18.Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej Gorzów 19.Biblioteka Publiczna 20.Fundacja pomocne Dłonie 21.Fundacja Dom Wspólnoty Barka 22.Dom Kultury

Udział w partnerstwie tak różnych podmiotów, jak samorząd, organizacje społeczne, instytucje pożytku publicznego, firmy i indywidualni przedsiębiorcy daje szansę stworzenia sieci wzajemnej wymiany dóbr i usług, wiedzy i doświadczeń, które umożliwiają wspólnocie lokalnej podjęcie działań na rzecz integracji społecznej i dobra wspólnego.

Przedsiębiorstwa społeczne

CES miał być wsparciem w procesie tworzenia przedsiębiorstw społecznych i budowy wokół nich przyjaznego środowiska.

Spółdzielnia socjalna to nowa forma prawna określana jako przedsiębiorstwo społeczne. Aby ją założyć potrzeba pięciu osób, w których gronie mogą się znaleźć osoby bezrobotne, niepełnosprawne lub te, które ukończyły program CIS. Członkami spółdzielni mogą zostać też osoby, które nie spełniają wyżej wymienionych wymogów, a które posiadają specjalistyczne kwalifikacje brakujące pozostałym członkom spółdzielni. Obecnie liczba tych osób nie może być większa niż 20% ogólnej liczby członków spółdzielni. Przedmiotem działalności spółdzielni jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, które funkcjonuje w oparciu o osobistą pracę jej członków i działa na rzecz ich społecznej i zawodowej reintegracji. Wypracowana nadwyżka budżetowa powinna być przeznaczana na cele spółdzielni (fundusz zasobowy, działalność społeczną i edukacyjną).

CES w Drezdenku organizował, wdrażał i nadzorował proces zakładania i prowadzenia spółdzielni socjalnych.

Proces ten realizowany był przez CES w kolejnych etapach:

- wyłonienie spośród osób uczestniczących w programie grupy inicjatywnej spółdzielni socjalnej;
- przeprowadzanie szkoleń;
- prowadzenie spotkań i konsultacji, na których omawiano pomysły na działalność - przeprowadzano analizę rynku, omawiane były szanse i zagrożenia przedsięwzięcia (analiza SWOT);
- powołanie grupy założycielskiej spółdzielni socjalnej;
- przygotowanie biznes planu i strategii działania;
- przygotowanie statutu spółdzielni socjalnej;
- złożenie deklaracji członkowskich;
- zwołanie zebrania założycielskiego (powołanie spółdzielni, przyjęcie statutu i powołanie Zarządu);
- przygotowanie kompletu dokumentów do KRS;

- przygotowanie wniosku do CES o przyznanie grantu;
- rejestracja.

Pierwsza grupa inicjatywna złożona z 9 osób skorzystała z całego przygotowanego cyklu wsparcia (zajęć motywacyjnych, warsztatów, cykli szkoleniowych, udziału w spotkaniach partnerskich, wyjeździe integracyjno-szkoleniowym do Karpacza i zagranicznych wyjazdach studyjnych do Włoch, Szkocji i Finlandii). Jednak bezpośrednio przed rejestracją w KRS osoby te złożyły rezygnację, uzasadniając ją złym stanem zdrowia, kłopotami, powodami osobistymi, itp. Te wahania obserwowaliśmy już wcześniej, kiedy wycofały się trzy osoby, ale wydawało się, że jest to moment przejściowy i podjęcie działań naprawczych problem rozwiąże. Należy jednak wziąć pod uwagę fakt, że proces przygotowawczy trwał bardzo długo (7 miesięcy) i mimo przyznania środków grantowych dużo wcześniej, nie można było rozpocząć działań ze względu na wstrzymanie przelania kolejnej transzy pieniędzy. Analizując sytuację doszliśmy do wniosku, że osoby te nie były przygotowane do samodzielnego działania i wzięcia za nie odpowiedzialności. Pomimo tego, że to my zebraliśmy informacje do koncepcji biznesowej, podpowiedzieliśmy pomysł, przygotowaliśmy biznes plan i komplet dokumentów rejestracyjnych, zostaliśmy obarczeni winą, że nie dotrzymujemy terminów, nie załatwiamy wszystkiego tak, jak trzeba, nie działamy efektywnie. Potwierdziło to fakt, że aby spółdzielnia socjalna mogła powstać i zaistnieć na rynku, musi składać się z osób mających motywację i postawę przedsiębiorczą. Osoby długotrwale bezrobotne, bierne, posiadające niski poziom motywacji mogą być jej członkami, ale w sytuacjach krytycznych mogą stanowić najsłabsze ogniwo zespołu. Jego trzon muszą stanowić osoby odpowiedzialne, zmotywowane, cechujące się zaangażowaniem i aktywnością.

Konkursy grantowe.

W listopadzie 2006 r. został ogłoszony konkurs grantowy na projekty dotyczące wsparcia finansowego nowo tworzonych i już istniejących spółdzielni socjalnych oraz przedsiębiorstw społecznych w gminie Drezdenko pt. „Ekonomia Społeczna szansą na lepsze jutro”. Przeprowadzenie konkursu wymagało opracowania systemu procedur i dokumentacji konkursowej (wytycznych konkursu, regulaminu, zasad, formularzy wniosku aplikacyjnego, umowy, wnio-

sków o płatność, sprawozdań). Trzeba było opracować procedury wypłaty i rozliczenia grantu. Ponieważ nie mieliśmy w tym zakresie wcześniejszych doświadczeń, skorzystaliśmy z dokumentów i procedur opracowanych przez partnerów z Poznania i zaadoptowaliśmy je na nasze potrzeby. Dodatkową trudnością była konieczność pomocy spółdzielcom na każdym etapie realizacji przedsięwzięcia objętego wnioskiem grantowym. Do CES wpłynął 1 wniosek o dofinansowanie realizacji przygotowanego projektu w ramach funduszu grantowego grupy inicjatywnej Wielobranżowej Spółdzielni socjalnej „Drzeń” na kwotę 180 000 zł. CES w ramach projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” dysponował funduszem grantowym w wysokości 200 000zł. Po przeprowadzeniu weryfikacji formalnej powołana 07.12.2006 r. komisja grantowa, złożona z 5 osób, dokonała pozytywnej oceny merytorycznej wniosku. Obniżyła jednak kwotę przyznanych środków do 140 000 zł w związku z przewidywaną dotacją z Funduszu Pracy (przyznawaną przez PUP), uznając jednocześnie, że jest to kwota wystarczająca do zrealizowania planowanych działań. W skład komisji wchodził:

- przedstawiciel administratora projektu,
- przedstawiciel PUP,
- przedstawiciel partnerstwa,
- przedstawiciel stowarzyszenia rozwoju przedsiębiorczości,
- przedstawiciel przedsiębiorców.

Przyznane dofinansowanie dotyczyło planu uruchomienia przez spółdzielnię działalności wielobranżowej: poligraficznej, działalności usługowo-remontowej i porządkowej oraz działalności rachunkowo-księgowej. Zabezpieczeniem przyznanych środków miał być weksel in blanco podpisany przez członków założycieli.

Po złożeniu rezygnacji i rozwiązaniu się grupy założycielskiej spółdzielni „Drzeń” istniało zagrożenie niezrealizowania projektu. Zaczęliśmy przygotowywać drugą grupę, już wcześniej wyselekcjonowaną, oświadczyliśmy jednak, że pomoc będzie ograniczona do pewnego zakresu działań. Zebranie informacji, przygotowanie planu przedsięwzięcia i dokumentacji konkursowej to był zakres czynności, które musiała wykonać grupa inicjatywna. Na tym etapie realizacji projektu CES kontrolowało przedstawianą dokumentację, udzielało wskazówek i wskazywało na ewentualne błędy czy konieczne poprawki. Należy dodać, że osoby tworzą-

ce tę grupę aktywnie uczestniczyły w spotkaniach partnerstwa i organizowanych szkoleniach. Były odpowiedzialne, przedsiębiorcze i wykazywały wrażliwość i postawy prospołeczne. W maju wystąpiły do CES o podtrzymanie decyzji przyznania w całości grantu dla WSS „Drzeń”. Poinformowały jednocześnie, że na walnym zebraniu założycielskim powołana została już nowa spółdzielnia, która zobowiązuje się do realizacji projektu zgodnie z wnioskiem pozytywnie rozpatrzonym przez komisję grantową, jak również spełnia wszystkie warunki określone w zasadach konkursu.

Ponieważ nowa grupa była dobrze merytorycznie przygotowana do realizacji przedsięwzięcia, a jej członkowie posiadali kwalifikacje minimalizujące ryzyko niepowodzenia, CES w porozumieniu z administratorem wyrazili zgodę. Przesunięty został (na wniosek nowej grupy) w związku z przedłużającym się procesem rejestracji ustalony wcześniej termin zakończenia realizacji projektu z 30.06.2007r. na 30.09.2007r.

31 lipca 2007spółdzielnia socjalna WSS „Drzeń” otrzymała wpis do KRS i mogła rozpocząć swoją działalność. Dnia 08.08.2007 r. podpisana została z nią umowa o dofinansowanie projektu, a 29.08.2007r. zostały przekazane nowo powstałej spółdzielni socjalnej przyznane wcześniej środki w wysokości 140 000 zł na zakup maszyn i urządzeń do uruchomienia działalności poligraficznej. W dalszej kolejności wsparcie CES dotyczyło negocjacji związanych z zakupem sprzętu, nieodpłatnym użyczeniem lokalu na działalność, organizowaniem specjalistycznych szkoleń związanych z obsługą maszyn i programów komputerowych, obsługą księgową i pozyskiwaniem zleceń dla spółdzielni.

Powołanie i prowadzenie spółdzielni socjalnej wymaga wiele trudu, wiedzy i doświadczenia. Tego zazwyczaj brakuje osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Osoby te potrzebują wsparcia m.in. w zakresie przygotowania koncepcji biznesowej, prowadzenia działalności gospodarczej, księgowości czy pozyskiwania zleceń. Trzeba też sprostać wielu wymogom określany kolejno przez statut, ustawy, rozporządzenia, co nie zawsze jest możliwe. Np. przeszkodą w uzyskaniu środków z Urzędu Pracy jest zadłużenie osób najczęściej z powodów niepłacenia alimentów. Inną kwestią są poręczenia i gwarancje na zabezpieczenie przyznanych środków. Dlatego ważne jest, aby wśród jego członków znalazły się osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje zawodowe i umiejętności, mogące wspierać innych, jednocze-

śnie zapewniając większą efektywność działań spółdzielni. Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Drzeń” prowadzi działalność poligraficzną i zatrudnia na umowę o pracę 4 członkinie. Dzięki swojemu zaangażowaniu i współpracy w ramach partnerstwa wypracowano już pierwsze zyski i jest duża nadzieja na jej dalszy samodzielny rozwój.

Przy współpracy z CES w zakresie szkoleń, edukacji i wsparcia organizacyjnego zostało powołane w dniu 08.06.2007 r. Stowarzyszenie Samopomocowe „Rodzina”. W jego skład wchodzi 17 członków założycieli, mieszkańców domu wspólnoty Barka. Zarząd Stowarzyszenia, przy wsparciu ze strony CES w zakresie konsultacji i doradztwa w aspektach merytorycznych, zgodnych z programem „Ekonomia Społeczna w Praktyce”, przygotował plan uruchomienia i prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstwa społecznego.

19 czerwca 2007 r. CES ogłosił II edycję konkursu grantowego „Ekonomia Społeczna szansą na lepsze jutro”, na który 20.07.2007 r. wpłynął jeden wniosek grupy inicjatywnej Przedsiębiorstwa Społecznego „Rodzina” przy Stowarzyszeniu Samopomocowym „Rodzina w Drezdenku.

W dniu 13.08.2007 r. Komisja Grantowa powołana przez CES, w której skład wchodził:

- przedstawiciela administratora,
- przedstawiciela OZIS (Ogólnopolskiego Związku Organizacji na rzecz Integracji Społecznej),
- przedstawiciela PUP,
- przedstawiciela partnerstwa lokalnego,
- przedstawiciela przedsiębiorców

dokonała oceny merytorycznej wniosku przyznając dofinansowanie w wysokości 60 000 zł. Dofinansowanie przyznano w formie dotacji na zakup maszyn i urządzeń do działalności usługowej przedsiębiorstwa związanej z zagospodarowaniem terenów zieleni, uprawami rolnymi, sprzątaniem i czyszczeniem ulic i obiektów oraz działalnością pokrewną.

W dniu 13.11.2007 r. Stowarzyszenie Samopomocowe „Rodzina” otrzymało wpis do KRS i przystąpiło do realizacji przedsięwzięcia. 30.11.2007 r. została podpisana umowa o dofinansowanie projektu i przekazane zostały środki grantowe w wysokości 60 000 zł. Ze środków

tych zakupiono kosiarkę samojezdną z zestawem elementów wymiennych, kosiarki i pilarki spalinowe oraz narzędzia pomocnicze. Przedsiębiorstwo jest jeszcze w fazie rozruchu. Prowadzi rozmowy z potencjalnymi zleceniodawcami prac i działania promocyjno-reklamowe.

Planowane jest zatrudnienie rotacyjne od 5 do 10 osób, zależnie od zapotrzebowania na usługi oraz od wielkości przychodu. W fazie początkowej pracownicy będą zatrudniani w formie umów zleceń, umów o pracę na czas określony w kierunku zatrudnienia na stałe. Przedsiębiorstwo będzie się koncentrować na usługach na rzecz miasta i klientów indywidualnych w zakresie prac porządkowych. Obejmowałyby one przede wszystkim koszenie terenów wielkopowierzchniowych, poboczy i trawników, oczyszczanie rowów, koryta i brzegów Noteci, przycinanie drzew i krzewów, a zimą - odśnieżanie i odładzanie ciągów komunikacyjnych. Dużą zaletę stanowi wyspecjalizowany i profesjonalny sprzęt firmy STIHL, gwarantujący wysoką jakość wykonywanych usług. Zagrożeniem związanym z powodzeniem przedsięwzięcia jest duża rotacja ludzi, brak doświadczeń i umiejętności przedsiębiorczych oraz możliwość powrotu do nałogu osób w nim zatrudnionych. Niemniej jednak staraliśmy się zminimalizować zagrożenia poprzez organizowane spotkania i szkoleń (dwóch członków zarządu ukończyło szkolenie z podstaw przedsiębiorczości oraz organizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw, dwóch członków odbywa kurs prawa jazdy, 7 osób uczestniczyło w szkoleniu dotyczącym podstaw związanych z przygotowaniem i prowadzeniem dokumentacji finansowej przedsiębiorstwa społecznego).

Wydaje się, że przedsiębiorstwo społeczne wymaga jeszcze długiego procesu wsparcia szczególnie dotyczącego poszukiwania zleceń, motywowania jego członków i procesu edukacyjno – szkoleniowego, ma ono przecież reintegrować społecznie i zawodowo osoby wykluczone i stanowić dla nich rynek pracy.

Uzyskane efekty

W wyniku działań CES można mówić o uzyskaniu zakładanych rezultatów w projekcie PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.

Działaniami w projekcie objętych zostało 235 osób.

W spotkaniach klubu Integracji uczestniczyło łącznie 109 osób.

Ze spotkań grup samokształceniowych SAS odbywających się raz w tygodniu skorzystało 40 osób.

W kursach przedsiębiorczości (5 edycji po 60 h) wzięło udział 51 osób.

Z kursów komputerowych skorzystało 106 osób.

Z pięciu kursów branżowych - 42 osoby.

W rezultacie tych działań na otwartym rynku pracy znalazło zatrudnienie ok. 56 osób.

Własną działalność gospodarczą uruchomiło 8 osób.

Rozpoczęła działalność 1 spółdzielnia socjalna WSS "Drzeń", zatrudniając na umowę o pracę 4 osoby.

Rozpoczęło działalność Przedsiębiorstwo Społeczne przy Stowarzyszeniu Samopomocowym „Rodzina”.

Powołano 4 nowe stowarzyszenia, w tym 3 wiejskie skupiające 57 osób i 1 samopomocowe skupiające 17 osób.

Jeden z uczestników projektu, założyciel i prezes spółdzielni socjalnej w wyniku udziału w szkoleniach zdecydował się na napisanie pracy magisterskiej na temat: Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Drzeń” jako skutek aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych po roku 2006.

Nowym podmiotom ekonomii społecznej udzielono wsparcia w wysokości 200 000 zł ze środków IW EQUAL będącymi pomocą de minimis oraz 80 000zł ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach realizowanego projektu Ośrodka Wsparcia Spółdzielczości Socjalnej (OWSS).

CES współpracował także przy realizacji innych projektów Fundacji Dom Wspólnoty „Barka”.

Były to:

1. Najtrudniejszy Pierwszy Krok - współfinansowany ze środków Urzędu Marszałkowskiego wspierający zadania CES.
2. Ośrodek Wsparcia Spółdzielczości Socjalnej (OWSS) ze środków MPiPS.

3. Punkt informacyjny dla ofiar przemocy w rodzinie i projekt „Wychodzenie z bezdomności” współfinansowany ze środków wojewody lubuskiego.

4. Projekt „Activite lubuskie” realizowany przez Fundację na Rzecz Collegium Polonicum w Słubicach.

Opisane powyżej działania generują dość wysokie koszty, przede wszystkim granty, szkolenia zawodowe i zatrudnienie kadry. Pozyskanie części środków na dalsze funkcjonowanie CES powinno pochodzić od partnerstwa i samorządu. Reszta mogłaby pochodzić z funduszy europejskich i usług świadczonych przez CES. Niestety z braku trwałego partnerstwa i słabego zaangażowania samorządu nie ma możliwości wsparcia finansowego. Zbyt mała liczba podmiotów ekonomii społecznej także nie daje w chwili obecnej szansy na świadczenie odpłatnych usług przez CES. Możliwość skorzystania ze środków unijnych jest na razie jedyną szansą na kontynuowanie działalności CES w Drezdenku.

3. Centrum Ekonomii Społecznej jako instrument rozwoju lokalnego i instrument rynku pracy. Na przykładzie działań w gminie Kwilcz i Lwówek

Krystyna Dorsz

UTWORZENIE CENTRUM EKONOMII SPOŁECZNEJ

Centrum Ekonomii Społecznej jest inicjatywą oddolną. Mogą ją współtworzyć lokalne stowarzyszenia, działające w sferze ekonomii społecznej.

W ramach projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” w gminie Kwilcz i Lwówek przetestowano dwa modele tworzenia Centrum Ekonomii Społecznej.

W gminie Kwilcz inicjatywa należała do stowarzyszenia ROSE, co wynikało ze strategii realizowanego projektu. CES powstało w marcu 2006 r. jako struktura tworzona w ramach programu finansowanego z PIW EQUAL. Decyzje co do wyboru kadry, miejsca oraz sposobu realizacji nałożonych zadań należały do stowarzyszenia, ale były determinowane zarówno obowiązującą strategią, jak i działaniem w Partnerstwie.

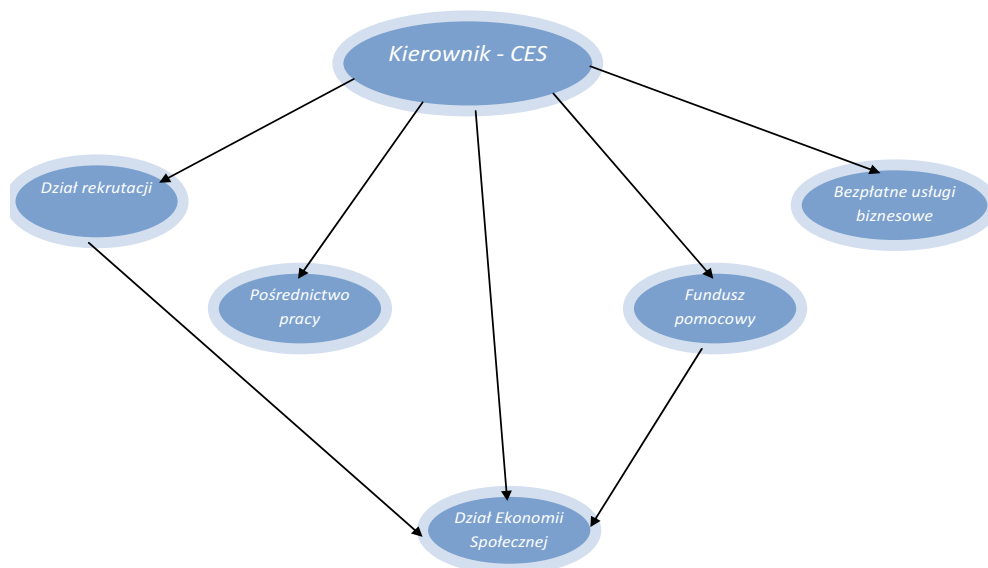
Natomiast CES we Lwówku powstało jako filia Centrum Kwileckiego, powołana w początkach 2007 r. w wyniku działania tworzącego się partnerstwa lokalnego. W tworzeniu filii niebagatelne znaczenie miał fakt, że przez rok przetestowano już pewne rozwiązania. W ten sposób można było wybierać optymalne rozwiązania. Ponadto, w znacznym większym stopniu możliwe było już ujęcie oczekiwań lokalnych partnerów.

Na terenie gminy Lwówek działała już wówczas jedna spółdzielnia socjalna składająca się z dwóch oddziałów - w Marszewie i Posadówku, a kolejna we Władysławowie była w trakcie rejestracji. Ponadto przy Stowarzyszeniu Integracji Społeczności Lokalnych „WIELKOPO-MOC” tworzyło się przedsiębiorstwo społeczne. Dodatkowym czynnikiem, który determinował

działania partnerstwa lokalnego, była analiza „Problemów społecznych o najwyższym stopniu dotkliwości w gminie Lwówek”.

1. STRUKTURA CES

1. Zarządzanie CES – kierownik,
2. Dział rekrutacji,
3. Pośrednictwo pracy - na wolnym rynku oraz samozatrudnienia,
4. Dział ekonomii społecznej (szkolenia, szkolenia branżowe i doradztwo dla grup inicjatywnych oraz działających spółdzielni, przedsiębiorstwa społeczne, pomoc w budowaniu wizerunku,),
5. Fundusz pomocowy (Fundusz grantowy, OWSS, PUP) – zadaniem działu jest uzyskanie wsparcia finansowego dla powstających lub działających podmiotów ekonomii społecznej w zależności od aktualnych możliwości danego środowiska, pomoc w pozyskiwaniu zleceń,
6. Bezpłatne usługi biznesowe – tu pomoc może uzyskać lokalny biznes - informacja.

2. ZADANIA CES

Z powyższej struktury wynikają następujące zadania:

I. Zadania kierownika CES:

A. Zarządzanie kapitałem społecznym:

- identyfikacja i inwentaryzacja biznesowych podmiotów prawnych, organizacji pozarządowych, kapitału społecznego w gminie, zasobów lokalowych, infrastruktury analiza lokalnego rynku pracy i systematyczna inwentaryzacja zasobów gminy;

B. Zarządzanie wybranym zespołem;

C. Monitoring realizowanych zadań;

II . Zadania działu rekrutacji:

A. Opracowanie zasad uczestnictwa - i odpowiednich dokumentów - w CES – kto, kiedy i na jakich zasadach; przygotowanie podstawowych informacji o działalności CES, czym jest CES, do kogo jest skierowana oferta, jaka to oferta;

- B. promocja działań CES – przygotowanie lokalnych spotkań, rozpowszechnienie informacji;
- C. nawiązanie współpracy z istniejącymi podmiotami ekonomii społecznej (rekrutacja podmiotów prawnych);
- D. Nabór Beneficjentów Ostatecznych do CES – tworzenie grup inicjatywnych spółdzielni, kwalifikowanie osób na szkolenia;

III Pośrednictwo pracy – zbieranie ofert od lokalnych przedsiębiorców, kierowanie do firm osób poszukujących pracy.

Jest to ważny dział Centrum Ekonomii Społecznej. Jednak na terenach wiejskich pośrednictwo miało znaczenie marginalne. Wynika to z niewielkiego rynku pracy, małej liczby nowo powstających miejsc pracy, stąd małej liczby ofert. Dominują tu firmy rodzinne, do wyjątków należą natomiast większe firmy zatrudniające ponad 50 osób. Poszukiwani są specjaliści z wysokimi kwalifikacjami, a takie osoby z kolei nie korzystały z pomocy CES.

IV Dział ekonomii społecznej – najważniejszy dział Centrum Ekonomii Społecznej, nastawiony na wszechstronną pracę w zakresie reintegracji zawodowej:

- A. REINTEGRACJA - dział ten zajmuje się pracą reintegracyjną z osobami zmarginalizowanymi na rynku pracy. Proponuje szkolenia dotyczące ekonomii społecznej, czyli wprowadzenie do zagadnień związanych z tworzeniem warunków dotyczących powstawania spółdzielni socjalnych i włączenia osób wykluczonych w strukturę rynku. Szkolenia powinny dotyczyć szerokiego uczestnictwa osób bezrobotnych w rynku pracy i budowania integracji społecznej
- B. TWORZENIE SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH I PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH - szkolenia „Jak zakładać i prowadzić spółdzielnię socjalną oraz przedsiębiorstwo społeczne”, pomoc w formalnościach związanych z rejestracją i rozpoczęciem działalności, testowanie metod tworzenia i funkcjonowania spółdzielni socjalnych oraz przedsiębiorstw społecznych. Zarówno w gminie Kwilcz, jak i Lwówek, przeprowadzono szkolenia z zakresu zakładania i prowadzenia spółdzielni socjalnych.

- C. Szkolenia branżowe dla osób podejmujących działalność w formie spółdzielni socjalnej oraz przedsiębiorstwa społecznego.

W trakcie realizacji projektu Ekonomia Społeczna w Praktyce przeprowadzono szereg różnorodnych szkoleń, były to także szkolenia indywidualne dostosowane do konkretnych potrzeb i oczekiwań uczestników projektu.

1. Szkolenie ogrodniczo – sadownicze: 13 osób,
2. Szkolenie hotelarskie: 9 osób,
3. Warsztat gastronomiczny: 9 osób,
4. Szkolenie z zakresu produkcji tradycyjnej żywności: 2 osoby,
5. Szkolenia z zakresu produkcji ekologicznej: 9 osób,
6. Szkolenia z zakresu produkcji makaronu: 4 osoby,
7. Szkolenie komputerowe: 29 osób,
8. Szkolenie z zakresu rękodzieła: 13 osób,
9. Szkolenie z zakresu obsługi kasy fiskalnej: 9 osób,
10. Szkolenie HACCP – 8 osób,
11. Szkolenie w zakresie opieki nad osobami starszymi i potrzebującymi pomocy – 9 osób,
12. Szkolenie drwal – pilarz – 3 osoby,
13. Kurs traktorzysty – 1 osoba,
14. Szkolenie z zakresu obsługi kasy fiskalnej – 6 osób,
15. Szkolenie w zakresie opieki nad osobami starszymi i potrzebującymi pomocy – 6 osób,
16. Szkolenie z zakresu prowadzenie działalności gospodarczej Spółdzielni Socjalnej „Eko-Farma” oraz promocji działań – 5 osób,
17. Szkolenie z zakresu prowadzenie działalności handlowej, Spółdzielnia Socjalna Kram – 5 osób,
18. Szkolenie z zakresu rękodzieła i bukieciarstwa – 12 osób,
19. Szkolenie z zakresu wikliniarstwa – 5 osób,
20. Szkolenie z zakresu pielęgnacji terenów zielonych – 4 osoby.

D. Kreowanie wizerunku przedsiębiorczości społecznej w lokalnym środowisku:

– Pomoc w tworzeniu standardów działalności podmiotów ekonomii społecznej - księgowość, jakość usług, biznes plany, strategie rozwoju, marketing i zarządzanie spółdzielnią,

- Promocja dobrych przykładów w zakresie działań lokalnych podmiotów ekonomii społecznej,
- Włączenie w proces współpracy lokalnych instytucji i biznesu.

IV Fundusz pomocowy (Fundusz grantowy, OWSS, PUP) – zadaniem działu jest uzyskanie wsparcia finansowego dla powstających lub działających podmiotów ekonomii społecznej w zależności od aktualnych możliwości danego środowiska, a także pomoc w pozyskiwaniu zleceń dla przedsiębiorstw ekonomii społecznej.

Zadaniem CES jest przygotowanie powstających podmiotów do pozyskania środków niezbędnych na rozpoczęcie lub prowadzenie działalności.

Podstawowym zadaniem powinno być rozpoznanie możliwości uzyskania dotacji z PUP. Kolejnym - wskazanie innych źródeł finansowania, np. poprzez Ośrodki Wsparcia Spółdzielczości Socjalnej, środki unijne w programie Kapitał Ludzki lub inne fundusze grantowe, ewentualnie pożyczkowe. W ramach projektu ESP testowano różnego rodzaju wsparcie dla spółdzielni.

W gminie Kwilcz spółdzielnie zaczęły powstawać w drugiej połowie 2005 r. Spółdzielnia Socjalna Świt, Spółdzielnia Socjalna Kram zarejestrowane zostały we wrześniu 2005 r. Żadna z nich nie uzyskała dotacji na rozpoczęcie działalności z Powiatowego Urzędu Pracy. To samo dotyczyło też Spółdzielni Socjalnej Marszewo, zarejestrowanej w listopadzie 2005 r. Główną przeszkodą okazała się wówczas interpretacja przepisów. Spółdzielnie nie uzyskały odpowiedniej informacji na etapie rejestracji, co uniemożliwiło im już po zarejestrowaniu ubiegać się o środki. Aktualnie podstawowym problemem jest brak odpowiednich zabezpieczeń dotacji z PUP.

W przypadku Kwilcza i Lwówka możliwości pozyskania wsparcia z PUP testowane były na przykładzie jednej ze spółdzielni, zarejestrowanej w lipcu 2007 r. Aby otrzymać kapitał na rozpoczęcie działalności, spółdzielcy powinni mieć odpowiednie zabezpieczenie środków, co w przypadku osób długotrwale bezrobotnych na ogół jest niemożliwe. Także Fundusze Poręczeniowe nie podejmują (w ich mniemaniu) dość ryzykowanych transakcji z podmiotami, jakimi są spółdzielnie socjalne. W ten sposób istotny element wsparcia rozwoju ekonomii

społecznej w postaci dotacji na rozpoczęcie działalności jest dla spółdzielni socjalnej na obecnym etapie prawnym - przepisem martwym.

Mając na uwadze konieczność wsparcia powstałych spółdzielni, Partnerstwo projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” przetestowało przyznawanie środków poprzez Konkurs Grantowy.

Konkurs Grantowy obejmował następujące procedury:

1. Regulamin konkursu;
2. Zasady konkursu;
3. Karta weryfikacji formalnej (wypełniana przez pracownika CES);
4. Karta oceny merytorycznej (wypełniana przez członków Komisji Grantowej).

Wniosek konkursowy składany przez zainteresowane podmioty obejmował:

- a) formularz wnioskowy;
- b) biznesplan;
- c) harmonogram rzeczowo finansowy;
- d) załącznik do formularza wnioskowego, określającego aktualną sytuację prawno-ekonomiczną wnioskodawcy. Tymi dokumentami w zależności od podmiotu składającego wniosek są:

1) statut potwierdzony za zgodność z oryginałem (w przypadku grup – członków założycieli spółdzielni socjalnej – podpisany przez wszystkich członków);

2) deklaracja (oświadczenia) chęci przystąpienia do spółdzielni (w przypadku grup osób – członków założycieli spółdzielni socjalnej);

3) aktualny wyciąg z Krajowego Rejestru Sądowego (dla zarejestrowanych spółdzielni),

4) zaświadczenia lub kopie zaświadczeń potwierdzone za zgodność z oryginałem z Powiatowego Urzędu Pracy, Centrum Integracji Społecznej lub Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie o fakcie, iż członkowie założyciele spółdzielni socjalnej są osobami uprawnionymi do jej założenia, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 26

października 2004 r. w sprawie wzorów dokumentów niezbędnych do utworzenia spółdzielni socjalnej (Dz.U. Nr 240, poz.2412) (dla grup założycielskich spółdzielni socjalnych);

- e) sprawozdanie finansowe za ostatni rok działalności (jeśli spółdzielnia posiada);
- f) oświadczenia o niezaleganiu ze składkami do ZUS i podatkami do Urzędu Skarbowego (dla zarejestrowanych spółdzielni);
- g) oświadczenie o niezaleganiu z uiszczaniem podatków;
- h) oświadczenie wnioskodawcy o niekorzystaniu ze środków w ramach pomocy publicznej w okresie ostatnich 3 lat licząc od daty podpisania umowy z Funduszem. W przypadku korzystania ze środków w ramach pomocy publicznej wymagane jest zaświadczenie o wysokości i rodzaju otrzymanej pomocy wydanej przez organ, który udzielił pomocy;
- i) oświadczenie ubiegającego się o dofinansowanie o kwalifikacji VAT;
- j) zobowiązanie, iż środki zostaną wydatkowane zgodnie z Regulaminem Funduszu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu.

Po zatwierdzeniu przyznania pomocy podpisywana była umowa.

Na wsparcie spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych CES Kwilcz dysponował kwotą 800 tys. zł. W ramach funduszu przeprowadzono dwie tury konkursu.

Konkurs był o tyle istotny, iż spowodował, że CES przepracował w sposób systematyczny zasady udzielania wsparcia podmiotom ekonomii społecznej.

Konkurs przeprowadzono z zachowaniem wszelkich niezbędnych zasad udzielania wsparcia z wykorzystaniem środków publicznych.

Informacja o konkursie została zamieszczona na stronach internetowych Partnerstwa, w wyznaczonym terminie złożone zostały wnioski wraz dokumentacją konkursową, to znaczy opracowanym biznesplanem, a także dokumentami określającymi kondycję finansową spółdzielni (w przypadku istniejących już podmiotów). Po opracowaniu formalnym przez pracowników CES Kwilcz wnioski trafiły do oceny merytorycznej Komisji Grantowej, która przyznawała wsparcie. W skład Komisji Grantowej obok przedstawicieli Administratora Projektu weszły znaczące osoby ze środowiska lokalnego.

Decyzją Komisji Grantowej przyznano środki następującym podmiotom:

- a.) Spółdzielnia Socjalna Świt – Centrum konferencyjno-hotelowe. Środki w wysokości 180 tys. zł na uruchomienie działalności hotelarsko – gastronomiczno-konferencyjnej.
- b.) Spółdzielnia Socjalna Świt – Inwestycja w zakresie produkcji ekologicznego makaronu – 70 tys. zł przeznaczono na przygotowanie i wyposażenie pomieszczeń do produkcji makaronu ekologicznego.
- c.) Spółdzielnia Socjalna Kram – Centrum Ogrodnicze w Kwilczu. Za kwotę 97.900 zł uruchomiono sklep ogrodniczy.
- d.) Spółdzielnia Socjalna Marszewo – Inwestycja w zakresie usług na rzecz zieleni miejskiej. 121.700 zł wydatkowano na sprzęt i wyposażenie warsztatu świadczącego usługi pielęgnacyjne związane z utrzymaniem terenów zielonych w gminie Lwówek.
- e.) Spółdzielnia Socjalna Marszewo (oddział w Posadowku) – Inwestycja w zakresie produkcji drewna opałowego i handlu używaną odzieżą oraz używanym sprzętem. Spółdzielnia otrzymała dotację w wysokości 106.900 zł z przeznaczeniem na zakup samochodu do zbierania używanych sprzętów oraz narzędzi i urządzeń do produkcji drewna opałowego.
- f.) Spółdzielnia Socjalna Eko-Farma otrzymała dotację 77100 zł na doposażenie inwestycyjne do rozpoczęcia działalności. Spółdzielnia świadczy usługi pielęgnacyjne dla osób starszych.
- g.) Przedsiębiorstwo Społeczne „Jezioraki” otrzymało dotację na program „Udany wypoczynek tylko w Prusimiu”. Za kwotę 46330 zł Jezioraki zakupiły 2 domki kempingowe rozszerzając bazę noclegową w ośrodku wypoczynkowym w wiosce Prusim.
- h.) Kwilecka Spółdzielnia Socjalna – Wdraża projekt usług gastronomicznych dla Gminy Kwilcz. Dotację 105500 zł przeznaczono na remont i wyposażenie bazy niezbędnej do prowadzenia działalności gastronomicznej.

Wszystkie podmioty złożyły przed otrzymaniem środków weksle in blanco jako zabezpieczenie dotacji. Środki były przekazywane w transzach, co ułatwiło kontrolę wydatkowania pieniędzy przez grantobiorców. Pracownicy Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu przeprowadzili kontrolę wydatkowania środków poprzez weryfikację nie tylko dokumentacji finansowej, ale sprawdzenie rzeczowe. W ten sposób potwierdzono zgodność wydatkowania środków

wszystkich podmiotów. Z kontroli w terenie sporządzano protokół, ewentualne nieścisłości były wyjaśniane przez zainteresowanych.

Załączone dokumenty pokazują procedury towarzyszące przyznawaniu pomocy finansowej w postaci grantów dla spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych.

Konkurs grantowy był bardzo ważnym elementem programu. Pozwolił w konkretny sposób wesprzeć podmioty ekonomii społecznej. Wymusił też niejako standardy pracy spółdzielni, które mają obowiązek prowadzenia pełnej księgowości. Na tym etapie wszystkie obsługiwane są przez biura rachunkowe, co gwarantuje rzetelność i odpowiednią jakość prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu oraz we Lwówku pomogło także spółdzielniom w uzyskaniu wsparcia na działalność ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przekazywanego przez Ośrodki Wsparcia Spółdzielni Socjalnych.

Istotnym elementem działalności CES w zakresie wspierania podmiotów ekonomii społecznej jest budowanie lokalnego rynku usług. W jaki sposób tworzy się lokalny rynek możemy prześledzić na przykładzie Lwówka.

Powstałe na terenie gminy Lwówek podmioty ekonomii społecznej weszły w skład partnerstwa lokalnego. W trakcie podjętej współpracy pomiędzy członkami partnerstwa okazało się, że wiele zadań publicznych mogą wykonywać członkowie spółdzielni socjalnych.

- Urząd Miasta i Gminy Lwówek zlecił Spółdzielni Socjalnej Marszewo prace porządkowe na terenie miasta Lwówek;
- Miejsko Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Lwówku zlecił Spółdzielni Socjalnej Marszewo utrzymanie terenów zielonych przynależnych do ośrodka;
- Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Eko-Farma” wygrała konkurs na świadczenie usług opiekuńczych na terenie gminy Lwówek i podpisała umowę z Miejsko Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej;
- Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Eko-Farma” podpisała umowę o współpracy z MGOPS-Lwówek i OPS-Kuślin przy realizacji projektu systemowego i świadczy usługi transportowe oraz przygotowuje posiłki regeneracyjne dla uczestników projektu;

- Nowe stowarzyszenia powstałe w trakcie budowy partnerstwa uzyskały zlecenie na organizowanie spotkań partnerskich oraz rozszerzyły swoje działania poprzez pozytywne wyniki konkursów grantowych wzmacniających działalność lokalną.

V Bezpłatne usługi biznesowe – ten komponent był w niewielkim stopniu wykorzystywany w trakcie realizacji projektu, aczkolwiek jest istotny ze względu na to, że włącza w działania lokalny biznes. Na tym etapie w CES można było otrzymać informacje w zakresie możliwości uzyskiwania środków finansowych ze źródeł UE, informacje o działających na rynku podmiotach ekonomii społecznej, mogących być podwykonawcą dla miejscowych firm. Poprzez podmioty ekonomii społecznej możliwe było także kierowanie osób bezrobotnych na staże do firm.

3. KADRA I JEJ KOMPETENCJE

Pracownikiem Centrum Ekonomii Społecznej powinny być osoby posiadające co najmniej wykształcenie średnie, pożądane wyższe kierunkowe z odpowiednimi uprawnieniami i umiejętnościami (np. animacyjnymi, pedagogicznymi, w zakresie księgowości, tworzenia biznesplanów, itp.). Osoby zatrudnione w Centrum są zobowiązane do przestrzegania zasady: - jednoosobowego kierownictwa,

- poszanowania godności ludzkiej,
- odpowiedzialności,
- kompetencji,
- zachowania tajemnicy służbowej,
- zaufania,
- współdziałania.

Liczba pracowników CES zależy od struktury Centrum, podjętych zadań oraz możliwości finansowych. Zatrudniona kadra musi spełniać podstawowe wymogi dotyczące pracy w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej .

Na przykładzie CES Kwilcz możemy określić, iż wśród zatrudnionej kadry powinny znaleźć się następujące osoby:

- a. kierownik – wskazane wyższe wykształcenie, doświadczenie w kierowaniu zespołem,
- b. kadra rekrutująca – socjolog, pracownik socjalny, psycholog (osoba pracująca w niepełnym wymiarze czasu),
- c. kadra z zakresu pośrednictwa pracy – doradca zawodowy lub pośrednik pracy (osoba pracująca w niepełnym wymiarze czasu),
- d. Dział ekonomii społecznej – wskazane zatrudnienie osób z doświadczeniem w pracy animacyjnej i ekonomicznej – 2 osoby,
- e. Fundusz pomocowy – osoby z doświadczeniem z zakresu księgowości i umiejętnościami budowy biznesplanu – 1 osoba.

W CES kwileckim i lwóweckim pracowało łącznie od 5 do 10 osób.

Generalnie trzeba powiedzieć, że kadra z trudem odnajdowała się w obszarze ekonomii społecznej. W trakcie projektu zmieniała się zarówno kadra zarządzająca, jak i wykonawcza. Tylko nieliczne osoby spełniały wymogi tego typu pracy, gdzie trzeba łączyć wiedzę teoretyczną z pracą z człowiekiem.

4. POMOC PUBLICZNA

Środki przekazane na prowadzenie działalności gospodarczej dla spółdzielni czy przedsiębiorstw społecznych są objęte pomocą publiczną. Wsparcie udzielane podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą spełnia kryteria ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej.

Do pomocy de minimis zaliczane są także wszelkie szkolenia, jakie otrzymują członkowie spółdzielni socjalnych, zarówno szkolenia branżowe, jak i szkolenia dotyczące prowadzenia spółdzielni, jeśli obejmowały członków zarejestrowanych spółdzielni.

Nie jest pomocą publiczną szkolenie przeprowadzone dla osób tworzących spółdzielnię socjalną przed jej zarejestrowaniem.

6. WSPÓŁPRACA CES W ŚRODOWISKU LOKALNYM

Podstawowym partnerem dla CES jest gmina wraz z jednostkami jej podległymi, czyli np. szkoły, OPS, domy kultury, ZOMZ, ośrodki sportu, itp.

Zasadą powinna być współpraca partnerska, czyli respektowanie wzajemnych oczekiwań i interesów. CES powinien budować wszechstronne relacje w środowisku lokalnym. W jaki sposób? Można to rozpatrzeć na przykładzie zrealizowanego projektu ESP.

Filia CES-Lwówek w sposób ścisły współpracowała zarówno z Urzędem Miasta i Gminy we Lwówku, jak i z jednostkami podległymi to jest z:

- Urząd Miasta i Gminy we Lwówku jest na bieżąco informowany o wszystkich wydaniach oraz o działaniach, jakie są podejmowane w ramach partnerstwa lokalnego.
- Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Lwówku jest najbardziej aktywną jednostką samorządową w działaniach partnerstwa lokalnego, bierze czynny udział w pracach na rzecz ekonomii społecznej, w sposób ciągły monitoruje zmiany w sytuacji najważniejszych problemów społecznych gminy.
- Dom Kultury jest organizatorem większości spotkań partnerstwa lokalnego oraz realizuje działania związane z promocją.
- Miejsko Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji zleca prace związane z utrzymaniem terenów zielonych przynależnych do ośrodka.
- Referat Oświaty UMiG w Lwówku brał czynny udział w realizacji programu praktyk młodzieży francuskiej na terenie gminy, ponadto przygotowuje analizy związane z poziomem wykształcenia i dostępnością do edukacji, które są niezmiernie ważne dla budowy strategii rozwoju gminy.
- Jedną z najbardziej aktywnych grup społecznych na terenie gminy Lwówek są sołtysi i Rady Sołeckie.

CES współpracuje z CIS – wskazując np. osobom spełniającym kryteria możliwość uczestniczenia zajęciach. Współpracuje z biznesem kierując bezrobotnych na praktyczne przyuczenie zawodowe, zlecenia ze strony biznesu, porozumienia o współpracy itp.

W działaniach Centrum Ekonomii Społecznej na terenie Kwilcza i Lwówka niewielką rolę odgrywał Powiatowy Urząd Pracy, natomiast większa jest rola Centrum Integracji Społecznej oraz Ośrodka Pomocy Społecznej. O wiele mniejsze znaczenie niż w miastach ma ukierunkowywanie beneficjentów na podjęcie pracy w przedsiębiorstwach komercyjnych. Wiąże się to z mało mobilnym, słabo rozwiniętym rynkiem pracy. Stąd też wynika niewielka rola planowanego pośrednictwa pracy. W tym kontekście natomiast silny nacisk został położony na rozwój różnych form przedsiębiorczości społecznej, zwłaszcza spółdzielni socjalnych. Centrum Ekonomii Społecznej powinno być poddane ocenie lokalnego partnerstwa, które w istotny sposób może kreować działalność tej instytucji w lokalnym środowisku.

4. Centrum Ekonomii Społecznej w Poznaniu

Przemysław Piechocki

1. Diagnoza problemu.

Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych w Poznaniu - partner w projekcie pn. „**Ekonomia Społeczna w Praktyce**” - było odpowiedzialne za utworzenie **Centrum Ekonomii Społecznej w Poznaniu** - instytucji pośredniczącej w integracji z rynkiem pracy osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Stowarzyszenie powstało w ramach systemu działań Fundacji Barka w 2005 roku jako samodzielny podmiot, aby kontynuować działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości społecznej, w tym spółdzielni socjalnych umożliwiających osobom z grup wykluczonych wejście na rynek pracy.

W trakcie Działania I¹² w ramach projektu „**Ekonomia Społeczna w Praktyce**” zdiagnozowano, że osoby bezrobotne potrzebują wsparcia komplementarnych programów socjalno-edukacyjno-przedsiębiorczych. Z jednej strony należy odpowiedzieć na potrzeby socjalne osób bezrobotnych (pomoc w postaci dachu nad głową, wyżywienia, opieki medycznej, pomocy prawnej), z drugiej należy wziąć pod uwagę ich potrzeby psychiczne, tj. konieczność „zakorzeniania” w konkretnych miejscach i grupach, potrzebę włączania w programy edukacyjne i wydarzenia sportowo-kulturalne we wspólnocie lokalnej, następnie we współzarządzanie i udział w dochodach przedsiębiorstw społecznych. Dostrzeżono również, że wciąż brakuje rozwiniętych programów tworzenia miejsc pracy. Doświadczenia organizacji partnerskich z Europy Zachodniej, jak również doświadczenia Partnerów projektu pokazują, iż najskuteczniejszą formą wejścia na rynek pracy jest praktykowanie przez samych bezrobotnych różnych form aktywności, samopomocy i przedsiębiorczości.

¹² Realizacja Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski podzielona była na trzy etapy. Działanie 1 polegało na zawiązywaniu partnerstw na rzecz rozwoju, działanie 2 – realizacja zadań, działanie 3 - promocja

W projekcie osoby z grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym uczestnicząc w zajęciach edukacyjnych, sportowych i kulturalnych w klubach integracyjnych, praktykując w różnych formach przedsiębiorczości, „dojrzewiają” do zakładania swoich własnych przedsiębiorstw społecznych (np. spółdzielni socjalnych). Aby działalność tych przedsiębiorstw mogła stać się ważnym instrumentem gospodarki wymaga dalszego wsparcia zarówno poprzez formy instytucjonalne, jak i nie instytucjonalne. W trakcie Działania I stwierdzono, że brakuje instytucji, które wzmacniałyby na rynku powstawanie

i rozwój przedsiębiorczości społecznej, w tym spółdzielni socjalnych. W projekcie „Ekonomia Społeczna w Praktyce” role takich instytucji miały pełnić modelowe **Centra Ekonomii Społecznej (CES)**. Tworzenie lokalnych Centrów Ekonomii Społecznej jako instytucji pośredniczących w integracji z rynkiem pracy dla osób bezrobotnych wyraża specyficzne podejście do rozwiązywania problemu bezrobocia. CES zaprojektowano jako nowe społeczne instytucje rynku pracy, funkcjonujące we wspólnocie lokalnej w oparciu o tworzone partnerstwa lokalne, rozwijające różne formy współpracy z sektorem biznesu i innymi instytucjami oraz budujące przestrzeń do działań przedsiębiorczych - powstających spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych. (według Strategii Partnerstwa Ekonomia Społeczna w Praktyce).

Diagnoza problemu bezrobocia wskazuje, że występuje niedostatek modeli, metod i instytucji wspierających bezrobotnych w procesie dostosowywania się do wymogów współczesnego rynku pracy. Partnerstwo podejmuje więc wyzwanie tworzenia skutecznych form integracji z rynkiem pracy w środowisku lokalnym osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Do tej pory realizowany był mało skuteczny model państwowych biur pracy bardziej przygotowanych do rozdzielania zasiłków niż animowania nowych zjawisk na rynku pracy. W wyniku działania CES i powstałego partnerstwa lokalnego planowano testowanie różnych form współpracy w środowisku lokalnym oraz różnych form przedsiębiorczości społecznej (m.in. spółdzielnie socjalne, działalność gospodarcza w ramach stowarzyszeń). Założono, że mechanizmy te doprowadzą do wzrostu zatrudnienia osób wykluczonych i ich reintegracji z rynkiem pracy oraz będą zapobiegać dalszemu ich wyłączeniu. W projekcie założono również utworzenie sieci współpracy we wspólnocie lokalnej w celu promocji,

sprzedaży oraz wymiany produktów przedsiębiorstw społecznych (towarów i usług) na poziomie krajowym i europejskim.

2. Założenia, struktura, zadania i sposób finansowania działalności Centrum Ekonomii Społecznej.

Zgodnie z zapisami strategii projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” zadaniem CES-ów miała być: organizacja i prowadzenie szkoleń dla beneficjentów ostatecznych projektu pod kątem zapotrzebowania we wspólnocie lokalnej, udzielanie informacji prawnych, finansowych, księgowych, pomoc w tworzeniu i realizacji biznes planów, opieka i wsparcie grup inicjatywnych zakładających spółdzielnie socjalne oraz poszukiwanie możliwości zatrudnienia w istniejących na rynku firmach. Po zakończeniu Programu Inicjatywy Wspólnotowej Equal CES-y będą prawnie autonomiczne (np. w formie stowarzyszeń) i częściowo lub całkowicie niezależne finansowo. Będą funkcjonowały jako społeczne instytucje rynku pracy.¹³

Zgodnie z Umową o Partnerstwie na Rzecz Rozwoju zadania Partnera odpowiedzialnego za „zbudowanie praktycznego modelu działania Centrum Ekonomii Społecznej w dużym mieście” polegały na:

- a) przeprowadzeniu analizy kapitału, infrastruktury - podmiotów ekonomii społecznej - potencjalnych partnerów działających w obszarze funkcjonowania CES,
- b) opracowaniu i wdrożeniu systemu oraz procedur dofinansowania przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych na podstawie przedstawionych biznesplanów (przeprowadzenie konkursów grantowych) - wsparcie spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych,
- c) prowadzeniu działalności informacyjno-doradczej i szkoleniowej, w tym szkoleń branżowych mających doprowadzić do samozatrudnienia osób bezrobotnych np. w spółdzielni socjalnej, przedsiębiorstwie społecznym,
- d) wypracowaniu konkretnych programów wsparcia i doprowadzeniu do wpisania ich w lokalne strategie rozwoju, w tym szczególnie rozwiązań dotyczących:

¹³ Strategia i opis realizacji projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”, str. 2. Dokument dostępny na stronie www.ces.net.pl

- możliwości zatrudnienia i zleceń dla spółdzielni socjalnych,
 - ułatwień w dzierżawie lokali i prowadzeniu działalności przez podmioty ekonomii społecznej,
 - utworzenia lokalnego programu finansowania podmiotów gospodarki społecznej (lokalny fundusz wspierania gospodarki społecznej),
 - inicjowania lokalnych porozumień ekonomicznych o charakterze krótko- i długofalowym,
 - diagnozowania sytuacji dotyczącej lokalnego bezrobocia oraz monitoringu zmian i procesów związanych z rynkiem pracy i aktywizacją zawodową,
 - „wyprzedzających” negatywne tendencje dotyczące rynku pracy,
 - propozycji nowych rozwiązań legislacyjnych w zakresie przedsiębiorczości społecznej,
- e) przejściu do samofinansowania Centrum po zakończeniu realizacji projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.

Zgodnie z zapisami strategii projektu na strukturę Centrum Ekonomii Społecznej składa się kilka działów zwanych agencjami oraz fundusz pomocowy. Działy te zostały opisane w poprzednich opracowaniach dotyczących funkcjonowania CES w Kwilczu i Drezdenku, w związku z tym zostaną w tym opracowaniu pominięte.

5. Finansowanie działalności Centrum Ekonomii Społecznej

Model CES utworzony w ramach projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” był finansowany ze środków publicznych. Ze względu na istniejące możliwości pozyskania takich środków (dotacje, granty z budżetów samorządów, fundusze publiczne i prywatne) przyjęty model będzie można łatwo uruchomić w wielu innych miejscach. Założono jednak, że CES

ma być instytucją samofinansującą się. Dlatego jednym z jej zadań było określenie zasad, form oraz możliwości przyszłego finansowania działalności CES, w tym:

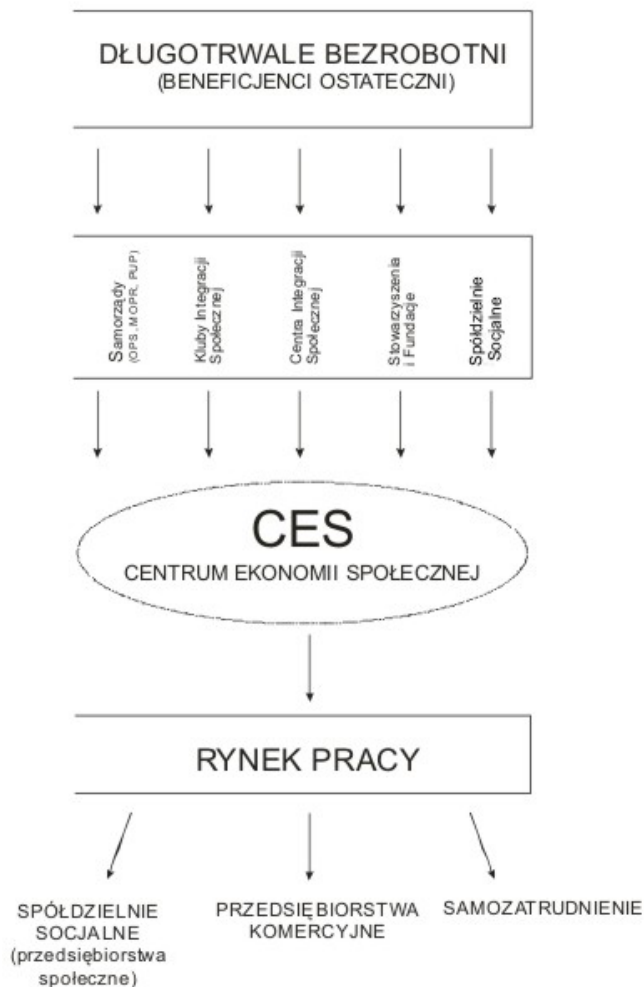
- a) opracowanie możliwości współpracy z biznesem dotyczącej:
 - współfinansowania programów szkoleniowych dla przyszłych pracowników,
 - pośrednictwa pracy i usług dla pracodawców (analiza aspektów formalno-prawnych),
- b) odpłatne wykonywanie zleceń organów samorządowych dotyczących:
 - realizacji programów aktywizacji zawodowej i szkoleń,
 - przeprowadzania szkoleń dla pracowników samorządowych i organizacji pozarządowych,
- c) opracowywanie i sprzedaż materiałów szkoleniowych, publikacji,
- d) obniżenie kosztów działalności (koszty lokalu, pracowni) poprzez nawiązanie współpracy z samorządem,
- e) odpłatna działalność doradczo-szkoleniowa dla istniejących spółdzielni socjalnych,
- f) finansowanie niektórych form działalności w ramach nowych projektów

6. Centrum Ekonomii Społecznej w Poznaniu – działalność w ramach projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”

7.

Centrum Ekonomii Społecznej w Poznaniu rozpoczęło swoją działalność w marcu 2006 roku jako wydzielona organizacyjnie i finansowo jednostka **Stowarzyszenia na Rzecz Spółdzielni Socjalnych**. Zgodnie z założeniami budżetu projektu w Centrum pracowało sześć osób: kierownik, zastępca kierownika, specjalista ds. przedsiębiorczości społecznej, specjalista ds. poradnictwa zawodowego i szkoleń, specjalista ds. informacji i obsługi beneficjentów oraz specjalista ds. administracyjno-finansowych zastąpiony, po rozpoczęciu konkursów grantowych dla spółdzielni socjalnych, przez koordynatora ds. rozliczeń dotacji.

Schemat obrazujący umiejscowienie Centrum Ekonomii Społecznej na drodze osoby bezrobotnej dążącej do powrotu na otwarty rynek pracy

W realizacji zadań Centrum wspierane było również przez konsultantów – specjalistów z różnych dziedzin, m.in. prawa, kontroli wewnętrznej, oceny wniosków o dotację. W miarę realizacji projektu stanowiska początkowo określone w budżecie ewaluowały, ale dopiero w składzie określonym powyżej Centrum było w stanie sprostać zadaniom wynikającym ze strategii, a szczególnie z wyznaczonej struktury organizacyjnej.

Realizacja zadań przez Centrum Ekonomii Społecznej w Poznaniu

Budowanie przyjaznego środowiska

CES poprzez współpracę z lokalnym środowiskiem miało dążyć do tworzenia lokalnych partnerstw oraz szerzyć ideę ekonomii społecznej, a także promować projekt w środowisku lokalnym. Na terenie miasta Poznania miały powstać trzy partnerstwa: Śródka, Darzymbór i Piątkowo - Winogrody.

DZIAŁANIA CES W PARTNERSTWIE ŚRÓDKA

Charakterystyka obszaru działania partnerstwa: większość obszaru (**Śródka**, Ostrów Tumski) została odseparowana od miasta Poznania, zdegradowana została substancja mieszkaniowa. Na tym obszarze kumulują się niekorzystne zjawiska społeczne w tym:

- > wyższy od przeciętnej poziom bezrobocia,
- > alkoholizm,
- > bierność społeczności lokalnej.

CES miał tu pełnić rolę biura partnerstwa. Jednakże zakres działań lokalnych był znacznie szerszy. Prowadzono tu działalność w zakresie bezpłatnych porad i informacji prawnych skierowanych do ubogich i bezrobotnych mieszkańców Poznania oraz spółdzielców socjalnych. Gros spraw, z którymi zgłaszali się potrzebujący pomocy prawnej, dotyczyła problematyki prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego i ochrony praw lokatorów.

W ramach działań na rzecz społeczności lokalnej CES był współorganizatorem Świąta Sąsiada (w 2006 r. i 2007 r.) na poznańskiej Śródcie. W tworzenie programu obchodów zaangażowało się, obok Rady Osiedla i CES, wiele instytucji i organizacji mających tu

swoje siedziby oraz prowadzących działalność na rzecz mieszkańców tej dzielnicy. W pomieszczeniach Klubu Integracyjnego "Śródka" przy Stowarzyszeniu na rzecz Spółdzielni Socjalnych zorganizowano wspólnie z Radą Osiedla wystawy „Historia Śródki” i "Śródka w fotografii". Natomiast w siedzibie Centrum Ekonomii Społecznej przy Rynku Śródeckim można było obejrzeć wystawę prac plastycznych dzieci i młodzieży ze szkół śródeckich "Śródka moich marzeń". Pracownicy i wolontariusze Stowarzyszenia czuwali nad sprawnym przebiegiem poszczególnych wydarzeń, informowali mieszkańców Śródki oraz gości o prowadzonych w ramach projektu działaniach. Przejazdy riksą dla dorosłych i dzieci zapewniła, utworzona we współpracy z CES, Spółdzielnia Socjalna "Riksza".

W dniach 5-7 października 2007 r. odbyły się dni Ostrowa Tumskiego i Śródki zorganizowane przez Radę Osiedla Ostrów Tumski - Śródka - Zawady i Urząd Miasta Poznania. Centrum Ekonomii Społecznej w Poznaniu wzięło czynny udział w uroczystościach, wykładach i spotkaniach zorganizowanych z tej okazji.

Dnia 5 października odbyła się w auli Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza konferencja popularno - naukowa pt.: "Tu się Polska zaczęła... Dni Ostrowa Tumskiego i Śródki". Prelegenci przedstawili m. in. następujące tematy: najstarsze dzieje Poznania, Poznań jako miasto stołeczne i rezydencjalne, rola Ostrowa Tumskiego i Śródki w aglomeracji poznańskiej, Poznań - Pomnik Historii z Traktem Królewsko - Cesar skim od św. Jana do św. Floriana, plany zagospodarowania Ostrowa Tumskiego i Śródki oraz możliwości wykorzystania potencjału Ostrowa Tumskiego i Śródki dla celów rozwoju turystyki kulturowej. Dodatkową atrakcją były wycieczki dla dzieci i młodzieży szkolnej pt. "Odkrywamy tajemnice Ostrowa Tumskiego i Śródki" oraz "Przechadzki po Ostrowie Tumskim i Śródcie". Natomiast w siedzibie Centrum Ekonomii Społecznej w Poznaniu odbyły się "Warsztaty ceramiczne" oraz "Warsztaty malarskie" dla dzieci prowadzone przez Stowarzyszenie Środek Świata. Warsztaty cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem mieszkańców Śródki i gości z całej Polski , a także z zagranicy.

CES zaangażował się także w problematykę rewitalizacji miasta Poznania, a szczególnie osiedla Śródka. W siedzibie Centrum Ekonomii Społecznej (CES) mieszkańcy zapoznawali się ze wstępną społeczną koncepcją zagospodarowania Śródki, przygotowaną

w ramach realizacji Miejskiego Programu Rewitalizacji przez Radę Osiedla Ostrów Tumski-Śródko-Zawady. Pracownicy Centrum Ekonomii Społecznej byli współautorami dokumentu „Rewitalizacja społeczna środowisk lokalnych” przyjętego przez Radę Miasta Poznania.

Ukoronowaniem pewnego etapu działalności CES na Śródcie było otwarcie 7 grudnia 2007 roku **Mostu Jordana nad Cybiną**. Liczymy na to, iż most tchnie w te okolice nowe życie i przyczyni się do wzrostu atrakcyjności tego rejonu i przyspieszy działania określone w planie rewitalizacji zaniedbanej Śródki.

DZIAŁANIA CES W PARTNERSTWIE DARZYBÓR

Charakterystyka obszaru działania partnerstwa: obszar przemysłowy; sąsiedztwo pilotażowego projektu partnerstwa publiczno – społeczno – prywatnego, w ramach którego powstało **osiedle socjalne Darzybór**; sąsiedztwo wielu organizacji działających na rzecz integracji społecznej (Stowarzyszenie Pogotowie Społeczne prowadzące Centrum Integracji Społecznej, Monar).

Podobnie jak na Śródcie CES miał w ramach partnerstwa pełnić funkcję biura partnerstwa, ale również tutaj zakres działania okazał się nieporównanie szerszy. Prowadzono szkolenia z zakresu przedsiębiorczości społecznej oraz z zakresu obsługi komputera. Udzielono pomocy w rejestracji spółdzielni socjalnych i pomocy finansowej dla spółdzielni z funduszu grantowego. Na terenie partnerstwa Darzybór 70 osób objętych było programem wsparcia. Trzydzieści osób podjęło stałą pracę, w tym 16 w spółdzielniach socjalnych. Na terenie Darzyboru swoją siedzibę mają 2 spółdzielnie socjalne. Udzielano konsultacji mieszkańcom terenów partnerstwa, zorganizowano 10 spotkań informacyjno-konsultacyjnych. CES był pomysłodawcą utworzenia Stowarzyszenia Mieszkańców „Osiedla Darzybór”. Rola CES polegała też na przygotowaniu projektów związanych z poprawą infrastruktury działań kulturalnych i edukacyjnych na terenie osiedla Darzybór. Z okazji pierwszego roku istnienia osiedla socjalnego dnia 15 września 2007 roku CES współorganizował wraz ze Stowarzyszeniem Pogotowie Społeczne, Stowarzyszeniem Mieszkańców Osiedla „Darzybór”, Spółdzielnią Socjalną "Maxtyl" imprezę integracyjną „Piknik na Darzyborze”. Podczas pikniku zaprezen-

wano między innymi film dokumentalny o społeczności osiedla oraz inscenizację „Kopciuszka” przygotowaną przez dzieci mieszkańców osiedla.

DZIAŁANIA CES W PARTNERSTWIE WINOGRADY - PIĄTKOWO

Charakterystyka obszaru działania partnerstwa: osiedla mieszkaniowe. Dzielnica Piątkowo – licząca ok. 50 tys. mieszkańców – i Winogrody – ok. 60 tys. – to wielkie „sypialnie” Poznania - blokowiska zamieszkane w części przez osoby długotrwale bezrobotne, starsze, samotne. Wiele z nich nie potrafiło odnaleźć się w nowej gospodarczej rzeczywistości po okresie transformacji z powodu niskich kwalifikacji. Na terenie Piątkowa działa lokalne Centrum Integracji Społecznej Piątkowo – filia Stowarzyszenia Szkoła „Barki”.

W ramach realizacji zadań przez CES na terenie osiedli przeprowadzono spotkania informacyjno - konsultacyjne z mieszkańcami, prowadzono szkolenia „Zakładamy Spółdzielnię Socjalną” oraz udzielano indywidualnych porad i konsultacji dla mieszkańców.

Przedstawiciele CES aktywnie uczestniczyli w rozmowach związanych z organizacją i rozwojem spółdzielni socjalnych na Piątkowie między innymi z Dyrekcją Szkoły Podstawowej nr 15 i MOPR; przeprowadzali szkolenia, konsultacje ze spółdzielcami; udzielali pomocy w procesie rejestracji oraz w uzyskaniu dotacji z Funduszu Grantowego (biznesplan, dokumentacja) pierwszej działającej na Piątkowie Gastronomicznej Spółdzielni Socjalnej „Art-smak”. Spółdzielnia prowadzi nie tylko stołówkę szkolną na os. J. III Sobieskiego, ale także, na zlecenie Szkoły „Barki”, przygotowuje posiłki dla uczestników programu Centrum Integracji Społecznej na Zawadach. Drugą powstałą na tym terenie spółdzielnią socjalną jest Spółdzielnia Socjalna „Tajemniczy Ogród”, która dzięki wsparciu m.in. pracowników CES oraz CIS uzyskuje długoterminowy kontrakt od Poznańskiej Spółdzielni Mieszkaniowej na pielęgnację terenów zielonych na jednym z osiedli na Piątkowie. Więcej informacji o działalności spółdzielni można znaleźć w kolejnym rozdziale poświęconym spółdzielniom socjalnym.

6. Centrum Ekonomii Społecznej a spółdzielnie społeczne

Wsparcie grup inicjatywnych spółdzielni społecznych oraz istniejących spółdzielni społecznych poprzez udzielanie informacji prawnych, finansowych, księgowych, pomoc w tworzeniu i realizacji biznes planów, prowadzenie działań zmierzających do rozwoju i edukacji członków spółdzielni społecznych, organizacja i nadzorowanie Konkursu Grantowego to podstawowe zadania CES skierowane do spółdzielni społecznych, ich członków i grup inicjatywnych.

Wsparcie finansowe

Bez wątpienia najważniejszym i najbardziej oczekiwanym przez spółdzielnie społeczne instrumentem wsparcia ich działalności był Fundusz Grantowy. Wysokość środków jaką przeznaczono na granty dla spółdzielni społecznych i przedsiębiorstw społecznych wynosiła 780 tys. złotych.

Jesienią 2006 roku Centrum Ekonomii Społecznej ogłosiło konkurs w ramach Funduszu Grantowego dla miasta Poznania i powiatu poznańskiego. Celem konkursu było wyłonienie i dofinansowanie projektów dotyczących wsparcia finansowego dla nowo tworzonych i istniejących już spółdzielni społecznych oraz przedsiębiorstw społecznych. Informacja o konkursie ukazała się na stronie internetowej Partnerstwa Na Rzecz Rozwoju, Stowarzyszenia prowadzącego CES oraz w siedzibie CES. Kompletne wnioski (wraz z załącznikami, o których mowa w poprzednich rozdziałach) były składane w siedzibie Centrum

Ekonomii Społecznej, gdzie pracownicy oceniali je pod względem formalnym. Następnie

wnioski były oceniane pod względem merytorycznym przez komisję składającą się z przedstawicieli kadry CES-u, administratora projektu, partnerów projektu, Powiatowego Urzędu Pracy.

Na posiedzeniu Komisji Konkursowej w dniu 28 grudnia 2006r. przyznano dofinansowanie dla 7 podmiotów: - Spółdzielni Socjalnej "Maxstyl", Wielobranżowej Spółdzielni Socjalnej "Karinus", Spółdzielni Socjalnej "Przystań", Gastronomicznej Spółdzielni Socjalnej "ArtSmak", oraz Grup Inicjatywnych Spółdzielni "Riksha", "CooP" i "Elita". W dniu 29 grudnia 2006 roku zostały podpisane pierwsze umowy o udzielenie wsparcia finansowego ze:

- a) Spółdzielnią Socjalną "Przystań",
- b) Spółdzielnią Socjalną "Maxstyl",
- c) Gastronomiczną Spółdzielnią "ArtSmak",
- d) Wielobranżową Spółdzielnią Socjalną "Karinus".

Podpisanie umów z grupami inicjatywnymi nastąpiło po uzyskaniu przez nie wpisu do KRS – zimą i wiosną 2007 roku.

W ramach II edycji Funduszu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej w Poznaniu Komisja Grantowa przyznała granty na dofinansowanie rozpoczęcia działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej dla Wielobranżowej Spółdzielni Socjalnej „Sylka” oraz „WitajPL”, a także dla Ośrodka Szkoleniowo - Wypoczynkowego „Orzechowo” Sp. z o.o. na wsparcie rozwoju działalności gospodarczej w formie przedsiębiorstwa społecznego.

Wsparcie szkoleniowe

W ramach realizacji swoich zadań CES Poznań prowadził działalność szkoleniową skierowaną do osób zamierzających utworzyć spółdzielnie socjalne, jak i dla członków już istniejących spółdzielni socjalnych. Przyszli członkowie spółdzielni uczestniczyli w kilkumiesięcznym cyklu zajęć przygotowujących ich do założenia, a następnie prowadzenia działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej. Program szkoleń obejmował m.in. zagadnienia związane z określaniem nisz rynkowych, przygotowaniem biznesplanu oraz dokumentów niezbędnych do rejestracji spółdzielni. Na szczególną uwagę zasługuje pomoc pracowników

Centrum w przeprowadzeniu procesu rejestracji spółdzielni w Krajowym Rejestrze Sądowym, włącznie z reprezentowaniem członków spółdzielni w kontaktach z pracownikami sądu.

Dla kandydatów na członków spółdzielni oraz pracowników spółdzielni zorganizowano również szereg szkoleń branżowych. Szkolenia te były związane głównie z profilem działalności spółdzielni, a dotyczyły m.in. obsługi klienta, klasyfikacji surowców wtórnych, produkcji mydła, produkcji witraży, systemu HACCP oraz kurs ogólnobudowlany.

Wyjazdy szkoleniowo-integracyjne

Część szkoleń, cieszących się największą popularnością wśród uczestników projektu, przyjęła formę wyjazdów szkoleniowo-integracyjnych. Głównym celem organizowanych wyjazdów – poza zdobyciem nowej wiedzy niezbędnej w codziennej pracy spółdzielni – była integracja spółdzielców i umożliwienie im wzięcia udziału w wydarzeniach, na które dotychczas, z racji swojej sytuacji materialnej, wielu z nich nie mogło sobie pozwolić.

Pierwsze takie spotkanie zorganizowano w czerwcu 2007 roku w ośrodku szkoleniowym nad morzem. Tematem spotkania było przybliżenie uczestnikom:

- a) problematyki prowadzenia działalności gospodarczej,
- b) źródeł i metod pozyskiwania funduszy na działalność gospodarczą i reintegrację społeczno-zawodową,
- c) propozycji zmian w ustawie o spółdzielniach socjalnych.

Dostrzegając zalety takiej formy edukacji (uczestnicy skupiają się na udziale w zajęciach nie myśląc o bieżących sprawach, które zaprzętały ich uwagę podczas codziennych spotkań w siedzibie CES) podjęliśmy decyzję o organizacji kolejnych szkoleń wyjazdowych.

Tym razem postanowiliśmy jednak rozszerzyć program wyjazdu o bardziej aktywne formy integracji spółdzielców socjalnych. W październiku 2007 roku nasi beneficjenci wyjechali na Mazury. Szkolenie odbyło się w Centrum Konferencyjnym Polskiej Akademii Nauk w Wierzbie k/Rucianego Nida. Program szkoleniowy obejmował m.in. zajęcia z zakresu obsługi administracyjno-finansowej spółdzielni socjalnej oraz organizacji imprez kulturalno-turystycznych i sportowych w ramach funduszu reintegracyjnego tworzonego przez spółdzielnie socjalne. Ponadto dla uczestników spotkania przewidziano wiele atrakcji m.in.: wycieczkę żaglówkami, zwiedzanie leśniczówki „Pranie”, w której mieści się muzeum K.I. Gałczyńskiego

go, zwiedzanie Galindii - krainy historycznego plemienia Galindów położonej na półwyspie u ujścia rzeki Krutyni do Jeziora Beldany, wieczorne ognisko, które były możliwe do zrealizowania dzięki nawiązanej przez nas współpracy z warszawskim Stowarzyszeniem Kulturalno-Turystycznym.

Również w ramach podsumowania realizacji projektu "Ekonomia Społeczna w Praktyce" zorganizowano wyjazd szkoleniowo-integracyjny dla spółdzielców socjalnych, korzystających z usług CES w Poznaniu. Wyjazd odbył się w dniach 13 - 16 grudnia, a jego uczestnicy w części integracyjnej mieli możliwość m.in. zwiedzenia Kopalni Srebra w Tarnowskich Górach, Kopalni Soli w Wieliczce oraz Zakopanego. Bardziej odważni mogli spróbować swoich sił w nauce jazdy na nartach. W części szkoleniowej natomiast podsumowano realizację projektu oraz omówiono formy współpracy po jego zakończeniu.

Podmioty planujące uruchomienie Centrum Ekonomii Społecznej lub jakiegokolwiek innej jednostki, w ramach której będą udzielać wsparcia spółdzielniom socjalnym, szczególnie w postaci dotacji pochodzących ze środków publicznych powinny bezwzględnie zapoznać się z przepisami dotyczącymi pomocy publicznej.

7. Centrum Ekonomii Społecznej a instytucje rynku pracy

Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych, a także afiliowany przy nim CES, od początku swej działalności współpracowało z Powiatowym Urzędem Pracy w Poznaniu mając na względzie pomoc dla spółdzielców socjalnych w otrzymaniu dotacji z Funduszu Pracy. Możliwość powiązania aspektów teoretycznych z praktycznymi ma ogromne znaczenie dla tworzonych oraz już istniejących spółdzielni socjalnych, dla których głównym źródłem wsparcia finansowego – poza środkami unijnymi oraz pochodzącymi z budżetu np. Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej – są środki z Funduszu Pracy rozdysponowywane właśnie przez Powiatowe Urzędy Pracy. Stały kontakt pracowników CES z dyrekcją

i pracownikami PUP w Poznaniu sprawił, że problematyka spółdzielni socjalnych i ich członków jest w pełni zrozumiała przez tę instytucję rynku pracy.

Ukoronowaniem udanej współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Poznaniu było zaproszenie w 2007 r. przez Dyrektora Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu przedstawicieli Centrum do poprowadzenia szkolenia dla dyrektorów wielkopolskich urzędów pracy. Spotkanie poświęcone zostało zagadnieniom związanym z tworzeniem i funkcjonowaniem spółdzielni socjalnych oraz źródłami finansowania ich działalności.

W dniu 17 grudnia 2007 r. w siedzibie PUP miało miejsce podpisanie umowy o przyznanie środków na utworzenie spółdzielni socjalnej. Tym razem jej stroną była Spółdzielnia Socjalna „Sylka” kolejny podmiot ekonomii społecznej utworzony przy wsparciu i dużym zaangażowaniu pracowników CES. Wszyscy członkowie spółdzielni uczestniczyli w kilkumiesięcznym cyklu zajęć przygotowujących ich do założenia, a następnie prowadzenia działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej. Kilka tygodni wcześniej otrzymali również dotację w ramach Funduszu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej. Środki zostały przeznaczone na zakup samochodu. Główny profil działalności spółdzielni to usługi remontowo-budowlane oraz usługi parkingowe.

8. Co dalej z CES ? Rekomendacje

Na podstawie dwuletniej działalności **CES Poznań** należy stwierdzić, że CES wi-

nien skupić się na aspekcie ekonomicznym funkcjonowania instytucji ekonomii społecznej (pomoc w przygotowaniu biznes planów, wyszukiwanie zleceń dla spółdzielni socjalnych itp.). CES powinien o wiele bardziej skupić się na działalności ekonomicznej i edukacyjnej (np. wspieranie

spółdzielni, organizacja rynku zbytu, rozszerzeniu z samorządem i biznesem). Funkcje CES /propozycje/:

- Prowadzenie edukacji ekonomicznej.
- Animacja i szkolenie grup inicjatywnych spółdzielni socjalnych.
- Przygotowanie i wsparcie spółdzielni socjalnych (rejestracja, pomoc w dokumentacji i rozwiązywanie bieżących problemów i konfliktów w spółdzielniach).
- Udzielanie dotacji, pożyczek dla spółdzielni socjalnych.
- Współpraca z biznesem i instytucjami rynku pracy.
- Prowadzenie kursów i szkoleń branżowych.
- Budowanie świadomości dotyczącej ekonomii społecznej w instytucjach państwowych, m. in. poprzez współpracę z instytucjami zewnętrznymi, np. PUP, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- Doradztwo, np. porady prawne, księgowe.

Umiejscowienie CES

Doświadczenie krajów Europy Zachodniej wskazuje, że w przypadku pracy z osobami długotrwale bezrobotnymi oraz zagrożonymi wykluczeniem społecznym bardzo ważne jest objęcie takich osób stałym systemem opieki jednej instytucji zajmującej się wsparciem i doradztwem zawodowym. W Polsce w obecnym systemie instytucjonalno – prawnym wyraźnie takiego spójnego i kompleksowego systemu brakuje. Owszem, istnieją poszczególne instytucje zajmujące się pracą z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, w tym Powiatowe Urzędy Pracy, Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe podejmujące szeroką gamę działań na rzecz reintegracji zawodowej i społecznej. Brakuje jednak zintegrowanych działań, których celem powinna być pełna samodzielność ich beneficjentów, wyjście poza ten zamknięty system instytucji pomocowych. Niestety, w praktyce, działania tych instytucji nie są skoordynowane, a osoby potrzebujące pomocy i wsparcia biernie przechodzą z jednej instytucji do drugiej w wielu przypadkach nie osiągając samodzielności. Pierwszym elementem systemu na rzecz usamodzielnienia są Centra Integracji Społecznej, które odgrywają istotną rolę w reintegracji osób z poważnymi problemami spo-

łecznymi, które wymagają długoterminowych oddziaływań. Centra Ekonomii Społecznej są kolejnym ogniwem, który wspiera osoby w uruchomieniu działalności ekonomicznej.

Osoby, które prowadzą działalność w formie spółdzielni socjalnej, zwracają także uwagę na poważne trudności związane w codziennym funkcjonowaniem spółdzielni, w szczególności rozpoznanie potrzeb rynku, prowadzenie księgowości, zatrudnianie pracowników, zdobywanie zleceń oraz ich sprawnej realizacji. Są to kwestie wymagające umiejętności, wiedzy i doświadczenia, których brakuje u osób długotrwale zagrożonych wykluczeniem społecznym. Z tego względu proponujemy, aby **CES był miejscem doradztwa ekonomiczno-prawnego dla przedsiębiorców, w tym przede wszystkim dla przedsiębiorców społecznych (spółdzielnie socjalne, przedsiębiorstwa społeczne czy nawet działalność w formie samozatrudnienia). Wydaje się słusznym wprowadzenie tej instytucji do ustawowego katalogu instytucji rynku pracy. Mogłyby być one tworzone na wniosek partnerstwa/ organizacji społecznej. Status Centrum przyznawał by wojewoda .**

5. Analiza stanu prawnego możliwości tworzenia i funkcjonowania Centrum Ekonomii Społecznej oraz propozycja zmian legislacyjnych

Mirosław Maciejewski

Wprowadzenie:

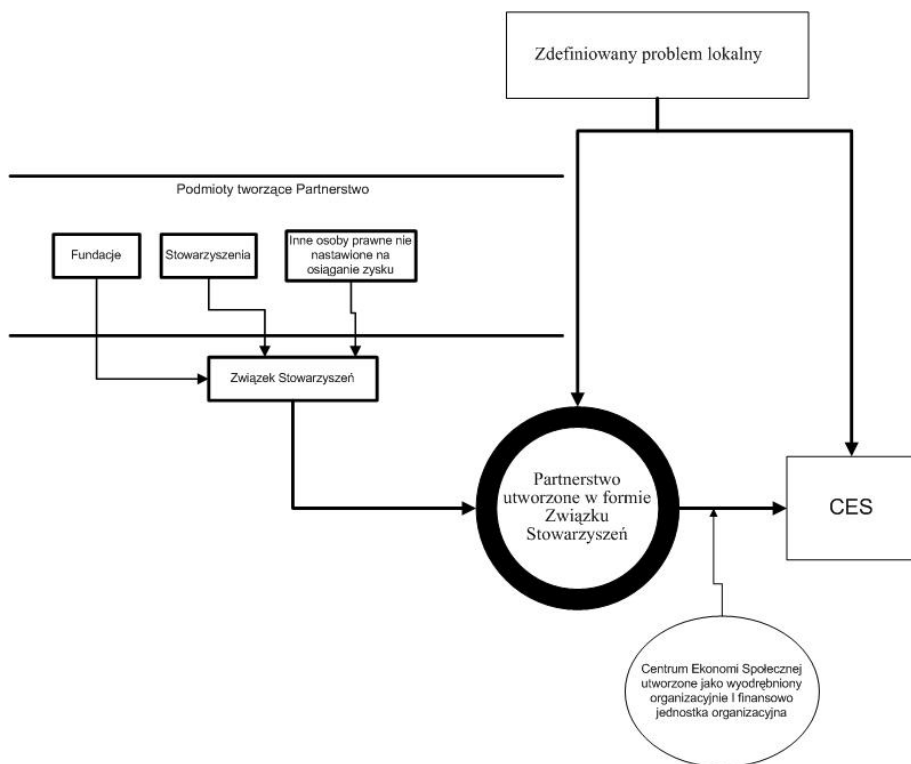
Tworzenie Centrów Ekonomii Społecznej jest możliwe bez specjalnego utrudnienia przez organizacje pozarządowe jako jeden z realizowanych projektów w ramach obowiązujących przepisów.

Na podstawie doświadczeń Partnerstwa „Ekonomia Społeczna w Praktyce” najkorzystniejsze dla rozwoju społecznego jest utworzenie CES-u w dwóch możliwych formach, tj. wyodrębnionej jednostki organizacyjnej przy Związku Stowarzyszeń oraz przez Partnerstwo utworzone na podstawie umowy o partnerstwie (Konsorcjum).

CES funkcjonujący w takiej formule służy umacnianiu różnorodnych relacji pomiędzy członkami stowarzyszenia czy przedstawicielami partnerstwa, które stawiają sobie za zadanie włączenie najsłabszych członków społeczności lokalnej w sieć wzajemnych powiązań w środowisku lokalnym.

Katalog form prawnych działania CES

4. Wyodrębniona jednostka organizacyjna Związku Stowarzyszeń.

Rys.1 Opracowanie własne.

Powstanie Partnerstwa:

Partnerstwo powstaje na podstawie art. 22 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U.01.79.855) jak Związek Stowarzyszeń.

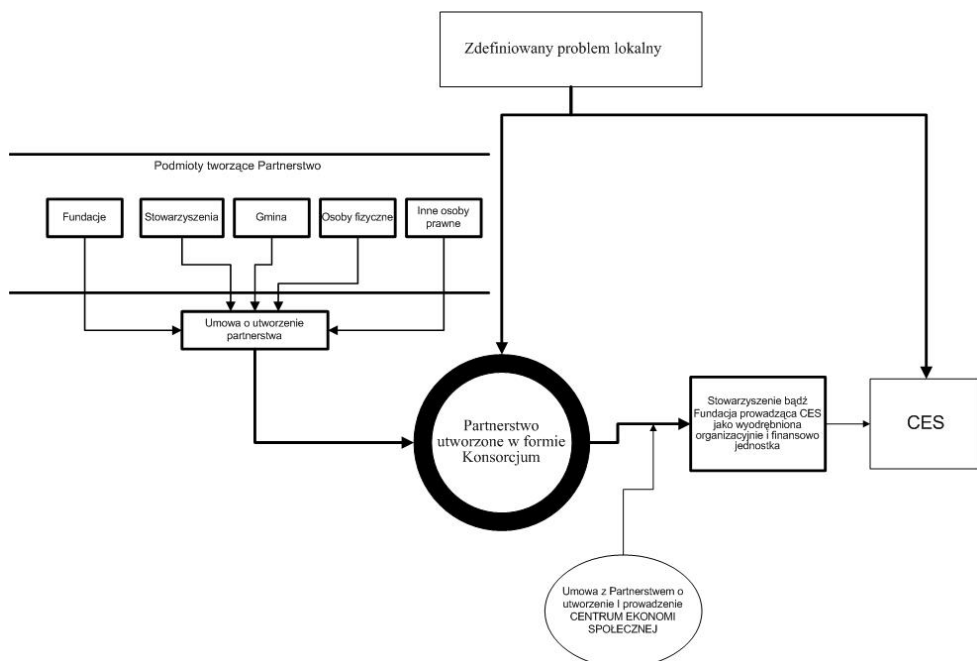
Po zdefiniowaniu problemu lokalnego podmioty takie jak stowarzyszenia, fundacje, inne osoby prawne (tj. spółdzielnie socjalne, spółki non - profit) nie nastawione na osiągnięcie zysku – mogą utworzyć Związek Stowarzyszeń.

Należy wskazać, iż firma (nazwa Związku) nie musi zawierać nazwy „Związek Stowarzyszeń”. Związek może posiadać nazwę dowolną.

Partnerzy przyjmują statut związku, w którym obligatoryjnym unormowaniem, w przypadku chęci utworzenia przez Partnerstwo CES-u, jest możliwość tworzenia wyodrębnionych organizacyjnie oraz finansowo jednostek organizacyjnych.

Centrum Ekonomii Społecznej utworzone przez Związek Stowarzyszeń – funkcjonuje jako wyodrębniona organizacyjnie i finansowo jednostka organizacyjna Związku. W tym przypadku CES nie posiada odrębnej osobowości prawnej.

5. Partnerstwo utworzone na podstawie umowy Konsorcjum.

Rys.2 Opracowanie własne.

Bardziej skomplikowanym jest utworzenie i prowadzenie Centrum Ekonomii Społecznej w ramach Partnerstwa utworzonego na podstawie umowy Konsorcjum. Zaletą tak utworzonego Partnerstwa jest okoliczność, iż w Partnerstwie mogą uczestniczyć wszystkie podmioty bez ograniczeń prawnych.

Podobnie jak w przypadku Partnerstwa utworzonego w formie Związku Stowarzyszeń, należy zdefiniować problem lokalny. Następnie Partnerstwo podpisuje umowę o Partnerstwie (umowa konsorcjum).

W celu utworzenia Centrum Ekonomii Społecznej Partnerstwo powierza utworzenie CES-u jednemu ze swoich partnerów – stowarzyszeniu bądź fundacji. Podmioty te tworzą CES w formie wydrebnionej organizacyjnie oraz finansowo jednostki organizacyjnej.

W celu powierzenia podmiot, który będzie organizował CES, zawiera umowę wielostronną o realizację projektu Centrum Ekonomii Społecznej. Umowa ta jest zawierana ze wszystkimi Partnerami.

Zaletą tej formuły prowadzenia CES-u jest to, że CES będzie prowadzony przez różnorodne podmioty jednakże tylko pośrednio, gdyż nie ma możliwości, iż Partnerstwo będzie mogło prowadzić samodzielnie CES. Partnerstwo utworzone w formie Konsorcjum nie ma możliwości prowadzenia jako Konsorcjum jakiegokolwiek działalności, gdyż samodzielnie nie jest podmiotem praw i obowiązków. Podmiotami praw i obowiązków są zawsze poszczególni partnerzy uczestniczący w partnerstwie utworzonym na podstawie umowy Konsorcjum.

Propozycje zmian ustawowych w zakresie tworzenia i funkcjonowania Centrum Ekonomii Społecznej

Wydaje się, że dla sprawności działania oraz realizacji zadań przewidzianych dla CES-u właściwe jest umieszczenie przepisów o CES-ach w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U.08.69.415). Nie jest właściwym tworzenie odrębnej ustawy o Centrach Ekonomii Społecznej, jedynie należy wprowadzić niewiel-

kie nowelizacje w już istniejących ustawach, przede wszystkim w/w ustawie o promocji zatrudnienia.

Centrum Ekonomii Społecznej powinno funkcjonować jako instytucja rynku pracy, ponieważ zakres działania CES-u jest uzupełnieniem (np. tworzenie i koordynowanie Przedsiębiorstw Społecznych), a w niektórych przypadkach wzmocnieniem organów państwa realizujących politykę zatrudnienia (ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej osobom bezrobotnym i poszukującym pracy, w tym: młodym, starszym, z deficytami kwalifikacji, z długą przerwą w zatrudnieniu).

Należałoby wprowadzić następującą zapis w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy:

1. w art. 6 ust 1 dodatkowy punkt 7 o treści:

7) Gminne Centrum Ekonomii Społecznej – tworzone przez Partnerstwa Lokalne

2. w art. 21 dodatkowy punkt 4 o treści:

4) Gminne Centrum Ekonomii Społecznej

3. w art. 24 dodatkowy punkt 7 o treści:

7) Gminne Centrum Ekonomii Społecznej

4. dodatkowy art. 32a i 32b o następującej treści:

Art. 32a. 1. Centrum Ekonomii Społecznej, zwane dalej "CES", jest jednostką organizacyjną prowadzącą następujące działania:

1. skierowane do osób bezrobotnych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym:

- organizacja szkoleń, konsultacji i doradztwa związanego z procesem zakładania i prowadzenie spółdzielni socjalnej lub samodzielnej działalności gospodarczej,
- pośrednictwo pracy w zakresie zatrudnienia w przedsiębiorstwach komercyjnych lub przedsiębiorstwach społecznych,
- organizowanie i kierowanie na staże, praktyki oraz szkolenia w podmiotach prowadzących działalność gospodarczą oraz w przedsiębiorstwach społecznych,

2. działania dotyczące przedsiębiorstw społecznych:

- wsparcie organizacyjne i finansowe dla powstających przedsiębiorstw społecznych,
- koordynacja wspólnych przedsięwzięć gospodarczych przedsiębiorstw społecznych,

- utworzenie lokalnego programu finansowania przedsiębiorstw społecznych.

3. Centrum Ekonomii Społecznej może być tworzone przez:

Stowarzyszenia oraz podmioty określone w przepisach art. 3 ust 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, które w liczbie co najmniej trzech mogą utworzyć partnerstwo lokalne dla realizacji zadań w obszarach, o których mowa w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Założycielami i członkami partnerstwa mogą być także inne osoby prawne, jednostki samorządu terytorialnego oraz osoby fizyczne zwanym dalej partnerstwem lokalnym.

1) Związek Stowarzyszeń.

Centrum Ekonomii Społecznej będzie prowadzone jako wyodrębniona organizacyjnie i finansowo jednostka organizacyjna. W przypadku tworzenia CES-u przez podmiot nie będący Związkiem Stowarzyszeń, Partnerstwo lokalne winno powierzyć organizowanie i prowadzenie CES-u podmiotowi będącemu członkiem partnerstwa lokalnego, który działa w formie prawnej stowarzyszenia bądź fundacji na podstawie stosownej umowy o prowadzeniu CES-u.

Centrum Ekonomii Społecznej ma na celu integrację środowiska lokalnego i tworzenie lokalnego rynku usług i produktów, który jest szansą dla powstających podmiotów ekonomii społecznej, tj. przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych.

ZAŁĄCZNIKI:

1. Fundusz grantowy - zasady konkursu

**Centrum Ekonomii Społecznej
w Kwilczu**

**Fundusz Grantowy
Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz**

Dla gminy Kwilcz i Lwówek

Zasady konkursu

Czerwiec 2007r.

SPIS TREŚCI:

	Str.
I. Informacje ogólne	3
1. Wprowadzenie – idea spółdzielczości socjalnej	3
2. Podstawowe definicje	4
3. Podstawy prawne	5
4. Cel konkursu	6
4.1. Cel konkursu	6
4.2. Harmonogram działań organizacyjnych dla realizacji konkursu	6
4.3. Spodziewane efekty	7
II. Zasady ubiegania się o dofinansowanie	7
1. Podmioty uprawnione do udziału w konkursie	7
2. Środki przeznaczone na realizację konkursu	7
3. Wkład własny Wnioskodawcy	7
4. Okres realizacji projektu	7
III. Kwalifikowalność kosztów	8
1. Koszty kwalifikowane	8
2. Koszty niekwalifikowane	9
3. Stosowanie przepisów dotyczących pomocy publicznej	10
4. Stosowanie Ustawy – Prawo Zamówień Publicznych	10
5. Promocja i informacja	10
IV. Przygotowanie wniosku	10
1. Zasady dotyczące składania wniosku	10
2. Załączniki	11
3. Miejsce i termin składania wniosków	11
V. Etapy rozpatrywania wniosków	12
1. Weryfikacja formalna	12
2. Ocena merytoryczna	13
3. Umowa o dofinansowanie realizacji projektu	13
VI. Monitoring i rozliczenie projektu	14

Informacje ogólne

1. Wprowadzenie – idea spółdzielczości socjalnej

Poszukiwanie oraz promowanie nowych formuł postępowania wobec osób korzystających z różnego rodzaju świadczeń socjalnych, w tym szczególnie z zasiłków w czasie pozostawania bez pracy, ukierunkowane jest obecnie na zmianę podejścia w relacjach między dwoma kategoriami ekonomicznymi, jakimi są „praca” oraz „zasiłek”. Chodzi o odwrócenie stwierdzenia „brak pracy – zasiłek” i jego zamianę na „praca zamiast zasiłku”.

Działania zmierzające w kierunku powyższej zmiany mieszczą się w obszarze pojęcia definiowanego jako **ekonomia społeczna lub przedsiębiorczość społeczna**.

Na liście podmiotów działających w obszarze ekonomii społecznej - które przejmują coraz częściej od państwa pewne sfery życia społecznego i gospodarczego - znajdują się organizacje non-profit, kierujące się zasadą realizacji celów społecznych, których osiągnięcie stawiane jest przed celami ekonomicznymi. Wśród tych podmiotów odnaleźć można organizacje społeczne, stowarzyszenia, fundacje, organizacje pożytku publicznego, a także spółdzielnie socjalne. Te ostatnie, wpisywane są na listę podmiotów ekonomii społecznej przede wszystkim ze względu na swoją społeczną misję jaką realizują wobec potrzeb swoich członków – zwłaszcza ze względu na ich znaczenie w procesie reintegracji społecznej.

Przedsiębiorstwa ekonomii społecznej angażują w swoich działaniach m.in. grupy społeczne często pomijane na lokalnych rynkach pracy oraz udzielają pomocy osobom bezrobotnym w samozatrudnieniu. Umożliwiają osobom o niskich lub niewystarczających kwalifikacjach powrót na rynek pracy przeciwdziałając ich marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.

Kraje Unii Europejskiej w 1994 roku w tzw. *Białej Księdze*, poświęconej zagadnieniom wzrostu gospodarczego, konkurencji oraz zatrudnieniu (*White Paper on Growth, Competitiveness and Employment*) uznały rozwój ekonomii społecznej za jeden z priorytetowych kierunków integracji społecznej. Według szacunkowych danych, w krajach UE w trzecim sektorze, w którym działają gospodarczo właśnie organizacje pozarządowe, zatrudnionych jest 10 mln ludzi, czyli 6,6% ogółu zatrudnionych w tych gospodarkach. W Polsce ilość miejsc pracy tworzonych przez organizacje pozarządowe jest znikoma (wg szacunkowych danych nie przekracza 2% liczby tworzonych miejsc pracy w gospodarce).

Ekonomia społeczna łączy efektywność gospodarczą ze społeczną odpowiedzialnością przedsiębiorstw, a więc wskazuje nie tylko jak ważnym celem jest przetrwanie na rynku i osiągnięcie zysku, ale też jak ważnym społecznie jest utrzymanie miejsc pracy oraz świadczenie usług na rzecz lokalnej społeczności. Jest to zgodne z założeniami Strategii Lizbońskiej.

Ekonomia społeczna dopiero niedawno zaistniała w polskim dyskursie o polityce społecznej. Jej podstawy filozoficzne wpisują się już jednak w polskie rozwiązania legislacyjne, co dotyczy między innymi takich aktów prawnych uchwalonych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej jak: (a) ustawa z 13 dnia czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm), (b) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o organizacjach pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873) oraz (c) ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. Nr 99, poz. 1001) – zwłaszcza w części dotyczącej zagadnień związanych z tworzeniem spółdzielni socjalnych. Nowej na rynku pracy instytucji, pod nazwą *spółdzielnia socjalna* przypisuje się obecnie szczególną misję, która w swym charakterze powinna łączyć - jak już wspomniano wcześniej - problematykę społeczną z zagadnieniami gospodarczymi. Powstałe w wyniku realizacji zapisów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, a także poprzez zmianę (w art. 127), ustawy z dnia 16 września 1982 roku – Prawo spółdzielcze (Dz.U. 2003r., Nr 188, poz. 1848), spółdzielnie socjalne powinny przyczynić się do tworzenia nowych miejsc pracy oraz umożliwić osobom o niskich

lub niewystarczających kwalifikacjach powrót na rynek pracy. Spółdzielnie socjalne powinny stać się dla nich szansą na znalezienie zatrudnienia, a więc wyjście ze sfery marginalizacji i wykluczenia społecznego.

Zrealizowanie tej misji przez spółdzielnie socjalne wymaga jednak odpowiednich środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej.

Dla ułatwienia procesu tworzenia spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych, przygotowano system bezzwrotnych dotacji, tzw. grantów mających wesprzeć nowo tworzone i istniejące przedsięwzięcia społeczne, finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach PIW EQUAL.

Konkurs jest realizowany w ramach Projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”. Zgodnie z zapisami Strategii ww. projektu za przeprowadzenie Konkursu Grantowego odpowiedzialne jest Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu przy Stowarzyszeniu Regionalny Ośrodek Socjalno-Edukacyjny „Dla Ludzi i Środowiska”. Centrum Ekonomii Społecznej jest instytucją, która z założenia ma zadanie wspierać różne formy przedsiębiorczości społecznej, w tym spółdzielnie socjalne.

Projekt „Ekonomia Społeczna w Praktyce”, którego Administratorem jest Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka, jest współfinansowany w 75 % z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL oraz w 25 % z budżetu państwa.

2. Podstawowe definicje

Spółdzielnia socjalna	-	W rozumieniu przepisów Ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651)
Przedsiębiorstwo Społeczne	-	To przedsiębiorstwo tworzone przez stowarzyszenia samopomocowe lub fundacje, które zatrudnia osoby bezrobotne –

		BO Programu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”, mające na celu reintegrację społeczną i zawodową tychże osób a zyski przeznaczone są na rozwój przedsiębiorstwa i tejże społeczności; lub oddzielna osoba prawna, która spełnia następujące warunki: - daje miejsca pracy osobom bezrobotnym - BO programu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”, - uzyskane zyski wracają na jej rozwój, - wobec osób zatrudnionych nie może być stosowany wyrzysk finansowy, - zatrudnione osoby muszą mieć wpływ na działalność przedsiębiorstwa a produkowane produkty nie mogą stanowić zagrożenia dla ludzi i środowiska.
Grant = dotacja	-	Środki programu EQUAL w formie dotacji dla przedsiębiorstw społecznych i spółdzielni socjalnych przyznawanych przez komisję konkursową zgodnie z Regulaminem Funduszu Grantowego w ramach Partnerstwa „Ekonomia społeczna w praktyce”
Organizator konkursu = Grantodawca	-	Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz przy Stowarzyszeniu Regionalny Ośrodek Socjalno-Edukacyjny „Dla Ludzi i Środowiska”
PIW EQUAL	-	Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL
Wniosek	-	Wniosek o dofinansowanie realizacji projektu w ramach konkursu
Koszt kwalifikowany		Koszt poniesiony przez wnioskodawcę w trakcie realizacji projektu od daty podpisania umowy do dnia 30 września 2007 r. i wydatkowane zgodnie z zasadami zapisanymi w umowie.

Bezrobotny	-	Osoba bezrobotna w rozumieniu art.2 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.)
Beneficjent pomocy = Grantobiorca	-	Należy przez to rozumieć Wnioskodawcę, z którym Organizator Konkursu Grantowego podpisze umowę o udzielenie grantu.
PRR	-	Partnerstwo na Rzecz Rozwoju „Ekonomia Społeczna w Praktyce”
Administrator Projektu PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce	-	Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka z siedzibą w Poznaniu

3. Podstawy prawne

Regulamin konkursu został opracowany na podstawie obowiązujących aktów prawnych i w każdym przypadku zmiany tych przepisów, niniejszy dokument także ulegać będzie zmianom. Ponadto jakiegokolwiek rozbieżności pomiędzy tym dokumentem a przepisami prawa, rozstrzygać należy na podstawie aktów prawnych.

Regulacje krajowe:

1. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651),
2. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. Nr 122, poz. z późn. zm.),
3. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776),

4. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.),
5. Ustawa z dnia 16 września 1982 r. – prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848, z 2004 r. Nr 99, poz. 1001 oraz z 2005 r. Nr 122, poz. 1024),
6. Ustawa z dnia 2 lipca 2002 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807),
7. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.),
8. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.),
9. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz. U. Nr 116, poz. 1206),
10. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. prawo zamówień publicznych (Dz. U. Nr 19, poz. 177 z późn. zm.),
11. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie przyjęcia programu operacyjnego - Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006, Załącznik do rozporządzenia: Program operacyjny - Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006,
12. Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 21 września 2004 roku w sprawie przyjęcia Uzupełnienia programu operacyjnego - Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006 (wraz z załącznikiem: Uzupełnienie programu operacyjnego - Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006),
13. Dokument „Pomoc publiczna udzielana w ramach programu operacyjnego – Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004 – 2006 (Ministerstwo Gospodarki i Pracy – 2005),

Regulacje wspólnotowe

1. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 r. ustanawiające przepisy ogólne w sprawie funduszy strukturalnych

2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1784/1999 z dnia 12 lipca 1999 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego
3. Rozporządzenie Komisji nr 69/2001 z dnia 12 stycznia 2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady de minimis,
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie zaświadczeń o pomocy de minimis.

4. Cel konkursu

4.1 Cel konkursu

1. Celem konkursu jest wyłonienie projektów dotyczących wsparcia finansowego nowo tworzonych i istniejących już spółdzielni socjalnych oraz przedsiębiorstw społecznych.
2. Celem dofinansowania jest umożliwienie podmiotom ubiegającym się o dotacje rozwój przedsiębiorstwa, które powinno doprowadzić do zwiększenia zatrudnienia.

4.2 Harmonogram działań organizacyjnych dla realizacji konkursu:

Działania organizacyjne w ramach konkursu	Okres realizacji
Ogłoszenie konkursu	14.06.2007
Termin składania wniosków	14.06.2007 – 04.07.2007
Rozpatrywanie wniosków, decyzja przyznania dotacji	05.07.2007 – 12.07.2007
Ogłoszenie wyników	12.07.2007
Procedura odwoławcza	13.07.2007 – 19.07.2007
Podpisanie umów	20.07.2007
Realizacja projektów wyłonionych w konkursie	20.07.2007 – 30.09.2007
Podsumowanie i rozliczenie projektów	01.10.2007 – 14.10.2007

4.3 Spodziewane efekty

Organizator Konkursu zakłada, iż w wyniku przeprowadzonych działań zostaną wyłonione projekty grup inicjatywnych spółdzielni socjalnych lub projekty organizacji pozarządowych tworzących przedsiębiorstwa społeczne, które otrzymają wsparcie w formie dotacji na rozpoczęcie ww. działalności,

w tym na zakup środków trwałych niezbędnych do prowadzenia działalności, dotacji na szkolenia pracowników tych przedsiębiorstw społecznych oraz subwencjonowania kosztów pracy nowo tworzonych miejsc w wyniku projektu. Utworzenie spółdzielni socjalnej przyczynić się ma do utworzenia nowych miejsc pracy dla osób bezrobotnych. Dodatkowo Organizator Konkursu planuje udzielenie wsparcia finansowego funkcjonującym już na rynku spółdzielniom socjalnym i przedsiębiorstwom społecznym, które powstały w ramach realizacji Projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”. Efektem końcowym powinien być wzrost zatrudnienia netto w porównaniu do okresu przed dofinansowaniem działających podmiotów.

Działania obejmują trzy komponenty:

- I. Komponent - **wsparcie inwestycyjne.**
- II. Komponent – **usługi doradczo – szkoleniowe.**

II. Zasady ubiegania się o dofinansowanie

1. Podmioty uprawnione do udziału w konkursie

Do składania wniosków w ramach konkursu uprawnione są :

1. spółdzielnie socjalne zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym,
2. organizacje pozarządowe tworzące przedsiębiorstwo społeczne
3. grupy (inicjatywne) członków założycieli spółdzielni socjalnych¹⁴,

Beneficjentem nie mogą być:

- podmioty, które:
 - posiadają zaległości z tytułu należności publiczno – prawnych,
 - pozostają pod zarządem komisarycznym bądź znajdują się w toku likwidacji, postępowania upadłościowego lub postępowania naprawczego.

2. Środki przeznaczone na realizację konkursu

Środki przeznaczone na realizację konkursu w ramach Funduszu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz wynoszą 168.930 PLN.

Ze środków Funduszu udzielane będą granty wysokości od 10.000 do 80.000 PLN.

¹⁴ Przekazanie środków może nastąpić po uzyskaniu wpisu do KRS, w przypadku przekroczenia terminu realizacji projektu środki nie zostaną wypłacone

3. Wkład własny Wnioskodawcy

Wkład własny nie jest wymagany. Przy ocenie wniosku Komisja Konkursowa przyznaje dodatkowe pkt zgodnie z kryteriami i zasadami oceny wniosków (załącznik nr 4)

4. Okres realizacji projektu

Projekty realizowane w ramach konkursu mogą:

- rozpocząć się po podpisaniu umowy z organizatorem konkursu.
- działania w ramach projektu muszą zakończyć się nie później niż 30 września 2007 r., a projekt musi zostać rozliczony nie później niż do dnia 14 października 2007 roku.

5. Przechowywanie dokumentów dotyczących udzielonej pomocy

Wnioskodawca zobowiązany jest do przechowywania dokumentów dotyczących udzielonej pomocy publicznej w ramach Konkursu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz do dnia 31 grudnia 2013 roku, zgodnie z dokumentem „Pomoc publiczna udzielana w ramach programu operacyjnego – Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004 – 2006 (Ministerstwo Gospodarki i Pracy – 2005), Beneficjent pomocy jest również zobowiązany do poinformowania Organizatora Konkursu o zmianie adresu przechowywania ww. dokumentacji. W przypadku zakończenia prowadzenia działalności gospodarczej w postaci spółdzielni socjalnej Beneficjent pomocy zobowiązany jest do przekazania wszystkich dokumentów dotyczących udzielonej pomocy do biura Organizatora Konkursu.

Jednocześnie Organizator Konkursu jest zobowiązany, w myśl dokumentu „Pomoc publiczna udzielana w ramach programu operacyjnego – Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004 – 2006 (Ministerstwo Gospodarki i Pracy – 2005), do przechowywania dokumentacji dotyczącej Konkursu Grantowego.

Kwalifikowalność kosztów

1. Koszty kwalifikowane

Planując kosztorys (budżet) projektu bierze się pod uwagę jedynie koszty kwalifikowane. Wszystkie pieniężne i rzeczowe wydatki poniesione przez Wnioskodawcę w trakcie realizacji projektu muszą spełniać kryteria kwalifikowalności.

Uwzględnienie we wniosku wydatków niekwalifikowanych jest możliwe jedynie jako dodatkowy element budżetu, finansowany wyłącznie ze środków własnych beneficjenta ponad zobowiązanie wynikające z warunków uzyskania dofinansowania. Wydatki niekwalifikowane nie są brane pod uwagę przy ocenie wniosku.

Za kwalifikowane uznaje się koszty spełniające następujące podstawowe warunki:

- są niezbędne do realizacji projektu;
- są przewidziane w budżecie;
- są zgodne z zasadami rzetelnej gospodarki finansowej (np. ich wartość nie została przeszacowana);
- zostały faktycznie poniesione przez Wnioskodawcę w okresie wdrażania projektu określonym w formularzu wniosku (za wyjątkiem zabezpieczenia umowy, którego zakupu można dokonywać wcześniej) i są poparte stosownymi dokumentami księgowymi (faktury, rachunki, noty księgowe, sprawozdania księgowe, dowody zapłaty itp.).

Wydatkami kwalifikującymi się do objęcia dofinansowaniem w ramach Działania są wydatki niezbędne do realizacji projektu i poniesione przez Wnioskodawcę w okresie realizacji Projektu, nie wcześniej niż po dniu złożenia wniosku o dofinansowanie. Wydatkami kwalifikującymi się w ramach Konkursu są wydatki na:

Komponent I

- 1) zakup nowych środków trwałych;
- 2) zakup używanych środków trwałych, pod warunkiem, że:
 - a) w okresie 7 lat poprzedzających złożenie wniosku o dofinansowanie środek trwały nie został zakupiony z wykorzystaniem środków publicznych krajowych lub pochodzących z funduszy Unii Europejskiej;
 - b) cena środka trwałego nie przekracza wartości rynkowej, określonej na dzień zakupu i jest niższa od ceny nowego środka trwałego;
 - c) środek trwały posiada właściwości techniczne niezbędne do realizacji przedsięwzięcia objętego dofinansowaniem oraz spełnia obowiązujące normy i standardy;
- 3) koszty związane z umową najmu nieruchomości wynajmowanych w celu prowadzenia działalności gospodarczej związane bezpośrednio z realizacją projektu – czynsz i media; koszty takie zostaną uznane za kwalifikowalne w okresie 2 miesięcy od daty rozpoczęcia działalności gospodarczej jednak nie dłużej niż do 30 września 2007 roku;
- 4) zakup wartości niematerialnych i prawnych związanych z transferem technologii drogą nabycia praw patentowych, licencji, know-how, w tym nie opatentowanej wiedzy technicznej;

- 5) instalację i uruchomienie środków trwałych, zakupionych z udziałem dofinansowania, z wyłączeniem wydatków na szkolenia w zakresie ich obsługi;
- 6) zakup robót i materiałów budowlanych, pod warunkiem, że pozostają w bezpośrednim związku z celami przedsięwzięcia objętego dofinansowaniem (tzn. są niezbędne do prawidłowej realizacji i osiągnięcia celów Projektu);
- 7) usługi prawnicze, ekspertyzy techniczne i finansowe, jeśli są bezpośrednio związane z realizacją przedsięwzięcia objętego wsparciem;
- 8) Podatek od towarów i usług (VAT)
 - a) Podatek od towarów i usług (VAT) nie jest wydatkiem kwalifikującym się do objęcia wsparciem, jeśli naliczony został w związku z wydatkami określonymi w punktach 1-7, a beneficjent ma prawo do odliczenia podatku VAT (w rozumieniu ustawy z dnia 11 marca 2004r. o podatku od towarów i usług Dz. U. z 2004r., Nr 54, poz. 535, z późn. zm.).
 - b) Podatek od towarów i usług (VAT) jest wydatkiem kwalifikującym się do objęcia wsparciem, jeśli naliczony został w związku z wydatkami określonymi w punktach 1-7, a beneficjent nie ma prawa do odliczenia podatku VAT (w rozumieniu ustawy z dnia 11 marca 2004r. o podatku od towarów i usług Dz. U. z 2004r., Nr 54, poz. 535, z późn. zm.).
 - c) Beneficjent winien złożyć „Oświadczenie ubiegającego się o dofinansowanie o kwalifikacji VAT” określające czy beneficjent ma prawo do odliczenia podatku VAT (w rozumieniu ustawy z dnia 11 marca 2004r. o podatku od towarów i usług Dz. U. z 2004r., Nr 54, poz. 535, z późn. zm.)

Komponent II

- 1) koszty usług doradczo – szkoleniowych dla nowozatrudnionych pracowników przedsiębiorstw społecznych i spółdzielni socjalnych.

W przypadku Wnioskodawcy, którego głównym przedmiotem działalności gospodarczej jest świadczenie usług transportowych, wydatki na zakup środków transportu nie są wydatkami kwalifikującymi się do objęcia wsparciem. Podstawową (główną) działalność gospodarczą określa się na podstawie przeważającego, procentowego udziału poszczególnych rodzajów działalności w ogólnej wartości przychodów ze sprzedaży w ostatnim roku obrotowym lub, jeżeli nie jest możliwe zastosowanie tego

miernika, na podstawie udziału pracujących, wykonujących poszczególne rodzaje działalności, w ogólnej liczbie pracujących¹⁵.

W przypadku zakupu środków transportu przez podmiot nie wykonujący działalności w zakresie usług transportowych (w tym taki, w której działalność transportowa nie jest działalnością główną) wydatki na zakup środków transportu mogą być kwalifikowane jedynie w wypadku, gdy stanowią niezbędny element Projektu i Beneficjent zobowiąże się wykorzystywać je jedynie do celu określonego w Projekcie i przedstawi wiarygodną metodę weryfikacji wykorzystania środka transportu.

W budżecie stanowiącym integralną część wniosku Wnioskodawca wpisuje szacowaną wysokość planowanych wydatków, natomiast w momencie rozliczania otrzymanej dotacji przedstawia dokumenty finansowe określające faktycznie poniesiony wydatek. Szacując wydatki należy pamiętać o tym aby ich wysokość była racjonalna, uzasadniona i odpowiadająca lokalnym cenom rynkowym.

2. Koszty niekwalifikowane

Przyznane środki na realizację wyłonionych w trakcie konkursu projektów nie mogą być przeznaczone na:

- a) spłatę zaległych zobowiązań finansowych, wynikających z bieżącej działalności spółdzielni socjalnej;
- b) pokrywanie bieżących kosztów funkcjonowania podmiotu nie związanych z realizacją projektu (w tym: zakup materiałów i energii do produkcji itp.), nie będących przedmiotem umowy o dofinansowanie;
- c) inne wydatki nie związane bez- i pośrednio z realizacją projektu.

3. Stosowanie przepisów dotyczących pomocy publicznej

Wsparcie będzie udzielane zgodnie z zasadą *de minimis*, ponieważ dotyczy ono niewielkich kwot środków finansowych – do 100 tys. EUR dla pojedynczego przedsiębiorcy w okresie kolejnych trzech lat, np. dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Oznacza to, że spółdzielnia socjalna lub przedsiębiorstwo społeczne będące beneficjentem ostatecznym PIW EQUAL może otrzymać wsparcie w wysokości 100 % wydatków kwalifikujących się do objęcia wsparciem, o ile wsparcie udzielone w ramach

¹⁵ zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1999 roku w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji rejestru podmiotów gospodarki narodowej, w tym wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń, oraz szczegółowych warunków i trybu współdziałania służb statystyki publicznej z innymi organami prowadzącymi urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji publicznej.

PIW EQUAL nie przekroczy, łącznie z pomocą *de minimis* otrzymaną z innych źródeł, 100 tys. EURO w okresie kolejnych trzech lat.

4. Stosowanie Ustawy prawo zamówień publicznych

Wnioskodawca zobowiązany jest do stosowania Ustawy Prawo Zamówień Publicznych (Dz. U. Nr 164, poz. 1163) ustawa z dnia ... wraz z późniejszymi zmianami.

5. Promocja i informacja

Obowiązek informowania o fakcie współfinansowania projektów ze środków unijnych wynika z artykułu 46 Rozporządzenia Rady 1260/1999/WE wprowadzającego ogólne przepisy dotyczące funduszy strukturalnych. Bliżej obowiązek ten precyzuje Rozporządzenie Rady 1159/2000/WE *w sprawie środków informacyjnych i promocyjnych stosowanych przez państwa członkowskie odnośnie pomocy z funduszy strukturalnych*.

Wnioskodawca zobowiązuje się aby informacja o współfinansowaniu projektu ze środków unijnych zawierała oprócz flagi Unii Europejskiej, logo Europejskiego Funduszu Społecznego, logo PIW EQUAL także logo Centrum Ekonomii Społecznej w Poznaniu oraz następującą formułę **„Projekt dofinansowany przez Partnerstwo na Rzecz Rozwoju „Ekonomia Społeczna w Praktyce” ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach PIW EQUAL”**.

Istotne jest, aby promocja i informacja obejmowały cały okres realizacji projektu.

Przygotowanie wniosku

1. Zasady dotyczące składania wniosku

Warunkiem przystąpienia do konkursu jest złożenie w terminie do dnia 04 lipca 2007 r. do godz. 15:00 (decyduje data wpływu do siedziby CES Kwilcz) pisemnego wniosku według formularza załączonego do niniejszych zasad.

Wnioski muszą być wypełnione czytelnie w języku polskim – maszynowe (komputerowe).

Wnioski składa się w dwóch wersjach: papierowej – oryginał + 2 kopie i elektronicznej – CD.

Wniosek należy wypełnić w sposób staranny i przejrzysty aby ułatwić jego ocenę. Należy posługiwać się językiem precyzyjnym, dostarczyć wystarczającą ilość informacji szczegółowych i konkretnych pozwalających osobom oceniającym na zrozumienie istoty, celów i sposobu realizacji projektu.

Wniosek konkursowy składa się z następujących części:

- a) formularza wnioskowego;
- b) załącznika do formularza wnioskowego, określającego aktualną sytuację prawno-ekonomiczną wnioskodawcy. Tymi dokumentami w zależności od podmiotu składającego wniosek są:
 - 1) statut potwierdzony za zgodność z oryginałem (w przypadku grup – członków założycieli spółdzielni socjalnej – podpisany przez wszystkich członków);
 - 2) deklaracje (oświadczenia) chęci przystąpienia do spółdzielni (w przypadku grup osób – członków założycieli spółdzielni socjalnej);
 - 3) aktualny wyciąg z Krajowego Rejestru Sądowego (dla zarejestrowanych spółdzielni),
 - 4) zaświadczenia lub kopie zaświadczeń potwierdzone za zgodność z oryginałem z Powiatowego Urzędu Pracy, Centrum Integracji Społecznej lub Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie o fakcie, iż członkowie założyciele spółdzielni socjalnej są osobami uprawnionymi do jej założenia, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 26 października 2004 r. w sprawie wzorów dokumentów niezbędnych do utworzenia spółdzielni socjalnej (Dz.U. Nr 240, poz.2412) (dla grup założycielskich spółdzielni socjalnych)
- c) sprawozdanie finansowe za ostatni rok działalności (jeśli spółdzielnia posiada);
- d) oświadczenia o nie zaleganiu ze składkami do ZUS i podatkami do Urzędu Skarbowego (dla zarejestrowanych spółdzielni);
- e) zobowiązanie, iż środki zostaną wydatkowane zgodnie z Regulaminem Funduszu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu.

2. Załączniki

- 1) Formularz wniosku,
- 2) Harmonogram rzeczowo – finansowy,
- 3) Wzór umowy o dofinansowanie projektu,
- 4) Oświadczenie ubiegającego się o dofinansowanie o kwalifikacji VAT.

3. Miejsce i termin składania wniosków

Wnioski składać należy na adres Funduszu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej ul. Kard. St. Wyszyńskiego 23 64-420 Kwilcz. Wnioski należy złożyć w kopercie formatu A – 4 z dopiskiem „Fundusz Grantowy Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz – konkurs”.

Wnioski należy składać do dnia 04 lipca 2007 roku do godz. 15.00 – decyduje data wpływu wniosku do siedziby Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu. Wnioski, które wpłyną po tym terminie nie będą rozpatrywane.

Etapy rozpatrywania wniosków

System selekcji wniosków stworzony został w taki sposób, by zapewnić wybór najlepszych projektów, najbardziej odpowiadających potrzebom Beneficjentów Ostatecznych, potrzebom lokalnego rynku pracy oraz przynoszących największe efekty w odniesieniu do poniesionych nakładów.

1. Weryfikacja formalna

Organizator Konkursu zobowiązany jest do sprawdzenia kompletności złożonych dokumentów. Jeśli wniosek nie zawiera wad uniemożliwiających rejestrację (tzn. dostarczono wersję papierową i elektroniczną), jest wypełniony w języku polskim i został złożony we właściwej instytucji jest kierowany do dalszej oceny formalnej. Wzór karty weryfikacji formalnej stanowi załącznik nr 3.

Po dokonaniu weryfikacji formalnej Organizator Konkursu przesyła odpowiedni dokument, stanowiący dowód na odrzucenie wniosku na tym etapie lub przyjęcie go do oceny merytorycznej. W ciągu 7 dni od daty złożenia wniosku Wnioskodawca otrzyma jedno z następujących pism:

- przyjęciu wniosku do oceny merytorycznej,
- o odrzuceniu wniosku – pismo informujące Wnioskodawcę o odrzuceniu wniosku wraz z podaniem przyczyny,
- o brakach formalnych we wniosku – pismo informujące Wnioskodawcę o błędach lub brakach formalnych z podaniem terminu i trybu składania wniosku poprawionego. Wnioskodawca, który otrzymał pismo informujące o konieczności dokonania poprawek bądź uzupełnienia wniosku, może uzupełnić wniosek jedynie o uwagi wskazane przez Organizatora Konkursu. W przypadku, gdy Wnioskodawca zauważył konieczność dokonania innych niż wskazane w piśmie korekt, bezwzględnie winien uzyskać

zgodę Organizatora Konkursu przed ponownym złożeniem wniosku. Uzupełnieniu lub poprawie mogą podlegać wyłącznie braki / pomyłki formalne.

Jeśli wniosek przeszedł pozytywnie weryfikację formalną, przekazywany jest do oceny merytorycznej.

2. Ocena merytoryczna

Ocena merytoryczna przeprowadzana jest w oparciu o kryteria wyboru projektów zawarte w załączniku nr 4. Oceniana jest wartość merytoryczna projektu, a także jego wydatki w odniesieniu do planowanych rezultatów.

Oceną projektów zajmuje się Komisja Konkursowa, którą powołuje Grupa Zarządcza Partnerstwa „*Ekonomia Społeczna w Praktyce*”. W skład Komisji Konkursowej wchodzi:

- a) Przedstawiciel Administratora Projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” – Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka z siedzibą w Poznaniu,
- b) Przedstawiciel Partnerów PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.
- c) Przedstawiciel Ogólnopolskiego Związku Organizacji Na Rzecz Integracji Społecznej
- d) Reprezentanci organizacji lub instytucji nie wchodzących w skład Partnerstwa „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.
- e) Przedstawiciel Stowarzyszenia Regionalny Ośrodek Socjalno – Edukacyjny „Dla Ludzi i Środowiska” w Chudobczycach.

W przypadku, gdy oceniający dostrzegą błędy formalne, które nie zostały odnotowane na etapie weryfikacji formalnej, wniosek nie podlega ocenie merytorycznej, a oceniający odnotowują w „uwagach” powyższy fakt. W przypadku zidentyfikowania błędów, które na etapie weryfikacji formalnej skutkują koniecznością uzupełnienia/poprawy wniosku, Organizator Konkursu zwraca się do Wnioskodawcy z prośbą o uzupełnienie/poprawę wniosku. Dalsza ocena merytoryczna jest zawieszona do chwili nadeśłania poprawionego wniosku w terminie wskazanym przez Organizatora Konkursu.

Ocena każdego z projektów dokonywana jest przez wszystkich członków Komisji Konkursowej. Po przedstawieniu każdej z niezależnych od siebie opinii, wyciągana jest średnia arytmetyczna, która stanowi końcową ocenę projektu. Maksymalna możliwa do uzyskania kwota punktów wynosi 100. W przypadku rozbieżności sięgających 30% i więcej pomiędzy opiniami członków Komisji Konkursowej (przy czym ocena przynajmniej jednego z nich musi wynosić minimum 60 punktów), projekt poddawany jest powtórnej ocenie. Ocena ta jest oceną wiążącą i ostateczną. Każdy oceniający zobowiązany jest do przedstawienia opisowego komentarza stanowiącego uzasadnienie wystawionej oceny.

W trakcie oceny merytorycznej członkowie Komisji Konkursowej przeprowadzają szczegółową weryfikację budżetu w celu wyeliminowania nieuprawnionych, zbędnych i zawyżonych wydatków i proponują kwotę dofinansowania, przy czym decyzje te muszą brać pod uwagę możliwość zachowania jakości projektu. Karta oceny merytorycznej stanowi załącznik nr 4.

3. Umowa o dofinansowanie realizacji projektu

Z wnioskodawcami, których projekty zostaną wybrane w ramach konkursu zawarta zostanie umowa. Umowy z Wnioskodawcami będą miały charakter dwustronny i zawierane będą przez Fundusz Grantowy Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu oraz Wnioskodawcę. Wyloniona w konkursie spółdzielnia po otrzymaniu informacji o wyłonieniu jego projektu musi przedłożyć dwa wypełnione formularze umowy wraz ze stosownymi załącznikami w terminie 7 dni od otrzymania zawiadomienia. Dokumenty te muszą być parafowane przez Wnioskodawcę.

Przekazanie środków nastąpi do 14 dni po otrzymaniu podpisanej umowy. Dla grup (inicjatywnych) członków założycieli spółdzielni socjalnej do 14 dni od dnia otrzymania potwierdzenia o zarejestrowaniu spółdzielni w KRS i otrzymaniu nr konta spółdzielni.

Wzór umowy o dofinansowanie realizacji projektu stanowi załącznik nr 5.

Organizator Konkursu zastrzega sobie prawo do nie wypłacenia środków w przypadku gdy środki te nie zostaną przekazane mu przez Administratora Projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.

Wnioskodawca zobowiązany jest przedłożyć deklarację wekslową.

Monitoring i rozliczenie projektu

Przedstawiciele Funduszu Grantowego w osobach członków Komisji Konkursowej i/lub pracowników Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu mają prawo kontrolować zgodność realizacji projektu z przedłożoną specyfikacją i harmonogramem zakupów w ramach wnioskowanych środków. Wnioskodawca ma obowiązek udostępnić na wezwanie członka Komisji Konkursowej i/lub przedstawiciela Funduszu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu wszelkie dokumenty dotyczące realizowanego przedsięwzięcia, w szczególności faktur poświadczających poniesione wydatki. Kontrola dokumentów poświadczających wydatkowanie przeznaczonych środków odbywać się będzie poprzez weryfikację dokumentów księgowych, przede wszystkim faktur oraz umów zawartych przez Wnioskodawcę z pod-

wykonawcami. Kontrola taka może odbywać się na bieżąco w trakcie wydatkowania dotacji przez Beneficjenta pomocy. Centrum Ekonomii Społecznej zastrzega sobie możliwość przeprowadzenia kontroli na miejscu u Wnioskodawcy. W celu prawidłowego rozliczenia i zakwalifikowania wydatków poniesionych przez Wnioskodawców Centrum Ekonomii Społecznej zatrudni na zasadzie umowy – zlecenia biegłego rewidenta, którego zadaniem będzie określenie kwalifikowalności wydatków poniesionych przez Wnioskodawcę w trakcie realizacji projektu. Kontrola biegłego rewidenta będzie przeprowadzana z chwilą rozliczenia przez Wnioskodawcę środków przekazanych przez Grantodawcę.

W przypadku nie wywiązania się z postanowień umowy pomiędzy Grantodawcą a Wnioskodawcą, Grantodawca ma prawo wypowiedzieć umowę oraz żądać zwrotu środków przeznaczonych na realizację projektu zgodnie z zapisami umowy wraz z ustawowymi odsetkami.

Wnioskodawca jest zobowiązany zwrócić na konto wyznaczone przez Organizatora Konkursu kwotę niewykorzystanych środków przeznaczonych na realizację zadań zgodnie z umową i harmonogramem realizacji projektu. Środki te należy zwrócić bezzwłocznie w terminie wynikającym z dokumentów przedłożonych przez Beneficjenta pomocy Organizatorowi Konkursu Grantowego. W przypadku niezastosowania się do ww. zapisu zostanie uruchomiona procedura wekslowa określona w umowie.

Beneficjent pomocy jest zobowiązany do złożenia rozliczenia końcowego z przyznanej kwoty dotacji (grantu) w terminie określonym w umowie.

Końcowe rozliczenie projektu i ewentualne przekazanie niewykorzystanych środków musi nastąpić w nieprzekraczalnym terminie do dnia 30 września 2007 roku.

Szczegółowych informacji udziela:

Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz

przy Stowarzyszeniu Regionalny Ośrodek Socjalno-Edukacyjny „Dla Ludzi i Środowiska”

ul. Kard. St. Wyszyńskiego 23

64-420 Kwilcz

Chudobczyce 17

64-423 Lubosz

Tel./fax. (061) 29 11 281

e-mail: ces.kwilcz@ces.net.pl

2. Regulamin funduszu grantowego Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu

REGULAMIN FUNDUSZU GRANTOWEGO CENTRUM EKONOMII SPOŁECZNEJ KWILCZ Dla gminy Kwilcz i Lwówek

§ 1

O środki funduszu mogą ubiegać się:

1. Funkcjonujące na rynku przedsiębiorstwa społeczne i spółdzielnie socjalne powstałe w trakcie realizacji projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”
2. Grupy inicjatywne członków założycieli spółdzielni socjalnych;
3. Organizacje pozarządowe funkcjonujące w obszarze ekonomii społecznej zamierzające utworzyć przedsiębiorstwo społeczne.

§ 2

- a) Środkami Funduszu Grantowego dysponuje Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz w ramach PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.
- b) Wsparcie w ramach Funduszu Grantowego będzie przyznawane w drodze konkursu.
- c) Decyzję o przyznaniu środków podejmuje Komisja Konkursowa powoływana przez Grupę Zarządzającą Partnerstwa „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.

§ 3

1. Komisja Konkursowa składa się z 3 do 5 osób.
2. W skład Komisji Konkursowej wchodzi:
 - f) Przedstawiciel Administratora Projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” – Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka z siedzibą w Poznaniu,
 - g) Przedstawiciel Partnerów PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.
 - h) Przedstawiciel Ogólnopolskiego Związku Organizacji Na Rzecz Integracji Społecznej
 - i) Reprezentanci organizacji lub instytucji nie wchodzących w skład Partnerstwa „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.
 - j) Przedstawiciel Stowarzyszenia Regionalny Ośrodek Socjalno – Edukacyjny „Dla Ludzi i Środowiska” w Chudobczycach.
3. Komisja Konkursowa:
 - a) analizuje złożony wniosek pod kątem zgodności z zasadami udzielania grantów;
 - b) ocenia możliwość zrealizowania projektu przedstawionego przez wnioskodawcę;
 - c) podejmuje ostateczną decyzję o przyznaniu lub odmowie przyznania grantu.
4. Komisja Konkursowa, kierując się potrzebami i uwarunkowaniami lokalnego rynku pracy opracowuje zestaw kryteriów i zasady oceny napływających wniosków.

§ 4

Środki przeznaczone na realizację konkursu w ramach Regionalnego Funduszu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz wynoszą 168.930 PLN.

Ze środków funduszu udzielane są granty wysokości od 10.000 PLN do 80.000 PLN.

§ 5

Wsparcie z funduszu może być udzielane na:

- d) pokrycie kosztów związanych z rozpoczęciem i rozwojem działalności przez spółdzielnię socjalną lub przedsiębiorstwo społeczne, w tym przede wszystkim na zakup niezbędnych materiałów, wynajem lub zakup pomieszczeń, remont

- pomieszczeń, itp., które są niezbędne do rozpoczęcia działalności i zostały umieszczone w budżecie wniosku o przyznanie grantu;
- e) pokrycie planowanych kosztów szkoleń pracowników przedsiębiorstw społecznych i spółdzielni socjalnych,
 - f) pokrycie kosztów związanych z promocją spółdzielczości i pomocą przy aktywizowaniu grup zakładających spółdzielnię;
 - g) wsparcie nie może być przeznaczone na działania, które nie zostały uwzględnione we wniosku o grant.

§ 6

1. Organizacje, o których mowa w § 1 składają wnioski o udzielenie wsparcia ze wskazaniem na jaki cel mają być użyte środki wraz z uzasadnieniem ekonomicznym i propozycją terminarza realizacji działań.
2. Wnioski przyjmowane i rozpatrywane są w siedzibie Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz, ul. Kard. St. Wyszyńskiego 23, 64-420 Kwilcz

§ 7

Spółdzielnie socjalne i organizacje pozarządowe tworzące przedsiębiorstwa społeczne, składając wniosek o środki z funduszu muszą dołączyć następujące dokumenty:

1. statut potwierdzony za zgodność z oryginałem;
2. aktualny¹⁶ wyciąg z Krajowego Rejestru Sądowego;
3. sprawozdanie finansowe za ostatni rok działalności;
4. oświadczenia o nie zaleganiu ze składkami do ZUS i podatkami do Urzędu Skarbowego;
5. zobowiązanie, iż środki zostaną wydatkowane zgodnie z Regulaminem Funduszu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz.
6. oświadczenie wnioskodawcy o nie korzystaniu ze środków w ramach pomocy publicznej w okresie ostatnich 3 lat licząc od daty podpisania umowy z Funduszem

Grantowym Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu. W przypadku korzystania ze środków w ramach pomocy publicznej wymagane jest zaświadczenie o wysokości i rodzaju otrzymanej pomocy wydanej przez organ który udzielił pomocy.

§ 8

¹⁶ Aktualny, oznacza, iż nie starszy niż 6 miesięcy.

1. Dla zarejestrowanych spółdzielni lub organizacji pozarządowych środki zostaną przekazane na wskazane konta bankowe w ciągu 14 dni od daty podpisania umowy przez obie strony .
2. Dla nowo powstających spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych środki zostaną przekazane na wskazany numer rachunku bankowego w ciągu 14 dni od daty dostarczenia do siedziby Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu wpisu do KRS.
3. Organizator konkursu zastrzega sobie prawo nie wypłacenia środków zgodnie z pkt.1 i 2 § 9 w przypadku gdy środki nie zostaną mu przekazane przez Administratora Projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.

§ 9

1. Fundusz zastrzega sobie prawo sprawdzania realizacji zadań przedstawionych we wnioskach przedkładanych w konkursie;
2. W razie stwierdzenia niezgodności wydatkowania środków z założeniami zawartymi we wniosku, jednostka prowadząca fundusz ma prawo żądać zwrotu przekazanych środków wraz z ustawowymi odsetkami.

§ 10

W sprawach nie objętych Regulaminem zastosowanie mają przepisy Kodeksu Cywilnego oraz inne obowiązujące przepisy prawne i podatkowe.

3. Karta weryfikacji formalnej dla wniosku o dofinansowanie

Centrum Ekonomii Społecznej

KARTA WERYFIKACJI FORMALNEJ DLA WNIOSKU O DOFINANSOWANIE REALIZACJI PROJEKTU W RAMACH FUNDUSZU GRANTOWEGO CENTRUM EKONOMII SPOŁECZ- NEJ KWILCZ

Karta Weryfikacji Formalnej jest wypełniana przez pracownika Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu w trakcie weryfikacji formalnej wniosku. Osoba dokonująca weryfikacji formalnej winna podpisać poniższą deklarację poufności.

Zaznaczenie odpowiedzi „NIE” w przypadku części A lub punktów: części B karty powoduje odrzucenie wniosku z powodów formalnych. Zaznaczenie odpowiedzi „NIE” w przypadku punktów: części B karty powoduje konieczność uzupełnienia i ponownego złożenia wniosku. Jeśli dany punkt nie dotyczy wniosku, należy zaznaczyć odpowiedź „nie dotyczy”.

Po spełnieniu wymogów rejestracyjnych (część A) wniosek zostaje zarejestrowany w siedzibie.

Deklaracja poufności

Zobowiązuję się do nieujawniania informacji dotyczących weryfikowanego przeze mnie wniosku oraz że dołożę należytej staranności dla zapewnienia, aby informacje te nie zostały przekazane osobom nieuprawnionym.

Data i podpis:.....

A	WYMOGI REJESTRACYJNE					Pytanie we wniosku	TAK	NIE	NIE DOTY - CZY	Uwagi
1					Czy wniosek został dostarczony w wersji papierowej oraz w wersji elektronicznej?	-				
2					Czy wniosek został sporządzony na właściwym formularzu (wskazany w dokumentacji konkursowej)	-				
3					Czy wersja elektroniczna jest zgodna z wersją papierową (w miejscach wypełnianych przez beneficjenta)?	-				
4					Czy wniosek został złożony we właściwej instytucji?	-				
5					Czy wniosek został wypełniony w języku polskim?	-				
B	WERYFIKACJA FORMALNA WNIOSKU					Pytanie we wniosku	TAK	NIE	NIE DOTY - CZY	Uwagi
1					Czy projekt stanowi odpowiedź na dany konkurs?	-				
2					Czy okres realizacji projektu mieści się w granicach określonych w ogłoszeniu o konkursie?	-				
3					Czy wnioskodawca jest uprawniony do ubiegania się o dofinansowanie projektu?	-				
4					Czy całkowite wydatki projektu są równe lub wyższe od minimalnej dopuszczalnej wartości projektu, czy są zgodne z wymogami określonymi w dokumentacji konkursowej?	-				
5					Czy całkowite wydatki projektu są równe lub niższe od maksymalnej dopuszczalnej wartości projektu?	-				
6					Czy budżet projektu jest poprawny pod względem rachunkowym: czy prawidłowo podsumowane zostały poszczególne pozycje, czy prawidłowo obliczona została całkowita kwota wydatków, wkład własny oraz kwota dofinansowania, czy nie popełniono innych błędów rachunkowych, czy kwoty wydatku są zgodne z wycenieniami w poszczególnych pozycjach budżetu (VAT, koszt jednostkowy, ilość, itp.)?	-				
7					Czy wypełnione zostały wszystkie wymagane pola?	-				
8					Statut spółdzielni społecznej / przedsiębiorstwa społecznego / grupy inicjatywnej potwierdzający zgodność działalności prowadzonej przez ubiegającego się o dofinansowanie z typem realizowanego projektu	-				
9					Wyciąg z Krajowego Rejestru Sądowego potwierdzający osobowość prawną ubiegającego się o dofinansowanie wraz z danymi osoby upoważnionej do podejmowania decyzji wiążących w imieniu ubiegającego się o dofinansowanie, wydane nie później niż 3 miesiące przed dniem złożenia wniosku. Załącznik	-				
10					Poświadczone przez radcę prawnego lub notariusza lub osobę uprawnioną do reprezentowania Wnioskodawcy kopie dokumentów określające sytuację finansową ubiegającego się o dofinansowanie:	-				

Centrum Ekonomii Społecznej
Kwilcz

Załącznik nr 4

**Karta oceny merytorycznej wniosku o dofinansowanie realizacji projektu w ramach
Funduszu Grantowego Centrum Ekonomii Społecznej Kwilcz**

ORGANIZATOR KONKURSU:

.....

TYTUŁ KONKURSU:

NUMER WNIOSKU:

TYTUŁ PROJEKTU:

.....

NAZWA WNIOSKODAWCY:

.....

OCENIAJĄCY:

.....

Deklaracja bezstronności i poufności

Oświadczam, że:

- Nie pozostaję w związku małżeńskim albo stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia, oraz nie jestem związany (-a) z tytułu przysposobienia opieki lub kurateli z wnioskodawcami, z ich zastępcami prawnymi lub członkami władz osób prawnych biorących udział w procedurze konkursowej.
- Przed upływem trzech lat do daty wszczęcia procedury konkursowej nie pozostawałem (-am) w stosunku pracy lub zlecenia z wnioskodawcami oraz nie byłem (-am) członkiem władz osób prawnych biorących udział w procedurze konkursowej.
- Nie pozostaję z wnioskodawcami w takim stosunku prawnym lub faktycznym, że może to budzić

uzasadnione wątpliwości co do mojej bezstronności."

Zobowiązuję się do nieujawniania informacji związanych z pracami Komisji Konkursowej i dołożę należytej staranności dla zapewnienia, aby informacje dotyczące ocenianego przeze mnie wniosku nie zostały przekazane osobom nieuprawnionym.

Data i podpis:.....

**Karta oceny merytorycznej wniosku o dofinansowanie realizacji projektu
w ramach Funduszu Grantowe Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu**

Numer pytania z wniosku o dofinansowanie realizacji projektu	PYTANIE	Przyznana liczba punktów	Maksymalna liczba punktów 100	Uwagi/Komentarze
	I. Dane dotyczące planowanej działalności / prowadzonej działalności		20	
1	Kalkulacja kosztów związanych z podjęciem działalności oraz źródła ich finansowania			
2	Działania podjęte na rzecz planowanej działalności			
3	Szczegółowa specyfikacja i harmonogram zakupów w ramach wnioskowanych środków. Czy Harmonogram realizacji projektu jest zgodny z pkt II pkt 6 – Szczegółowa specyfikacja i harmonogram zakupów.			
	PLAN PRZEDSIĘWZIĘCIA		55	
	II. Charakterystyka przedsięwzięcia			
1	Dane dotyczące lokalizacji: – Opis miejsca lokalizacji, – Uzasadnienie wyboru lokalizacji, – Powierzchnia magazynowa/biurowa/ handlowa/socjalna, – Forma własności, zasady umowy najmu / dzierżawy			

	2	Opis przedsięwzięcia: – Rodzaj przedsięwzięcia, – Harmonogram realizacji przedsięwzięcia, – Opis produktu / usługi, – Struktura organizacyjna, – Posiadany majątek własny, – Sezonowość świadczonych usług / sprzedaży produktów, – Zawarte umowy i porozumienia o współpracy, – Posiadane licencje, koncesje, itp.			
	3	Ocena rynku: – Przewidywany popyt, – Główni odbiorcy, – Główni dostawcy, – Kierunek sprzedaży, – Forma promocji, – Personel			
	4	Analiza SWOT: – Otoczenie wewnętrzne – mocne i słabe strony, – Otoczenie zewnętrzne – szanse i zagrożenia			
		ANALIZA FINANSOWA		25	
		– Przewidywane efekty ekonomiczne prowadzenia działalności gospodarczej, – Plan kosztów i przychodów, – Szczegółowa kalkulacja planowanych nakładów inwestycyjnych, – Określenie kosztów stałych i zmiennych			
		Liczba uzyskanych punktów OGÓŁEM:			
Czy wniosek otrzymał wymagane minimum 60 % punktów ogółem oraz minimum 40 % punktów w każdym z pytań? TAK NIE					

Uzasadnienie oceny projektu (minimum 10 zdań):

Weryfikacja budżetu:

- a) kwestionowane pozycje wydatków jako niekwalifikowalne
- b) kwestionowane wysokości wydatków wraz z uzasadnieniem

Proponowana kwota dofinansowania:

.....

.....
Podpis
data

5. Fundusz grantowy - wzór umowy

Konkurs Grantowy Centrum Ekonomii Społecznej

Umowa Nr ... o udzielenie wsparcia finansowego spółdzielni socjalnej

zawarta..... pomiędzy

....., z siedzibą w

NIP, REGON – podmiotem prowadzącym Centrum Ekonomii Społecznej w Kwilczu, reprezentowanym przez Zarząd w osobach:

- 1) – Prezes Zarządu
- 2) – Członek Zarządu

zwanym dalej „Grantodawcą”,

a

Spółdzielnią Socjalną, z siedzibą w,

NIP , REGON , KRS , prowadzącą działalność gospodarczą w reprezentowaną przez:

- 1) -prezes zarządu
- 2) - członek zarządu

zwanym dalej „Beneficjentem pomocy”,

o następującej treści:

§ 1

Definicje

W rozumieniu niniejszej umowy:

1. Instytucja Zarządzająca PIW EQUAL – Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego,
2. Krajowa Struktura Wsparcia (KSW) – Instytucja, która organizuje proces zawierania umów o dofinansowanie działania oraz uczestniczy w procesie przekazywania środków finansowych od Instytucji Zarządzającej – Funkcję KSW pełni Fundacja „Fundusz Współpracy”.
3. Administrator PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce” (Administrator) – Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka” – organizacja, która podpisała z Krajową Strukturą Wsparcia umowę dofinansowania projektu; uczestniczy w procesie przekazywania środków finansowych od KSW do Stowarzyszenia Regionalny Ośrodek Socjalno – Edukacyjny „Dla Ludzi i Środowiska” prowadzącego Centrum Ekonomii Społecznej, które jest operatorem Funduszu Grantowego.
4. W rozumieniu umowy:
 - a) „Program EQUAL” oznacza Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006 przyjęty rozporządzeniem Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie przyjęcia programu operacyjnego – Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006 (Dz. U. Nr 189, poz. 189) oraz Uzupełnienie programu przyjęte rozporządzeniem Ministra Gospodarki i

Pracy z dnia 21 września 2004 r. w sprawie przyjęcia Uzupełnienia programu operacyjnego – Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006 (Dz. U. Nr 214, poz. 2172).
b) „Partnerstwo na rzecz rozwoju” oznacza grupę podmiotów realizujących projekt w ramach programu EQUAL.

§ 2

Przedmiot umowy

1. Przedmiotem niniejszej umowy jest udzielenie przez *Grantodawcę* wsparcia finansowego przeznaczanego na rozpoczęcie/rozwój* działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej, zgodnie z wnioskiem oraz biznesplanem *Beneficjenta pomocy* stanowiącymi załącznik Nr 1 i 2 do niniejszej umowy.
2. Wsparcie finansowe, o którym mowa w ust. 1 jest udzielane przez Partnera projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski.
3. Pomoc będąca przedmiotem niniejszej umowy jest udzielana w oparciu o pomoc publiczną, którą reguluje ustawa z 30 kwietnia 2004 roku o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. Nr 123 poz. 1291) z późniejszymi zmianami oraz bezpośrednio stosowane prawo wspólnotowe:
 - a) rozporządzenie Rady (WE) nr 659/1999 z 22 marca 1999 r. ustanawiające szczególne zasady stosowania art. 93 traktatu WE (Dz. Urz. WE L 83),
 - b) rozporządzenie Komisji (WE) nr 68/2001 z 12 stycznia 2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 traktatu WE do pomocy szkoleniowej (Dz. Urz. WE L 10),
 - c) rozporządzenia Komisji (WE) nr 2204/2002 z 5 grudnia 2002 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa w zakresie zatrudnienia (Dz. Urz. WE L 337),
 - d) rozporządzenie Komisji (WE) nr 70/2001 z 12 stycznia 2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 80 traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw (Dz. Urz. WE L 10),
 - e) rozporządzenie Komisji (WE) nr 1998/2006 z 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 traktatu WE do pomocy de minimis (Dz. Urz. WE L 379),
 - f) rozporządzenie Komisji WE nr 1976/2006 z 20 grudnia 2006 zmieniające rozporządzenie WE nr 2204/2002 nr 70/2001 i nr 68/2006 w odniesieniu do przedłużenia okresu stosowania (Dz. Urz. WE L 368).
4. *Beneficjent pomocy* otrzymuje wsparcie finansowe na zasadach i warunkach określonych w niniejszej umowie.
5. Całkowita kwota pomocy na rozwój działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej wynosi zł (słownie).
6. *Grantodawca* po przekazaniu środków finansowych *grantobiorcy* zobowiązany jest wydać *Beneficjentowi pomocy* zaświadczenie o udzielonej pomocy de minimis, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie zaświadczeń o pomocy de minimis (Dz. U. Nr. 187, poz. 1930).
7. *Beneficjent pomocy* zobowiązany jest do składania sprawozdań z otrzymanej pomocy za każdy rok kalendarzowy, zgodnie z zasadami określonymi w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie sprawozdań beneficjentów pomocy publicznej (Dz. U. z 2004 r. nr 194, poz. 1984).

§ 3

Terminy

1. Niniejsza umowa jest realizowana w okresie od podpisania umowy do 30 czerwca 2007 r.
2. Okres, w którym koszty ponoszone przez *Beneficjenta pomocy* w związku z realizacją umowy uznawane będą za kwalifikowalne, rozpoczyna się i kończy w terminie wskazanym w ust. 1.

§ 4

Płatności

1. Przyznane środki finansowe zostaną wypłacone w trzech transzach w wysokości 40%, 30%, 30% kwoty dofinansowania.
2. Pierwsza transza środków w wysokości 40 % kwoty dofinansowania przekazana będzie na rachunek *Beneficjenta pomocy*, o którym mowa w ust. 5, w terminie do 14 dni kalendarzowych od daty otrzymania przez *Grantodawcę* wniosku o płatność *Beneficjenta pomocy*, dotyczącego pierwszej transzy środków, pod warunkiem dostępności środków na rachunku *Grantodawcy*.
3. Wypłata kolejnej transzy środków na podstawie wniosku o płatność uzależniona jest od rozliczenia co najmniej 80 % przekazanych środków
4. *Grantodawca* przekazuje kolejne transze środków na rachunek *Beneficjenta pomocy*, o którym mowa w ust. 5, w terminie do 30 dni kalendarzowych od dnia złożenia wniosku przez *Beneficjenta pomocy* pod warunkiem dostępności środków na rachunku *Grantodawcy*.
5. Transze środków zostaną przekazywane na wydrebniony do realizacji tego projektu rachunek bankowy. Na wydzielonym rachunku bankowym nie mogą znajdować się inne środki finansowe a także nie mogą być dokonywane inne operacje bankowe niż te wynikające z powyższej umowy. Wszystkie wyciągi przedstawiające operacje na tym koncie stanowią dowody podlegające kontroli.

§ 5

Warunki płatności

1. *Grantodawca* dokona przelewu środków finansowych na wskazane przez *Beneficjenta pomocy* konto bankowe.
2. Strony ustalają, że przekazanie płatności jest uzależnione od łącznego spełnienia następujących warunków:
 - 1) zaakceptowanie przez *Grantodawcę* wniosku o płatność przedstawionego przez *Beneficjenta pomocy*;
 - 2) zaakceptowanie przez *Grantodawcę* oraz Administratora PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce” potwierdzonych przez osoby uprawnione do reprezentowania *Beneficjenta pomocy* za zgodność z oryginałem kopii faktur lub innych dokumentów finansowych o równoważnej wartości księgowej wraz z dowodami zapłaty potwierdzającymi dokonanie wydatków zgodnie z budżetem zamieszczonym we wniosku o przyznanie grantu,
 - 3) przekazania środków finansowych *Grantodawcy* przez Administratora PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.

§ 6

Akceptacja dokumentów

1. *Grantodawca* dokonuje akceptacji dokumentów finansowych przedłożonych przez *Beneficjenta pomocy* lub stwierdza ich nieprawidłowość.
2. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w przedstawionych dokumentach finansowych przez *Beneficjenta pomocy* – *Grantodawca* zwraca przedłożone dokumenty *Beneficjentowi pomocy* w celu usunięcia braków uniemożliwiających akceptację.

3. *Grantodawca* po dokonaniu akceptacji dokumentów finansowych przedłożonych przez *Beneficjenta pomocy*, przekazuje dokumenty finansowe do akceptacji przez Administratora PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce”.
4. W przypadku braku akceptacji dokumentów finansowych przedłożonych przez *Beneficjenta pomocy* przez Administratora PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce” i zwrócenie ich *Grantodawcy* – *Grantodawca* przekazuje te dokumenty *Beneficjentowi pomocy*.
5. *Beneficjent pomocy* jest zobowiązany pod rygorem zawieszenia płatności, do usunięcia nieprawidłowości lub złożenia pisemnych wyjaśnień w terminie określonym przez *Grantodawcę*.

§ 7

Zawieszenie płatności

1. Może zostać zawieszona płatność w przypadku stwierdzenia lub powzięcia uzasadnionego podejrzenia zaistnienia nieprawidłowości w realizowaniu postanowień umowy, utrudniania kontroli lub audytu, dokumentowania realizacji zadań niezgodnie z postanowieniami umowy lub na wniosek instytucji kontrolnych.
2. Zawieszenie płatności, o którym mowa w ust. 1, następuje z datą nadania przez *Grantodawcę* pisemnego powiadomienia *Beneficjenta pomocy* o przyczynach zawieszenia.
3. Uruchomienie środków następuje po usunięciu nieprawidłowości, w terminie określonym przez *Grantodawcę*, nie później jednak niż w terminie do 14 dni kalendarzowych od otrzymania przez *Grantodawcę* informacji od *Beneficjenta pomocy* o całkowitym usunięciu nieprawidłowości.

§ 8

Rozliczenia finansowe

1. Strony ustalają następujące procedury rozliczenia środków finansowych po zakończeniu realizacji przedmiotu umowy:
 - 1) ostateczna kwota przekazanych *Beneficjentowi pomocy* na mocy umowy środków finansowych nie może przekroczyć kwoty określonej w § 2 ust. 5 niniejszej umowy,
 - 2) w przypadku gdy suma rzeczywistych wydatków dokonanych przez *Beneficjenta pomocy* okaże się niższa niż suma kwot wszystkich przekazanych *Beneficjentowi pomocy* środków finansowych, *Beneficjent pomocy* zobowiązany jest niezwłocznie do zwrotu różnicy na rachunek bankowy *Grantodawcy* – w celu umożliwienia rozliczenia się *Grantodawcy* z Administratorem PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce”,
 - 3) jeżeli zadanie jest realizowane w sposób niewłaściwy, to znaczy realizowane jedynie w części lub z opóźnieniem – może zostać zmniejszona kwota określona w budżecie stosownie do stopnia faktycznej realizacji zadania; zmniejszenie takie może nastąpić w wyniku decyzji *Grantodawcy*.
2. W przypadku zakupu używanego środka trwałego *Beneficjent pomocy* jest obowiązany załączyć do sprawozdania końcowego:
 - 1) oświadczenie wystawione przez sprzedającego o tym, iż środek trwały nie został zakupiony przy wykorzystaniu środków publicznych w okresie ostatnich 7 lat, wraz z fakturą potwierdzającą fakt zakupu przez sprzedającego nowego środka trwałego;
 - 2) w przypadku zakupu środka trwałego, który został nabyty przez sprzedającego jako używany, oświadczenie poprzedniego sprzedającego, iż środek trwały nie został nabyty przy wykorzystaniu środków publicznych, jeżeli od jego nabycia do nabycia przez *Beneficjenta pomocy* minęło mniej niż 7 lat;
 - 3) oświadczenie *Beneficjenta pomocy* potwierdzające spełnianie przez używany środek trwały odpowiednich norm;

- 4) oświadczenie *Beneficjenta pomocy* o tym, iż cena za używany środek trwały nie odbiega od jego wartości rynkowej, wraz z informacją na temat ceny nowego środka trwałego;
 - 5) odpowiednie certyfikaty — jeżeli dany środek trwały wymaga uzyskania takich dokumentów.
3. W terminie 14 dni od dnia otrzymania sprawozdania końcowego *Grantodawca* dokonuje jego zatwierdzenia lub odrzucenia albo zgłasza zastrzeżenia na piśmie.
 4. *Grantodawca* zgłasza zastrzeżenia i wzywa na piśmie do uzupełnienia dokumentów, o których mowa w ust. 2, jeżeli zachodzi co najmniej jedna z niżej wymienionych okoliczności:
 - 1) nie zostały załączone dokumenty, o których mowa w ust. 2;
 - 2) we wniosku *Beneficjenta pomocy* o płatność występują pomyłki rachunkowe lub związane z błędnym zakwalifikowaniem wydatków;
 - 3) nie zostały udzielone wszystkie wymagane wzorem wniosku o płatność informacje, jak również nie zostały właściwie wypełnione wszystkie wymagane pozycje wniosku;
 - 4) na dokumentach, o których mowa w ust. 2, brakuje podpisu osoby upoważnionej do podpisu, a w przypadku kopii dokumentów adnotacji „za zgodność z oryginałem”.

§ 9

Nieprawidłowości w wykorzystaniu środków finansowych.

1. Jeżeli na podstawie sprawozdań, czynności kontrolnych lub audytowych uprawnionych podmiotów właściwych dla Programu EQUAL zostanie stwierdzone, iż *Beneficjent pomocy* wykorzystał środki finansowe przekazane mu na mocy umowy niezgodnie z przeznaczeniem, pobrał je nienależnie lub w nadmiernej wysokości, *Beneficjent pomocy* zobowiązany jest do zwrotu odpowiedniej części lub całości środków finansowych wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych naliczonymi odpowiednio od dnia przekazania transzy środków finansowych.
2. *Beneficjent pomocy* dokonuje zwrotu odpowiedniej części lub całości środków finansowych wraz z odsetkami wskazanymi w ust. 1, na pisemne wezwanie *Grantodawcy*.
3. Jeżeli *Beneficjent pomocy* nie zwróci części lub całości otrzymanych środków finansowych w terminie oznaczonym w wezwaniu, *Grantodawca* uprawniony jest do podjęcia prawem dozwolonych czynności mających na celu odzyskania od *Beneficjenta pomocy* ustalonych, zgodnie z powyższymi zasadami kwot obejmujących roszczenie główne i odsetki.

§ 10

Podatki i ciężary publicznoprawne

Beneficjent pomocy zobowiązany jest do ponoszenia wszelkich podatków oraz innych ciężarów publicznoprawnych związanych z realizacją zadań, należnych obecnie oraz mogących powstać w przyszłości.

§ 11

Zabezpieczenie wykonania umowy

1. Zabezpieczeniem prawidłowej realizacji umowy jest złożenie przez *Beneficjenta pomocy*, w terminie najpóźniej przed uruchomieniem środków finansowych, weksla in blanco wraz z deklaracją wekslową.
2. *Beneficjent pomocy* zobowiązuje się do pokrycia kosztów windykacyjnych, w tym kosztów procesu, zastępstwa procesowego i kosztów egzekucji, poniesionych przez *Grantodawcę* lub inny uprawniony podmiot.

§ 12

Zobowiązania Beneficjenta pomocy

Beneficjent pomocy zobowiązuje się do:

- 1) wydatkowania otrzymanych środków z najwyższym stopniem staranności, w sposób zapewniający uzyskanie jak najlepszych wyników i z dbałością wymaganą przez najlepszą praktykę w danej dziedzinie oraz zgodnie z niniejszą umową.
- 2) zwrotu otrzymanych środków wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, w przypadku ich wykorzystania niezgodnie z umową,
- 3) przekazania informacji dotyczącej toczących się przeciwko niemu postępowań sądowych lub innych postępowań zmierzających do zabezpieczenia, ustalenia, zasądzenia lub wyegzekwowania należności pieniężnych lub świadczeń niepieniężnych o wartości przekraczającej 5.000,00 zł oraz dochodzonych w tych postępowań kwot, a także łącznej wysokości dochodzonych od *Beneficjenta pomocy* roszczeń,
- 4) niezwłocznego informowania *Grantodawcy* o przeszkodach przy realizacji niniejszej umowy, a w szczególności o możliwości zaprzestania realizacji zadań.
- 5) udzielania każdorazowo na pisemne zapytanie *Grantodawcy* wyjaśnień na piśmie co do wszystkich działań podejmowanych przez *Beneficjenta pomocy* w związku z realizacją niniejszej umowy. Wyjaśnienia takie winny zostać przedstawione *Grantodawcy* w terminie i formie umożliwiającej *Grantodawcy* wywiązanie się z jego obowiązków informacyjnych względem Administratora PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce”,

§ 13

Odpowiedzialność

1. *Beneficjent pomocy* ponosi wyłączną odpowiedzialność za wszystkie czynności związane z realizacją przedmiotu umowy wobec osób trzecich w tym odpowiedzialność za wszelkie straty przez nie poniesione w związku z realizacją przedmiotu umowy lub w związku z odstąpieniem od umowy.
2. Nie można przypisać winy *Grantodawcy* w przypadku, jeżeli nie nastąpi przekazanie środków finansowych przez Administratora PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce” w przypadku braku akceptacji dokumentów finansowych, o których mowa w § 5 ust. 2 umowy, potwierdzających poniesienie wydatków na realizację niniejszej umowy przez *Beneficjenta pomocy*.
3. *Grantodawca* nie ponosi odpowiedzialności finansowej wobec *Beneficjenta pomocy* oraz osób trzecich w przypadku wystąpienia okoliczności, o których mowa w ust. 2.
4. *Beneficjent pomocy* ponosi wyłączną odpowiedzialność za realizację przedmiotu umowy w przypadku braku akceptacji przez *Grantodawcę* lub przez Administratora PRR „Ekonomia Społeczna w Praktyce” przedłożonych dokumentów finansowych.
5. Umowa nie może stanowić podstawy do jakichkolwiek roszczeń w stosunku do Administratora, ani do Instytucji Zarządzającej IZ EQUAL, z tytułu poniesionych szkód lub doznanych krzywd przez Partnera, jego pracowników lub osób trzecich w związku z realizacją projektu.

§ 14

Sprawozdania

1. *Beneficjent pomocy* zobowiązany jest do:
 - 1) opracowania i przedstawienia sprawozdań z realizacji zadań zgodnie z wzorem przekazanym przez *Grantodawcę*,
 - 2) przekazywania sprawozdań, o których mowa w pkt 1 w terminach oraz w formie ustalonych przez *Grantodawcę*, tj:

- a) sprawozdania kwartalnego w terminie 10 dni od zakończenia danego kwartału,
 - b) sprawozdania końcowego w terminie 25 dni od zakończenia terminu realizacji umowy.
2. W przypadku stwierdzenia istotnych braków lub nieprawidłowości w przekazanych sprawozdaniach *Beneficjent pomocy* zobowiązany jest do przesłania poprawnych wersji sprawozdań w terminie 5 dni od daty otrzymania wezwania do uzupełnienia.
 3. W przypadku odmowy zaakceptowania jakiegokolwiek sprawozdania *Grantodawca* przekaże *Beneficjentowi pomocy* zastrzeżenia do wykonania umowy. Zaniechanie złożenia takiego oświadczenia będzie uważane za zaakceptowanie sprawozdania.

§ 15

Prowadzenie dokumentacji

1. *Beneficjent pomocy* zobowiązuje się do prowadzenia dokumentacji finansowej i księgowości zgodnie z obowiązującymi go przepisami prawa.
2. Niezależnie od postanowień ust. 1 *Beneficjent pomocy* jest obowiązany do rzetelnego i przejrzystego udokumentowania wydatków za pomocą oryginałów rachunków, faktur i innych dokumentów stanowiących podstawę dokonywanych płatności.
3. Dokumenty stanowiące podstawę płatności dokonywanych ze środków objętych umową powinny być opatrzone informacją umożliwiającą określenie źródła finansowania wydatków i przechowywane wraz z umową w sposób umożliwiający monitorowanie wydatków przez okres 10 lat od dnia podpisania niniejszej umowy. (Wzór w załączniku Nr 1 do umowy)

§ 16

Kontrola i audyt

1. *Beneficjent pomocy* zobowiązuje się poddać kontroli lub audytowi w zakresie prawidłowej realizacji umowy dokonywanej przez *Grantodawcę* oraz inne uprawnione podmioty właściwe dla Programu EQUAL do przeprowadzenia czynności kontrolnych lub audytowych. *Beneficjent pomocy* zapewni im prawo wglądu w dokumenty, w tym dokumenty elektroniczne związane z realizacją umowy, w tym także związane z zadaniami realizowanymi przez podwykonawców.
2. Prawo kontroli lub audytu przysługuje uprawnionym podmiotom zarówno w siedzibie *Beneficjenta pomocy* oraz w miejscu realizacji umowy.
3. *Beneficjent pomocy* zobowiązuje się do udostępnienia każdorazowo na żądanie *Grantodawcy*, Krajowej Struktury Wsparcia, Instytucji Zarządzającej EQUAL, organów kontrolnych lub podmiotów upoważnionych przez którąkolwiek ze wskazanych instytucji do przeprowadzenia czynności kontrolnych lub audytowych wszelkich dokumentów lub informacji umożliwiających dokonanie oceny wpływu realizacji umowy w odniesieniu do celów Programu EQUAL oraz umożliwienia uprawnionym podmiotom przeprowadzenia czynności kontrolnych lub audytowych oraz dostępu do swojej siedziby i miejsca realizacji projektu.
4. *Beneficjent pomocy* zobowiązuje się do przedstawienia każdorazowo na pisemne żądanie *Grantodawcy*, Administratora, Krajowej Struktury Wsparcia lub Instytucji Zarządzającej EQUAL pełnej dokumentacji księgowej dotyczącej realizacji umowy podmiotom upoważnionym przez w/w oraz innym organom kontrolnym do przeprowadzenia czynności kontrolnych lub audytowych. Badanie przedstawionej przez *Beneficjenta pomocy* dokumentacji księgowej może nastąpić w siedzibie *Beneficjenta pomocy*.

§ 17

Zamówienia Publiczne

Beneficjent pomocy zobowiązany jest do:

- 1) stosowania procedur ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U Nr 19 poz 177 z późn. zmianami),

- 2) poinformowania *Grantodawcy* o prowadzonych postępowaniach o udzielenie zamówienia,
- 3) udostępnienie na żądanie *Grantodawcy* wszelkich dokumentów związanych z prowadzonymi postępowaniami o udzielenie zamówienia.

§ 18

Informowanie o pochodzeniu środków finansowych

1. *Beneficjent pomocy* zobowiązuje się do umieszczania logo EFS, Programu EQUAL i symbolu Unii Europejskiej na materiałach promocyjnych, informacyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych dotyczących realizacji przedmiotu umowy.
2. O ile *Grantodawca*, Krajowa Struktura Wsparcia lub Instytucja Zarządzająca EQUAL nie wyda innego zalecenia, w informacjach lub publikacjach dotyczących Projektu, jak też na środkach trwałych zakupionych ze środków przyznanych na podstawie niniejszej umowy, *Beneficjent pomocy* wskaże, że zostały one sporządzone, zrealizowane względnie zakupione przy wykorzystaniu środków publicznych. Materiały te powinny być opatrzone napisem o następującym brzmieniu: "*Przedsięwzięcie zostało zrealizowane przy udziale środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL*".

§ 19

Informacje udostępniane publicznie

1. *Beneficjent pomocy* upoważnia *Grantodawcę*, Administratora, Krajową Strukturę Wsparcia, Instytucję Zarządzającą EQUAL oraz Komisję Europejską do upowszechniania w dowolnej formie i w dowolnych mediach, w tym za pośrednictwem Internetu, następujących informacji:
 - 1) nazwy oraz adresu *Beneficjenta pomocy*;
 - 2) przedmiotu i celu, na który zostały przyznane środki finansowe;
 - 3) informacji o wysokości przyznanych środków finansowych;
2. W zakresie udostępniania informacji publicznej *Beneficjent pomocy* zobowiązuje się do stosowania przepisów ustawy z dnia 6 września 2004 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U Nr 112 poz. 1198 z późn. zmianami).

§ 20

Zmiany w umowie

1. Wszelkie zmiany umowy w tym również załączników dla swej skuteczności wymagają zachowania formy pisemnej.
2. *Beneficjent pomocy* może wnioskować do *Grantodawcy* o dokonanie w budżecie wniosku zmian, w przypadku, gdy narastająca wartość zmian dokonanych przez *Beneficjenta pomocy* nie przekracza 10% wartości przyznanych środków.
3. Wnosząc o dokonanie zmiany w budżecie, *Beneficjent pomocy* powinien przekazać *Grantodawcy* pismo z uzasadnieniem zmiany w terminie co najmniej 7 dni przed dniem, w którym zmiana ma wejść w życie.
4. Zmiany, o których mowa w ust. 2 nie wymagają zmiany zapisów niniejszej umowy.
5. W przypadku zmian powyżej wartości określonych w paragrafie 20 pkt.2. wymagany jest aneks do umowy.
6. W razie wystąpienia okoliczności niezależnych od *Beneficjenta pomocy*, powodujących konieczność wprowadzenia zmian do umowy, strony zobowiązują się do podjęcia negocjacji, zmierzających do usunięcia powstałych trudności lub zagrożeń dla prawidłowej realizacji umowy oraz do wykazania wszelkiej możliwej staranności i dobrej woli dla osiągnięcia porozumienia.
7. Zmiany w umowie nie mogą dotyczyć zwiększenia kwoty przyznanej na podstawie niniejszej umowy.

§ 21

Rozwiązanie umowy

1. Umowa może zostać rozwiązana w następujących przypadkach:
 - 1) na podstawie porozumienia stron,
 - 2) w drodze wypowiedzenia przez *Grantodawcę* w przypadku rażącego naruszenia przez *Beneficjenta pomocy* obowiązków wynikających z umowy polegających na:
 - a) odmowie udostępniania *Grantodawcy* informacji o realizacji umowy;
 - b) wykorzystywaniu środków finansowych w sposób rażąco lub uporczywie naruszający postanowienia umowy;
 - c) nie osiągnięciu zamierzonego celu realizowanych zadań z przyczyn leżących po stronie *Beneficjenta pomocy*;
 - d) odmowie poddania się lub utrudnianiu przeprowadzenia kontroli lub audytu;
 - e) nie doprowadzeniu do usunięcia w określonym terminie stwierdzonych nieprawidłowości;
 - f) nie przedłożeniu w ustalonym terminie i na ustalonych zasadach sprawozdań z realizacji zadań;
 - g) świadomym wprowadzaniu w błąd lub przedkładaniu sprawozdań zawierających fałszywe informacje;
 - h) nie przestrzeganiu procedur wynikających z ustawy – prawo zamówień publicznych;
 - i) wykorzystywaniu w całości lub w części przyznanych środków finansowych na zadania inne niż wynikające z niniejszej umowy;
 - j) nie poinformowaniu o wszczęciu wobec *Beneficjenta pomocy* postępowania likwidacyjnego lub upadłościowego.

§ 22

Postępowanie w sprawach nieuregulowanych

W sprawach nieuregulowanych umową zastosowanie mają odpowiednie przepisy prawa polskiego i Unii Europejskiej.

§ 23

Postępowanie w sprawach spornych

1. Wszelkie spory mogące wynikać z związku z realizacją umowy strony będą starały się rozwiązać polubownie.
2. W przypadku niemożności osiągnięcia rozwiązania polubownego spór zostanie podany pod rozstrzygnięcie sądu miejscowo i rzeczowo właściwego dla siedziby *Grantodawcy*.

§ 24

Porozumiewanie się stron

1. Strony ustalają, że wszystkie zawiadomienia, zapytania oraz informacje odnoszące się lub wynikające z realizacji umowy wymagać będą formy pisemnej.
2. Strony wskazują adresy pod które ma być kierowana korespondencja:
Grantodawca – Chudobczyce 17, 64-423 Lubosz
Beneficjent pomocy –
3. Strony zobowiązują się do zawiadamiania o każdej zmianie adresu do korespondencji. W przypadku nie zawiadomienia drugiej strony o zmianie adresu, wszelką korespondencję skierowaną na dotychczasowy adres uważa się za doręczoną.

§ 25
Załączniki

1. Załącznikami do umowy są:
 - 1) Wniosek o udzielenie grantu na rozpoczęcie/rozwój działalności,
 - 2) Biznesplan przedsięwzięcia,
 - 3) Harmonogram realizacji przedsięwzięcia,
 - 4) Oświadczenie o toczących się postępowaniach sądowych i egzekucyjnych w stosunku do Beneficjenta pomocy,
 - 5) Weksel In blanco wraz z deklaracją wekslową.
2. Wyżej wymienione załączniki stanowią integralną część umowy.

§ 26

Okres obowiązywania umowy

1. Umowa wchodzi w życie w dniu podpisania przez strony.
2. Umowa została sporządzona w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

Grantodawca

Beneficjent

ROZDZIAŁ IV:

1. Przedsiębiorstwa społeczne - katalog form prawnych w działalności

Mirosław Maciejewski

Wstęp:

Zagadnieniem niniejszego opracowania jest przedsiębiorstwo społeczne – prowadzone w różnych formach prawnych. W polskim systemie prawnym brak jest przepisów dotyczących *sensu stricte* przedsiębiorstwa społecznego. Jednakże brak przepisów dotyczących przedsiębiorstwa społecznego nie ogranicza możliwości tworzenia i prowadzenia przedsiębiorstwa społecznego – przykładem są dwie spółki utworzone przez Fundację Pomocy Wzajemnej „BARKA”, tj. Przedsiębiorstwo Społeczne „BARKI” sp. z o.o., oraz Obywatelski Instytut Monitoringu i Rekomendacji sp. z o.o., oba wymienione przedsiębiorstwa są podmiotami działającymi *non profit* oraz w zakresie działalności pożytku publicznego, jednocześnie są prowadzone w formie spółki kapitałowej tj. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie zagadnień teoretycznych oraz praktycznych dotyczących tworzenia oraz prowadzenia przedsiębiorstwa społecznego w różnych formach prawnych.

I. Zagadnienia wstępne.

W polskim systemie prawnym brak jest przepisów dotyczących tworzenia i prowadzenia przedsiębiorstwa społecznego. Jednakże z brak przepisów dotyczących *sensu stricte* przedsiębiorstw społecznych nie powoduje braku możliwości tworzenia przedsiębiorstwa społecz-

nego w oparciu o przepisy już istniejące tj. kodeks spółek handlowych bądź ustawy o wolontariacie i organizacja pożytku publicznego, prawa spółdzielczego itp.

1. Definicja przedsiębiorstwa społecznego:

Status przedsiębiorstwa społecznego może zostać przyznany przedsiębiorstwu bądź przedsiębiorcy, które będzie spełniać następujące przesłanki:

1. podział zysku.

Należy wskazać, iż prowadzenie działalności gospodarczej w formie przedsiębiorstwa społecznego powinno mieć na celu wypracowywanie zysku z prowadzonej działalności gospodarczej, jednakże redystrybucja wypracowanego zysku winna być odmienna od działalności gospodarczej nie prowadzonej w formie przedsiębiorstwa społecznego. Zysk wypracowany w działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwo społeczne winien być przeznaczany na działalność społeczną ściśle określoną w statucie (umowie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością), jednakże przedsiębiorstwo nie koniecznie musi być nastawione na osiąganie zysku.

2. podmiotowość w prowadzeniu przedsiębiorstwa:

Ważną przesłanką w określeniu czy dany podmiot może mieć status przedsiębiorstwa społecznego jest: podmiot który jest założycielem bądź prowadzi przedsiębiorstwo społeczne. Należy wskazać, iż działalność gospodarcza prowadzona przez **fundacje bądź stowarzyszenia, spółdzielnie socjalne, Kluby Integracji Społecznej, Centra Integracji Społecznej, Zakłady Pracy Chronionej, Zakłady Aktywności Zawodowej** – jest działalnością w zakresie przedsiębiorstwa społecznego. Jednakże nie zawsze w/w podmioty społeczne będą podmiotami prowadzącymi przedsiębiorstwo społeczne, gdyż nie można odmówić prawa prowadzenia działalności w zakresie przedsiębiorstwa społecznego przez podmiot z tzw. obszaru działalności komercyjnej. Świadomość społeczna przedsiębiorców z tzw. obszaru działalności komercyjnej, będzie również skutkować rozpoczęciem działalności w zakresie przedsiębiorstw społecznych – taki podmiot musi spełniać pozostałe przesłanki przedsiębiorstwa społecznego.

3. Działalność na rzecz integracji społecznej społeczności lokalnej.

Działalność gospodarcza, która ma jeden z celów, ukierunkowanie działalności na integrację społeczną w skali danej społeczności lokalnej, również może zostać zakwalifikowana do działalności w formie przedsiębiorstwa społecznego. Taka działalność jest np. prowadzona przez spółdzielnie pracy oraz w ramach działalności gospodarczej gmin.

Definicja:

Przedsiębiorstwem społecznym jest to działalność gospodarcza o głównie społecznych celach, którego zyski w założeniu są reinwestowane na cele społeczne określone w statucie bądź umowie, z jednoczesnym zakazem wypłaty wypracowanego zysku udziałowcom czy też właścicielom oraz działalność gospodarcza prowadzona przez podmioty społeczne oraz działalność gospodarcza, której jednym z celów będzie ukierunkowanie działalności na integrację społeczną w skali danej społeczności lokalnej.

2. Działalność gospodarcza

2.1. Podstawa prawna działalności gospodarczej.

Podstawowym przepisem dotyczącym działalności gospodarczej jest zasada konstytucyjna tj. wolność działalności gospodarczej. Zasada ta została wyrażona w przepisach art. 20 i 22 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., (Dz. U. Nr 78, poz. 483), Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej, ograniczenie wolności działalności gospodarczej jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny. Zgodnie z przyjętym przez doktrynę poglądem, wolność działalności gospodarczej oznacza swobodę podejmowania oraz swobodę prowadzenia działalności gospodarczej¹⁷.

¹⁷ szerzej S. Hoc, *Prawo gospodarcze. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 1999, s. 33-41, 88-94 i 99-103; C. Kosikowski, *Wolność gospodarcza w prawie polskim*, Warszawa 1995, s. 26-34 i 41-47 oraz J. Kuciński, *Konstytucyjne*

Konstytucyjna zasada wolności gospodarowania ustawodawca w pełni potwierdził w treści przepisów art. 6 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095, który jednoznacznie stanowi, iż podejmowanie i wykonywanie działalności gospodarczej jest wolne dla każdego na równych prawach, z zachowaniem warunków określonych przepisami prawa. Pojęcie wolności gospodarowania utożsamiane jest w doktrynie z pojęciem swobody związanej z działalnością gospodarczą, która wyraża się w następujących swobodach: podejmowania działalności gospodarczej, prowadzenia działalności gospodarczej, wyboru formy organizacyjno-prawnej prowadzenia działalności gospodarczej, konkurencji z innymi przedsiębiorcami, zbywania własnych towarów i usług, kształtowania cen, decydowania o okresie zatrudnienia, decydowania o sposobie zaangażowania kapitału, decydowania o sposobie prowadzenia działalności gospodarczej, zmiany jej profilu, czasie trwania itd.

2.2. Definicja działalności gospodarczej

Na potrzeby niniejszego opracowania należy również przytoczyć definicję działalności gospodarczej zawartej w ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095. „Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”

Podstawowym elementem definicji działalności gospodarczej jest jej zarobkowy charakter. Element definicji dotyczący zarobkowego charakteru działalności gospodarczej, oznacza działalność podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą nastawioną na osiąganie dochodów. Jednakże nie oznacza to że zarobek musi łączyć się z zyskiem dla samego przedsiębiorcy, ponieważ działalność zwana *not for profit* oznacza zarobienie na koszty działalności oraz na realizację celów statutowych osoby prawnej.

zasady ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej, ZN WSE 1999, z. 2, s. 31-50). Biorąc pod uwagę treść art. 31 ust. 3 Konstytucji RP,

Kolejnym elementem definicji jest zorganizowanie działalności. Oznacza to wybranie przez podmiot prowadzący działalność gospodarczą określonej formy prawnej przedsiębiorczości: na przykład spółka prawa handlowego, fundacja, działalność indywidualna itd.

Zorganizowanie oznacza również, że przedsiębiorca tworzy potrzebne struktury dla działalności gospodarczej, umożliwiając wykonywanie przedmiotu działalności. Nie można więc traktować jako działalność gospodarczą takiej działalności, która ma charakter przypadkowy i nie jest zorganizowana, nawet jeżeli przynosi wykonującemu podmiotowi zarobek.

Organizacja działalności gospodarczej charakteryzuje się następującymi elementami¹⁸: formą organizacji przedsiębiorcy, siedzibą przedsiębiorcy, zgromadzeniem środków finansowych, zatrudnieniem pracowników, spełnieniem określonych wymogów przepisów prawa.

Zgodnie z ustawową definicją, działalność gospodarcza musi się również charakteryzować ciągłością procesu działalności tj. wykonywania działalności w sposób ciągły. Przez takie działanie należy rozumieć powtarzanie, ponawianie określonych czynności, zarówno takich samych, jak i rodzajowo podobnych, a nawet czasem różnych, ale przedsięwziętych w procesie wytwarzania czy świadczenia usług. Ponadto, działalność gospodarcza wykonywana przez przedsiębiorcę winna mieć charakter stały, a nie okazjonalny.

2.3. Przedsiębiorca.

Przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną - wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą. Za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej.

¹⁸ Według J. Wolskiego (J. Wolski (w:) M.P. Ilnicki, J. Wolski, *Prawo działalności gospodarczej. Komentarz*, Zakamycze 2000, s. 25-26)

3. Forma prawna przedsiębiorstwa społecznego:

Wskazując na powyższe rozważania dotyczące definicji przedsiębiorstwa społecznego należy wskazać, iż przedsiębiorstwo społeczne może być prowadzone w następujących formach prawnych:

- **Spółdzielnie pracy** (podstawa prawna ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze Dz.U.03.188.1848) – jednym z celów działalności spółdzielni jest integrację społeczną w skali danej społeczności tj. członków spółdzielni;
- **Spółdzielnie socjalne** (podstawa prawna ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych Dz.U.06.94.651 oraz ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze Dz.U.03.188.1848) w działalności zawiera się cała definicja przedsiębiorstwa społecznego;
- **Działalność Gospodarcza prowadzona przez Fundacje bądź Stowarzyszenia** (podstawa prawna ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203 ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Dz.U.03.96.873; ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143; ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095) w działalności zawiera się cała definicja przedsiębiorstwa społecznego;
- **Kluby Integracji Społecznej** (podstawa prawna ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203 ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143; ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095) w działalności zawiera się cała definicja przedsiębiorstwa społecznego;
- **CIS** (podstawa prawna ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203 ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Dz.U.03.96.873; ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143; w działalności zawiera się cała definicja przedsiębiorstwa społecznego;

- **Zakłady Pracy Chronionej** (podstawa prawna ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych Dz.U.08.14.92; o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095) w działalności zawiera się cała definicja przedsiębiorstwa społecznego;
- **Zakłada Aktywności Zawodowej** (podstawa prawna ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych Dz.U.08.14.92; ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203 ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855;
- **Działalność Gospodarcza Gminy** (podstawa prawna ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej Dz.U.97.9.43.) w działalności zawiera się cała definicja przedsiębiorstwa społecznego.

II. **Katalog form prawnych działalności przedsiębiorstwa społecznego.**

1. **Spółdzielnie pracy:**

1.1. **Podstawy prawne:**

Działalność gospodarcza w formie spółdzielni pracy oparta jest na przepisach ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze Dz.U.03.188.1848.

1.2. **Definicja spółdzielni:**

Zgodnie z przepisami ustawy w/w ustawy „Spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Spółdzielnia może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska.”

1.3. Powstanie spółdzielni:

Osoby zamierzające założyć spółdzielnię (założyciele) uchwalają statut spółdzielni, potwierdzając jego przyjęcie przez złożenie pod nim swoich podpisów, oraz dokonują wyboru organów spółdzielni. Liczba założycieli spółdzielni nie może być mniejsza od dziesięciu, jeżeli założycielami są osoby fizyczne, i trzech, jeżeli założycielami są osoby prawne. W spółdzielniach produkcji rolnej liczba założycieli - osób fizycznych nie może być mniejsza od pięciu.

Statut spółdzielni powinien określać:

- 1) oznaczenie nazwy z dodatkiem "spółdzielnia" lub "spółdzielczy" i podaniem jej siedziby;
- 2) przedmiot działalności spółdzielni;
- 3) czas trwania, o ile założono ją na czas określony;
- 4) wysokość wpisowego oraz wysokość i ilość udziałów, które członek obowiązany jest zadeklarować, terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki nie wniesienia udziału w terminie; jeżeli statut przewiduje wnoszenie więcej niż jednego udziału, może określać ich górną granicę;
- 5) prawa i obowiązki członków;
- 6) zasady i tryb przyjmowania członków, wypowiedzania członkostwa, wykreślenia i wykluczania członków;
- 7) zasady zwoływania walnych zgromadzeń, obradowania na nich i podejmowania uchwał;
- 8) zasady i tryb wyboru oraz odwoływania członków organów spółdzielni;
- 9) zasady podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) oraz pokrywania strat spółdzielni.

Dodatkowo w statucie powinien być określony cel społeczny np.

Spółdzielnia prowadzi działalność społeczno-wychowawczą na rzecz członków poprzez:

- 1) Zapewnienie dogodnych warunków szkolenia zawodowego swoich członków oraz pogłębianie ich kwalifikacji i umiejętności zawodowych.
- 2) Zaspakajanie potrzeb socjalno-bytowych.
- 3) Prowadzenie wśród członków Spółdzielni i ich rodzin działalności oświatowej, kulturalnej, sportowej i turystycznej.

4) Współdziałanie z organizacjami społecznymi, oświatowymi, kulturalnymi i socjalnymi oraz udzielanie poparcia tym organizacjom.

Stworzenie możliwości najdogodniejszych warunków pracy zawodowej i społecznej jej członków, a w szczególności dla kobiet i młodzieży.

Określenie w statucie celów społecznych wypełnia definicję przedsiębiorstwa społecznego w zakresie integracji społecznej w skali danej społeczności tj. członków spółdzielni.

1.4. Organy spółdzielni:

- a) walne zgromadzenie;
- b) rada nadzorcza;
- c) zarząd;

Walne zgromadzenie:

Walne zgromadzenie spółdzielców jest najwyższym organem spółdzielni. Każdy członek spółdzielni ma prawo uczestniczyć w walnym zgromadzeniu spółdzielni.

Do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia należy:

- 1) uchwalanie kierunków rozwoju działalności gospodarczej oraz społecznej i kulturalnej;
- 2) rozpatrywanie sprawozdań rady, zatwierdzanie sprawozdań rocznych i sprawozdań finansowych oraz podejmowanie uchwał co do wniosków członków spółdzielni, rady lub zarządu w tych sprawach i udzielanie absolutorium członkom zarządu;
- 3) rozpatrywanie wniosków wynikających z przedstawionego protokołu polustracyjnego z działalności spółdzielni oraz podejmowanie uchwał w tym zakresie;
- 4) podejmowanie uchwał w sprawie podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) lub sposobu pokrycia strat;
- 5) podejmowanie uchwał w sprawie zbycia nieruchomości, zbycia zakładu lub innej wyodrębnionej jednostki organizacyjnej;
- 6) podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do innych organizacji gospodarczych oraz występowania z nich;
- 7) oznaczanie najwyższej sumy zobowiązań, jaką spółdzielnia może zaciągnąć;

- 8) podejmowanie uchwał w sprawie połączenia się spółdzielni, podziału spółdzielni oraz likwidacji spółdzielni;
- 9) rozpatrywanie w postępowaniu wewnątrzsółdzielczym odwołań od uchwał rady;
- 10) uchwalanie zmian statutu;
- 11) podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia lub wystąpienia spółdzielni ze związku oraz upoważnienie zarządu do podejmowania działań w tym zakresie;
- 12) wybór delegatów na zjazd związku, w którym spółdzielnia jest zrzeszona.

Rada Nadzorcza:

Rada sprawuje kontrolę i nadzór nad działalnością spółdzielni. Do zakresu działania rady należy:

- 1) uchwalanie planów gospodarczych i programów działalności społecznej i kulturalnej;
- 2) nadzór i kontrola działalności spółdzielni poprzez:
 - a) badanie okresowych sprawozdań oraz sprawozdań finansowych,
 - b) dokonywanie okresowych ocen wykonania przez spółdzielnię jej zadań gospodarczych, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzegania przez spółdzielnię praw jej członków,
 - c) przeprowadzanie kontroli nad sposobem załatwiania przez zarząd wniosków organów spółdzielni i jej członków;
- 3) podejmowanie uchwał w sprawie nabycia i obciążenia nieruchomości oraz nabycia zakładu lub innej jednostki organizacyjnej;
- 4) podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do organizacji społecznych oraz występowania z nich;
- 5) zatwierdzanie struktury organizacyjnej spółdzielni;
- 6) rozpatrywanie skarg na działalność zarządu;
- 7) składanie walnemu zgromadzeniu sprawozdań zawierających w szczególności wyniki kontroli i ocenę sprawozdań finansowych;
- 8) podejmowanie uchwał w sprawach czynności prawnych dokonywanych między spółdzielnią a członkiem zarządu lub dokonywanych przez spółdzielnię w interesie członka za-

ządu oraz reprezentowanie spółdzielni przy tych czynnościach; do reprezentowania spółdzielni wystarczy dwóch członków rady przez nią upoważnionych

Zarząd:

Zarząd kieruje działalnością spółdzielni oraz reprezentuje ją na zewnątrz¹⁹. Podejmowanie decyzji niezastrzeżonych w ustawie lub statucie innym organom należy do zarządu.

2. Spółdzielnia socjalna

2.1. Podstawy prawne działalności spółdzielni socjalnej²⁰:

- Ustawa z dn. 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651)
- Ustawa z dn. 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r., Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2008 r., Nr 14, poz. 92)
- Ustawa z dn. 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 24 kwietnia 2003 r. Przepisy wprowadzające ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 874, z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2001 r., Nr 17, poz. 209 z późn. zm.)

¹⁹ pro. Rozważania dotyczące zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

²⁰ W zakresie nie unormowany przez ustawę z dn. 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651) mają odpowiedni zastosowania przepisy ustawy z dn. 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r., Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.)

- Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dn. 26 października 2004 r. w sprawie wzorów dokumentów niezbędnych do utworzenia spółdzielni socjalnej (Dz. U. Nr 240, poz. 2412)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 21 listopada 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu dokonywania refundacji ze środków Funduszu Pracy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego, przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej oraz form zabezpieczenia zwrotu otrzymanych środków (Dz. U. Nr 236, poz. 2002)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dn. 22 maja 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielenia, oprocentowania, spłaty, rozkładania na raty i umarzania pożyczek dla osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 67, poz. 439)
- Ustawa z dn. 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 3 sierpnia 2007 r. w sprawie określenia wzorów zaświadczeń dołączanych do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego (Dz. U. Nr 149, poz. 105)

2.2. Członkowie Założyciele Spółdzielni Socjalnej:

Spółdzielnię socjalną może założyć grupa minimum 5 osób. Liczba członków nie może natomiast przekroczyć 50. Wyjątek stanowią spółdzielnie socjalne, które powstają z przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych. W przypadku spółdzielni po przekształceniu, ilość członków nie została ograniczona.

Członkami założycielami spółdzielni socjalnej zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U.06.94.651) mogą zostać osoby zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Przepisy ustawy przewidują, że utworzyć Spółdzielnię socjalną mogą osoby spełniające następujące przesłanki: osoby **bezrobotne**, zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy; osoby wymienione w art. 1 ust. 2 pkt 1-4, 6 i 7 Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, czyli osoby: **a. bezdomne** realizujące indywidualny program wychodzenia

z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, **b. uzależnione od alkoholu**, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego, **c. uzależnione od narkotyków** lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej, **d. chore psychicznie**, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego, **e. zwalniane z zakładów karnych**, mające trudności w integracji ze środowiskiem, **f. uchodźcy** realizujący indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, – które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym; **niepełnosprawne**, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.

Członkowie założyciele muszą posiadać pełną zdolność do czynności prawnych.

2.3. Członkowie spółdzielni socjalnych:

Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć osoby, które posiadają przesłanki do bycia członkami założycielami (wymienione w punkcie powyżej), jednakże osoby te nie muszą posiadać pełnej zdolności do czynności prawnych, wystarczające jest że posiadają ograniczoną zdolność do czynności prawnych.

Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć także inne osoby niż wskazane osoby w/w, jeżeli ich praca na rzecz spółdzielni socjalnej wymaga szczególnych kwalifikacji, których nie posiadają pozostali członkowie tej spółdzielni. Liczba tych osób, nie może być większa niż 20% ogólnej liczby członków spółdzielni socjalnej. Przekroczenie tego limitu, trwające nieprzerwanie przez okres 3 miesięcy, stanowi podstawę do postawienia spółdzielni socjalnej w stan likwidacji.

Członkowstwo w spółdzielni socjalnej może również nabyć, o ile statut spółdzielni nie stanowi inaczej, organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz gminne osoby prawne, których statutowym zadaniem jest działanie na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mieszkańców gminy. W takim przypadku art.

182 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze nie stosuje się. Wskazany przepis dotyczy obowiązku świadczenia pracy na rzecz spółdzielni, w przypadku członkostwa w spółdzielni socjalnej przez w/w organizację, organizacja nie ma obowiązku świadczenia pracy.

2.4. Założenie spółdzielni socjalnej:

Grupa minimum pięciu osób spełniające przesłanki do bycia członkami założycielami spółdzielni socjalnej w celu założenia spółdzielni socjalnej, członkowie założyciele przyjmują jednogłośnie statut spółdzielni socjalnej.

Statut spółdzielni socjalnej powinien zawierać następujące obligatoryjne elementy:

1. nazwę spółdzielni zawierającą oznaczenie „Spółdzielnia Socjalna”;
2. przedmiot działalności spółdzielni;
3. czas trwania, o ile założono ją na czas określony;
4. wysokość wpisowego oraz wysokość i ilość udziałów, które członek obowiązany jest zadeklarować, terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki niewniesienia udziału w terminie; jeżeli statut przewiduje wnoszenie więcej niż jednego udziału, może określać ich górną granicę;
5. prawa i obowiązki członków;
6. zasady i tryb przyjmowania członków, wypowiedzania członkostwa, wykreślenia i wykluczania członków;
7. zasady zwoływania walnych zgromadzeń, obradowania na nich i podejmowania uchwał;
8. zasady i tryb wyboru oraz odwoływania członków organów spółdzielni;
9. sposób podziału, połączenia się, a także likwidacji spółdzielni socjalnej;
10. zasady podziału nadwyżki bilansowej oraz pokrywania strat

Statut spółdzielni socjalnej w odróżnieniu od statutu spółdzielni pracy nie może przewidywać możliwości wypłaty zysku pomiędzy członków spółdzielni (w nomenklaturze spółdzielczej zysk jest nazywany nadwyżką bilansową). Zysk może być podzielony w następujący sposób:

- 1) zwiększenie funduszu zasobowego - nie mniej niż 40 %;
- 2) cele statutowe spółdzielni socjalnej - nie mniej niż 40 %;
- 3) fundusz inwestycyjny.

Nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, w szczególności nie może być przeznaczona na zwiększenie funduszu udziałowego, jak również nie może być przeznaczona na oprocentowanie udziałów.

2.5. Zebranie założycieli:

Przyjęcie statutu spółdzielni socjalnej odbywa się na zebraniu założycielskim. Dokumenty, które muszą powstać na zebraniu:

Statut – podpisany przez wszystkich członków założycieli;

Lista członków założycieli – z oryginalnymi podpisami wszystkich osób (lista powinna zawierać: imię i nazwisko osoby, adres zameldowania bądź zamieszkania, PESEL).

Protokół z zebrania założycielskiego – z wszystkimi uchwałami, podpisany przez przewodniczącego i sekretarza zebrania.

Uchwały zebrania założycielskiego – tj. uchwała o powołaniu spółdzielni socjalnej, uchwała o przyjęciu statutu, uchwała o wyborze władz – zarządu i jeśli była wybierana to również rady nadzorczej; wszystkie uchwały muszą być podpisane przez przewodniczącego i sekretarza zebrania.

Zaświadczenia – potwierdzające, że każda z osób z członków założycieli posiada przesłanki do bycia członkiem założycielem.

2.6. Rejestracja Spółdzielni:

Spółdzielnia socjalna podlega rejestracji w rejestrze prowadzonym przez Krajowy Rejestr Sądowy – wpis do rejestru jest konstytutywny (z chwilą wpisu spółdzielnia nabywa osobowość prawną).

Dokumenty konieczne przy rejestracji spółdzielni:

Formularze niezbędne do zarejestrowania spółdzielni socjalnej:

KRS-W5 – podstawowy formularz służący do rejestracji powołanej spółdzielni socjalnej

KRS-WK – załącznik do formularza KRS-W5, służący do zgłoszenia organów podmiotu (zarządu oraz rady nadzorczej, jeśli została wybrana).

KRS-WM – załącznik do formularza KRS-W5, służący do zgłoszenia zakresu działalności gospodarczej.

Dokumenty dołączane do formularzy:

- protokół z zebrania założycielskiego podpisany przez przewodniczącego i sekretarza zebrania,
- listę członków założycieli z oryginalnymi podpisami,
- uchwały podjęte przez członków założycieli,
- statut,
- zaświadczenia potwierdzające, że założyciele należą do grup uprawnionych do zakładania spółdzielni.

Rejestracja spółdzielni socjalnej jest zwolniona od opłat za rejestrację.

Organy spółdzielni socjalnej²¹:

- a) walne zgromadzenie;
- b) rada nadzorcza;
- c) zarząd.

W spółdzielni socjalnej obligatoryjnym organem jest Rada Nadzorcza. W spółdzielni socjalnej, w której liczba członków nie przekracza piętnastu, nie wybiera się rady nadzorczej, a jej zadania wykonuje walne zgromadzenie. W takim przypadku prawo kontroli działalności spółdzielni socjalnej przysługuje każdemu członkowi.

2.7. Połączenie, likwidacja spółdzielni socjalnej:

2.7.1. Połączenie z inną spółdzielnią.

Przepisy dopuszczają możliwość połączenia się spółdzielni jednakże Spółdzielnia socjalna może połączyć się tylko i wyłącznie z inną spółdzielnią socjalną. Ustawa nie reguluje szczegółowo trybu połączenia.

²¹ Patrz uwagi do organów spółdzielni

2.7.2. Podział spółdzielni.

Spółdzielnia socjalna może podzielić się na podstawie uchwały walnego zgromadzenia, podjętej większością 2/3 głosów. W wyniku podziału mogą być utworzone wyłącznie spółdzielnie socjalne.

2.7.3. Likwidacja spółdzielni.

Spółdzielnia zostaje postawiona w stan likwidacji w następujących przypadkach:

- a) spółdzielnia zaprzestanie używać w nazwie oznaczenia „Spółdzielnia Socjalna”,
- b) liczba członków zmniejszy się poniżej 5 lub zwiększy powyżej 50,
- c) zwiększy się liczba fachowców (są członkami ze względu na szczególne kwalifikacje) powyżej 20% ogólnej liczby członków uprawnionych do zakładania spółdzielni socjalnej (osób marginalizowanych),
- d) naruszone zostaną zasady podziału nadwyżki bilansowej,

Środki spółdzielni, która uległa likwidacji, a pozostałe po spłaceniu zobowiązań, zabezpieczeniu należności spornych lub niewymagalnych i po wydzieleniu kwot przeznaczonych na wypłaty udziałów, zostają podzielone między członków spółdzielni (nie więcej niż 20% środków), a pozostała kwota przekazywana jest na Fundusz Pracy.

3. Działalność gospodarcza prowadzona przez fundacje bądź stowarzyszenia.

3.1. Podstawa prawna działalności.

- ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203;
- ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855;
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Dz.U.03.96.873;
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143;
- ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095)

3.2. Działalność gospodarcza stowarzyszenia.

Działalność gospodarcza prowadzona przez stowarzyszenie jest działalnością przedsiębiorstwa społecznego. Stowarzyszenie może prowadzić przedsiębiorstwo społeczne:

bezpośrednio, tj. wówczas gdy prowadzona działalność gospodarcza jest prowadzona w ramach samego stowarzyszenia. Taka działalność prowadzona jest na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855 oraz ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095); bądź pośrednio, tj. wówczas gdy stowarzyszenie prowadzi **Zakład Aktywności Zawodowej** (podstawa prawna ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych Dz.U.08.14.92; oraz ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; **Centrum Integracji Społecznej** ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143; oraz ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; **Kluby Integracji Społecznej** ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143; oraz ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855;²²

3.2.1 Stowarzyszenie.

Na podstawie przepisów art. 2 ustawy o stowarzyszeniach – cechami charakterystycznymi stowarzyszenia są: dobrowolność, samorządność, trwałość, cel niezarobkowy.

Dobrowolność rozumiana jest jako swoboda w zakresie tworzenia, przystępowania czy też występowania ze stowarzyszeń. Wiążą się z tym następujące zakazy: tworzenia stowarzyszeń przyjmujących zasadę bezwzględnego posłuszeństwa członków wobec władz, zmuszania do udziału w stowarzyszeniu, ograniczania prawa do wystąpienia ze stowarzyszenia, podejmowania działań niosących ujemne następstwa z powodu przynależności do stowarzyszenia (albo pozostawania poza nim).

²² Powyższe formy Przedsiębiorstw Społecznych zostaną opisane poniżej.

Samorządność oznacza, że stowarzyszenie samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne. Stowarzyszenie uchwała również akty wewnętrzne, dotyczące jego działalności.

Trwałość wskazuje, że stowarzyszenia tworzone są dla realizacji celów o dłuższym horyzoncie czasowym, choć oczywiście nigdy nie sposób przewidzieć jak długo podmioty tworzące stowarzyszenie, będą nadal zainteresowane jego dalszym funkcjonowaniem, jak również czy nie zajdą przesłanki do jego likwidacji.

Cel niezarobkowy: taki cel, który nie jest nastawiony na osiągnięcie zysku. Nie oznacza to jednak, że stowarzyszenia nie mogą prowadzić działalności gospodarczej przynoszącej zyski. Działalność taka jest dopuszczalna. Analizowany aktualnie wymóg oznacza jedynie, że dochód stowarzyszenia nie może być dzielony między członków, lecz musi być przeznaczany na podtrzymywanie statutowych celów stowarzyszenia.

3.2.1.1 Działalność gospodarcza.

Cel niezarobkowy stowarzyszenia wyrażony w przepisach art. 2 ustawy o stowarzyszenia nie oznacza, że stowarzyszenie nie może prowadzić działalności gospodarczej. Zgodnie z przepisem art. 34 ustawy o stowarzyszeniach – stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach. Przepisy ustawy o stowarzyszeniach odsyłają do odrębnych przepisów dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej, tj. do ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095. Zgodnie z w/w cytowaną ustawą działalność gospodarcza rozumiana jest jako: „Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”.

Zgodnie z przepisami ustawy o stowarzyszeniach i ustawy o swobodzie działalności gospodarczej – stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą w każdym dopuszczalnym przez prawo zakresie.

Działalność gospodarcza stowarzyszenia jest w pełni działalnością przedsiębiorstwa społecznego, gdyż zgodnie z przepisami art. 34 ustawy o stowarzyszeniach zdanie drugie: dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków.

3.2.1.2 Rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Statut stowarzyszenia musi przewidywać możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez stowarzyszenie. Statut również określa zakres i przedmiot działalności gospodarczej stowarzyszenia. Przedmiot działalności określa się na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności, w skrócie PKD.

Obowiązkowym jest zgłoszenie przez stowarzyszenie faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej do Krajowego Rejestru Sądowego w celu dokonania wpisu stowarzyszenia do rejestru przedsiębiorców. Zgłoszenia dokonuje się na formularzu KRS-WM. W chwili obecne zgłoszenie faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej podlega opłacie.

3.2.1.3 Zakres działalności gospodarczej.

Zgownie z obowiązującymi przepisami dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie jest przeznaczany do podziału między członków. Zgodnie z doktryną, aby nie pozostawać w sprzeczności z celem niezarobkowym, prowadzenie działalności gospodarczej służyć ma realizacji celu statutowego, jak również rozmiar prowadzonej działalności ma tylko wspierać zasadniczy trzon działań stowarzyszenia i pozostawać w odpowiedniej proporcji do realizacji celu podstawowego. Oznacza to, że prowadzenie działalności gospodarczej ma postać jedynie akcesoryjną.

Moim zdaniem ograniczenie to nie wynika bezpośrednio z obowiązujących przepisów, dlatego też stowarzyszenie prowadzące przedsiębiorstwo społeczne działające w obszarze ekonomii społecznej nie powinno podlegać ograniczeniu co do zakresu prowadzonej działalności gospodarczej, jednakże z uwagi na możliwość uzyskiwania dotacji na działalność stowarzyszenia również na działalność gospodarczą – stowarzyszenie powinno ograniczyć swoją

działalność gospodarczą wówczas gdy na rynku lokalnym może to prowadzić do ograniczenia konkurencyjności.

3.3 Działalność gospodarcza fundacji.

Podobnie jak działalność gospodarcza prowadzona przez stowarzyszenie, działalność gospodarcza fundacji jest działalnością przedsiębiorstwa społecznego.

W przypadku fundacji również występują dwie formy prowadzenia działalności gospodarczej, tj. bezpośrednio i pośrednio²³.

3.3.1 Fundacja.

Fundacja jest podmiotem z następującymi cechami konstytutywnymi: majątek i powiązane z nim trwale źródła dochodu oraz realizacja celu publicznego wskazanego przez fundatora na rzecz nieograniczonego kręgu destynariuszy - cele muszą zgodnie z przepisami art. 1 ustawy o fundacjach, struktura organizacyjna nieposiadająca charakteru korporacyjnego, fundacja posiada osobowość prawną.

Fundacja może prowadzić działalność gospodarczą jeżeli: działalność gospodarcza jest przewidziana w statucie oraz fundator przeznaczył określony kwotę na realizację działalności gospodarczej.

3.3.2 Działalność gospodarcza.

Fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów. Prawo do prowadzenia działalności gospodarczej wynika wprost z przepisów art. 5 ust 1 pkt. 5 ustawy o fundacjach. Jedynymi kryteriami wyznaczającymi prawne granice prowadzenia działalności gospodarczej są:

- zamiar prowadzenia działalności gospodarczej, który musi być określony w statucie,

²³ Patrz rozważania dotyczące Stowarzyszenia – punkt 3.2.1.

- działalność gospodarcza musi być realizowana wyłącznie w rozmiarach służących celom fundacji oraz
- wartość środków majątkowych przeznaczonych na działalność gospodarczą nie może być mniejsza niż 1000 zł.

Podobnie jak w przypadku stowarzyszenia, prowadzenie działalności gospodarczej podlega regulacji w odrębnych przepisach, tj. do ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095.

Zgodnie z przepisami ustawy o fundacjach i ustawy o swobodzie działalności gospodarczej – fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w każdym dopuszczalnym przez prawo zakresie.

3.3.2.1 Rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Statut fundacji musi przewidywać możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez fundację. Statut również określa zakres i przedmiot działalności gospodarczej fundacji. Przedmiot działalności określa się na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności, w skrócie PKD.

Obowiązkowym jest zgłoszenie przez fundację faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej do Krajowego Rejestru Sądowego w celu dokonania wpisu fundacji do rejestru przedsiębiorców. Zgłoszenia dokonuje się na formularzu KRS-WM. W chwili obecne zgłoszenie faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej podlega opłacie.

3.3.2.2 Zakres działalności gospodarczej.

Zgonie z obowiązującymi przepisami dochód z działalności gospodarczej fundacji służy realizacji celów statutowych, dochód nie jest przeznaczany do podziału²⁴

3.3. Uwagi końcowe.

W chwili obecnej najbardziej „czystą” formą prowadzenia działalności przedsiębiorstwa społecznego jest prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenia i fundację. Sto-

²⁴ Patrz uwagi do zakresu działalności stowarzyszenia – 3.2.1.3

warzyszenia i fundację mogą prowadzić działalność gospodarczą w całym zakresie, w którym dopuszczalna jest działalność gospodarcza przez wszystkie podmioty obrotu gospodarczego, oczywiście z pewnymi ograniczeniami, przykładowo ograniczenia mogą dotyczyć formy prawnej danej działalności gospodarczej np. banki; towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych.

4. Centrum Integracji Społecznej.

4.1. Podstawa prawna działalności.

Centrum Integracji Społecznej (zwanym dalej CIS) funkcjonuje na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U.03.122.1143).

Celem CIS jest reintegracja zawodowa i społeczna uczestników centrum poprzez kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu, nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych, naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb samodzielnym staraniem, zwłaszcza dzięki możliwości osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą, uczenie się umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

4.2. Podmioty prowadzące CIS.

CIS może zostać utworzone przez wójta, burmistrza i prezydenta miasta, które działa w formie gospodarstwa pomocniczego, zgodnie z przepisami o finansach publicznych.

CIS może zostać utworzone przez organizację pozarządową działa w formie jednostki wyodrębnionej organizacyjnie i finansowo w sposób zapewniający należyłą identyfikację pod względem organizacyjnym i finansowym, w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników, z uwzględnieniem przepisów o rachunkowości.

4.3. Działalność gospodarcza.

CIS może w ramach reintegracji zawodowej prowadzić działalność wytwórczą, handlową lub usługową oraz działalność wytwórczą w rolnictwie, z wyłączeniem działalności polegającej na wytwarzaniu i handlu wyrobami przemysłu paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 0,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali. Jednakże działalność gospodarcza CIS, zgodnie z regulacją ustawową, nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej, tj. nie podlega pod przepisy ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

Z uwagi na okoliczność unormowania działalności gospodarczej przez CIS w ustawie o zatrudnieniu socjalnym oraz ustawy obowiązek wyodrębnienia organizacyjnie i finansowo z podmiotu, który utworzył CIS – należy przyjąć, iż przedsiębiorstwem społecznym można nazwać całokształt działalności CIS, która polega na działalności w zakresie wytwórczej, handlowej lub usługowej oraz działalność wytwórczej w rolnictwie. Przedsiębiorstwem społecznym jest również tzw. zespół warsztatów edukacyjnych, w których to uczestnicy CIS pobierają edukację w zakresie konkretnego zawodu – w ramach tych warsztatów mogą powstać różnego typu wyroby lub usługi, które mogą podlegać sprzedaży na wolnym rynku.

Przedsiębiorstwo społeczne w ramach CIS nie będzie odrębną jednostką organizacyjną, gdyż unormowania ustawowe dotyczące CIS nie przewidują możliwości tworzenia odrębnych jednostek organizacyjnych prowadzących działalność gospodarczą. W zasadzie cała działalność CIS jest przedsiębiorstwem społecznym (zwanym dalej przedsiębiorstwem społecznym CIS). Przedsiębiorstwo społeczne CIS jest odrębne od podmiotu, które utworzyło CIS. Dlatego też ewentualne zyski wypracowywane w ramach przedsiębiorstwa społecznego CIS mogą być przeznaczane tylko i wyłącznie na działalność CIS.

Przedsiębiorstwo społeczne CIS może mieć również na celu rachunek ekonomiczny, ale podstawowym celem działalności przedsiębiorstwa społecznego CIS jest rachunek społeczny. Oczywiście jest, że w ramach działalności przedsiębiorstwa społecznego CIS jest możliwe wypracowanie zysku. Jednakże podstawowym celem prowadzonego przedsiębior-

stwa społecznego CIS jest reintegracja społeczna uczestników CIS pracujących w przedsiębiorstwie społecznym CIS.

4.4. Zakres działalności gospodarczej.

Działalność przedsiębiorstwa społecznego CIS nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, dlatego też w ramach działalności przedsiębiorstwa społecznego CIS nie ma możliwości prowadzenia całej działalności gospodarczej. Działalność została ograniczona do prowadzenia działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej oraz działalności wytwórczej w rolnictwie, z wyłączeniem działalności polegającej na wytwarzaniu i handlu wyrobami przemysłu paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 0,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali.

4.5. Uwagi końcowe.

CIS zgodnie z dyspozycją zawartą w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U.03.122.1143), nie prowadzi działalności gospodarczej w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U.07.155.1095). Jednakże pomimo nie spełniania warunków ustawowych prowadzenia działalności gospodarczej CIS jest przedsiębiorstwem społecznym, gdyż w pełni realizowane są przesłanki określone w definicji przedsiębiorstwa społecznego.

5. Klub Integracji Społecznej

5.1. Podstawa prawna działalności.

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U.03.122.1143); ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203 ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Pra-

wo o stowarzyszeniach (Dz.U.01.79.855); ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U.07.155.1095)

5.2. Podmioty tworzące KIS

Klub Integracji Społecznej mogą tworzyć gmina lub organizacja pozarządowa prowadzące reintegrację zawodową i społeczną dla osób, którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz unie możliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym. Ustawa nie przewiduje szczególnych zasad tworzenia KIS przez organizacje pozarządowe. Dlatego też wydaje się, że najlepszą formą działania jest wydzielenie organizacyjne w ramach organizacji pozarządowej.

W przypadku gminy podmiotem prowadzącym KIS może zostać powołany bezpośrednio przez gminę na podstawie przepisów art. 9 ust.1 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U.01.142.1591), który stanowi „W celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, a także zawierać umowy z innymi podmiotami, w tym z organizacjami pozarządowymi”. Przepis tego artykułu wskazuje, że KIS prowadzony przez gminę może działać jako jej jednostka organizacyjna. Gmina tworząc KIS musi wyposażyć jednostkę organizacyjną w regulamin itp. regulacje stołujące działalność KIS.

KIS również może zostać powołany jako wyspecjalizowana jednostka Ośrodka Pomocy Społecznej – umożliwiają to przepisy art. 15 pkt 6 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U.04.64.593), który stanowi „na rozwijanie nowych form pomocy społecznej w ramach zidentyfikowanych potrzeb”. Ośrodek pomocy społecznej może prowadzić KIS jako jedną ze swoich sekcji w dziale Pomocy Środowiskowej.

5.3. Działalność KIS

Na podstawie przepisów art. 18 ust 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U.03.122.1143); w klubach integracji społecznej można organizować w szczególności:

- 1) działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia;
- 2) prace społecznie użyteczne;
- 3) roboty publiczne;
- 4) poradnictwo prawne;
- 5) działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych.

Działalność przedsiębiorstwa społecznego w KIS będzie oparta na pracach społecznie użytecznych oraz robotach publicznych realizowanych na rynku lokalnym. Działalność przedsiębiorstwa społecznego KIS będzie ograniczona.

6. Zakłady Pracy Chronionej²⁵.

6.1. Podstawa prawna.

Zakłady Pracy Chronionej prowadzone są na podstawie przepisów art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U.08.14.92) Pracodawca prowadzący działalność gospodarczą przez okres co najmniej 12 miesięcy, zatrudniający nie mniej niż 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i osiągający wskaźniki zatrudnienia osób niepełnosprawnych, przez okres co najmniej 6 miesięcy, uzyskuje status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej.

6.2. Podmioty prowadzące ZPCh.

²⁵ Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na szczegółowe omówienie problematyki ZPCh.

Przepisy art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U.08.14.92) wskazują, że podmiotem prowadzącym Zakład Pracy Chronionej jest pracodawca. W celu zdefiniowania pracodawcy należy sięgnąć do przepisów Kodeksu Pracy (ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy Dz.U.98.21.94), konkretnie do przepisu art. 3 – pracodawcą jest jednostka organizacyjna, choćby nie posiadała osobowości prawnej, a także osoba fizyczna, jeżeli zatrudniając one pracowników. Przesłanką warunkującą możliwość bycia pracodawcą jest zatrudnianie pracowników. Przesłanką warunkującą możliwość bycia pracodawcą jest zatrudnianie pracowników. Zatrudnianie najogólniej można określić jako aktywność zawodową, wyrażającą się w ekwiwalentnym zaangażowaniu sił i umiejętności ludzkich w procesie pracy, w wyniku której powstają dobra i usługi zaspokajające potrzeby społeczne.

Mając na uwadze definicję zawartą w Kodeksie Pracy – podmiotem prowadzącym ZPCh mogą być: spółki prawa handlowego, osoby fizyczne, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego itp. Negatywną przesłanką dla prowadzenia ZPCh jest zakaz zatrudniania pracowników bądź zakaz prowadzenia działalności gospodarczej np. stowarzyszenie zwykle.

6.3. Uzyskanie statusu ZPCh.

Pracodawca uzyskuje status zakładu pracy chronionej, jeżeli:

- 1) wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi:
 - a) co najmniej 40 %, a w tym co najmniej 10 % ogółu zatrudnionych stanowią osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności albo
 - b) co najmniej 30 % niewidomych lub psychicznie chorych, albo upośledzonych umysłowo zaliczonych do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
 - 2) obiekty i pomieszczenia użytkowane przez zakład pracy:
 - a) odpowiadają przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy,
 - b) uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych w zakresie przystosowania stanowisk pracy, pomieszczeń higieniczno-sanitarnych i ciągów komunikacyjnych oraz spełniają wymagania dostępności do nich,
- a także:

3) jest zapewniona doraźna i specjalistyczna opieka medyczna, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne;

Pracodawca musi wystąpić z wnioskiem o przyznanie statusu pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej. Decyzję w sprawie przyznania statusu ZPCh przyznaje wojewoda właściwy miejscowo dla siedziby zakładu.

6.4. Zakres prowadzonej działalności.

Przedmiotem działalności ZPCh jest nieograniczone, dozwolona jest każda działalność dozwolona przez prawo. W przypadku ZPCh nie występują ograniczenia tak jak w przypadku Zakładów Aktywizacji Zawodowej gdzie ZAZ nie może prowadzić działalności polegającej na wytwarzaniu wyrobów przemysłu paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 1,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali lub handlu tymi wyrobami.

6.5. Uwagi końcowe.

Zakład Pracy Chronionej należy uznać za przedsiębiorstwo społeczne pomimo, iż podmiot prowadzący ZPCh, będzie uzyskiwał zysk, który to zysk nie jest przeznaczony do podziału pomiędzy pracowników. Jednakże ZPCh spełnia przesłankę wynikającą z definicji przedsiębiorstwa społecznego w części dotyczącej ukierunkowania działalności na integrację społeczną w skali danej społeczności lokalnej. Nadto podmiot prowadzący ZPCh ma obowiązek utworzyć fundusz rehabilitacji osób niepełnosprawnych, z którego to funduszu środki przeznaczane są na finansowanie rehabilitacji zawodowej, społecznej i leczniczej, w tym na indywidualne programy rehabilitacji osób niepełnosprawnych opracowywane przez powołane przez pracodawców komisje rehabilitacyjne oraz ubezpieczenie osób niepełnosprawnych, zgodnie z zakładowym regulaminem wykorzystania tych środków.

7. Zakłady Aktywizacji Zawodowej²⁶.

7.1. Podstawa prawna.

Zakłady Aktywizacji Zawodowej prowadzone są na podstawie przepisów art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U.08.14.92) oraz ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ z dnia 14 grudnia 2007 r. w sprawie zakładów aktywności zawodowej (Dz.U.07.242.1776).

7.2. Podmioty prowadzące ZAZ.

Przepisy art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U.08.14.92) wskazują, że podmiotem prowadzącym ZAZ mogą być gmina, powiat oraz fundacja, stowarzyszenie lub inna organizacja społeczna, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych.

7.3. Uzyskanie statusu ZAZ.

Podmiot prowadzący ZAZ musi spełnić szereg wymogów ustawowych (odnośnie ilości zatrudnionych osób niepełnosprawnych, warunków jakie muszą spełniać obiekty i pomieszczenia użytkowane przez ZAZ – szczególnie pod kątem przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, opieki medycznej, poradnictwa, usług rehabilitacyjnych, przeznaczania dochodów na zakładowy fundusz aktywności) szczegóły określa się w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zakładów aktywności zawodowej.

Przed utworzeniem ZAZ podmiot chcący prowadzić musi uzyskać pozytywną opinię starosty, dotyczącej potrzeby utworzenia ZAZ na danym terenie. Rozstrzygnięcie co do nadania statusu zakładu, podejmuje, na wniosek zainteresowanego podmiotu (w drodze decyzji administracyjnej), wojewoda. Przed podjęciem decyzji wydawana jest tzw. promesa, która oznacza przyrzeczenie wydania pozytywnej decyzji, pod warunkiem spełnienia ustawowo określonych przesłanek. W procesie tym bierze również udział marszałek województwa, który wyraża

²⁶ Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na szczegółowe omówienie problematyki ZAZ

swoją opinię co do powstania zakładu, a ponadto wymagana jest również pozytywna opinia Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Uzyskanie promesy jest niezwykle istotnym krokiem prowadzącym do utworzenia zakładu, gdyż umożliwia wystąpienie do Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z wnioskiem o finansowanie kosztów utworzenia i działalności obsługowo-rehabilitacyjnej zakładu. Również wojewoda podejmował będzie decyzję, dotyczącą ewentualnej utraty statusu zakładu. Z uwagi na występującą na gruncie postępowania administracyjnego dwuinstancyjność postępowania podmiot, do którego taka decyzja zostałaby skierowana, może wnieść odwołanie do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

7.4. Zakres prowadzonej działalności.

Przedmiotem działalności Zakładów Aktywizacji Zawodowej nie być działalność polegającej na wytwarzaniu wyrobów przemysłu paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 1,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali lub handlu tymi wyrobami.

7.5. Uwagi końcowe.

Zakład Aktywizacji Zawodowej jest w pełni przedsiębiorstwem społecznym, spełnia wszystkie przesłanki wynikające z definicji przedsiębiorstwa społecznego. Należy wskazać, iż ZAZ jest bardzo mało popularny wśród podmiotów mogących tworzyć ZAZ, wynika to prawdopodobnie z skomplikowanej procedury uzyskiwania statusu ZAZ.

8. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością może zostać utworzona w każdym celu prawnie dopuszczalnym, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 151 § 1 k.s.h.). Cel dozwolony przez prawo to cel, który nie jest przez prawo zakazany, jak również cel, który nie zmierza do obejścia przepisów prawa. Biorąc pod uwagę cechy przedsiębiorstwa społecznego należy wska-

zać, iż cel spółki powinien być nadrzędnym wobec przedmiotu jej działalności, stanowiącego niejako konkretyzację tego celu i wskazującego, jakie działania spółka zmierza podejmować, by cel został zrealizowany. W doktrynie wskazuje się na trzy rodzaje celów, dla których może zostać utworzona spółka z o.o., a mianowicie: cele zarobkowe, inne cele gospodarcze, czyli cele gospodarcze niemające charakteru zarobkowego oraz cele niegospodarcze²⁷. Przepisy obowiązującego prawa dopuszczają możliwość prowadzenia działalności w formie spółki z o.o., która będzie posiadać cele społeczne odrębnie oznaczone od przedmiotu działalności (*sensu stricte* działalności gospodarczej). Niejako można przyjąć, iż spółka z o.o., może mieć cele podobne do celów realizowanych przez organizacje pozarządowe tj. stowarzyszenie czy też fundację, jednakże sposób realizacji celów w spółce będzie realizowany przez przedmiot działalności gospodarczej czyli *sensu stricte* działalności gospodarczej – zarobkowej. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością zgodnie z obowiązującymi przepisami może się ubiegać o status organizacji pożytku publicznego – wynika to z przepisów art. 3 ust 2 zd. drugie ustawy ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U.03.96.873).

1. Pojęcie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością²⁸:

Pojęcie spółki z o.o. nie zostało - w odróżnieniu od spółek osobowych - zdefiniowane w przepisach kodeksu spółek handlowych. Jest ona spółką handlową zaliczaną do kategorii spółek kapitałowych (art. 4 § 1 pkt 2 k.s.h.). Na podstawie całokształtu regulacji tej formy spółki można przyjąć, że jest to spółka kapitałowa, która może zostać utworzona w każdym celu prawnie dopuszczalnym, działająca pod własną firmą, mająca stały kapitał zakładowy, podzielony na udziały o równej lub nierównej wartości nominalnej, których przysługiwanie jest przesłanką uczestnictwa w spółce i w której występują instrumenty zapewniające poszcze-

²⁷ A. Kidyba, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz*, Warszawa 2005 s. 7; S. Sołtyński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych*, t. I, *Komentarz do artykułów 1-150*, Warszawa 2001., t. II, s. 11.

²⁸ Kidyba Andrzej, Kopaczyńska-Pieczniak Katarzyna monografia Oficyna 2007 *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*.

gólnym wspólnikom wpływ na istnienie i funkcjonowanie spółki, zaś wspólnicy nie odpowiadają za zobowiązania spółki²⁹.

2. Charakter prawny spółki z ograniczoną odpowiedzialnością:

Spółka z o.o. jest osobą prawną, z uwagi na występowanie wspólników spółka zaliczana jest do korporacji, czyli struktur, w ramach których występują członkowie (wspólnicy). Wspólnicy, będący stronami tych stosunków, stanowią podstawowy element ustroju spółki. Ponadto o korporacyjnym charakterze spółki świadczy również to, że wspólnicy wyposażają spółkę w majątek, wnosząc wkłady, decydują o treści umowy spółki, która stanowi podstawę organizacji i funkcjonowania spółki. Wspólnicy kształtują jej działalność, wpływają na funkcjonowanie spółki oraz decydują o jej istnieniu. Wszyscy wchodzi w skład organu spółki - zgromadzenia wspólników i należy do nich podejmowanie uchwał w najbardziej doniosłych dla spółki sprawach.

Ze względu na osobowość prawną spółka z o.o. jest podmiotem prawa odrębnym od swoich wspólników. W jej strukturze wewnętrznej powstają więc stosunki prawne między spółką a wspólnikami, którzy są z jednej strony odrębnymi od spółki podmiotami prawa, z drugiej zaś - wchodzi w skład jej struktury organizacyjnej, tworząc tę spółkę. Jest ona trwałą organizacją, instytucją prawną, o określonym celu, na istnienie której nie wpływają zmiany w zakresie jej składu osobowego³⁰.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w swojej konstrukcji łączy dwa elementy elementu korporacyjnego (wspólnicy) oraz kapitału – dlatego też zaliczana jest ona do osób prawnych typu kapitałowo-korporacyjnego

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jako prawną, działa przez swoje organy w sposób określony w ustawie (przede wszystkim w kodeksie spółek handlowych) oraz opartym na niej statucie (art. 38 k.c.). Rolę statutu pełni umowa spółki w zakresie tych swoich postanowień,

²⁹ por. też definicje formułowane w szczególności przez A. Kidybę, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 6; K. Kruczałaka, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, Gdańsk 1997, s. 75; A. Szajkowski (w:) S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych*, t. II, *Komentarz do artykułów 151-300*, Warszawa 2002, s. 8).

³⁰ (na temat cech spółki z o.o. jako korporacji - por. K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Ustanie członkostwa w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, Zakamycze 2002, s. 21-23 i powołana tam literatura).

które kształtują zasady organizacji i funkcjonowania spółki, a także prawa i obowiązki wspólników. Organem spółki, w skład którego wchodzi wszyscy wspólnicy, jest zgromadzenie wspólników, do kompetencji którego zastrzeżone zostało podejmowanie decyzji w najważniejszych dla spółki sprawach (art. 227 i n. k.s.h.). Obligatoryjnym organem, który prowadzi sprawy i reprezentuje spółkę na zewnątrz, jest zarząd (art. 201 i n. k.s.h.). Kontrola wewnętrzna w spółce może zostać ukształtowana w umowie spółki w sposób zróżnicowany.

Wspólnicy w umowie mogą nie ustanowić żadnego z organów kontrolnych i przestać na bezpośredniej kontroli wspólników na podstawie przepisów art. 212 k.s.h., bądź też przyjąć model nadzoru lub kontroli o charakterze pośrednim, poprzez ustanowienie rady nadzorczej bądź komisji rewizyjnej, ewentualnie obu tych organów (art. 213 i n. k.s.h.). Możliwe jest również połączenie obu modeli polegające na ustanowieniu jednego bądź obu tych organów i zachowanie indywidualnej kontroli sprawowanej przez wspólników. Ustanowienie rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej jest obligatoryjne w spółkach, których kapitał zakładowy przewyższa 500 000 zł, a wspólników jest więcej niż 25 (art. 213 § 2 k.s.h.), oraz wynikających z innych przepisów dotyczących powołania organów kontrolnych min. Przepisy art. 10 a ustawy o gospodarce komunalnej (Dz. U. 97.9.43) przewiduje obligatoryjnie powołanie rady nadzorczej w spółkach z udziałem jednostek samorządu terytorialnego.

3. Wspólnicy:

3.1 Podmioty będące wspólnikami spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Spółki z o.o. mogą być tworzone przez jedną lub więcej osób (art. 151 § 1 k.s.h.). Kodeks spółek handlowych nie określa przy tym, kto może być wspólnikiem takiej spółki. Należy przyjąć, że wspólnikiem może być każdy podmiot prawa, wyposażony w zdolność prawną. Wspólnikami mogą być osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (art. 33¹ § 1 k.c.), jako podmioty ustawowe

Pośród osób prawnych wspólnikami spółki z o.o. mogą być jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa państwowe, spółki akcyjne, spółki z o.o., fundacje, stowarzyszenie.

Stowarzyszenie zwykle, jako nieposiadające osobowości prawnej ani podmiotowości prawnej, nie może być współnikiem spółki z o.o.

Wspólnikami spółki z o.o. mogą być również osoby zagraniczne. Osoby zagraniczne to osoby fizyczne mające miejsce zamieszkania za granicą, osoby prawne z siedzibą za granicą i jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi posiadające zdolność prawną.

3.2 Ograniczenia swobody uczestnictwa w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością.

W polskim systemie prawnym są przepisy szczególne, które przewidują ograniczenia swobody uczestniczenia w spółce z o.o. w charakterze wspólnika.

W stosunku do osób fizycznych wyrażają się one w zakazach - bezwzględnych lub względnych - łączenia określonych stanowisk lub funkcji z uczestnictwem w spółce.

Pierwszą grupę stanowią ograniczenia dotyczące osób pełniących funkcje lub zajmujących stanowiska w zakresie sprawowania władzy publicznej. Ograniczenia te polegają wprost na zakazie uczestniczenia w spółkach kapitałowych i mają charakter względny, gdyż uzależnione są od zakresu uczestnictwa kapitałowego w takiej spółce i polegają na zakazie posiadania pakietu większego niż 10% udziałów lub akcji. Tak skonstruowane ograniczenie dotyczy:

- 1) osób pełniących funkcje publiczne,
- 2) posłów i senatorów,
- 3) radnego gminy, radnego powiatu, radnego województwa.

W stosunku do tych osób (z wyjątkiem osób pełniących funkcje publiczne) zakaz dotyczy jedynie uczestnictwa w spółkach handlowych z udziałem osób prawnych tworzonych przez odpowiednie jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowych osób prawnych lub przedsiębiorców, w których uczestniczą te osoby.

Drugą grupę stanowią ograniczenia odnoszące się do osób pełniących funkcje związane ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, tj. sędziów i prokuratorów. Sędziów Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, sądów powszechnych oraz Wojewódzkich Sądów Administracyjnych obowiązuje zakaz posiadania w spółce handlowej więcej niż 10% akcji lub udziałów przedstawiających więcej niż 10% kapitału zakładowego.

W odniesieniu do osób prawnych w spółce z o.o. dwa ograniczenia wynikają z przepisów kodeksu spółek handlowych. Pierwsze wyraża przepis art. 151 § 2 k.s.h., zgodnie z którym spółka z o.o. nie może zostać zawiązana wyłącznie przez inną jednoosobową spółkę z o.o. (art. 151 § 2 k.s.h.). Ograniczenie to nie dotyczy jednoosobowych spółek Skarbu Państwa powstałych w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego (art. 18 ust. 1 u.k.p.). Drugie ograniczenie wyraża się w zakazie nabywania i obejmowania własnych udziałów przez spółkę z o.o., jak również przez jej spółkę lub spółdzielnię zależną (art. 200 k.s.h.).

Dalsze ograniczenia w dopuszczalności uczestniczenia w spółce z o.o. obowiązują wobec jednostek samorządu terytorialnego, zwłaszcza gmin. Są one podyktowane charakterem i zakresem zadań własnych realizowanych przez te jednostki, w szczególności mających charakter użyteczności publicznej.

Zgodnie z przepisami art. 9 uogk jednostki samorządu terytorialnego mogą tworzyć spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółki akcyjne, a także mogą przystępować do takich spółek. Zgodnie z przepisem art. 9 uogk, jednostka samorządu terytorialnego może być założycielem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i jednoosobowej spółki akcyjnej, do których stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu spółek handlowych. Na tych samych zasadach jednostki samorządu terytorialnego mogą ponadto tworzyć spółki mieszane, tzn. z udziałem kapitału jednostek samorządu terytorialnego oraz kapitału innych podmiotów (sektora prywatnego lub publicznego, w tym zarówno spółki z udziałem kapitału państwowego, jak i spółki jednostek samorządu terytorialnego).

Ograniczenia co do tworzenia spółek z udziałem jednostek samorządu terytorialnego zostały określone w art. 10 uogk. Poza sferą użyteczności publicznej gmina może tworzyć spółki prawa handlowego i przystępować do nich, jeżeli łącznie zostaną spełnione następujące warunki: 1) istnieją nie zaspokojone potrzeby wspólnoty samorządowej na rynku lokalnym, 2) występujące w gminie bezrobocie w znacznym stopniu wpływa ujemnie na poziom życia wspólnoty samorządowej, a zastosowanie innych działań i wynikających z obowiązujących przepisów środków prawnych nie doprowadziło do aktywizacji gospodarczej, a w szczególności do znacznego ożywienia rynku lokalnego lub trwałego ograniczenia bezrobocia.

Należy dodać, że nie jest dopuszczalne zaangażowanie inwestycyjne gminy w takiej dziedzinie, w której potrzeby wspólnoty samorządowej na rynku lokalnym są już zaspokojone (ust. 1 pkt 1). Ten dość niejasny przepis zakazuje tym samym gminie angażować się w przedsięwzięcia, w wyniku których zamiast wzrostu podaży miejsc pracy i rozwoju gospodarczego mogłaby nastąpić kolizja interesów gminy (spółki) z innymi przedsiębiorcami na tym samym rynku, a ewentualna interwencja gminy, zamiast polepszyć stopę zatrudnienia, mogłaby prowadzić do upadku przedsiębiorstw prywatnych - w konkurencji z silniejszym zazwyczaj (stabilniejszym) przedsiębiorstwem, opartym na kapitale publicznym. Po drugie - chodzi o pozwolenie gminom na podjęcie działalności poza sferą użyteczności publicznej, w sytuacji gdy zbycie składnika mienia komunalnego lub rozporządzenie nim w inny sposób mogłoby spowodować dla gminy poważną stratę majątkową. Gminy mogą podejmować gospodarczą działalność zarobkową w sytuacjach przewidzianych przepisami prawa materialnego w zakresie czynności bankowych i ubezpieczeniowych oraz w sytuacji posiadania przez gminę akcji lub udziałów spółek zajmujących się działalnością doradczą, promocyjną, edukacyjną lub wydawniczą na rzecz samorządu terytorialnego.

Gminy mogą też prowadzić działalność gospodarczą wykraczającą poza zadania o charakterze użyteczności publicznej w sytuacjach "ważnych dla rozwoju gminy".

W spółkach tworzonych przez samorząd terytorialny musi zostać powołana Rada Nadzorcza zgodnie z przepisami art. 10a uogk. Do rad nadzorczych w spółkach z udziałem jednostek samorządu terytorialnego stosuje się przepisy Kodeksu spółek handlowych. Kadencja członka rady nadzorczej w spółkach z większościovym udziałem jednostek samorządu terytorialnego trwa 3 lata. Członkowie rady nadzorczej, reprezentujący w spółce jednostkę samorządu terytorialnego, są powoływani spośród osób, które złożyły egzamin w trybie przewidzianym w przepisach o komercjalizacji i prywatyzacji. Członków zarządu spółek z udziałem jednostek samorządu terytorialnego powołuje i odwołuje rada nadzorcza.

Kolejne ograniczenie uczestnictwa w spółce z o.o. odnoszące się do osoby prawnej może wynikać z celu jej istnienia jest szczególnie istotne w przypadku fundacji oraz stowarzyszenia, gdyż przystąpienie do sp. z o.o., może być sprzeczne z celami organizacji. Jednakże wydaję

się iż w przypadku przedsiębiorstwa społecznego istotne będą cele społeczne, które muszą być zgodne z celami organizacji a nie przedmiot działalności.

Dalsze ograniczenia kształtujące skład osobowy konkretnej spółki z o.o. mogą wynikać z treści umowy spółki. Dopuszczalne jest bowiem zamieszczenie w niej postanowień określających, jakie podmioty mogą być współnikami spółki.

4 Powstanie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Spółka z o.o., powstaje z chwilą zawarcia umowy spółki; powołania organów, pokrycia udziałów oraz dokonania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego właściwego dla siedziby spółki.

4.1 Umowa spółki.

Umowa spółki stanowi pierwszą czynność normatywną niezbędną do powstania spółki z o.o. Zgodnie z art. 157 § 2 k.s.h. umowa spółki z o.o. powinna zostać zawarta w formie aktu notarialnego. Jest to forma zastrzeżona pod rygorem nieważności (art. 73 § 2 k.c.).

Wymaga ono złożenia zgodnych oświadczeń woli przez wszystkich współników zawierających umowę.

Umowa spółki kształtuje treść stosunku prawnego spółki z o.o., określając prawa i obowiązki współników, strukturę organów, zakres ich kompetencji i sposób działania. Po zarejestrowaniu spółki stanowi jej "statut" jako osoby prawnej, o którym mowa w art. 38 k.c.³¹

Umowa spółki może zostać zawarta osobiście przez przyszłych współników bądź przez działających w ich imieniu pełnomocników.

4.2 Treść umowy spółki

Przepisy kodeksu spółek handlowych dotyczące spółki z o.o., umożliwiają współnikom dużą swobodę w kształtowaniu treści umowy spółki. Wspólnicy mogą ukształtować spółkę w umowie w sposób bardzo szczegółowy, albo mogą poprzestać na uregulowaniu tylko tych postanowień, których zawarcie w umowie spółki jest obowiązkowe, co powoduje, że w pozostałym zakresie będą miały zastosowanie przepisy kodeksu spółek handlowych.

³¹ pro. A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych*, t. I, *Komentarz do art. 1-300 k.s.h.*, Zakamycze 2006 t. I, s. 689

Wśród postanowień umowy należy przede wszystkim wyróżnić postanowienia obligatoryjne, a więc takie, które muszą zostać zawarte w każdej umowie spółki z o.o. (art. 3 i art. 157 § 1 pkt 1-5 k.s.h.), ewentualnie muszą zostać zawarte w umowie, w razie zaistnienia określonych przesłanek (art. 157 pkt 6, art. 158 k.s.h.). Drugą grupę stanowią postanowienia fakultatywne, czyli takie, których zamieszczenie w umowie jest zależne od woli wspólników. Wśród nich wyróżnić należy takie, które służą modyfikacji rozwiązań przyjętych w dyspozytywnych przepisach kodeksu spółek handlowych i w ich braku będą miały zastosowanie przepisy ustawy. Do postanowień fakultatywnych należą również takie, które muszą w niej zostać zawarte, aby określona instytucja prawna miała w danej spółce zastosowanie. Oznacza to, że bez stosownego zastrzeżenia w umowie spółki nie będzie możliwe wykorzystanie przewidzianej w przepisach kodeksu konstrukcji. Niektóre postanowienia fakultatywne mogą zostać przez wspólników ukształtowane dowolnie, w stosunku do innych przepisy kodeksu spółek handlowych narzucają treść, jaka powinna zostać w nich zawarta. Natomiast trzecią kategorią są postanowienia fakultatywne, dotyczące zagadnień, których kodeks spółek handlowych nie reguluje i których zamieszczenia w umowie spółki nie przewiduje. W tym ostatnim przypadku granice dopuszczalności wprowadzenia odpowiednich postanowień do umowy wyznacza zasada swobody umów, przy uwzględnieniu właściwości stosunku spółki z o.o. (art. 353 ¹ k.c. w zw. z art. 2 k.s.h.).

Umowa spółki z o.o. zgodnie z art. 3 k.s.h. powinna wyrażać:

- 1) zobowiązanie wspólników do dążenia do osiągnięcia wspólnego celu,
- 2) zobowiązanie wspólników do wniesienia wkładów.
- 3) W przypadku spółki będącej przedsiębiorstwem społecznym – umowa spółki winna określać cele społeczne oraz zastrzeżenie, że wypracowywany zysk jest przeznaczany na cele społeczne określone w umowie spółki oraz zakaz wypłaty zysku wspólnikom.

Natomiast składniki umowy o charakterze obligatoryjnym wymieniają przepisy art. 157 § 1 i art. 158 § 1 k.s.h., zgodnie z którymi umowa spółki z o.o. powinna określać:

- 1) firmę i siedzibę spółki,
- 2) przedmiot działalności spółki,

Wskazanie w umowie przedmiotu działalności jest o tyle istotnym jej elementem, że jego brak powoduje "nieważność" spółki (art. 21 § 1 pkt 3 k.s.h.). Przedmiot działalności spółki oznacza dziedziny, rodzaje działalności, jaką ma prowadzić zawiązana spółka. Przedmiot działalności jest związany z celem, dla którego spółka została zawiązana, jednakże nie można utożsamiać zakresu działalności spółki z jej celem. Zależność między celem a przedmiotem działalności wyraża się w tym, że przedmiot działalności spółki stanowi niejako konkretyzację celu spółki.

- 3) wysokość kapitału zakładowego,
- 4) czy wspólnik może mieć więcej niż jeden udział,
- 5) liczbę i wartość nominalną udziałów objętych przez poszczególnych wspólników,
- 6) czas trwania spółki, jeżeli jest oznaczony,
- 7) szczegółowo przedmiot wkładu niepieniężnego oraz osobę wspólnika wnoszącego aport, a także liczbę i wartość nominalną objętych w zamian udziałów, jeżeli wkładem do spółki w celu pokrycia udziału ma być w całości albo w części wkład niepieniężny (aport).
- 8) Unormowania i stosunki wewnątrz spółki – sposób powoływania zarządu oraz pozostałych organów tj. Rady Nadzorczej oraz Komisji Rewizyjnej.

Przykładowa umowa spółki w załączeniu.

4.3 Ustanowienie organów spółki

Do powstania spółki z o.o. w świetle art. 163 pkt 3 i 4 k.s.h. wymagane jest powołanie zarządu oraz - jeżeli wymaga tego ustawa lub umowa spółki - ustanowienie rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej.

Podstawowym organem spółki jest zgromadzenie wspólników. Ma ono charakter obligatoryjny. Jednakże wspólnicy mogą podejmować uchwały bez odbycia zgromadzenia wspólników (art. 227 k.s.h.). Organu ten tworzą wszystkie osoby będące w danym momencie wspólnikami spółki. W związku z tym nie podlega on powołaniu ani wyborowi. Powstaje, czyli może się odbyć, z mocy samego prawa z chwilą powstania spółki z o.o.

Organem obligatoryjnym, który musi zostać powołany w każdej spółce z o.o., jest zarząd. Do jego kompetencji należy prowadzenie spraw spółki i jej reprezentowanie (art. 201 § 1 k.s.h.).

Z kolei rada nadzorcza i komisja rewizyjna mają charakter fakultatywny. W spółce może zostać ustanowiona rada nadzorcza albo komisja rewizyjna, albo oba te organy. Natomiast obowiązek ustanowienia jednego czy obu tych organów w konkretnej spółce z o.o. może wynikać z ustawy (np. art. 213 § 2 k.s.h.) lub z umowy spółki (art. 213 § 1 k.s.h.). W przedsiębiorstwie społecznym Rada nadzorcza i komisja rewizyjna jest organem obligatoryjnym. Zgodnie z art. 201 § 4 k.s.h. członek zarządu jest powoływany i odwoływany uchwałą wspólników, chyba że umowa spółki stanowi inaczej.

Wobec braku więc odmiennych postanowień w umowie spółki, członków pierwszego zarządu powołują wspólnicy - założyciele spółki.

Natomiast jeżeli umowa spółki zawiera odmienne postanowienia w zakresie sposobu powołania członków zarządu - powołanie ich powinno nastąpić zgodnie z tymi regulacjami umownymi.

4.4 Pokrycie kapitału zakładowego

Warunkiem powstania spółki jest wniesienie przez wspólników wkładów na pokrycie całego kapitału zakładowego, a w razie objęcia udziału za cenę wyższą od wartości nominalnej, także wniesienie nadwyżki (art. 163 pkt 2 k.s.h.). Ze względu na to, że kapitał zakładowy dzieli się na udziały, które są obejmowane przez wspólników, pokrycie całego kapitału zakładowego wymaga wniesienia przez wszystkich wspólników w całości wszystkich wkładów zadeklarowanych w umowie spółki, którymi pokrywają oni objęte udziały.

4.5 Zgłoszenie spółki do sądu rejestrowego

Spółka z o.o. podlega zgłoszeniu do sądu rejestrowego w celu wpisania spółki do rejestru przedsiębiorców, prowadzonego w ramach Krajowego Rejestru Sądowego. Wniosek powinien zostać zgłoszony do sądu rejestrowego (wydziału rejestrowego sądu rejonowego) właściwego ze względu na siedzibę spółki (art. 164 § 1 zd. 1 k.s.h.).

Uprawnionym i zarazem zobowiązanym do zgłoszenia zawiązania spółki z o.o. do sądu rejestrowego jest jedynie zarząd spółki. Przy dokonywaniu tej czynności zarząd występuje *in corpore*, czyli w pełnym składzie. Oznacza to, że wniosek o wpis spółki do rejestru podpisują wszyscy członkowie zarządu, niezależnie od przyjętych w umowie spółki bądź wynikających z przepisów kodeksu spółek handlowych zasad reprezentacji spółki (art. 164 § 1 *in fine* k.s.h.).

Zgodnie z art. 166 k.s.h. zgłoszenie spółki z o.o. do sądu rejestrowego powinno zawierać:

- 1) firmę, siedzibę i adres spółki,
- 2) przedmiot działalności spółki,
- 3) wysokość kapitału zakładowego,
- 4) określenie, czy wspólnik może mieć więcej niż jeden udział,
- 5) nazwiska, imiona i adresy członków zarządu oraz sposób reprezentowania spółki,
- 6) nazwiska i imiona członków rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej, jeżeli ustawa lub umowa spółki wymaga ustanowienia rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej,
- 7) jeżeli wspólnicy wnoszą do spółki wkłady niepieniężne - zaznaczenie tej okoliczności,
- 8) czas trwania spółki, jeżeli jest oznaczony,
- 9) jeżeli umowa wskazuje pismo przeznaczone do ogłoszeń spółki - oznaczenie tego pisma.

Wniosek o wpis spółki z o.o. powinien zostać zgłoszony na urzędowym formularzu - KRS-W3 (art. 19 ust. 2 u. KRS). Poza formularzem KRS-W3 obligatoryjny charakter mają następujące formularze uzupełniające:

- 1) KRS-WK - odnosi się do powołanych w spółce organów i jest składany dla każdego organu osobno (dla zarządu, rady nadzorczej i komisji rewizyjnej);
- 2) KRS-WM - dotyczy on przedmiotu działalności spółki; w formularzu tym należy wskazać przedmiot działalności spółki przyjęty w umowie spółki lub akcie założycielskim; przedmiot działalności może przy tym zostać określony zgodnie z nomenklaturą PKD albo może zostać przedstawiony w formie opisowej; jednakże w każdym przypadku w formularzu

tym należy przypisać poszczególnym dziedzinom objętym przedmiotem działalności spółki odpowiedni kod PKD.

Poza tym - w zależności od konkretnego przypadku, mogą zostać dołączone do wniosku następujące formularze uzupełniające:

- 1) KRS-ZA - zawierający informację o oddziałach spółki,
- 2) KRS-WE - zawierający informacje o wspólnikach, posiadających udziały reprezentujące co najmniej 10% kapitału zakładowego,
- 3) KRS-WH - dotyczący sposobu powstania spółki i mający zastosowanie w razie powstania spółki wskutek podziału, połączenia lub przekształcenia spółki,
- 4) KRS-WL - służący wskazaniu powołanego prokurenta lub prokurentów,
- 5) KRS-ZY - zawierający informację o posiadanym przez spółkę numerze REGON.

Ponadto zgodnie z art. 167 § 1 i 2 k.s.h. do zgłoszenia spółki należy dołączyć:

- 1) umowę spółki (ewentualnie akt założycielski spółki jednoosobowej),
- 2) oświadczenie wszystkich członków zarządu, że wkłady na pokrycie kapitału zakładowego zostały przez wszystkich wspólników w całości wniesione,
- 3) jeżeli o powołaniu członków organów nie stanowi akt notarialny zawierający umowę spółki lub akt założycielski - dowód ich ustanowienia, z wyszczególnieniem składu osobowego,
- 4) podpisaną przez wszystkich członków zarządu listę wspólników z podaniem nazwiska i imienia lub firmy (nazwy) oraz liczby i wartości nominalnej udziałów każdego z nich.

Z kolei na podstawie art. 19a u.KRS wymagane jest dołączenie załączników, obejmujących:

- 1) złożone wobec sądu (przed sędzią lub upoważnionym pracownikiem sądu (art. 19a ust. 1 u.KRS) albo poświadczone notarialnie wzory podpisów członków zarządu,
- 2) jeżeli udzielono prokury - dowód jej udzielenia oraz wzór podpisu prokurenta złożony wobec sądu albo poświadczony notarialnie (art. 109⁸ § 1 k.c. i art. 19a ust. 1 u.KRS).

Zarząd zobowiązany jest zgłosić zawiązanie spółki do sądu rejestrowego w terminie sześciu miesięcy od dnia zawarcia umowy spółki

Wybrane zganienia praktyczne tworzenia przedsiębiorstwa społecznego w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością

8. Etapy tworzenia przedsiębiorstwa społecznego w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

8.1. Podstawowym elementem w tworzeniu przedsiębiorstwa społecznego jest określenie celów społecznych oraz zdefiniowanie potrzeb. Jest to element nie sformalizowany i każdorazowo ustalany indywidualnie.

8.2. Kolejny etapem jest sporządzenie umowy spółki w formie aktu notarialnego.

8.3. Powołanie organów spółki:

- zarząd;
- Radę nadzorczą;
- Komisję Rewizyjną.

8.4. Zgłoszenie spółki do Krajowego Rejestru Sądowego;

8.5. Zgłoszenie po zarejestrowaniu spółki do GUS. Istnieje możliwość zgłoszenia spółki do GUS przed formalnym zarejestrowaniem w KRS, gdyż po sporządzeniu umowy spółki – powstaje podmiot spółka w organizacji. Spółka już na tym etapie ma możliwość uczestniczenia w obrocie gospodarczym.

8.6. Zgłoszenie do Urzędu Skarbowego właściwego ze względu na siedzibę spółki.

9. Przykładowe dokumenty potrzebne do uruchomienia przedsiębiorstwa społecznego w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

9.1. Umowa

Umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością

Przedsiębiorstwo Społeczne

§ 1.

1. Stawający oświadczają, iż celem prowadzenia działalności gospodarczej zawiązują spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, zwaną dalej Spółką.

2. Niniejsza spółka tworzona jest na podstawie przepisów Kodeksu Spółek Handlowych oraz przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1996 r. **o gospodarce komunalnej**.

§ 2.

Spółka będzie działać pod firmą Przedsiębiorstwo Społeczne Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

§ 3.

Siedzibą spółki jest miasto.....

§ 4.

Przedmiot działalności Spółki obejmuje:.

1. Przedmiotem działalności gospodarczej spółki jest:

.....

2. Spółka będzie działać również w zakresie działalności społecznej poprzez:

1.1. tworzenie programów społeczno – edukacyjnych służących reintegracji społecznej, kulturze, współpracy międzynarodowej i ekologii;

1.2. wspieranie społecznej aktywności obywateli, w szczególności: dzieci, młodzieży, kobiet, osób niepełnosprawnych, uzależnionych, chorych psychicznie, bezdomnych, bezrobotnych, migrantów;

1.3. propagowanie postaw tolerancji i przeciwdziałanie postawom dyskryminacji wobec innych kultur, religii, narodowości, orientacji seksualnych, zwalczanie postaw rasistowskich i szowinistycznych;

1.4. działanie na rzecz równych szans, pokoju i praw człowieka;

1.5. działanie na rzecz ochrony środowiska naturalnego, ekologii i różnorodności kulturowej, w szczególności wspieranie kultur rdzennych;

1.6. działanie na rzecz promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;

1.7. działanie wspomagające rozwój gospodarczy, w szczególności rozwój przedsiębiorczości społecznej;

1.8. działanie na rzecz budowy i umacniania społeczeństwa obywatelskiego; —

- 1.9. wszechstronny rozwój osób zaangażowanych w proces animowania lokalnych społeczności i grup zmarginalizowanych;
- 1.10. tworzenie systemu szkoleń dla osób i grup podejmujących i umacniających inicjatywy społeczne i kulturalne na rzecz lokalnego środowiska;
- 1.11. działania na rzecz swobodnego dostępu do informacji, edukacji, w tym także edukacji europejskiej, doradztwa i pomocy w zatrudnieniu;
- 1.12. działanie na rzecz upowszechniania i ochrony równych praw kobiet i mężczyzn;
- 1.13. propagowanie kultury fizycznej, wszechstronnej rekreacji oraz alternatywnego stylu życia, wolnego od używek;
- 1.14. wspieranie niekomercyjnych przejawów kultury i sztuki;

§ 5.

1. Kapitał zakładowy Spółki wynosi 50.000 zł (słownie: pięćdziesiąt tysięcy złotych) i dzieli się na 50 (słownie: 100) udziałów o wartości nominalnej 500 zł (słownie: pięćset złotych) każdy.
2. Udziały, o których mowa w ust. 1, zostają objęte i pokryte w następujący sposób:
 - 1) Gmina obejmuje (słownie:) udziałów o łącznej wartości nominalnej zł (słownie: złotych) i pokrywa je gotówką w kwocie zł (słownie: złotych) oraz aportem w następujący sposób
 - 2) Fundacja obejmuje (słownie:) udziałów o łącznej wartości nominalnej zł (słownie: złotych) i pokrywa je gotówką w kwocie zł (słownie: złotych)–
 - 3) Stowarzyszenie obejmuje (słownie:) udziałów o łącznej wartości nominalnej zł (słownie: złotych) i pokrywa je gotówką w kwocie zł (słownie: złotych)
 - 4)

§ 6.

Każdy ze wspólników może mieć więcej niż jeden udział.

§ 7.

Kapitał zakładowy Spółki w terminie 10 lat od dnia jej zarejestrowania może zostać podwyż-

szony bez zmiany niniejszej umowy do kwoty 1.000.000 zł (słownie: jednego miliona złotych).

§ 8.

1. Udziały wspólników mogą być umarzane.
2. W zamian za umarzany udział wspólnik otrzymuje wypłatę wartości bilansowej udziału, połowę w terminie trzech miesięcy od dnia podjęcia przez wspólników uchwały o umorzeniu, połowę w terminie sześciu miesięcy od dnia powzięcia powyższej uchwały.

§ 9.

1. Zastawienie udziałów może nastąpić za zgodą wyrażoną przez wszystkich pozostałych wspólników. Zgoda ta powinna zostać wyrażona w ciągu 30 dni od dnia zawiadomienia Wspólnika o zamiarze zastawienia udziałów. Niezajęcie stanowiska w powyższym terminie poczytuje się za wyrażenie zgody.
2. W razie zbycia udziałów, pozostałym wspólnikom przysługuje prawo pierwszeństwa oferowanych udziałów w stosunku do udziałów dotychczas przez nich posiadanych.
3. Wspólnik, który zamierza zbyć swoje udziały, powinien o tym zawiadomić pozostałych wspólników, określając cenę nabycia, która nie może przekraczać 120% wartości bilansowej udziałów.
4. W terminie czterech tygodni od otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 3, wspólnicy mogą wykonać prawo pierwszeństwa, składając zarazem cenę nabycia.
5. W razie gdy niektórzy ze wspólników nie skorzystają z prawa pierwszeństwa oferowanych udziałów, pozostałe udziały mogą nabyć inni wspólnicy w stosunku do posiadanych udziałów. W tym celu wspólnik zbywający udziały powinien wyznaczyć im dodatkowy dwutygodniowy termin na złożenie oświadczenia o nabyciu dodatkowych udziałów oraz uiszczenie ceny nabycia.
6. W razie nieskorzystania z prawa pierwszeństwa w sposób określony w ust. 4 i ust. 5, wspólnik, który zgodnie z ust. 3 zawiadomił o zamiarze zbycia udziałów, może swobodnie nimi rozporządzać po cenie nie niższej niż określona w myśl ust. 3.
7. Wszelkie zawiadomienia, o których mowa w niniejszym paragrafie, powinny być dokonane w formie listów poleconych lub pocztą kurierską.

§ 10.

1. Wspólnicy mogą zostać zobowiązani do wniesienia dopłat w granicach do 50 % nominalnej wartości posiadanych przez nich udziałów.
2. Zwrócone dopłaty uwzględnia się przy żądaniu nowych dopłat.

§ 11.

1. Majątek Spółki nie może być użyty do:

Udzielania pożyczek lub zabezpieczania nim zobowiązań w stosunku do udziałowców, władz Spółki, pracowników oraz osób pozostających w związku małżeńskim, stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia, albo związanym z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli zwanymi dalej „osobami bliskimi” z w/w.,

Przekazywania go na rzecz udziałowców, członków władz lub pracowników oraz ich osób bliskich, na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich, w szczególności jeżeli przekazanie to następuje bezpłatnie lub na preferencyjnych warunkach,

Wykorzystania na rzecz członków, członków władz lub pracowników oraz ich osób bliskich na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich, chyba że to wykorzystanie wynika bezpośrednio ze statutowego celu Spółki albo podmiotu o którym mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003r.,

Zakupu na poszczególnych w/w określonych zasadach towarów lub usług od podmiotów, w których uczestniczą, członkowie władz lub pracownicy Spółki oraz ich osoby bliskie.

§ 12.

Organami Spółki są:

1. Zgromadzenie Wspólników,
2. Zarząd,
3. Rada Nadzorcza.
4. Komisja Rewizyjna.

§ 13.

1. Prawo zwołania zwyczajnego Zgromadzenia Wspólników przysługuje każdemu ze wspólników, w przypadku gdy Zarząd nie zwoła go w ustawowym terminie.
2. Prawo do zwołania nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników przysługuje każdemu ze wspólników, jeżeli Zarząd nie zwoła zgromadzenia w ciągu dwóch tygodni od zgłoszenia odpowiedniego żądania złożonego zarządowi na piśmie.

§ 14.

Uchwały wspólników wymaga:

- 1) przyjęcie lub zmiana rocznych oraz wieloletnich planów działalności Spółki,
- 2) przyjęcie lub zmiana regulaminu organizacyjnego przedsiębiorstwa Spółki, regulaminu Zarządu i Rady Nadzorczej,
- 3) rozporządzenie prawem lub zaciągnięcie zobowiązań o wartości przekraczającej 200 000 zł,
- 4) objęcie albo nabycie akcji lub udziałów w innej spółce kapitałowej albo zawiązanie lub przystąpienie do spółki osobowej,
- 5) zbycie udziałów lub akcji w innych spółkach kapitałowych bądź wystąpienie ze spółki osobowej,
- 6) ustalanie zasad wynagradzania członków Zarządu, Rady Nadzorczej oraz pracowników Spółki lub osób świadczących pracę na rzecz Spółki na podstawie umów cywilnoprawnych.

§ 15.

1. Zarząd Spółki liczy trzy osób powoływanych na okres wspólnej kadencji wynoszącej dwa lata.
2. Zarząd Spółki reprezentuje Spółkę na zewnątrz. Do składania oświadczeń woli w przypadku zarządu wieloosobowego uprawniony jest Prezes Zarządu z jednym z członków zarządu lub z prokurentem bądź członek zarządu z prokurentem.

§ 16.

1. Do kompetencji Zarządu należą wszystkie sprawy Spółki nie zastrzeżone ustawą lub niniejszą umową dla Zgromadzenia Wspólników lub Rady Nadzorczej.

2. Na Zarządzie spoczywa obowiązek sporządzania projektów:
- 1) rocznych oraz wieloletnich planów działalności Spółki,
 - 2) regulaminu organizacyjnego przedsiębiorstwa Spółki, regulaminu Zarządu i Rady Nadzorczej,
 - 3) zasad wynagradzania pracowników Spółki lub osób świadczących pracę na rzecz Spółki na podstawie umów cywilnoprawnych.
 - 4) oraz projektów zmian wymienionych dokumentów.
 - 5) Zarząd musi uzyskać zezwolenie Rady Nadzorczej na rozporządzenie prawem lub zaciągnięcie zobowiązań o wartości przekraczającej 50 000 zł,

§ 17.

Pracownicy Spółki podlegają Prezesowi Zarządu, który zawiera i rozwiązuje z nimi umowy o pracę oraz ustala ich wynagrodzenie w ramach zasad określonych uchwałą Wspólników.

§ 18.

Członkowie Rady Nadzorczej powoływani są na okres wspólnej kadencji wynoszącej trzy lata, z tym że pierwsza Rada zostaje powołana na okres wspólnej kadencji wynoszącej jeden rok.

§ 19.

Rada Nadzorcza na pierwszym posiedzeniu wybiera ze swojego grona Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego.

§ 20.

1. Rada nadzorcza sprawuje stały nadzór nad działalnością spółki we wszystkich dziedzinach jej działalności, oraz:

- 1.1. powoływanie Prezesa Zarządu oraz Członków Zarządu.
- 1.2. udziela i odwołuje prokurę,
- 1.3. opiniuje roczne sprawozdanie finansowe oraz sprawozdanie zarządu z działalności,

§ 21.

Członek rady nadzorczej może brać udział w podejmowaniu uchwał Rady, oddając swój głos

na piśmie za pośrednictwem innego członka Rady.

§ 22.

W imieniu Rady Nadzorczej, reprezentującej Spółkę w umowach i sporach z członkami Zarządu, działa Przewodniczący Rady.

§ 23.

Komisja rewizyjna składa się co najmniej z trzech członków, powoływanych i odwoływanych według tych samych zasad, co członkowie rady nadzorczej.

§ 24.

Do obowiązków komisji rewizyjnej należy ocena sprawozdań zarządu z działalności spółki oraz sprawozdania finansowego za ubiegły rok obrotowy i wniosków zarządu dotyczących podziału zysku lub pokrycia straty, a także składanie zgromadzeniu wspólników corocznego pisemnego sprawozdania z wyników tej oceny, w trybie i w zakresie określonym dla wykonywania tych czynności przez radę nadzorczą.

§ 25.

1. Tworzy się następujące fundusze:

- 1) fundusz zapasowy,
- 2) fundusz inwestycyjny.

2. Sposób prowadzenia poszczególnych funduszy oraz dysponowania zgromadzonymi na nich środkami określają regulaminy funduszy uchwalane przez Zgromadzenie Wspólników.

§ 26.

Z zysku osiągniętego przez Spółkę dokonuje się następujących odpisów:

- 1) na fundusz zapasowy – 10% za każdy rok obrotowy, dopóki fundusz ten nie osiągnie co najmniej połowy kapitału zakładowego,

§ 25.

Spółka przeznacza pozostały wypracowany zysk na cele określone § 4 ust 2 powyżej.

§ 26.

Likwidację Spółki prowadzi jednoosobowo likwidator powołany uchwałą Zgromadzenia Wspólników

9.2. Pierwszy protokół z walnego zgromadzenia wspólników

Protokół ze zwyczajnego zgromadzenia wspólników

**Przedsiębiorstwa Społecznego Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
z siedzibą w przy ul.**

sporządzony w dniu 10 kwietnia 2007 roku w siedzibie Spółki.

Stwierdza się, iż zwyczajne zgromadzenie wspólników Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, z siedzibą w Poznaniu zostało zwołane w sposób prawidłowy.

Na zgromadzeniu reprezentowany jest cały kapitał zakładowy Spółki, w związku z czym zgromadzenie władne jest powziąć ważne uchwały dotyczące Spółki. Na dowód powyższego załączono do protokołu listę obecności z podpisami wspólników.

Na przewodniczącego zgromadzenia wybrano

Wspólnicy jednomyślnie zaakceptowali poniższy porządek obrad:

1. Powołanie Zarządu Spółki;
2. Powołanie Rady Nadzorczej;
3. Powołanie Komisji Rewizyjnej;
4. Wolne głosy i wnioski.

Zgromadzenie Wspólników podjęło następujące uchwały:

**1. Uchwała Nr 1 Zwyczajnego Zgromadzenia Wspólników
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, z siedzibą w Poznaniu, w sprawie powołania Zarządu Spółki.**

Za uchwałą wypowiedziało się 100% głosów przy 0% głosach przeciw oraz 0% głosach

wstrzymujących się.

Treść uchwały stanowi załącznik nr 1 do niniejszego protokołu.

**2. Uchwała Nr 2 Zwyczajnego Zgromadzenia Wspólników
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, z siedzibą w Poznaniu, w sprawie powoła-
nia Rady Nadzorczej Spółki.**

Za uchwałą wypowiedziało się 100% głosów przy 0% głosach przeciw oraz 0% głosach wstrzymujących się.

Treść uchwały stanowi załącznik nr 1 do niniejszego protokołu.

**3. Uchwała Nr 3 Zwyczajnego Zgromadzenia Wspólników
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, z siedzibą w Poznaniu, w sprawie powoła-
nia Komisji Rewizyjnej Spółki.**

Za uchwałą wypowiedziało się 100% głosów przy 0% głosach przeciw oraz 0% głosach wstrzymujących się.

Treść uchwały stanowi załącznik nr 1 do niniejszego protokołu.

Na tym protokół zakończono, odczytano, przyjęto i podpisano.

**Uchwała Nr 1 Zwyczajnego Zgromadzenia Wspólników Ośrodek Spółka
z ograniczoną odpowiedzialnością, z siedzibą w Poznaniu, w sprawie powołania Zarzą-
du Spółki.**

1. Zwyczajne Zgromadzenie Wspólników Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, z siedzibą w Poznaniu postanawia powołać do Zarządu Spółki następujące osoby:

- i powierzyć funkcję Prezesa Zarządu Spółki.

- i powierzyć funkcję wic-Prezesa Zarządu Spółki.

2. Za uchwałą wypowiedziało się 100% głosów przy 0% głosach przeciw oraz 0% głosach wstrzymujących się.

Uchwała Nr 2 Zwyczajnego Zgromadzenia Wspólników Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, z siedzibą w Poznaniu, w sprawie powołania Rady Nadzorczej Spółki.

1. Zwyczajne Zgromadzenie Wspólników Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, z siedzibą w Poznaniu postanawia powołać do Rady Nadzorczej Spółki następujące osoby:

-

-

-

2. Za uchwałą wypowiedziało się 100% głosów przy 0% głosach przeciw oraz 0% głosach wstrzymujących się.

Uchwała Nr 3 Zwyczajnego Zgromadzenia Wspólników Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, z siedzibą w Poznaniu, w sprawie powołania Komisji Rewizyjnej Spółki.

1. Zwyczajne Zgromadzenie Wspólników Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, z siedzibą w Poznaniu postanawia powołać do Rady Nadzorczej Spółki następujące osoby:

-

-

-

2. Za uchwałą wypowiedziało się 100% głosów przy 0% głosach przeciw oraz 0% głosach wstrzymujących się.

10. Dokumenty rejestrowe

1. Formularz KRS-W3 w tym formularzu podaje się wszelkie dane dotyczące spółki;
2. Formularz KRS-WK - odnosi się do powołanych w spółce organów i jest składany dla każdego organu osobno (dla zarządu, rady nadzorczej i komisji rewizyjnej);
3. Formularz KRS-WM - dotyczy on przedmiotu działalności spółki; w formularzu tym należy wskazać przedmiot działalności spółki przyjęty w umowie spółki lub akcie założycielskim; przedmiot działalności może przy tym zostać określony zgodnie z nomenklaturą PKD albo może zostać przedstawiony w formie opisowej; jednakże w każdym przypadku w formularzu tym należy przypisać poszczególnym dziedzinom objętym przedmiotem działalności spółki odpowiedni kod PKD.

Do wniosku rejestracyjnego obligatoryjnie należy dołączyć:

- 6.1.** umowę spółki,
- 6.2.** oświadczenie wszystkich członków zarządu, że wkłady na pokrycie kapitału zakładowego zostały przez wszystkich wspólników w całości wniesione,
- 6.3.** dokument stanowiący potwierdzenie powołania organów (protokół z pierwszego posiedzenia zgromadzenia wspólników wraz z uchwałami o powołaniu organów),
- 6.4.** podpisaną przez wszystkich członków zarządu listę wspólników z podaniem nazwiska i imienia lub firmy (nazwy) oraz liczby i wartości nominalnej udziałów każdego z nich,
- 6.5.** Oświadczenie członków zarządu o wniesieniu kapitału zakładowego,
- 6.6.** wzory podpisów członków zarządu – notarialne potwierdzone bądź złożone wobec sądu (przed sędzią lub upoważnionym pracownikiem sądu,

Po zarejestrowaniu należy złożyć:

1. Formularz KRS-ZY - zawierający informację o posiadanym przez spółkę numerze REGON oraz NIP.

9.3. Inne dokumenty rejestrowe.

Poza rejestracją w KRS spółkę należy zgłosić w GUS oraz w Urzędzie Skarbowy właściwym miejscowo dla siedziby spółki na odpowiednich drukach, tj. w GUS formularz RG-1; US NIP - 2 oraz stosowny formularz dotyczący zgłoszenia dotyczącego podatnika VAT.

I. Propozycje zmian ustawowych dotyczących Przedsiębiorstwa Społecznego.

1. Założenia do zmian ustawowych.

Definicja.

Podstawowym elementem zmian ustawowych dotyczących Przedsiębiorstwa jest wprowadzenie ustawowej definicji Przedsiębiorstwa Społecznego.

Wydaje się że najtrafniejszym miejscem do określenia definicji przedsiębiorstwa społecznego będzie ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U.07.155.1095) a konkretnie w jej artykule 2 ustawy.

Należałoby wprowadzić dodatkowy ustęp w artykule 2 ustawy o treści:

2. Przedsiębiorstwem społecznym jest działalność gospodarcza w zakresie i sposobie wykonywania o którym mowa w ust. 1 powyżej, o głównie społecznych celach, którego zyski są reinwestowane na cele społeczne określone w statucie bądź umowie, z jednoczesnym zakazem wypłaty wypracowanego zysku udziałowcom czy też właścicielom oraz działalność gospodarcza prowadzona przez podmioty społeczne, o których mowa w ustawie z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203 ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r., oraz działalność gospodarcza, której jednym z celów będzie ukierunkowanie działalności na integrację społeczną w skali danej społeczności lokalnej. W firmie pod którą działa podmiot dopisuje się obligatoryjnie słowa „Przedsiębiorstwo Społeczne”. oraz ust 3
3. Przedsiębiorstwo społeczne podlega wpisowi do rejestru przedsiębiorstw społecznych prowadzony przez Krajowy Rejestr Sądowy, na warunkach określonych w z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U.07.168.1186), status Przedsiębiorstwa Społecznego uzyskuje się po uzyskaniu wpisu do Rejestru Przedsiębiorstw Społecznych. Podmiot prowadzący działalność jako Przedsiębiorstwo Społeczne obowiązany jest do

składania sprawozdania z działalności oraz sprawozdania finansowego, raz do roku, które to sprawozdania podlegają ujawnieniu w rejestrze sądowym prowadzonym przez Krajowy Rejestr Sądowy oraz sprawozdania, o których mowa powyżej, składane są również Marszałkowi Województwa właściwego miejscowo dla prowadzenia działalności przez podmiot działający jako Przedsiębiorstwo Społeczne.

1.2. Rejestr Przedsiębiorstw Społecznych.

Przedsiębiorstwo społeczne winno być wpisane do odrębnego rejestru Przedsiębiorstw Społecznych prowadzonych przez Krajowy Rejestr Sądowy – wpis do rejestru jest konstytutywny, z chwilą wpisania do rejestru podmiot prowadzący działalność w zakresie przedsiębiorstwa społecznego uzyskuje status przedsiębiorstwa społecznego. Dla przejrzystości uzyskiwania statusu przedsiębiorstwa społecznego weryfikację, czy podmiot spełnia przesłanki uzyskania statusu przedsiębiorstwa społecznego winien dokonać Sąd Rejestrowy (podobnie jak w przypadku organizacji pożytku publicznego).

Nie wydaje się zasadne prowadzenie dodatkowego postępowania uzyskiwania statusu przedsiębiorstwa społecznego np. w postępowaniu przed Marszałkiem Województwa¹. Sąd Rejestrowy jest wyposażony w instrumenty, które pozwalają przeprowadzić kontrolę na etapie rejestracji – czy podmiot spełnia przesłanki; oraz na etapie działalności podmiotu jako przedsiębiorstwa społecznego – czy podmiot nadal spełnia przesłanki dla statusu przedsiębiorstwa społecznego.

1.3. Sprawozdanie z działalności

Wydaje się, że dla przejrzystości działania podmiotu jako przedsiębiorstwa społecznego – podmiot, który uzyskał status przedsiębiorstwa społecznego winien

¹ Jak proponuje się w Załozeniach Projektu Ustawy o Przedsiębiorstwie Społecznym z dnia 16.01.2008 autorstwa Huberta Izdebskiego, Jerzego Hausnera

składać merytoryczne (oprócz obowiązkowego sprawozdania finansowego), które będzie podlegać ujawnieniu w rejestrze sądowym. Podobne sprawozdanie powinno być złożone Marszałkowi Województwa właściwego miejscowo dla działalności prowadzonej przez podmiot będący przedsiębiorstwem społecznym.

Sprawozdanie z działalności w zakresie merytorycznym jest potrzebne dla dokonania kontroli, czy podmiot prowadzący działalność w zakresie przedsiębiorstwa społecznego wypełnia przesłanki uzyskania statusu przedsiębiorstwa społecznego. Sprawozdanie finansowe pozwoli dokonać kontroli czy zyski wypracowane przez podmiot prowadzący działalność w zakresie przedsiębiorstwa społecznego jest reinwestowany na cele społeczne określone w statucie bądź umowie.

1.4. Przywileje przysługujące Przedsiębiorstwu Społecznemu².

Przedsiębiorstwu społecznemu, powinny przysługiwać następujące przywileje:

1. zwolnienie od podatku dochodowego (w przypadku reinwestowania zysku na cele społeczne w zasadzie podatek nie powinien wystąpić już na podstawie obecnie obowiązujących przepisów), zwolnienie w zasadzie będzie dotyczyło tylko i wyłącznie Przedsiębiorstwa Społecznego utworzonego w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialności;
2. ulgi bądź całkowite zwolnienie w składkach na ubezpieczenie społeczne zatrudnionych pracowników;
3. prawo uzyskiwania, na zasadach i w trybie określonych w art. 27 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U.03.96.873), 1% podatku dochodowego;
4. podmiotowi posiadającemu status przedsiębiorstwa społecznego można udzielać zamówień publicznych w zakresie odpowiadającym jego celowi, na zasadach i w szczególnym trybie określonych w przepisach ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U.07.223.1655).

² tamże

2. Uwagi końcowe.

Moim zdaniem nie jest konieczne tworzenie odrębnej ustawy dotyczącej tylko i wyłącznie przedsiębiorstwa społecznego. Niewielkie nowelizacje w już obowiązujących przepisach doprowadzą do uściślenia przesłanek dotyczących podmiotów prowadzących działalność w formie przedsiębiorstwa społecznego. Wprowadzając zmiany w ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U.07.155.1095), można w prosty sposób znowelizować pozostałe ustawy w zakresie przywilejów dla przedsiębiorstwa społecznego. Odrębna ustawa dotycząca przedsiębiorstwa społecznego może w znacznym zakresie utrudnić prowadzenie przez podmioty przedsiębiorstwa społecznego, w proponowanych założeniach do projektu ustawy wybija się na pierwszy plan bardzo rygorystyczne podejście do podmiotów prowadzących przedsiębiorstwa społeczne oraz duża doza kontroli tychże podmiotów przez Organy Państwowe. Uważam, iż regulacje dotyczące przedsiębiorstw społecznych winny się cechować elastycznym podejściem do podmiotów prowadzących działalność w formie przedsiębiorstwa społecznego. Kontrolę należy ograniczyć tylko i wyłącznie do już istniejących w tym zakresie przepisów dotyczących podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Jedynym nowum w zakresie kontroli powinien być tylko i wyłącznie obowiązek składania corocznego sprawozdania merytorycznego (tak jak dla OPP) i sprawozdania finansowego, sprawozdania te winny podlegać ujawnieniu w KRS oraz zostać złożone Marszałkowi Województwa.

2. Rezultaty Partnerstwa Ekonomia Społeczna w Praktyce - podsumowania i rekomendacje

Tomasz Sadowski

1. Wprowadzenie

Koncepcja projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” realizowanego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej Equal powstała w wyniku kilkunastoletnich działań prowadzonych przez Fundację Barka na terytorium kilku gmin w Polsce. Procesy te dotyczyły tworzenia warunków i infrastruktury prawnej i insytucjonalnej na rzecz włączenia grup zagrożonych bądź wykluczonych społecznie do głównego nurtu społeczno-gospodarczego (patrz: „Barka 1989 – 2008. Ekonomia Społeczna w Praktyce”).

W latach 2004 – 2005 Fundacja Barka przygotowała strategię do projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” oraz rozpoczęła budowanie Partnerstwa na Rzecz Rozwoju w ramach IW Equal, do którego, obok gmin, instytucji badawczej i firm biznesowych, zaproszeni zostali partnerzy, którzy wcześniej funkcjonowali w ramach struktur Barki, a następnie przygotowani do powołania odrębnych stowarzyszeń, włączeni zostali do projektu jako samodzielne podmioty.

Głównym rezultatem opracowanego projektu było zbudowanie systemu wsparcia dla rozwoju inicjatyw ekonomii społecznej, z uwzględnieniem aktywnego uczestnictwa osób bezrobotnych i marginalizowanych, wdrażanego w sześciu środowiskach lokalnych, w tym w gminie wiejskiej, w dwóch gminach miejsko-wiejskich oraz w mieście wojewódzkim (w trzech dzielnicowych samorządach pomocniczych).

2. Opis wypracowanego w Partnerstwie „Ekonomia Społeczna w Praktyce” rezultatu i jego cech modelowych

W latach 1989 – 2004 roku, w ramach działań Fundacji Barka, powstały programy i instytucje, które posłużyły do kształtowania ustawy o zatrudnieniu socjalnym, ustawy o spółdzielniach socjalnych (należy też uwzględnić wkład w tworzenie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie) oraz ustawy o finansowym wsparciu budowy mieszkań socjalnych i schronień. Zgromadzone doświadczenia oraz zbudowana infrastruktura umożliwiły zrealizowanie projektu „Ekonomia Społeczna w Praktyce” w latach 2005 – 2008 w skali szerszej niż tylko testowa. Powstało 6 partnerstw lokalnych (gminnych), 18 spółdzielni socjalnych, 2 przedsiębiorstwa społeczne oraz 2 spółki z o.o. non-profit oraz 20 stowarzyszeń animujących aktywność mieszkańców we wspólnotach lokalnych.

Działania podjęte były w sześciu środowiskach: w Poznaniu (w trzech środowiskach), w Drezdenku (miasteczko ok. 18 tys. mieszkańców) oraz w wiejskiej gminie Kwilcz (ok. 5 tys. mieszkańców) oraz w gminie Lwówek (7 tys. mieszkańców). Program obejmował swoimi działaniami grupę 700 osób (przy zakładanych 500), w tym 600 osób z grup bezrobotnych (długotrwale bezrobotnych, bezdomnych, uzależnionych, po odbytych wyrokach) oraz 100 liderów lokalnych uczestniczących w programie edukacji nieformalnej. Partnerstwo wypracowało nie tylko nowatorskie rozwiązania w zakresie budowania partnerstw, ale utworzyło możliwości zatrudnienia grupy ok. 150 osób poprzez rozwój różnorodnych form współpracy ekonomicznej we wspólnocie lokalnej.

Wypracowywany lokalny system wsparcia realizowany był w oparciu o idee solidarności i pomocy wzajemnej, o uczestnictwo osób i grup wykluczonych społecznie jako najistotniejszych przedstawicieli partnerstwa. System ten wprowadził nowego ducha współpracy pomiędzy instytucjami i grupami społecznymi, które dotychczas były zamknięte w swoich strukturach i sektorach, rozbudził aktywności społeczności lokalnej oraz doprowadził do rozwoju nowych instytucji (Centrum Ekonomii Społecznej) i nowych form przedsiębiorczości społecznej.

Na rezultat główny składa się niniejsza publikacja, która zawiera opis:

- 1) Mechanizmu budowania partnerstw lokalnych,
- 2) Katalog różnych form prawnych dotyczących budowania partnerstw lokalnych oraz rekomendacje zmian prawnych,
- 3) Programu kształcenia liderów ekonomii społecznej,
- 4) Mechanizm tworzenia grup samokształceniowych,
- 5) Modelu funkcjonowania Centrum Ekonomii Społecznej,

Mechanizm budowania partnerstwa lokalnego polega na skupieniu ważnych na danym terenie partnerów, wokół nowych sposobów rozwiązywania istniejących problemów społecznych. Na mechanizm ten składają się procesy prowadzące do powstania we wspólnocie lokalnej nowych jakościowo sieci kontaktów i wymiany, które umożliwiają poprawę statusu osób z grup bezrobotnych i marginalizowanych. Rezultat ten ukazuje rolę Partnerstwa Lokalnego jako spoiwa dla funkcjonujących podmiotów i grup, który buduje zaufanie i animuje współpracę w podejmowaniu inicjatyw ekonomicznych, edukacyjnych i kulturalnych w społeczności lokalnej. Troską Partnerstwa powinno być włączenie każdorazowo w zainicjowane wydarzenia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, które są swoistego rodzaju „ewaluatorami” realizowanych inicjatyw. W publikacji są też zaprezentowane różne rozwiązania prawne umożliwiające zawiązywanie się partnerstwa lokalnego oraz zalety i wady zastosowania poszczególnych rozwiązań. Rozdział kończy się rekomendacjami dotyczącymi zmian legislacyjnych w istniejącym systemie prawnym w zakresie powoływania partnerstw lokalnych.

Kolejnym elementem systemu jest opis programu oraz metodologii edukacji nieformalnej dla dorosłych prowadzonej w ramach Szkoły Liderów Ekonomii Społecznej oraz w ramach grup samokształceniowych. Cechą tego typu kształcenia jest edukacja formacyjna, tzw. „edukacja dla rozwoju”, która kładzie nacisk na przełamywanie stereotypów, pobudzanie do dyskusji, kształtowanie wzajemnych relacji

w grupie, wymianę doświadczeń i kształtowanie postawy zaangażowania, aktywności i samopomocy. Elementem pomocniczym jest opracowany program i materiały edukacyjne użyte w zajęciach.

Ostatnim elementem rezultatu jest model funkcjonowania instytucji budującej przyjazne środowisko dla rozwoju przedsiębiorstw społecznych tj. Centrum Ekonomii Społecznej (CES). Elementem uzupełniającym jest opis funkcjonowania trzech modeli Centrów działających w Kwilczu/Lwówku, Drezdenku oraz Poznaniu. Rezultat ten jest istotny w ukazywaniu roli CES-u jako wyspecjalizowanej instytucji zajmującej centralne miejsce w partnerstwie. CES działa systemowo na rzecz powoływania i wsparcia inicjatyw ekonomii społecznej oraz wypracowania metod finansowania i współpracy z lokalnymi partnerami. Opis działania Centrów Ekonomii Społecznej zawierał będzie „dobre praktyki” w zakresie usług realizowanych przez spółdzielnie socjalne w sześciu obszarach na rzecz społeczności lokalnej. Rezultat ten jest szczególnie istotny w inspirowaniu środowisk do kształtowania nowatorskich form współpracy w poszukiwaniu nowych obszarów świadczenia usług w lokalnym środowisku. Rozdział ten zakończy analiza stanu prawnego dotycząca tworzenia i funkcjonowania CES oraz rekomendacje zmian legislacyjnych umożliwiających rozwój tego typu instytucji w Polsce.

Autorzy poszczególnych rozdziałów były osobami realizującymi opisane w publikacji zadania. W związku z tym przedstawione w publikacji procesy i mechanizmy poparte są na autentycznym doświadczeniem zebranych w bezpośrednim, oddolnym działaniu w środowiskach lokalnych.

3. Zastosowanie wypracowanego systemu

Wypracowany system wsparcia rozwoju inicjatyw ekonomii społecznej powinien być wdrażany przez poszczególne samorządy lokalne, ze szczególnym uwzględnieniem samorządów pomocniczych – rad osiedli, sołectw oraz organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych, spółdzielni mieszkaniowych, spółdzielni pracy oraz instytucji edukacyjnych i kościelnych.

Do wdrożenia rezultatu należy zastosować następujące działania:

- a) wyłonienie organizacji lidarskiej,
- b) zmobilizowanie partnerów lokalnych do współpracy na rzecz rozwoju inicjatyw ekonomii społecznej,
- c) przeszkolenie liderów lokalnych (SLES),
- d) przygotowanie programów przeciwdziałania bezrobociu i wykluczeniu społecznemu (strategia rozwiązywania problemów lokalnych) wraz z wnioskami o ich dofinansowanie,
- e) baza dla utworzenia klubu integracyjnego i zatrudnienie animatora prowadzącego grupy samokształceniowe,
- f) baza konieczna do utworzenia modelowego centrum ekonomii społecznej, zatrudnienie koordynatora oraz 1 - 2 pracowników, przeszkolenie kadry oraz nabór konsultantów spośród liderów i przedsiębiorców lokalnych, powoływanie przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych,
- g) przystąpienie instytucji lokalnych do współpracy z funkcjonującymi spółdzielniami socjalnymi, w tym do tworzenia rynku usług socjalnych dla wspólnoty lokalnej.

4. Przykładowe koszty wdrożenia systemu wsparcia rozwoju inicjatyw ekonomii społecznej w środowisku lokalnym

- a) Koszty uruchomienia CES obsługującego grupę 400 osób bezrobotnych wraz z funduszem grantowym na powoływanie spółdzielni socjalnych:
 - zatrudnienie 2 pracowników przez 12 mies. – 120 000 PLN,
 - konsultanci, instruktorzy, (6 osób w skali roku) ok. 50 000 PLN,
 - koszty funkcjonowania biura CES - 48 000 rocznie,
 - wyposażenie – 30 000 PLN,
 - wsparcie 10 spółdzielni po 15 tys. = 150 000 PLN,

- koszty animowania różnorodnych form współpracy grup inicjatywnych oraz funkcjonujących spółdzielni socjalnych typu: spotkania, sesje wyjazdowe, warsztaty, study visit - 40 000 PLN,

Rocznie łącznie: 450 000 PLN.

b) Koszty przeszkolenia liderów ekonomii społecznej w grupach samokształceniowych (2 grupy po 15 osób):

- 200 godz. x 200 zł = 40 000,00 zł,
- materiały edukacyjne – 4 000,00 zł,
- koszty noclegów i wyżywienia 10 spotkań x 2 dni x 200 zł = 40 000,00 zł,

Rocznie łącznie: 88 000 zł.

c) Koszty prowadzenia grup samokształceniowych w Klubie Integracyjnym dla 200 osób z grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem:

- koszt funkcjonowania klubu integracyjnego (biuro, materiały, telefon) - 48 000 zł,
- wyposażenie klubu - 30 000 zł,
- zatrudnienie animatora - 60 000 zł,

Rocznie łącznie: 150 000 zł.

d) Koszty budowania partnerstw lokalnych (koszty spotkań, materiałów informacyjnych, sesji wyjazdowych, konferencji itp.: **rocznie ok. 50 000 zł.**

Koszty wdrażania systemu wypracowanego w Partnerstwie „Ekonomia Społeczna w Praktyce” wynoszą ok. 838 000 zł rocznie w maksymalnym wymiarze. Można też wypracowany system zastosować w wersji minimalnej biorąc pod uwagę tylko niektóre z elementów, a wsparcie finansowe dla spółdzielni socjalnych oprzeć o środki z Funduszu Pracy. Wówczas koszty wdrożenia systemu wynosić będą ok. 250 000 zł rocznie. Wypracowany system ma istotne znaczenie w przełamywaniu pasywnych form pomocy osobom z grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, w animowaniu szerszych działań na rzecz wspólnoty lokalnej oraz odbudowywaniu kapitału społecznego. Zainteresowanie systemem wykazało kilkanaście gmin w Polsce m.in. gmina Pniewy, Zamość, Oława, Kłomnice, Rędzyny, Augustów, Strzelce Opolskie, Częstochowa, Lublin itp. W latach 2007 – 2013 tego typu projekty mogą

uzyskać poważne wsparcie z Europejskiego Funduszu Społecznego, co może przyczynić się do odbudowy zaniedbanych środowisk w Polsce.

Wartością dodaną projektu jest włączenie w powstały system powracających do kraju polskich migrantów zarobkowych, którzy z różnych powodów znaleźli się w krytycznych sytuacjach w Anglii, Irlandii, Danii czy Niemczech. Wypracowane moduły reintegracji i włączenia społeczno-zawodowego wzbudziły zainteresowanie władz lokalnych w Londynie, Dublinie i Kopenhadze.

Publikacja dofinansowana z Europejskiego Funduszu
Społecznego w ramach PIW Equal

ISBN 978 - 83 - 927016 - 4 - 4